

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

הלכות נדרים			
4	איזה דברים משובחים ואיזה הם מגונים	רג	
6	דין המתפס בנדר	רד	
8	דין האוסר דבר עליו באיסור תורה	רה	
9	דיני ידות הנדרים	רו	
11	דין כנויי נדרים	רו	
11	דיני סתם נדרים והנודר בהם	רח	
14	השומע שחבירו נודר ואמר אמן	רט	
14	שצריך לפרוט הנדר בשפתיו	רי	
16	המתנה שנדריו לא יהיו נדרים	ריא	
17	דין הנודר בתורה	ריב	
18	שאינן הנדרים חלים על דבר שאין בו ממש	ריג	
19	לעבור על מנהג צריך התרה	ריד	
21	שהנדרים חלים על דבר מצוה	רטו	
24	חלוק בין האומר פירות אלו או לא אמר אלו, ודין הנודר מהמבושל, (וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון תורה)	רטז	
29	דין הנודר מהמבושל, מהמליח, ממעשה קדירה, ודומיהם, וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון בני אדם	ריז	
38	כיצד הולכין אחר כוונת הנודר	ריח	
42	הנודר בלא קביעות זמן	ריט	
43	חלוק שבין קונם יין להיום או לזמן, ודין הנודר על דבר שאינו קבוע	רכ	
48	דיני הנודר הנאה מחבירו	רכא	
58	מי שחתנו מודר הנאה ממנו ורוצה ליתן מעות לבתו	רכב	
59	דין המדיר בנו לתלמוד תורה	רכג	
59	מי שאמר נכסוך עלי חרם	רכד	
60	האומר לחבירו פירותיו של פלוני אסורין עליך	רכה	
60	שותפים שהדירו זה את זה	רכו	
62	דין מי שאסר עצמו מכל ישראל	רכז	
63	דיני התרת נדרים, וההבדל שבין פתח להרמה, והיאך נקרא דעת רבים	רכח	
8	130	דין נדר שהותר מקצתו, או מי שנדר על דבר א' שני פעמים	רכט
1	138	מתירין שבועות ונדרים, אפילו נשבע בהזכרת השם	רל
0	139	הנודר על תנאי, או מי שתולה נדרו בדעת אחרים	רלא
43	139	דין נדרי זרוזין והבאי ושגגות ואונסין	רלב
1	154	עונות נדרים לזכר ולנקבה	רלג
8	157	מתי האב והבעל מפירין ומתי מפירין שניהם יחד	רלד
2	174	המדיר אשתו מתשמיש או שלא תלך לבית אביה ודומיו	רלה
שבועות			
	179	מה היא שבועת ביטוי ושבועת שוא	רלו
	184	הנשבע אם צריך לישבע בשם או בכינוי	רלז

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

186	דין שבועה שלא אוכל, סתם, או אם פירש	רלח
193	נשבע על דבר שאין בו ממש או לבטל המצוה	רלט
201	הלכות נזירות למהריק"ש 912	
	הלכות כיבוד אב ואם	
209	כיבוד אב ואם ומוראם .977	רמ
324	דיני מכה ומקלל אביו ואמו	רמא
	כבוד רבו והלכות ת"ח ותלמוד תורה	
326	כבוד רבו ותלמיד חכם	רמב
340	קיצור בהנהגת הוראה לש"ך	
341	ת"ח פטור ממס, ומכירת סחורתו מוקדמת	רמוג
344	קימה והידור בפני חכם אפילו אינו רבו	רמד
347	חייב כל אדם ללמד לבנו ולהעמיד תלמידים	רמה
351	חייב כל אדם בת"ת, והיאך לומדים בשכר	רמו
	הלכות צדקה	
376	גודל שכר צדקה, ואם כופין עליה	רמז
377	מי חייב בה ומי ראוי לקבלה	רמח
379	כמה חייב ליתן וכיצד יתננה	רמט
387	כמה ראוי ליתן לכל אחד	רנ
388	למי נותנין הצדקה ואיזה קודם לחבירו	רנא
394	דין פדיון שבויים וכיצד פודין אותם	רנב
398	דין מי הוא הראוי ליטול צדקה	רנג
401	שלא לקבל צדקה מן העובדי כוכבים	רנד
402	להרחיק מקבלתה	רנה
403	קופה ותמחוי היאך נגבים ומתחלקים	רנו
406	סדר גביית הצדקה ושלא לאחרה	רנז
415	דין המתפים בצדקה	רנח
426	דין אם מותר לשנות צדקה, והנהגת הגבאי עם הצדקה, והממונה עליה	רנט
	הלכות מילה	
432	מצות המילה על האב	רס
432	אם לא מל האב	רסא
432	זמן מילה לבריא, לחולה, ולאנדרוניגוס	רסב
435	ילד שהוא אדום או ירוק, ומי שבניו מתים מחמת מילה	רסג
437	מי ראוי למול, ובמה מלין, וכיצד מלין	רסד
443	סדר ברכת המילה ודין מילה ביום התענית	רסה
449	איזה מילה דוחה שבת ויום טוב	רסו
	הלכות עבדים וגרות	

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

454	הלוקח עבד כנעני אסור לקיימו ערל, ושבילתו וברכתו ומילתו וכל דיני עבד ושפחה	רסז
471	כיצד מגיירין הנגר והגניורת, ודיני קדושת הנגר	רסח
475	איסור עריות בגרים, ודינן לענין עדות וחליצה	רסט
	מלואים	
476	בענין תלמוד תורה	א

443 לא עשי

150^g

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

סימן רג - איזה דברים משובחים ואיזה הם מגונים. ובו ז' סעיפים:

- (א) אלא תהי רגיל בנדרים¹, ככל הנודר אף ע"פ שמקיימו נקרא רשע(א) ונקרא חוטא(ב):
(א) אע"פ שמקיימו נקרא רשע - פי' כיון שאינו מבקש להתירו² (ש"ך).
(ב) נקרא חוטא - אם יש לו פתח להתיר ואינו מתיר נקרא רשע ואם לא מצא פתח עדיין מ"מ נקרא חוטא כל זמן שנדרו עליו (ש"ך).
(ב) איחר אדם נדרו פנקסו(ג) נפתחת:
(ג) פנקסו כו' - כלומר מן השמים פותחין פנקס מעשיו ומדקדקים בהם (ש"ך).
(ג) הנודר³, כאילו בונה במה בשעת איסור הבמות⁴. והמקיימו, כאילו הקריב עליה קרבן, שטוב יותר שישאל על נדרו⁵. והני מילי בשאר נדרים, אבל נדרי הקדש(ד) מצווה לקיימן. ולא ישאל עליהם אלא מדוחק (וכן אם נשבעה) על איזה דבר, לא ישאל עליו אלא מדוחק):
(ד) אבל אם נדרי הקדש כו' - ועי' לקמן (סי' רנח ס"?) (ש"ך), אדם שנדר "אם ארכוב על סוס אתן מאה ש"ח להקדש". א', נדרי צדקה אין נשאלים עליהם אלא מדוחק, אבל נדון דידן, איקרי שפיר מדוחק, דאם יעמוד כל ימיו באיסור רכיבה, מי ידע מה ילד יום. והנה פירוש נדרו הוא שנדר שלא לרכוב על סוס, ואם מקיים נדרו אז אינו חייב כלום להקדש, רק אם עבר נדרו ולא מיקרי זה נודר להקדש, כי מסתמא בשעת נדרו היה בדעתו לקיים, רק עשה קיומא והבטחה לקיים נדרו ע"י קנס, כדי שיהא הנדר שריר וקים, ויש לשאול אותו איך היה דעתו, דשמא דעתו דפשיטא ליה ואינו יכול לקיים, ורוצה ליתן הממון להקדש, אבל אם נדר בכעסו, ואינו יודע מה בלבו, אז יש לילך אחר לשון בני אדם, אבל אם נתחייב כבר, או עבר על נדרו חלילה להתיר ויהא חוטא נשכר, או לגרום חטא. ויכול להתיר, דלא שייך האי טעם אין החכם מתיר עד שיחול הנדר (סי' רכח ס"י?), אלא ע"י מעשה שיעשה הנודר כגון ש"איני נהנה לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך", דכל זמן שאינה עושה לפי הבעל, אינה אסורה להנות מאביה ומאביו, ועוד דנדרים הולך אחר לשון בני אדם, הרי הוא כאלו אמר "הרי עלי שלא ארכוב, ואם ארכוב אתן ק' זהו' להקדש", ועוד אפי' אמר "אתן ק' זהו' להקדש אם ארכוב", שהקדים נתינת הזהובים לרכיבה, מ"מ הרכיבה הוי הנדר ונתינת הק' זהו' התנאי, אם כן חל נדרו מיד ואסור לרכוב בשביל אלו הדברים, ולכך מיקרי שפיר חל הנדר, ויש להתירו, ומ"מ מתי שיבא לידי כה"ג להתיר להמון עם הפריצים בנדרים, אני משים עליהם להתענות בה"ב, וכה"ג לפי האדם ולפי הנדר, וכן ליתן מעות לדבר מצוה זהו' או כה"ג לפי עשרו, כדי שלא יזלזלו בנדרים, שאמר מאי איכפת לן אם אשבע כל מה שארצה, אלך אצל חכם ויתיר לי (רע"א * מהר"ם).
(ה) וכן אם נשבע - פי' דבשבעה כתיב לא ינקה ולכך יש מחמירין בשבועה דאין לה התרה כדלקמן (סי' רל ס"?) (ט"ז, ש"ך).

¹ עי' ש"ך על התורה (במדבר ל ג): שלא יהא רגיל בנדרים אלא לצורך כמו שאמר לה', כמו עת לעשות לה' (תהלים קיט קכו), משום סייג. ועי' הרמב"ן (חולין ב ע"א): הרגיל בקרבנות אינו ירא מן השגגות שהוא סומך על קרבנותיו, ומי שאינו מביא קרבן כלל הוא מדקדק על עצמו שלא יבא חטא על ידו אפי' בשוגג. ועי' שירי כנה"ג (הגה"ט סי' רג אות ב) היינו ב' פעמים.

² לשון הרמב"ם: ואף על פי שהן עבודה (לשם) לא ירבה אדם בנדרו איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר. ועי' לקמן הערה 7.

³ לגבי נדרים על ידי שליח, עי' לקמן סי' רלו סק"א).

⁴ אע"פ שאין איסור לעשות במה, עי' ר"ן שם: מדמינן לה לבונה במה משום דסליק אדעתיה דנודר דמצוה קא עביד דרחמנא אסריה במילי דאיסורא ואיהו נמי אסר אנפשיה וקאמר דטעי דאדרבה לבונה במה דמי דנהי דרחמנא אזהריה לאקרובי קרבנות בפנים אזהריה דלא לוסוף עלה לבנות במה ולהקריב בחוץ ה"נ נהי דרחמנא אסר עליה דברים האסורים כי מוסיף איהו אמאי דאסר רחמנא פשע כענין שאמרו בירושלמי בפרק פותחים לא דיין במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים ושייך ביה נמי האי לישנא משום דנודר מתפיס בקרבן וכיון שאין קרבנו רצוי נמצא כבונה במה ומקריב בחוץ. הא דאסור לנודר היא דוקא אם אינו לצורך, אמנם אם יש צורך לנדרו, כגון שמפטר עם חבירו במ"מ ואינו מאמין לו עד שנודר או כגון באלמנה הנודרת ליתומים אין איסור לנודר דומיא דנודר בעת צרה (בית יצחק יו"ד ח"ב סי' סד אות א).

⁵ עי' לקמן סי' רל ס"א ברמ"א. ועי' לקמן סי' ריט סק"ג) שיש בל תאחר בנדרו מצוה, ובנדרו רשות אין בל תאחר, ואדרבה אין מצוה לקיימם.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(ד) צריך ליוהר שלא ידור שום דבר, ואפי' צדקה אין טוב לידור. ⁸אלא אם ישנו בידו יתן מיד ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו(ו) ⁹ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר בלא

נדר(ז):⁶

(ו) לא ידור עד שיהיה לו - פי' דס"ד דכל שאין לו מ"מ יקבל עליו אם יהיה לו, אלא ימתין עד שיהיה לו ואז יתן בלא נדר דבשעה שיהיה לו אין צריך כלל לנדור (ט"ז).
(ז) יאמר בלא נדר - ר"ל שיאמר בפירוש "בלא נדר" אבל אין פירושו שיפסוק סתם ולא יאמר שהוא עושה משום נדר דאף אם פוסק סתם הוה נדר, וע"ל (סי' רנז ס"ג-ד) (ש"ך).
עי' ש"ך, מסתמא הוא בתורת נדר, אף על פי שאינו מזכיר נדר בהדיא, כמו האומר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני, הוא גם כן נזיר (פ"ת * של"ה).

(ח) בעת צרה מותר לנדור:⁷@NO MB@

(ו) ¹¹האומר אשנה פרק זה ⁸וירא שמא יתשל בדבר, שרי ליה למנדר(ח) לזרוזי נפשיה וכן ¹²אם ירא שיתקפו יצרו ויעבור על איזו מצוה ממצוות לא תעשה או יתשל מקיום מצות עשה מצוה לישבע(ט) ולנדור כדי לזרוז עצמו:⁹

⁶ עי' לקמן הערה 7 בשם הערוך השלחן, ועי' לקמן הערה 104. בכל דבר מצוה או בצדקה כשגמר בלבו לקיימה לא נקרא נדר גמור לעבור עליו בבל יחל, אלא חל עליו מן התורה דין "בפיך זו צדקה" שעובר, אכן כשאומר בלי נדר נראה שמתכוין אף בלי דין של בפיך זו צדקה שמחייב את האדם כמו נדר, וללא איסור עשה דמוצא שפתיך תשמור, וכשאומר בלי נדר אין עליו רק התחייבות לבד ולא נקרא אסמכתא אלא בגדר שארית ישראל לא ידברו כזב, וגם נצח ישראל לא ישקר, והוא גם בכלל מדבר שקר תרחק כשמשנה בלא סיבה, אבל אין עליו איסורים דנדר ושבועה המחייבים אותו בכל אופן, ולכן כשיש לו סיבה שלא נותן, כגון ששכח או שאין לו, הואיל וכבר התיר לעצמו מתחילה שמעיקרא לא נתכוין לנדור אינו עובר, אבל בלי סיבה כלל חייב לקיים מה שאמר ובכלל "מדבר שקר תרחק" הוא, וגמר בלבו כן אף שלא רוצה באיסורי נדר וכדומה, וע"כ נוהגין אצלנו בע"ה לומר בעלייה לתורה "כשיתן" ולא אומרים "בעבור שיתן", שאם יאמר "בעבור שיתן בלי נדר" נשאר עכ"פ התחייבות שצריך לקיים אף שאין בו חומר איסור ולא צריך התרה, משא"כ כשיאמר "כשיתן" (תשובות והנהגות ח"ג סי' קס), ועי' דבריו (ח"ג סי' תעו) דה"ה לגבי תעניות, וכעין זה כתב השבט הלוי (ח"י סי' קנו) בשם הגריש"א. אבל אם אמר הגבאי "נדר צדקה" בלשון עבר, אין שום חיוב?.

⁷ אל יקבל עליו הנדרים ההמה [בשעת צרה] רק לזמן קצר, ואפילו תוך הזמן הנ"ל יתלה נדריו בקנס ממון, שאם יכשל בנדריו יוכל לתקן המכשול בממונו (יוסף אומץ ח"ג נדרים אות א). מצוה לנדור בעת צרה, ולכן נהגו לידור צדקות ושמן למאור ביוה"כ י"ל דע"י שהוא יום הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו יתברך כשעת צרה דמי וכל נדר בעת צרה יש לו שני דרכים האחד לנדור ולשלם מיד כמו שאמר נדרו ושלמו או לנדור שיעשה דבר מצוה כשיצא מן הצרה, וכן אם נודר כדי שאחרים יתנו ג"כ מצוה רבה היא (ערה"ש אות ח).

עי' לקמן הערה 66, ו **Error! Bookmark not defined.** בענין דבר שיש לו מתירין בנדר בעת צרה. עי' לקמן סי' רכח סמ"ה שאין להתיר נדר שהודר בעת צרה, ועי' לקמן סי' רכ סט"ו אם נדר ועבר הצרה.

בשעת צרה מותר לנדור, רק מותר לנדור ולא מצוה, ובמ"א משמע דמצוה איכא לנדור בעת צרה ובאמת הכל אחד, דכיון דמותר לנדור א"כ כשם שמצוה להתפלל לד' בעת צרה כמו כן מצוה לנדור אך אין זה מצוה וחובה כשארי מצות (ערה"ש ס"ז).

בעת קבורת אמו, ראובן קבל על עצמו שלא ישנה ממה שהיתה אמו הצדקת מנהגת אותו ומדריכתו ושלא ישנה את מלבושיו כאשר היא היתה מנהגת אותו בדרך התורה והיראה ועתה יסתייהו ללבוש צוארון שאמו היתה מקפדת ע"ז. מה שקיבל בעת הקבורה יש בזה דין נדר מה"ת דעכ"פ רצון אמו היתה כן, וא"כ מקיים בזה מצות כיבוד אם מה"ת והוא קיבל עליו להתנהג כן והוי נדר דאורייתא והענין בעצם סייג ללכת בדרכי ישרים וח"ו להתיר נדר כזה שהי' במעמד כל העדה וגם יש בזה משום נודר בעת צרה, כי אז בעת הפטירה בשבעה ימים הראשונים החרב שלופה, ובפרט בשעת קבורה וכשמקבל עליו אז איזה דבר הוי כנודר בעת צרה, וי"א דיש סכנה ח"ו להתיר נדר בעת צרה (שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קלו).

כל מה שאדם נודר בחליו או בעת צרתו כדי שינצל, אין להתירו כלל, אף על גב שלא קיבל עליו בלשון נדר, נדר גודל הוא, ועובר בלא יחל דברו. וגם אמר ששמע מפי מהר"ח דסכנה הוא להתיר נדרו שקבל עליו בחליו או בעת צרה (מהר"ם מינץ סי' עט).

נודר בעת צרה גם נדרי הקדש בעינן דיבור דוקא ולא שייך כן בגמר בלבו לבד (יהודה יעלה יו"ד סי' שלג)

⁸ עי' לקמן סי' ריג ס"ב, ובדברי הרע"א שם.

Commented [O1]:

י' תשובות והנהגות בהערה, ולבדוק את הסוגיא בפנים, ועי' ?

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ח) שרי ליה למנדר כו' - מיהו אפי' בדבור בעלמא שאומר "אשנה" הוי חיוב נדר כדלקמן (סי' ריג ס"ב) (ש"ך), זה מצוה בגופו, אבל בצדקה (לעיל ס"ד), יצרו של אדם יותר מתגבר עליו בנתינת ממון מדבר התלוי בטורח גופו, ועל כן יש לחוש שמא יעבור על נדרו ולא יתן (ט"ז)¹⁰, כל זה בקום ועשה, אבל בשב ואל תעשה, אם הוא מתרשל באיסור, מותר לנדר או לישבע לחזק את עצמו, כל שיודע שיכול לקיימו, אבל אם לא אמר "נדר" או "שבעוה" אלא שאמר "שלא לעשות" דבר פלוני" אינו נדר שצריך התרה (פ"ת * שמש צדקה).

Commented [O2]: א עשה?

(ט) מצוה לישבע כו' - אף על גב דשבעוה אינו חל על דבר מצוה כדלקמן (סי' רלט ס"ו)? מ"מ שרי ליה לאינש לזרוזיה נפשיה (ש"ך). קשה על הש"ך שכן שם לא נזכר רק דנשבע לבטל מצוה שנשבע שלא לישב בסוכה וכו', דלא חל דאין איסור חל על איסור, אבל נשבע שאשב בסוכה חל (רע"א).

(ז) מי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח כיצד מי שהיה זולל ואסר עליו הבהיר שנה או שנתיים או שהיה שוגה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה או אסר השכרות לעולם וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו וכן מי שהיה מתנאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים כולם דרך עבודה לשם הם ובנדרים אלו וכיוצא בהם אמרו חכמים¹⁴ נדרים סייג לפרישות ואע"פ שהם עבודה לא ירבה אדם בנדרים איסור ולא ירגיל עצמו בהם אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהם בלא נדר:

Commented [YL3]: ?

סימן רד - דין המתפייס בנדר. ובו ד' סעיפים:

(א) עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפייס בדבר הנדור(א), כגון שאומר כבר זה עלי בקרבן(ב), או שאמר יאסר עלי(ג) כבר זה, או שאמר כבר זה עלי איסור.¹⁶ וכן אם אסר עליו כבר אחד, שתלאו בדבר הנדור(ד), ואמר על אחר, יהא כזה, אסור, ואפילו עד מאה, כולם אסורים.¹⁷ או שנדר על יום אחד להתענות בו(ה), או שלא לאכול בו בשר, ואמר על יום אחר, יהא כזה אסור. הגם. יש חלוקי לשונות(ו) צענין הגלד והכב לא כתבס ועיין צפניס:

(א) בדבר הנדור - לאפוקי בדבר האסור כדלקמן (סי' רה ס"א) (ש"ך), ולא שכל האומר "כבר זה עלי איסור" הוי דין יד, אלא הוא עיקר הנדר (ב"מ).

(ב) כבר זה עלי כקרבן - וכ"ש אם אמר קרבן עלי כבר זה (ש"ך).

(ג) יאסר עלי כו' - ולא אמרינן דכיון לדבר האסור משום צד איסור דלקמן (סי' רח ס"א) (ש"ך)

(ד) שתלאו בדבר הנדור - שאמר על כבר ראשון יהא זה כקרבן וה"ה אם אמר על כבר הראשון יאסר עלי וחזר ואמר על אחר יהא כזה אפי' עד מאה כולם אסורים. ואפי' אמר על אחר שאינו מינו של הראשון כגון שהראשון הוא כבר והשני הוא בשר והשלישי פירות וכן הוא לקמן (סי' רכט ס"ג) (ש"ך)

(ה) על יום אחד להתענות כו' - ע"ל (סי' רטו ס"ו)? (ש"ך). אפילו היה אותו יום צום גדליה דנדר חל על דרבנן וכן בנודר מגבינות עובדי כוכבים ואח"כ אמר זה כזה (סי' רטו ס"ו)? (רע"א).

(ו) יש חלוקי לשונות - אם אמר "לחולין שאוכל לך", אסור, דמשמע "לא חולין יהא אלא קרבן מה שאוכל לך". וכן אם אמר "חולין" או "החולין" או "כחולין" "שלא אוכל לך", אסור, דמשמע מה שלא אוכל לך יהא חולין, הא מה שאוכל לך יהא קרבן, ויש חולקים וס"ל "לחולין שאוכל לך" מותר וכן "חולין", או "החולין" או "כחולין", בין "שאוכל לך"

Commented [O4]: ז ה בה"ג ור"י להגיאו?

⁹ אין איסור לנדר אלא בנדבה ונדר שאינו מקיים בה מצוה, כגון קרבנות שאינו מחויב בהם מן הדין, אלא עתה בא להתחייב, אבל צדקה הוא מצות עשה שהוא מחויב בה, לפיכך אם רואה עצמו מתרשל במצות הצדקה, מצוה לומר "הרי עלי כך וכך לצדקה" כדי לזרז עצמו ולא יכול לחזור בו או שיאמר "הרי זו לצדקה". ואם רואה עצמו זריז ונשכר במצות הצדקה אז טוב לו שיתן אותה בלא קבלת נדר או נדבה (רדב"ז ח"ג סי' תמא), אבל כמובן שלתת יותר ממה שחייב לתת, הוא אסור לנדר. עי' לקמן הערה 27.

¹⁰ עי' & {לשאול לשטסמן} שחולק על הט"ז ומחלק בין מצוה חיוב למצוה קיומית, ולכן בצדקה שהיא חיות עליו לשעתו רשאי לנדר, ועכ"ז שזה חיובית אפשר להתירו. ועי' לקמן הערה 144.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

בין "שלא אוכל לך", מותר. אבל "לא חולין שאוכל לך", אסור, דהוי כאילו אמר "קרבן מה שאוכל לך" וכן "לקרבן אם אוכל לך", דאסור, דנעשה כאומר "לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך" וכן "לחולין לא אוכל לך אסור". "לחולין לא אוכל לך" הוא מחלוקת. "הקרבן שאוכל לך" אסור, אבל "הקרבן שאוכל לך" מותר (ש"ך * ב"י).

(ב) לאו דוקא מתפיש בקרבן אלא ה"ה בכל דבר הקדוש בקדושת הפה כגון שאומר כבר זה¹⁸ כאימרא (ז) כדירים (ח) כמזבח כהיכל כירושלים (ט) או כאחד מכל משמשי מזבח הרי זה נדר: הגה אס נדר נשלחוני עזמקדש הוי נדר אצל אס אמר נשלחון סתם ולא אמר נשלחון הקדש אין זה כלום ומכל מקום נעם הארץ יט להחיר שלא יהא פרוץ נדרים:

(ז) כאימרא - כשה של קרבן (ט"ז וש"ך), דסתם נדרים להחמיר (ט"ז).
(ח) כדירים - כדיר של בהמות של קרבן (ט"ז וש"ך), או כדיר של עצים השייכים לקרבנות (ט"ז).

(ט) כירושלים - שחומתיה משירי הלשכה אתו, וי"א כקרבנות שבירושלים (ט"ז וש"ך).
(י) אם נדר בשלחן כו' - הרמ"א כותב שהנודר בשלחן לא אמר כלום היינו בנודר בשלחן סתם ולא אמר השלחן הקודש אבל שלחן הקודש אסור, וזה אינו דסתם נדרים להחמיר הכי נמי בשלחן סתם, אבל בנודר בשלחן פ"י שאומר לשון שבועה אני נודר או נשבע בשלחן הן קודש הן סתם בכל מקום לא הוה שבועה דהא גם בנודר בס"ת דהיינו נמי לשון שבועה (עי' לקמן סי' ריב ס"ו?) לא אסר כאשר היא מונחת בארון, אלא רק כאשר הוא מחזיקו בידים, שאז כוונתו לאזכרות שבו, ובשלחן אפי' בקודש ליכא אזכרות ע"כ לא חמיר מקלף ס"ת ולא הוה כאן שבועה כלל, נמצא שאין חילוק כלל בין שלחן הקודש בין סתם דבתרוייהו אסור בלשון מתפיש בנדר ובשניהם מותר אם אומר לשון אני נודר או נשבע וכמ"ש לקמן (סי' רלז ס"ו) (ט"ז), עיקר הענין דאם אמר כבר זה עלי כשלחן שבמקדש או כאחד מכלי הקודש הוי נדר דהתפיש בדבר הנדור אבל אם נדר או נשבע בשלחן הקדש או בא' מכלי הקדש אינו כלום (כדלקמן סי' רלז ס"ו) אבל המתפיש או נודר בשלחן סתם ואין רצונו כשלחן שבמקדש אין צורך התרה אפילו בעם הארץ, ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם כדלקמן (סי' ריז ס"ו) (ש"ך).

(ג) שמע חבירו ואמר אני כמותך בתוך כדי דבור(יא)¹¹ הרי זה אסור במה שנאסר בו חבירו שמע הג' זה שאמר ואני ואמר ואני אפי' היו ק' וכל אחד אומר ואני בתוך כדי דיבורו של חבירו הרי כולם אסורים:

(יא) ואני כמותך בתוך כדי דיבור - דוקא באומר "ואני" הוא דבעינן תוך כדי דיבור אבל באומר "ואני כמותך" אפי' אחר כדי דבור חייל, דהוי בעצמותו דיבור שלם (רע"א).

(ד) אדם אוסר(יב) על עצמו דבר שלא בא לעולם לכשיבא לעולם:

(יב) אדם אוסר כו' - דבר שלא בא לעולם יכול לאסור על עצמו ע"י קונם, כמו שיכול לאסור פירותיו של חברו, אבל בהקדש גמור לא. ועל חבירו אינו יכול לאסור, אפילו על ידי קונם דבר שלא בא לעולם, ועי' לקמן (סי' רכז סק"ה) וסי' רלז סע"א), אחד שנדר לתת מעשר מן הריוח הבא מחובו ואח"כ מטה ידו ונתחרט יכול לחזור בו משום דהריוח לא בא לעולם ומיהו אם היה אומר כסף זה כל הריוח הבא ממנו אתן ממנו מעשר חל ההקדש, כיון שהכסף הוא בא לעולם וכן אם היה מלוה לעובד כוכבים ב' זהובים בעד ג' לשנה וזקף עמו מיד ונתן לו כתב, אין יכול לחזור בו, וע"ל (סי' רנח ס"ז-ח) (ש"ך), זה שיכול לחזור היינו דווקא עם התרה, (עי' חו"מ סי' ריב ס"ט וש"ך שם ד"ה ?), שהרי נדר חל אף על דבר שלא בא לעולם כל שהוא בלשון "אתננו" וה"ה כאן שאמר בלשון "לתת", אם כן קשה דברי הש"ך ועי' לקמן (סי' רכח סמ"ב) שתמיד יש שאלה בצדקה, ועי' ט"ז (סי' רטו סק"יא) (ב"מ, רע"א), המוכר מעות לפירותיהם לא חל המכירה (רע"א ❖ האלשיך), וי"ח שכן חל (רע"א בחו"מ סי' רט ס"ד בשם הת"ח), שכיב מרע שאמר "מכל שאר נכסי תהיה רשות ושולטת לאכול הפירות" רוצה לומר שתהא זוכה ושולטת בכל שאר הנכסים, הקרן תזכה ותשלוט בו כדי לאכול הפירות, א"כ הרי הקנה לה הגוף לפירות, אף על פי דלא אמר "תקנה" או "תזכה" מכל מקום כיון דאמר "תהיה שולטת" הרי הקנה

¹¹ עי' ש"ך (לקמן סי' רי סק"ט) שהוא שיעור כדי שאילת תלמיד לרב שהוא "שלום עליך רבי", וכן נפסק במ"ב (סי' רו סק"ב ובשעה"צ סק"י) דלא כט"ז (סק"ג) שכתב שלום עליך רבי ומורי. וכ"כ המשנ"ב בסי' תפ"ז (סק"ד ושעה"צ שם סק"ב, דלא כהפמ"ג), אבל צ"ע שכן בסי' רס"ז (סק"ט) כותב המשנ"ב 'שלום עליך רבי ומורי', ובסי' קכ"ד (סקל"ד) הביא ב' השיטות ולא הכריע.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

לה שהרי שולטת עדיף מקנין (רע"א * מהריט"ץ), שוחט אחד שאסר שחיטתו על כל ישראל, י"א¹² דהוי דבר שלא בא לעולם ויש חולקים דלא חשיב דבר שלא בא לעולם אלא האומר פירות דקל יהיו אסורים עליך דהפירות עדיין לא באו לעולם והאילן עצמו לא אסרו עליו וכן בהקדיש מעשה ידיו, אבל הכא אינו אוסר עליו שום דבר העתיד לעשות אלא שחיטה עצמו הוא אוסר עליו והוא בא לעולם ועיקר כצד הראשון ויש לחלק היכא דאסר כל הנאתו על ישראל או על פלוני בין הנאת גופו בין הנאת נכסיו דאז חל איסורו על גופו ממש והא איתא בעולם אבל באוסר הנאה פרטית כההיא דאומר הנאת תשמישי עליך אבל שאר הנאות לא אסר עליו דאז לא חל האיסור על גופו והוי דבר שלא בא לעולם ולכן דוקא באומר פירות דקל יהיו אסורים עליך אינו אסור בהם אבל אם אסר על חבירו הנאת דקל זה אסור בפירות היוצאים לאחר זמן דכיון שאסר עליו כל הנאת דקל חל האיסור על הדקל ואיהו הא איתיה בעולם (פ"ת).

סימן רה - דין האוסר דבר עליו באיסור תורה. ובו ב' סעיפים:

(א) האומר פירות אלו עלי או מין פלוני עלי או מה שאוכל עם פלוני עלי²² כבשר הזיר או כעבודת כוכבים או כנבלות ומריפות וכיוצא באלו וכן האומר לאשתו הרי את עלי כאמי או כאחותי או כערלה או ככלאי הכרם הרי אלו מותרים (א) ואין כאן נדר ואם היה האומר עם הארץ צריך שאלה (ב) לחכם ומראין בעיניו שאשתו אסורה²³ ושאותם פירות אסורים²⁴ ומחמירים עליו שאין די לו בחרטה (ג) אלא צריך לפתוח לו פתח ממקום אחר ומתירים לו נדרו כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדריהם: הגה יש אומרים דבזמן הזה לכולי עלמא דיינין להו כדן עם הארץ לפי שזבן אינו בני תורה ומיהו י"א (ד) דלפילו בעם הארץ אין כריך שאלה רק באוסר אשתו עליו (וה) אבל לא בשאר נדרים:

(א) הרי אלו מותרים כו' - לפי שכל אלו אסורין מצד עצמן ואם כן אי אפשר לומר על דבר היתר שיהיה כזה דהא א"א שיהא גם זה אסור מצד עצמו כמו זה (ט"ז), ואם אמר "את אסורה עלי כאמי" הוי נדר (רע"א ופ"ת), דוקא באומר הרי את כאימא הוא דאמרין דלא אמר כלום משום דעיקר נדרו של זה מחמת התפסה הוא וכל שהתפס בדבר האסור לא אמר כלום אבל באומר הרי את אסורה עלי יש כאן נדר גמור שדעתו היה לאסור את אשתו אלא שטעה שהיה סבור שיכול להתפסה בדבר האסור אין מקום לשאלה כלל דפשיטא שאם היה יודע שאינו יכול להתפס בדבר האסור היה מתפסס בדבר הנדור (רע"א * מל"מ), וי"א שזה ספק (פ"ת).

(ב) צריך שאלה כו' - מי שנאנס לאסור אשה אחת והתפסס בדבר האסור, במקום אונס לא התמרו רבנן להצריכו שאלה (ש"ך).

(ג) שאין די לו בחרטה - בכדו תהית? כדלקמן (סי' רח ?) דאם אינו מתחרט מעיקרו צריך לבקש לו פתח כדלקמן (סי' רכ"ח ?) אלא כאן מחמירין עליו דאפי' מתחרט מעיקרו לא סגי בחרטה, וצריך שיהא ממקום אחר ואין פותחין לו בכבוד אמו, כלומר אלו היה יודע שלא יהא כבוד לאמו בכך לא היה נודר דלא תימא כיון דליתא אלא מדרבנן פותחין בכך (ש"ך).

(ד) ומיהו י"א כו' - וי"א דהשתא כולם כעמי הארץ הן אפי' בשאר נדרים, ואין עיקר כדבריו (ש"ך).

(ה) רק באוסר אשתו עליו - שלא יהא רגיל לומר עליה לשון איסור שמא יאסרנה ג"כ בדבר הנדור דההקפדה עם אשה מצוי (ט"ז), י"א דכיון שיצא לבטל מפריה ורביה החמירו, י"א מפני שדרכו לאסור אשתו מתוך הקפדה כו' אבל שאר נדרים מתוך שאין מצויים כך לא החמירו כמתפסס בדבר האסור (ש"ך).

(ב) האומר שיהא יינו יין נסך (ו) ופתו פת כותים לא נאסר בכך (ז) אבל אם אמרו בדרך קנס כגון שאמר אם אעשה כך או אם אעבור על כך יהיה פתי פת כותים וייני יין נסך ועבר יש אוסרים (ח) ויש מתירים (ט): הגה ואפ"ה בעם הארץ יש להחמיר וכל זה ביחוד שקבל על עצמו

¹² י"א זו הוא השו"ת בני יעקב המובא ברע"א.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

אבל רבים יכולים בזמן הסנהדרין ללדות המורדים והפושעים שיינם יהיה יין נסך ופתן פת כותים וכל מה שגוזרים בזה הי' קיים, ע"ל סי' רכ"ט מי שאמר אם אעשה דבר פלוני לא אהיה יהודי:

(ו) יין נסך - דאין כאן דבר הנדור (ט"ז), י"א דר"ל שאומר בפירוש כיון של עבודת כוכבים דאם לא כן יש לומר שנתכוין ליינן נסך לשמים כדלקמן (סי' רח ס"ז), ועיקר משום דלקמן (סי' רח סק"ד?) יתבאר דאם אנשי המקום קורין ליינן של עבודת כוכבים סתם יין נסך הולכין להקל, וכן הוא בזה"ו (ש"ך).

(ז) לא נאסר בכך - כיון שלא התפייסו בדבר הנדור (ט"ז וש"ך), האומר ייני יין נסך אם אעשה דבר פלוני ועשאו י"א דלא נאסר כיון שלא התפייסו בדבר הנדור, כיון דאמר יין נסך שהוא דבר האסור, אבל אמר "יאסר ייני", אף על גב שלא הזכיר "עלי", אסור (ש"ך), ועיקר אף על גב דאם אמר "ככר זה אסור עלי" הוי נמי נדר, היינו משום דכתיב "לאסור איסר על נפשו", אבל לאסור על כל ישראל, אינו יכול לאסור אם לא בקונם (ט"ז וש"ך), ועוד י"ל שזה מדובר בשכונתו במה שאמר "יאסר ייני" ויהא יין נסך וזה נראה עיקר (ש"ך), עיי' ש"ך ועיקר דכבר דחה ט"ז דבריו האחרונים, ואם אומר "יאסור פי עליך", אסור, וכן אם אמר "אני אוסרך ביתי שלא תדור בו" הוי נדר (ב"מ).

(ח) יש אוסרים - דאף על פי שאין ההרחקות אלו מעיקר הדין, מכל מקום יכול הוא לקבל על עצמו, כמו שב"ד יכולים לענוש ולהחמיר לפעמים יותר מדינו כפי צורך השעה, כן הוא על עצמו כמו ב"ד ויכול לקבל עליו כל אותן החומרות (ש"ך).

(ט) ויש מתירין - כיון שלא התפייסו בדבר הנדור (ש"ך).

(י) ואפילו הכי בע"ה יש להתירו - פי' כיון שאמר דרך קנס, על כן הכריע רמ"א כאן להחמיר בעם הארץ¹³ (ט"ז), כלומר להתיר נדרו על ידי שאלה והשתא כולן כע"ה דמי ונוהגין בו איסור (ש"ך).

Commented [YL5]: ל
כבור עוד פעם

Commented [YL6]: מ
דיוק??

סימן רו - דיני ידות הנדרים. ובו ה' סעיפים:

(א) ידות שהתחיל לנדור ולא גמר הנדור ואעפ"כ הוא נאסר כאילו נדר כל הניצור כאדם שאוחז ביד הכלי ועל ידי כך משתמש בכלי כאילו אחז בו זעלמו) נדרים כנדרים²⁷ והוא שיהו מוביחות קצת על הנדר כיצד האומר לחבירו מודרני ממך שאיני אוכל לך (א) או מופרשני ממך שאיני אוכל לך או מרוחקני ממך שאיני אוכל לך אסור לאכול עמו הגה וי"א לאפילו אמר שאני אוכל לך באלו לשונות) אסור לאכול עמו הכ"ן נסך יש גורסין ועס"ק 5. אבל אם אומר שאיני אוכל לך לבד בלא מודרני ממך לא הוי יד ואם אמר מודרני ממך או מופרשני ממך או מרוחקני ממך ולא סיים דבריו שאיני אוכל לך במודרני ממך אסור לדבר (ג) עמו ובמופרשני ממך אסור לשאת ולתת עמו ובמרוחקני ממך אסור לעמוד בד' אמותיו (ד):

(א) שאני אוכל לך - בלא י' באלו לשונות אסור, דה"ק מודרני ממך כשאוכל לך (ש"ך).

(ב) באלו הלשונות כו' - אבל אם אמר "שאני אוכל לך" לחוד או "שאני טועם לך" לחוד, לא אמר כלום, ואם מסרבין בו לאכול הוי הוכחה כיון דלא אמר "לא אכילנא" ואמר "שאוכל לך", ר"ל מה שאוכל לך קונם ואסור. ואם אמר "מודרני ממך" או שאר הלשונות, ואמר "אם אוכל" לחוד ולא אמר "לך", יש אומרים דאסור דאף על גב דאם אמר "שאני אוכל" או "שאני טועם" בלא "לך" אינו כלום, כאן שאמר "מודרני ממך" או שאר הלשונות עמו, אף על גב דלא אמר "לך" אסור. ויש אומרים, כיון דלא אמר "לך" אינו כלום. ואם אמר "שאני אוכל" אפילו אמר "מודרני ממך" או שאר הלשונות, אינו כלום דאין לך יד לנדר אלא דוקא כשאוסר החפץ בנדר וזה אוסר עצמו על החפץ. וכ"ש אם אמר "שלא אוכל לך" אפי' אמר "מודרני ממך". ויש אומרים דאף על גב דעם שאר הלשונות אינו כלום, אם אמר "מודרני ממך שאיני אוכל" או "שלא אוכל לך" לחוד אסור. ומכל מקום לכ"ע "שאני אוכל לך" לחוד או "שלא אוכל לך" לחוד, לא אמר כלום, דכל זמן שאוסר עצמו על החפץ, לא הוי יד לנדרים, דאפילו נדרים עצמן כל זמן שאומר לשון דמשמע שאוסר עצמו על החפץ אינו כלום, כגון שאומר "הרי עלי שלא אוכל ככר זה כקרבן" או שאומר "יאסר עלי שלא אוכל ככר זה". דאין שבועה בלשון נדר ולא נדר בלשון שבועה. ואם אמר "אני נודר שלא אוכל עמך" או "שאוכל עמך" אינו כלום, שזה הלשון לשון שבועה הוא, שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר, אם לא שנדר לעשות

Commented [O7]:

¹³ כמש"כ בש"ך סק"ח.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

מצוה. ומיהו כיון שרגילין האנשים לידור בזה הלשון, אין להקל וצריך התרה שלא ינהגו קלות ראש בנדרים (עי' לקמן ס"ה), אם כן מש"כ הרמ"א דאפילו אמר שאני אוכל לך כו"א אסור לכ"ע, אלא היה צריך לכתוב "וכ"ש אם אמר שאני אוכל לך כו"א" (ש"ך).
(ג) במודרני ממך אסור לדבר כו' - צ"ע על הרמ"א למה לא הביא דעת החולקים דס"ל דכל שלא סיים דבריו אינו נדר כלל, כיון דמשמע הכי ומשמע הכי לא הוי ידים מוכיחות, ונראה שחסר כאן הגהת הרמ"א (ש"ך), היינו שאסור מדרבנן עי' לקמן (סי' ריג ס"א) (ב"מ).
(ד) אסור לעמוד בד' אמותיו - יש כאן ט"ס וכן צ"ל "וי"א דכל שלא סיים שאני אוכל או שאני אוכל לאו כלום הוא", דכל שאמר "מודרני ממך" בלא סיום, יש להסתפק אם לדבר עמו קאמר אם לאיסור הנאה, וכיון שאין מוכיח לא הוי יד (ט"ז). במסרבין בו לאכול ואמר "מודרני ממך", ודאי מוכח דבאכילה קאמר, והוי כמו נזיר עובר לפניו¹⁴ (רע"א).
(ב) אמר לחבירו מודר אני לך (ה) ²⁹מאכילה או מהנאה שניהם אסורים לאכול או ליהנות זה מזה אבל אם אמר מודר אני ממך מאכילה או מהנאה הוא אסור בחבירו וחבירו מותר בו(ו):

(ה) אני לך כו' - משמע כלומר נכסי אסורים לך, ומשמע משלך. מה שאין כן ב"ממך" (ט"ז). הלכה זו איסור הנאה כולל הגופות והנכסים (רע"א).

(ו) וחבירו מותר כו' - ואם לא הזכיר לא אכילה ולא הנאה לפי המחבר אסור, וי"א דלא הוי נדר כלל (ש"ך).

(ג) אמר מנודה(ו) אני לך או משמתנא ממך אם סיים דבריו שאני אוכל לך אינו נדר ומותר בכל ואם לא סיים דבריו ³¹אסור לעמוד בד' אמותיו אבל אם אמר נדינא ממך וסיים בדבריו שאני אוכל לך אסור לאכול עמו לא סיים דבריו שאני אוכל לך אסור ליהנות ממנו: הגה וכבר נתבאר דיך חולקין וס"ל דכל שלא אמר שאני אוכל לך או שאני אוכל לך לאו כלום הוא:

(ז) אמר מנודה - דזה אינו לשון נדר לגמרי מה שאין כן בנדרנא שהוא לשון נדר (ט"ז). וי"א אע"פ שמותר להנאות מ"מ אסור לשבת בד' אמותיו (ש"ך), וי"א דמנודה אני לך חמיר מנדינא אני לך דבנדינא אני לך דמהני לאסור באכילה אם אמר שאני אוכל י"ל דנדינא לך סתם מותר אפי' לישיב להיש חולקים ובמנודה אני לך לחודיה אסור לישיב (רע"א).

(ד) אמר כנדרתי רשעים(ח) כבר זה עלי או שאמר כנדרתי רשעים הימנו והיה כבר מונח לפניו אסור בונ(ט) אבל אם אמר כנדרתי כשרים עלי או כנדרתי כשרים כבר זה עלי אינו כלום ואפילו אמר כנדרתי כשרים הכבר זה עלי קונם(י) (פי' קונס(יאל) אחד מכנויי הקרבן) אבל אם אמר כנדרתי כשרים עלי או כנדרתי כשרים כבר זה עלי הוי נדר:

(ח) כנדרתי רשעים - שהרשעים דרכן לידור אבל כשרים אין דרכן לידור אבל דרכן להתנדב והטעם דנדר הוא בלשון "הרי עלי" נמצא שהאחריות על הנודר ושייך בזה תקלה דאם יאבד אותו שהפריש לא יתן אחרת מה שאין כן בנדבה שהיא בלשון "הרי זו" אין שום אחריות עליו (ט"ז).

(ט) אסור בו - דהוי כאומר "כבר זה עלי כקרבן" דסתם רשע חייב בקרבן (ט"ז).
(י) כבר זה עלי קונם - לפי שמה שאמר תחילה כנדרתי כשרים מבטל מה שאמר אחר כך לשון קונם (ש"ך).

(יא) קונם כו' - דמה שתלה בכשרים בטל את הקונם דכשרים לא נדרתי כלל אלא נודבתי (ש"ך).

(ה) ³³הנודר(יב) שלא אוכל או שאוכל עמך אפילו יד לא הוי, דלשון זה ילשון שבועה הוא(יג) ולא לשון נדר, אם לא שנדר לעשות מצוה(יד). ומיהו כיון דהאידינא מרגלא בפומייהו דאינשי למינדר בהאי לישנא, אין להקל וצריך התרה, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. ³⁴וייש מי שאומר(טו) דנדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר מהני מדין ידות, ומיהו בגזירות(טז) שהוציאו בלשון שבועה לדברי הכל אסור:

Commented [YL8]: ל א הבאתי את הש"ך, שנ"ל שהוא רק מקשה עלה שו"ע ולא מסיק לש
Commented [YL9]: ח

¹⁴ עי' לעיל סי' רד סק"א(יא).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(יב) הנודר כו' - דוקא באומר "מודרני ממך" אסר על עצמו הנאת חבירו ואע"פ שלא התפס בדבר הנדור, יד מיהא הוי. אבל אם אמר "אני נודר" זה הלשון לשון שבועה הוא שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר, כלומר דלשון נדר היינו שאוסר החפץ עליו ולשון שבועה היינו שאוסר עצמו על החפץ וכשאומר אני נודר שלא אוכל עמך הוא לשון שבועה ושבועה נמי לא היא שלא נשבע בלשון שבועה ועי' לעיל סק"ב) וע"ל (סי' רלט סק"ז?) (ש"ך).

(יג) לשון שבועה הוא - דלשון נדר הוא שאוסר החפץ עליו ולשון שבועה הוא שאוסר את עצמו על החפץ (ט"ז).

(יד) לעשות מצוה - עי' לקמן (סי' רנח סק"ג) (פ"ת).

(טו) ויש מי שאומר כו' - האומר "פירות פלוני עלי אסורין בכל לשון שיאסור עליו", הרי הם אסורין עליו, אע"פ שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם ולא כינוי, וכן אם אומר "הרי זה עלי איסור", אסור, אם כן "בכל לשון" פירושו לאו דוקא בלשון הקדש (ט"ז). י"א שכל מחלוקת זו היא דוקא אם היה בדבר שיש בו ממש כמו "לא אוכל", שהמאכל יש בו ממש, אבל אם היה בדבר שאין בו ממש דאפילו בנדר גמור אין כאן איסור תורה כדלקמן (סי' ריג ס"א), אז יש להקל כדברי הצד הראשון בשו"ע, ואפילו ל"א במקום קצת מצוה מתירין אפי' על דעת רבים (פ"ת), לפי הצד הראשון בשו"ע אם יאמר "הרי עלי שלא אוכל ככר זה בנדר", כיון שהזכיר תיבת "נדר" מפרשים דבריו דהודאה הוא שמודה שככר זה כבר אסרו עליו ובמה אסרו בנדר, שאמר בנדר קונם עלי ככר זה, וכן אמר "שיבת סוכה עלי בשבועה", הוה הודאה ששיבת סוכה אסורה ובמה אסרתי בשבועה, אבל אם אמר "קונם שלא אוכל ככר" מותר, ולי"א אפי' במה שצריך שאלה רק מדרבנן נמי אין מתירים נדר שהותר על דעת רבים (פ"ת * חת"ס).

(טז) ומיהו בנזירות כו' - שאמר "הריני נזיר" (ש"ך), דנזירות הוי כשבועה דמתסר גברא רק דבזה חלוק משבועה דבשבועה לא נתפס הגברא כלל ומש"ה מתפס בשבועה לא מהני ובנזירות נתפס הגוף בקדושה מש"ה מתפס בנזירות מהני (רע"א).

סימן רז - דין כנויי נדרים. ובו סעיף אחד:

(א) כנויי נדרים (א) כנדרים כיצד קונם קונח קונם שאם אמר קונם או קונח או קונם ככר זה עלי אסור בו³⁶ וכן בכל מקום הולכים אחר הלשון שרגילין בו שאם יש להם כנוי לנדר ונדר בו הוי נדר. הגה: וכן אם אינו מכיני' אלו הלשונות שזכרו בהם חכמים, אע"פ שגדל בהם ללא כלום הוא.³⁷ אבל כנויי כינויים דהיינו כינוי שרחוק הרבה מהלשון אינו כנדר (ג). הגה: הגלל הוא בכל לשון שיאמר עליו מקרי נכר:

(א) כנויי נדרים כו' - י"א שהוא הפסד הלשון שמכנין על דבר בדבר אחר הולכים שם אחר הכינוי כיצד כל כינוי קרבן כקרבן האומר הרי הן עלי קונם קונח קונם הרי אלו כינויים לקרבן, וי"א לא מבעיא בלשונות עובדי כוכבים שהן לשונות גמורים הנודר בהן נדרו נדר אלא אפי' בלשונות שאינם גמורים כגון אלו דקונם קונח קונם שהם לשון הקדש אלא שנשתבש הרי הוא נדר גמור, ועי' רמ"א לקמן (סי' רלז ס"?) (ש"ך).

(ב) וכן אם אינו מכיר - משמע מאיך שכתוב דאף דבאותו מקום משתמשין בזה הלשון בכינוי לקרבן, מ"מ כיון דהנודר לא ידע דמשמעות הלשון כן הוא, אינו נדר, אבל העיקר דאם באותו מקום שהנודר עומד בו, אין ההמון מכיר באותו הכינוי, נמצא שאין זה לשון קרבן באותו מקום, מש"ה לאו נדר הוא, דדנין בכל מקום כפי הלשון של אותו מקום ואותו הזמן. אבל אם אמר בכינוי הלשון של אותו מקום, אף דהוא לא ידע דמשמעות לשונו כן הוא, הוי נדר כיון שזה בלבו לנדר והוציא בפיו כינוים של אותו מקום, הוי פיו ולבו שוים (רע"א).

(ג) שרחוק הרבה מהלשון כו' - כגון דאמר מקנמא מקנחא מקנסנא (ש"ך).

סימן רח - דיני סתם נדרים והנודר בחרם. ובו ה' סעיפים:

(א) סתם נדרים להחמיר (א) כיצד אמר פירות אלו כבשר מליח או כיון נסך שיש במשמעו מליח של קדשים או יין נסך לשמים שהוא נדר שהרי הוא מתפס בדבר הנדור ויש עוד במשמעו בשר מליח ויין נסך לעבודת כוכבים שאינו נדר שהרי הוא מתפס בדבר האסור אנו תולין אותו להחמיר³⁹ ואם הוא אומר שדעתו כבשר מליח ויין נסך של עבודת

:Commented [YL10]
לש נצרך???

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

כוכבים נאמן ואין צריך שאלה ואפי' הוא עם הארץ (ב) ואם רוב (ג) אנשי המקום קורים לבשר מליח של קדשים בשר מליח סתם (ה), וליין נסך לשמים יין [נסך] סתם, אינו נאמן (ו): (א) סתם נדרים להחמיר כו' - היינו כשלא פי' מה היה בלבו, אלא אומר כך נדרתי כמו שפירושהו חכמים, אנו מפרשים דבריו לחומרא. עי' לקמן (סי' רלו סק"א?). מי ששכח אם נדר או נשבע נותנין עליו חומרי שניהם חומרי דנדר ודשבועה וכ"ש אם שכח אם נשבע או לא דאסור מספק (ש"ך).

(ב) ואפי' הוא ע"ה - שונה ממש"כ לעיל לעיל (סי' רה ס"?) שצריך שאלה, ששם אינו יודע אם מתפייס בדבר האסור חשיב נדר או לא אבל כאן יודע שהמתפייס בדבר האסור לא הוי נדר אלא שאמר סתם יין נסך ויש במשמעותו של עבודת כוכבים או של מזבח וכל כמה דלא פריש דבוריה הולכין להחמיר אבל כל שפירש ואמר דעתי היה על יין נסך של עבודת כוכבים שלא יהא נדר נאמן ולא בא לכאן אלא לאשמועינן דאין צריך שאלה משום דבר הנדר (ש"ך).

(ג) ואם רוב כו' - כל שיש ספק בגוף הנאסר אזלינן לחומרא ולא אזלינן בתר הרוב, והיינו חומרא דנדרים, כל שאפשר שנכנס באיסור אסור אפילו הוא מיעוט בשם ההוא. אבל אם הספק אינו בגוף הנאסר אלא נקטו לסימן, אז מפרשים הסימן אחריו לשון רוב העולם, וכיון שבא לתת סימן ולפרש דבריו, אומרים שהוא התכוין לדבר ברור, שכן אין אדם מכניס את עצמו לספק, לכן לקמן (סי' ריז ס"?) לגבי שמן וגם לגבי כבוש שהוא גוף הנאסר אזלינן לחומרא אפילו בתר מיעוטא. משא"כ כאן שתולה פירות אלו בבשר מליח וכן בסי' ר"ך (?) לענין קציר שאומר דבר זה יהא אסור עלי עד הקציר הרי הספק במה שתלה בו גוף הנאסר ובא לבררו במה שתלה בו, אז אמרינן דלדבר ברור נתכוין, והיינו הרוב (ט"ז). וי"א דכאן שונה ממש"כ לקמן (סי' ריז ס"?) דהכא כיון שפירש דבריו ואמר ליין נסך נתכוונתי, לא אזלינן לחומרא אם אין הרוב כנגדו, אבל אם לא פירש דבריו רק נדר והלך לו אזלינן לחומרא ועי' לקמן (סי' רכ ס"ד) (ש"ך)¹⁵, במתפייס בבשר מליח או כ"י שכן אין צד לומר שכוונתו להתפייס בשניהם בשל קודש ושל ע"ז, שהם סותרים זה את זה, ועיקרם הרוב קורין לחומרא אין לו נאמנות לקולא וה"ה לקולא וא"צ לפרש אלא במחצה על מחצה, וה"ה בקציר, משא"כ בשמן וכבשים דאפשר שכונתו היה על הכל ואפילו על מה שהמיעוט קורין שמן או כבוש שפיר דמשום ספק נדרים להחמיר אמרינן שמא כונתו היתה נמי על מה שהמיעוט קורין אותו כמו שאמר (ב"מ).

(ד) שם - וה"ה להקל כגון שהרוב קורין לבשר מליח של עבודת כוכבי' בשר מליח סתם וכן ליין נסך של עבודת כוכבים יין נסך סתם הולכין להקל (ש"ך), עי' ש"ך ועיקר שזה מדובר בסתם דאילו במפרש למה לי רוב (ב"מ).

(ה) שם - עי' לקמן באר היטב סי' ריז סק"ג, מי שנשבע לאשתו "שלא ישא אשה אחרת", אם שהתה עשר שנים ולא ילדה פטור משבועתו, וילדה בתוך הזמן, יש מח' מחבר רמ"א (סי' קנד ס"י) אם כוונתו "וששהתה ולא ילדה", היינו שלא ילדה כלל או שלא קיימו פרו ורבו, ועיקר דכוונתו לפו"ר, ולכן אפילו ילדה כמה זכרים או כמה נקבות הוא פטור משבועתו (פ"ת).

(ו) אינו נאמן - י"א דהיינו דוקא ע"ה אבל ת"ח נאמן בקל וחומר, ועיקר לא כן, אלא כיון שאנשי המקום קורין ליין נסך לשמים יין נסך אם כן אין משמעו אלא לשון א' שהוא ל' נדר (ש"ך), ועיקר כ"א דלא כש"ך (פ"ת).

(ב) נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים (ז) (פי' קטת קלדין זה לגיס גיס) בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים הרי עצמי קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתו להיות נודר בו קונם אשתי נהנית לי ואמר לא נדרתי אלא מאשתי הראשונה שגרשתי אם הוא תלמיד חכם נאמן ואינו צריך התרה ואם הוא עם הארץ צריך שאלה שלא ינהגו קלות ראש (ח) בנדרים ומיהו בחרטה סגי (ט) וא"צ לפתוח לו פתח (י) ואם עבר על הנדר אין קונסין (יא) אותו לנהוג איסור כימים שעבר על הנדר ונהג בהם היתר אבל הנודר נדר גמור דאורייתא ועבר עליו גסג נמזיק (יג) קונסין אותו ואין מתירין לו אלא א"כ ינהוג איסור (יד) כימים שעבר עליו ונהג בו היתר⁴¹ ואם יש מכשול בדבר כגון שנדר בדבר שאינו יכול לזהר בו כגון שאסר עליו כל הפירות שבעולם חוץ מדגן (יד) ועבר עליו מתירין

Commented [O11]: ל
בדוק עד כמה זה ברור

Commented [O12]: ל
א ברור לי בלשון
הרדב"ז חלק א סימן קכו
אם "ולא שהתה" בכלל
לשון השבועה

¹⁵ ועי' שבוי' בפ"ת לקמן סי' רכח סק"ק (קנ).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

לו מיד ואין קונסין אותו לנהוג(ט) איסור כימים שעבר עליו כדי שלא יבא לידי מכשול⁴² ויש מי שאומר שמ"מ יש להחמיר עליו שלא להתירו בחרטה אלא בפתח⁴³ ומוזה נלמוד למי שאסר על עצמו בשר ויין אם יעבור עבירה פלונית ועבר עליה(טז) ולא נזהר מבשר ויין ובא להתיר נדרו שמתירין לו מיד ואינו צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר כיון שיש חשש מכשול בדבר: הגה מיהו אם נראה לחכם שיוכל לעמוד על עצמו ולא יעבור עוד אין מתירים לו עד שנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר:

(ז) בחרמו של ים - פי' ברשות של ים: הרי עצמי קרבן. דמשמע שהקדיש את עצמו ושוב אמר לא נדרתי אלא בעצם אחד כו'. ואם הוא ע"ה כו'. וכבר נתבאר לעיל (סי' רה ס"?) דבזמן הזה כולי עלמא דיינינן להו כע"ה (ש"ך).

(ח) שלא ינהגו קלות ראש - וי"א הטעם משום נאמנות דע"ה אינו נאמן ולפי דבריהם אפשר לומר דאם לבו יודע שהאמת אתו אין איסור אם יעבור בסתר (פ"ת).

(ט) ומיהו בחרטה סגי - וי"א דלא סגי בחרטה אלא צריך לפתוח לו פתח ממקום אחר כדלעיל (סי' רה ס"א) (ש"ך).

(י) ואין צריך לפתוח לו פתח. ענין פתח וחרטה יתבארו בסי' רכ"ח (?) (ט"ז).

(יא) אין קונסין כו' - כיון שאין צריך שאלה אלא מדרבנן (ש"ך).

(יב) ועבר עליו במזיד - שדימה שאינו נדר והיה נוהג היתר ואפילו בשוגג הכי הוא אא"כ ינהוג איסור. ובנדר שלא לאכול מן פרי פלוני ל' יום ועבר על נדרו עשרה ימים ובא ד' ימים קודם תשלום ה' יום לשאול על נדרו א"צ לנהוג עשרה ימים באיסור כיון דאחר ה' יום אין עליו איסור נדר אין קונסין אותו רק הד' ימים שעליו הנדר שנהוג בהם איסור שלא להתיר לו וממילא אסורים לו באיסור נדר והקנס רק שלא להתיר וממילא עומד באיסורו מחמת הנדר (רע"א).

(יג) אא"כ ינהוג איסור - ובנדר שלא לאכול מן פרי פלוני ל' יום ועבר על נדרו עשרה ימים וד' ימים קודם תשלום ה' יום בא לשאול על נדרו א"צ לנהוג עשרה ימים באיסור, כיון דאחר ה' יום אין עליו איסור נדר, אין קונסין אותו רק הד' ימים שעליו הנדר שנהוג בהם איסור, שלא להתיר לו, וע' מ"ש לקמן (סי' רלח סק"לב)) ולדבריו שם, אם נמתין בהתרתו עד שנהוג איסור ד' ימים לא יהיה לו אה"כ היתר כלל על נדרו, י"ל דלא קנסו כה"ג ואפשר דקונסים אותו שלא להתיר לו עד שעה א' קודם תשלום הנדר, וצ"ע. וי"א דמי שקיבל בשבועה או בחרם לחבירו לעשות איזה דבר לזמן ועבר הזמן ולא עשה אם התירוה אינו מותר, וצ"ע (רע"א).

(יד) חוץ מדגן - אבל אם לא פרט חוץ מדגן הוי נדר שוא ואינו נדר כלל כדלקמן (סי' רלב ס"ה) (ש"ך).

(טו) ואין קונסין אותו לנהוג כו' - כן הוא בכל מידי דרבנן, ונידוי שהוא דרבנן ולכן אין צריך לנהוג איסור כימים שזולל באיסור בהנידוי (עי' לקמן סעיף ד), וצ"ע שכן לקמן (סי' שלד סכ"ח) איתא אפי' בזולל בנידוי צריך לנהוג איסור כימים שנהג היתר (ט"ז)¹⁶.

(טז) ועבר עליה כו' - אבל אם רוצה להתיר כדי לעבור י"א דאין מתירין לו אפילו יש מכשול בדבר כדלקמן (סי' רכח סק"לט) (ש"ך).

(ג) ⁴⁴במה דברים אמורים שצריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר בימים מועטים(יז) אבל במרובים דיו ל' יום:

(יז) בימים מועטים - כלומר שנהג היתר בימים מועטים אבל במרובים כלומר שנהג היתר ימים מרובים דיו ל' יום וי"א דאפילו בימים מרובים צריך לנהוג איסור ככל הימים שנהג היתר וכן עיקר (ש"ך), צ"ע למה הא קנס דרבנן הוא ובדרבנן הולכין אחר המקיל והיינו טעמא דהרמ"א שלא הגיה עליו אלא אדרבא סוף הסימן מסכים להדיא (ב"מ).

(ד) ⁴⁵מי שעבר על נידוי(יח) אין צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר מפני שנידוי הוא דרבנן:

(יח) מי שעבר על נידוי כו' - עמ"ש מזה בסעיף ב' (סק"טו) ((ט"ז), תימה דלקמן (סי' שלד סכ"ח) כתב אם זולל בנדוי ובחרמיו צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר קודם שיתירוהו, אלא בנדרים דרבנן אין קונסין וה"נ שהדברים שהמנודה חייב לנהוג בהן לאו מדאורייתא הן אבל להתיר לו דבר שנשבע עליו ושנשבע עליו בנידוי וחרם דבר ברור הוא

Commented [YL13]:
משך דבריו לא הבאתי

¹⁶ עי' לקמן ש"ך סק"יח).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

שאינ מתירים עד שינהוג איסור בדבר ההוא כימים שנהג בהן היתר, ולפי זה צ"ל שסי' של"ד מדובר בדיני תורה וכאן בדיני דרבנן (ש"ך, ורע"א ופ"ת).
(ה) 46 נשבע שלא ישא(יט) אשה¹⁷ תוך ג' שנים ועבר ונשא אם אמר לשון שמשמעו שלא יעשה נישואין(כ) עמה הוה ליה כנשבע(כא)(כב) על הכבר ואכלה דנשאל ומתירין(כג) לו אבל אם אמר לשון שמשמעו שלא תהיה אשתו אין מתירין לו עד שיגרשנה כימים שנהג בהם קלות ראש בנדרו. הגה⁴⁷ וכז' נתנאל דנשלקים יוס סג.
(יט) נשבע שלא ישא כו' - השבועה חלה בכה"ג אף על גב דמתבטל ממצות פריה ורביה כדברי הרמ"א לקמן (סי' רלט ס"ח), ועיי"ש דברי שי"א שאין השבועה חלה ולפי זה אפשר להקל כאן שאין צריך לגרשה (ש"ך).
(כ) שלא יעשה נישואין - ע' בנקה"כ לקמן (סי' ריח סק"?) (רע"א).
(כא) הוי לו כנשבע - אם הטילו הקהל חרם שלא לקבל שום רב בעירם אשר יש לו קרובים שם ועברו וקיבלו רב אחד שיש לו קרובים בעירם דמותרים להחזיקו אצלם דכיון שלא החרימו שלא להחזיק אצלם שום רב שיש לו קרובים בעיר רק שלא לקבלו ועכשיו שכבר קבלוהו מה שעבר עבר ומותרים להחזיקו אצלם (פ"ת).
(כב) שם - אודות הש"ס דפוס זולצבאך שנדפסו במשך החרם דמותר ללמוד מתוכם דכיון שלא גזרו רק שלא ידפיס איש אחר זולת המדפיסים באמשטרדם את הש"ס אין בכלל זה אלא מה שבפרט דהיינו ההדפסה אסור משא"כ אם עבר אחד והדפיסו מותר ללמוד מתוכו (פ"ת).
(כג) דנשאל ומתירין כו' - ונפטר מידי שבועתו כדלקמן (סי' רלח ס"ך) (ש"ך).

סימן רט - השומע שחבירו נודר ואמר אמן. ובו סעי' א':

(א) 48 אחד הנודר מעצמו או שהדירו חבירו ואמר אמן(א) 49 או דבר שעניינו כענית אמן שהוא קבלת דברים אסור⁵⁰ אבל כשחבירו מדירו משלו אין צריך לקבל דבריו(ב):
(א) אמר אמן כו' - ע"ל (סי' רלד סנ"ד וסי' רלו ס"ב וסי' רלז ס"ב) (ש"ך).
(ב) אין צריך לקבל דבריו - שהרי זה יכול לאסור נכסיו עליו בע"כ ואם כן מה צורך שיקבל עליו דבריו (ש"ך). פירוש אם ראובן מדיר את שמעון שלא יהנה מנכסיו עצמו אין צריך לקבל שמעון את דבריו וזה מבואר לקמן (סי' רלו ס"?) (ט"ז), א' שחטף פירות מיד חבירו ואמר חבירו הפירות האלו יהיו אסורים לך ולא השגיח ואכל לא צריך כפרה מצד שאכל דבר האסור לו שאינו בידו ואינו ברשותו שהרי חטף אדעתא למיגזל והגבהה קונה בכ"מ אינו יכול לאסרו מיהו אם חטף אדעתא לשלם לו יש חילוק אי קייצי דמיייהו כדאיתא (?) מיהו אי אסרינהו עליו קודם שהגביהו אם אכל אף שרוצה לשלם אח"כ מ"מ צריך סליחה וכפרה כמי שאכל דבר אסור (פ"ת).

סימן רי - שצריך לפרוט הנדר בשפתיו, ובו ג' סעיפים:

(א) 51 אין הנדר חל עד שיוציא בשפתיו(א) ויהיו פיו ולבו שוים. לפיכך היה בלבו לידור מפת חטים, והוציא בשפתיו פת שעורים, 52 מותר בשניהם(ב). אבל אם היה בלבו פת חטים (או פת שעורים), והוציא בשפתיו פת סתם(ג), אסור בשל חטים לבד (או נשלק שעורים לנד) (דכן משמע נסי' רי"ז ס"ט). 53 ואם נדר על דעת אחרים(ד), אינו תלוי בלבו אלא כפי מה שיאמר אחרים שהוא דעתם, כך יחול הנדר:
(א) שיוציא בשפתיו - שנאמר לבטא בשפתים (ט"ז).
(ב) מותר בשניהם - בפת חטים מותר דהא לא הוציא בשפתיו ובשעורין מותר דהא לא גמר בלבו ואנן בעינן פיו ולבו שוין (ט"ז וש"ך), וכן במתכוין לנודר ונשבע או מתכוון לישבע ונדר (רע"א).
(ג) והוציא בשפתיו פת סתם - כשהיה בלבו פת חטים או בשל שעורים כשהיה בלבו פת שעורים לבד דשניהם בכלל פת סתם כדלקמן (סימן ריז ס"ט), וכל זה שלא במתכוין להוציא פת סתם דהא גמר בלבו בפת חטין ולמה יגמור בלבו לומר בפיו סתם דוקא אלא

¹⁷ אם נשבע שלא ישא בת ישראל אסורה בגיורת, וה"ה בבת ברית (מהרי"ט ח"ב סי' מז - הובא ברע"א לקמן סי' ריז סמ"ג).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

פשוט דשכח לגמור תיבת חטין, אבל אם אומר בכוונה פת סתם אזלינן בחר פיו ואסור גם בשעורין ודבריו שבלב אינם דברים (ט"ז ש"ך), וע"ל (סימן רלב סקל"ד?) (ש"ך), ואם היה מחשבתו לסתם פת והוציא בפיו פת חטים בין בטעות בין בכוונה פשיטא דמותר בשל שעורים ואפשר דאפילו מוכח כוונת הנודר לא מהני אפילו להחמיר מה שאין במשמעות לשון הנודר כלל. ואף על גב דלקמן (סימן רי"ח?) בנודר צמר ופשתים עולים עלי בטעון והזיע מותר ללבוש ואסור לטעון אף על פי דיש במשמעו ללבוש, שאני התם דמ"מ דרך בני אדם לומר בהזיע לשון זה (פ"ת).

(ד) ואם נדר על דעת אחרים כו' - כגון שאמר שבועה שלא אוכל היום ועל דעתכם אני נשבע אין זה יכול לומר כך וכך היה בלבו שלא נשבע זה על דעתו אלא על דעת אחרים וכיון שהיה פיו ולבן של אחרים שוים שנשבע על דעתם חייב מפני שלבם של אלו במקום לבו הם (ש"ך).

(ב) הנהנודר בחלום(ה), אינו כלום ואינו צריך שאלה(ו).⁵⁵ ויש אומרים שיתירו לו עשרה(ז) ידידי למקרי⁵⁶ ויתירו לו צמקטא כאלו נדר צמקטא, ויש לחוש לדבריהם(ח).⁵⁷ מיהו אי לית ליה צמקטא עסקה דידי למקרי, יתרו צמקטא כשאר נדר:

(ה) הנודר בחלום - אחד שחלם לו שנשבע לפרוע חובו ביום פלוני כיון דפריעת בע"ח מצוה א"כ משמים הראו לו לזרוזי נפשיה למצוה וע"כ יפרע חובו באותו היום או ישתדל שהמלוה יאמר לו הריני כאלו התקבלתי, ולא מהני היתר נדרים דלאו מטעם נדר אתינן עלה אלא משמים הטילו עליו לזרוזי נפשיה, ועי' לקמן סק"ז(ז) (פ"ת).

(ו) ואינו צריך שאלה - דוקא בנידוהו בחלום צריך התרה בעשרה בני אדם כיון שהרחיקוהו מן השמים צריך קירוב אבל בנשבע אפילו בהקיץ בעיניו פיו ולבו שוין כ"ש בחלום שאין כאן לא פה ולא לב והיש אומרים לחשש בעלמא יש להחמיר אפי' בשבועה בחלום. ואם אשה נשבעת בעיניו נפש, בעלה מפיר לה ביום שמעו תוך מעת לעת וי"א דאין הבעל יכול להפר כיון דמן השמים השביעה ועיקר דאין צריך התרה כלל (ט"ז)¹⁸.

(ז) שיתירו לו עשרה כו' - כדלקמן (סי' שלד סל"ה) בנידוהו בחלום ולדעה זו אפילו חזרו והתירוהו בחלום אינו כלום (ש"ך), מי שנדר בחלום ותוך כדי דיבור חזר בו לפי הש"ך נראה דחזרה תוך כדי דיבור לא מהני כיון דחיישינן שהחזרה הוא דברים בטלים, ועיקר אין ללמוד מנידו לנדר דדוקא גבי נידוי שמן השמים הרחיקוהו הוא דהחמירו בו כ"כ משא"כ גבי נדר דאיכא מ"ד שאין צריך התרה כלל. מי שחלם לו שנדר שלא לאכול מצה מבושלת בפסח הזה על דעת רבים. א', אין אסור אלא בפסח הראשון שלפנינו ואין לומר ד"הזה" הוא דבר בטל ופשיטא דאסור. ב' אפילו בכלי שני ואפי' שרויה בצונן י"ל דאסור. ג', ואפילו על דעת רבים יש התרה. ואין כאן משום מצוה הוא ופרישות כנ"ל סק"ה(ה), דזה אינו אלא במצוה גמורה כגון פריעת ב"ח אבל בנדריים שהם כעין חסידות לא, דגם הגאונים [הוא השיטה שהי"א אומר לחשוש עבורן שחשו לנדר בחלום, לא מיירי אלא בנדר מצוה ומטעם דאין מראין לו לאדם אלא מהרהורי יומא וחששו שמא קיבל בלב בהקיץ דבר זה ואנו מחמירין להתיר הסכמה בלב לדבר מצוה (פ"ת).

(ח) ויש לחוש לדבריהם - והכי נהוג וה"ה באשה שנדרה בחלום שצריכה י' כמו האיש ואין הבעל יכול להפר לה ביום שמעו דדין נדר זה כמו נדוי, וכן נוהגין (ש"ך)¹⁹.

(ג) הנהנודר וחזור בו תוך כדי דיבור(ט)²⁰, או שמיחו בו אחרים תוך כדי דיבור וקבל דבריהם(י) (ש"ך) כלי דיבור לנדרו, לא הוי נדר²¹. והוא שאומר כך בפיו,⁶⁰ אבל אם אמר חזרתי בלבי, אינו כלום(יא):

(ט) תוך כ"ד - היינו "שלוש עליך רבי" (ש"ך).

(י) וקבל דבריהם - פירוש שמחאת אחרים וקבלתו את דבריהם הכל הוא תוך כדי דיבור לנדרו, דאי יש בהמחאת אחרים יותר מכדי דיבור מחשב הפסקה בין הקבלה ובין הנדר

¹⁸ עי' ש"ך סק"ח(ח).

¹⁹ עי' ט"ז סק"ו(ו).

²⁰ עי' לעיל הערה 11.

²¹ אם נמשך חזרתו לאחר כ"ד מנדרו אף שהיה תוך כ"ד למחאתם אינו מועיל שהרי להמוחים אין להם שייכות בהנדר ואין שייך הכדי דיבור למחאתם ולכן נ"ל דאם יש להמוחה שייכות בהנדר כגון שגם הוא נכלל בהנדר או שנוגע לו הנדר מהני גם אם היה רק תוך כ"ד למחאתו (ערה"ש אות י"ח).

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

בשלמא אי הוה להמחאת אחרים שייכות להנודר לא מקרי הפסקה אבל באמת אין אחרים מזדקקין לנדרו (ט"ז ש"ך).
(יא) חזרתי בלבי אינו כלום - עי' דברי לקמן סי' ריא סק"ב (רע"א).

סימן ריא - המתנה שנדריו לא יהיו נדרים, ובו ד' סעיפים:

(א) האומר נדר שאני רוצה לידור לא יהא נדר, ונדר, אינו נדר (א).⁶² בד"א, שהוציא תחלה בשפתיו לומר שלא יהא נדר. אבל אם חשב כך בלבו, הוי דברים שבלב ואינם מבטלים הנדר שהוציא בשפתיו.⁶³ וי"א דאפילו אמר כן בלחש (ב), הוי דברים שבלב. הגה: ⁶⁴והא דאמרינו (ג) כל נדרי כליל יוס כפורים הוי כאילו התנו צהדיא ומכל מקום לא סמכינן על זה להתיר בלא קאלה לחכס, כי אס לאורך גדול:

(א) אינו נדר - פי' ודאי אינו נדר, שונה מסעיף ב', דכאן אין התנאי והנדר באים כאחד שייך למימר עקר את התנאי (ט"ז וש"ך), וזה לא דוקא שיאמר בפירוש בשעת הנדר, שעל תנאו הוא נודר אלא כיון שסומך הנדר לתנאי הוה כאומר בפירוש ואין לומר כיון שאומר כן בפעם אחת למה נודר כלל, יש לומר דאומר התנאי בענין שאין חבירו שומע או דמיירי שרוצה לנדר נדר גמור בפני חבירו להטעותו ומ"ה לא הוי נדרי זרוזין כמש"כ הרמ"א (סי' רלב ס"?) דאין למידין מנדרי זרוזין למקום אחר שאין לך אלא מה שאמרו חכמים אבל אם מתנה ואומר בפי' למחר או לאחר זמן אני נודר שלא לאכול בשר והרי אני מבטלו מעתה הרי זה בטלו דהרי התנה בפירוש על זה הנדר, בזה שייך החילוק דאם זכר לתנאי כו' כמ"ש בסעיף ב' (ט"ז), וי"א דהוא הדין אם מתנה בפירוש על נדר זה שאדור למחר או לאחר זמן, כיון שפורט הנדר הוי כמתנה בשעת הנדר, ומש"כ מתנה בשעת הנדר, אינו אלא באומר בסתם נדר שאני עתיד לידור (נקה"כ), וי"א דאם מתנה שיהא נדרו בטל ושוב נודר בלא סיבה הרי תנאו ונדרו סותרים זה את זה והולכין בתר נדרו להחמיר, וצ"ע למה לא מובא ברמ"א. ועוד, דברי השו"ע אינו מתקיים אלא באופן דשייך לתרץ למה הוא נודר כמו שמוכרח להטעות חבירו בשבועתו ועי' סוף הסימן (&) מי שהשביע חבירו אין ביטול זה כלום, היינו דווקא היכא שחייב לחבירו ע"פ דין מצד תביעה או שחבירו מכריחו לישבע, אבל אם חבירו רוצה לעשות לו רעה וזה כדי להעבירו מהמעשה הרע מבטיחו בדבר מה, אך עד כי יעבור השעה שלא יהא עוד סיפק בידו להרע לו, וכדי שיאמן ההבטחה נשבע לו מעצמו, ומקודם ביטל השבועה בפני עדים, לזה מועיל הביטול ואף דאינו ממש נדרי אונסין שיועיל לו ביטול מחשבה לחוד, היינו משום דהוי דברים שבלב שאינם מוכרחים, אבל ביטול להדיא בפני עדים מועיל (כ"מ).

(ב) אמר כן בלחש כו' - פי' לא אמרינן אמירה בלחש הוי דברים שבלב אלא היכא דאינו משמיע לאזניו אבל במשמיע לאזניו שפיר חשיב אמירתו הוציא בשפתיו לבטל הנדר (ט"ז), וי"א דהרוצה לבטל נדר בשעת נדרו צריך שיהיו דברים שבלב דמוכחים, ולכן דוקא ביטול בקול רם בעינין (ש"ך), ועיקר כט"ז (פ"ת), עי' ש"ך שצריכים "דברים שבלב דמוכחים", כוונתו דאף באמר תחלה "מה שאדור יהא בטל", מ"מ כשנודר אח"כ, רק אם גם בשעה שנודר, כוונת לבו היה שהנדר יהיה בטל, אז אין נדר, ולכן צריך שיאמר תחלה בפרסום לרבים, ובלי זה הרי בשעת הנדר גלוי לכל, וכל זה דוקא אם אינו זכור כלל לתנאו, בזה אמרינן דמה דבטלו מקודם הוי ביטול שיחשוב לדבורו שאח"כ כאלו נעשה בטעות ונכשל בלשונו בלי דעת וכאלו אין פיו ולבו שוים, דאלו ידע מהתנאי לא היה נודר משא"כ בזוכר להתנאי א"כ ידוע לו בלבו שכך התנה ושאינו ראוי לו לידור ואעפ"כ הוא נודר ממילא הוי נדר (עי' לעיל סי' רי ס"?) בענין גמר בלבו להוציא פת חטים), ולכן אף שחושב בלבו שהנדר יהיה בטל, לא מהני כיון דידוע בלבו שמבטל ואעפ"כ אמר כן, הוי דברים שבלב ואינם דברים (רע"א), אם חזר אחר הנדר תוך כדי דיבור יוכל לבטל בדבור בלחש ואינו משמיע לאזניו דכל שמוציא הדבר מפיו לא מקרי דברים שבלב וצ"ע לדינא (רע"א).
(ג) והא דאמרינן כו' - הג"ה זו שייכא בסעיף ב', וה"ה בנזירות דינא הכי דכל נדרי מבטל הנזירות אף על פי שלא אמר נזירות הרי הוא בכלל נדרים (ש"ך).

(ב) מי שהתנה ואמר: כל נדרי שאדור עד זמן פלוני יהיו בטלים, ונדר בתוך הזמן,⁶⁶ אם הוא זוכר לתנאו בשעת הנדר, נדרו קיים שהרי מבטל תנאו בשעה שנודר. ואם אינו זוכר לתנאו בשעת הנדר, התנאי קיים והנדר בטל.⁶⁷ ויש אומרים שאין התנאי מועיל לבטל

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

הנדר, אלא אם כן יזכרנו [אחר הנדר] תוך כדי דיבור(ד)²² לנדר⁶⁸ ויאמר בלבו שהוא סומך על התנאי, ויש לחוש לדבריהם²³:

(ד) א"כ יזכרנו אחר הנדר תוך כדי דיבור לנדר כו' - כצ"ל (ש"ך).
(ג) ה"התנה על קצת דברים שיהא נדרו בטל בהם ואינו יודע על מה התנה, אם על אכילת בשר או שתיית יין. אם אומר בשעת הנדר(ה): על דעת ראשונה אני נודר שאם אזכור על מה שהתניתי שאלך אחר התנאי, ונזכר על מה התנה, התנאי קיים והנדר בטל. ואם לא אמר: על דעת ראשונה אני נודר, התנאי בטל והנדר קיים:

(ה) אם אומר בשעת הנדר כו' - פירוש ובשעת הנדר הוא זוכר התנאי רק שאינו יודע על מה התנה, ומשום הכי צריך שיאמר על דעת ראשונה אני נודר דאל"כ לא היה לו לידור סתם כיון שזכר שיש תנאי אבל אם לא זכר בשעת הנדר כלל מתנאי פשיטא שדינו כמו בסעיף ב' דאחר כך כשיזכור התנאי בטל הנדר (ט"ז).

(ד) אין דברים הללו אמורים אלא בשבועה(ו) או נדר שנשבע ונדר לעצמו, אבל מי שהשיבעו חברו או הדירו, אין ביטול זה מועיל לו כלום:

(ו) אלא בשבועה - ובשבועה בנקיטת חפץ לא אתבריר לן דמועיל כל נדרי (ש"ך).

סימן ריב - דין הנודר בתורה, ובו סעיף אחר:

(א) הנודר בתורה, כגון שאמר: פירות אלו עלי כזו(א), לא אמר כלום ואין צריך התרה אם הוא תלמיד חכם. אבל אם הוא עם הארץ(ב), צריך התרה כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.⁷² ואם נדר במה שכתוב בה, אסור שהרי כתוב בה איסור(ג).⁷³ נטלה בידו ונדר בה(ד), כמי שנדר במה שכתוב בה דמי.⁷⁴ (אצל הנשבע צמורה(ה)), ככל ענין לך התרה וענין לקמן סימן רל"ז):

(א) פירות אלו עלי כזו - דדעתו אגוילים שבה (ט"ז ש"ך).
(ב) ע"ה - וכבר נתבאר לעיל (סי' רה ס' ?) דבזמן הזה כולם דינם כעם הארץ (ש"ך).
(ג) שהרי כתוב בה איסור כו' - וי"א הטעם מפני שיש בה קרבנות ואזכרות שהן כדבר הנודר שע"י הכתיבה והכנה לקדושה הן קדושות ולפ"ז כ"ש אם אמר בפירוש אני נודר באזכרות שבה דהוי נדר אעפ"י שאין כוונתו על איסור ונדר הכתוב בה וכן אם נדר במקצת יריעות שבתורה אף על פי שאין כתוב באותן יריעות איסור או נדר כיון שיש בהן קרבנות או אזכרות הוי נדר (ש"ך).

(ד) נטלה בידו ונדר בה - ה"ה הניח ידו עליו (רע"א * מהר"ם מינץ).
(ה) אבל הנשבע בתורה כו' - וי"א גם בנשבע י"ל דעתו אגוילים, ולכן מי שנתחייב שבועה לא יתנו לו שבועה בלשון זה "הריני נשבע בספר תורה", שמא יתירו לעצמו ויאמר דדעתו על הגוילים א"כ שמניח ידו עליה ואז הוה דינו כאוחזה בידו שזכר כאן (ט"ז), עי' ט"ז שלומד את זה גם בדעת השו"ע ואינו אלא רק דעת הרמ"א (ב"מ), מי שפסקו לו שבועה בס"ת שחסר בה תיבה או אות או יריעה מקרי שפיר שבועה בס"ת וגם אין סמיכת היתר במה שנשבעין בהפטרות כיון שכתובה אשורית ובדיו אפילו מזכיר בפיו הריני נשבע בס"ת זו נמי שפיר אומר כי דברי נביא מקרי ספר ומקרי תורה ומכ"ש כשאוחז ס"ת ממש אלא שחסר יריעה או פסוק דנקרא ס"ת ואפילו אם מסלק עשרת הדברות מתוכה ונשבע ואומר הריני נשבע בעשרת הדברות ג"כ שבועה מקרי. אסור לישיבע בשקר אפילו בלא אחיזת ספר כלל ומה שהמנהג ליתן ספר ביד הנשבע הוא רק לאיים עליו ולהזכירו עונש השבועה הכתובה בתורה ולא דוקא ס"ת אלא ה"ה שאר ספרים שיש בהם שמות וא"כ

:Commented [YL15]

א הבאתי את דברי הט"ז ונקה"כ שזה בא לפרש את הטור ולא השו"ע.

:Commented [YL16]

וספק דאורייתא לחומר?א

²² עי' לעיל הערה 11.

²³ והוא הוא ההתרת נדרים שאנו עושים כל שנה ערב ר"ה. עי' שו"ת תשורת ש"י (ח"א סי' תקפז) שמסירת מודעה לפני ר"ה וכן כל נדרי מועילים רק למי שמבין אותם, ועי' ברכ"י שהקשה שבאבקת רוכל לא הזכיר צד להחמיר, שזה דעת יחידאה, ויש לחלק בין נדר שאי אפשר להתירו, כמו נזירות שמשון, שבזה סומכים על המתירים. אבל בנדר שיש לו התרה בשאלה יש לחוש, ומש"כ באבקת רוכל שזה יחידאה, אינו כדעת המבוטלת, אלא כלא עיקר.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

פשיטא דלא גרע ספר תורה אף שיש בו איזה פסול אכתי חמור קדושתו מכל שאר ספרים (פ"ח).

סימן ריג - שאין הנדרים חלים על דבר שאין בו ממש, ובו ג' סעיפים:

(א) ⁷⁵נדרים אין חלין על דבר שאין בו ממש. ⁷⁶כיצד, אמר: קונם שאני מדבר עמך(א), שאני עושה לך, שאני מהלך לך, שאני ישן עמך אינו נדר. וכן אם אמר: דיבורי ועשייתי והליכתי אסורים עליך ושינה אסורה עלי, אינו נדר. ומיהו מדרבנן(ב) צריך שאלה(ג) (פי' לשאול על נדרו ולמצוא פתח להתירו). ⁷⁷לפיכך ראובן האוסר עליו שמיעת תפלת שמעון, צריך שאלה מדרבנן. ⁷⁸אבל אם אמר: קונם פי(ד) מדבר עמך, קונם ידי עושות לך, קונם רגלי מהלכות לך, קונם עיני בשינה(ה), הוי נדר גמור מן התורה. וכל שכן אם אמר: יאסר עליך פי(ו) לדיבורי וידי לעשייתי ורגלי להילוכי. הגה: האומר: דבור פי עליך או נטילת אבן עלי, ⁷⁹וא"ל להוי נל(ז) הואיל והזכיר הפה והאבן²⁴:

Commented [O17]: נ
ויגנוסו נוס

(א) שאני מדבר כו' - הא דאמרינן לעיל (סי' רו ס"ו) מודרני ממך שאני אוכל לך כו' לא דמי לכאן דכאן אין ממש לא בדיבור ולא בשינה אבל התם מ"מ המאכל עצמו יש בו ממש והוא קונם המאכל עצמו בענין זה שאני אוכל לך. ולא קשה נמי מ"ש כאן שאני עושה לך אף על פי דיש כאן מעשה שהוא ממש דבשעה שנודר אין כאן ממשות לפנינו שיחול הנדר מש"כ במאכל שישנו בשעה שנודר ועליו חל הנדר (ט"ז).

Commented [YL18]: א הבאתי את דברי
הש"ך

(ב) ומיהו מדרבנן כו' - ונ"מ בין נדר דאורייתא לדרבנן לענין שצריך לנהוג איסור כימים שעברו עליהם כדלעיל (סי' רח ס"ב), א"נ כדלעיל (סי' רה סק"ב) (ש"ך), דוקא באוסר על עצמו אבל לא כשאוסר דבר שאין בו ממש על חברו, וגם הרי הדיבור וההליכה עדיין אינו בעולם ואינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם על חברו (רע"א), עי' מ"ש לעיל (סי' רו סק"ב) נפקא מינה נמי להא (פ"ח).

(ג) צריך שאלה - אפי' בדבר שאין בו ממש ופותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו, וע"ל (סי' רח סק"ט) (ש"ך).

(ד) פי כו' - דהרי פיו וידיו כו' יש בהן ממש וע"ל (סי' רלד סע"א) (ש"ך).

(ה) קונם עיני בשינה - היינו כשפירש יום או יומים, אבל נדר סתם בשינה הוי כנודר שלא יישן לעולם והוי נדר שוא. וכן נדר שלא יישן ג' ימים הוי נדר שוא כדלקמן (סי' רלו ס"ד) (ש"ך).

(ו) וכ"ש אם אמר יאסר עליך פי כו' - ברישא שאמר "קונם פי מדבר" יש ספק אי קאי קונם אפה או על הדבור אלא כיון דסתם נדר להחמיר אזלינן לחומרא וכ"ש כאן שבפירוש קאי איסור אפיו (ט"ז).

(ז) י"א דהוי נדר מדאורייתא - ואף על גב דדבור ונטילה לית בהן ממש, מ"מ כיון שהזכיר החפץ ג"כ חל הנדר (ש"ך), אמר סתם "קונם אבן עלי" לא אסר עליו רק הנאתו²⁵ ומותר ליטלו ולזרקו א"כ אמר בפירוש קונם זריקת אבן זה עלי (רע"א).

(ב) ⁸⁰האומר: אשנה פרק זה, הוי כאלו נדר לתת צדקה²⁶. (י"א לעשות) שאר מלות ונלכו קיים):

(ח) או לעשות כו' - כלומר או כשאומר לעשות שאר מצוה דינו גם כן כאומר אשנה פרק זה והוי נדר ועיין לעיל (סי' רנח ס"ג) (ש"ך), פי' אינו נדר גמור, אלא נחשב לו כאילו נדר צדקה. אבל אם נשבע לשנות פרק זה י"א דהוי שבועה גמורה הואיל ויכול לפטור עצמו בקריאת שמע (ב"מ), צ"ע בדבר, שכן יש מח' אם הגמ' מדבר בלשון כלשון השו"ע או "שבועה אשנה פרק זה" שכן אין נדר אלא איסור על עצמו, ולכן זה מחלוקת, ואסור מטעם ספק דאורייתא (רע"א * מהר"ם).

(ג) ⁸²אמר: קונם עיני(ט) בשינה היום אם אישן למחר(י), לא יישן היום שמא ישכח(יא) וישן למחר. ⁸³אבל אם אמר: קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום, יכול לישן היום ולא חיישינן שמא למחר ישכח נדרו וישן:

Commented [O19]: נ
noi

²⁴ עיי' לקמן סי' רלד סק"ק(יז).

²⁵ עיי' לקמן סי' רכא סק"ב(ב) בענין דרך הנאתו.

²⁶ עיי' לעיל הערה 27, ולקמן הערה 625. ועיי' לעיל סי' רו ס"ה.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ט) אמר קונם עיני - דוקא באמר "קונם עיני" אבל באומר "קונם שלא אישן", כיון דהוא אין בו ממש והוי נדר רק מדרבנן לא איששנין שישן למחר ויהיה למפרע איסור דרבנן (רע"א), ואם לא אמר "היום" לא נאסר בשינה עד אחר שינת מחר, אבל אמר "קונם כבר זה עלי אם אישן", אסור מיד, דבזה הוי כ"מעכשיו", דאם תאמר שלא נאסר עד אחר קיום התנאי, נמצא שיהיה מתקיים התנאי ולא יחול נדרו כלל, דהיינו אם יאכל תחלה הככר ולא יהיה אחר קיום התנאי מקום לנדרו לזה אמדינן דעתיה דמעכשיו קאמר, וקשה לי מההיא דלקמן (סי' רכ סכ"ג?) וצ"ע (רע"א), ואין יכול להתיר היום שזה בכלל דאין חכם מתיר עד שיחול הנדר (רע"א).

(י) נדר משינת קבע - אסור לישן עראי שמא ירדם, א"כ דמניח ראשו בין ברכיו, עי' או"ח (סי' מד ס"ז?). הנשבע שיעשה כך וכך בחצי הלילה, אין אסור לישן שינת עראי, שמא ירדם, דלא גזרו אלא היכא דאם ירדם יהיה האיסור בגוף השינה משא"כ כה"ג דאין האיסור בגוף השינה, ולכן אם נדר שלא לישן קבע דהאיסור בגוף השינה חיישנין לשמא ירדם (רע"א).

(יא) ישכח תנאו - דבתנאי לא זהיר אינש אבל בסיפא דעיקר הנדר למחר ונדר לא משכח אינש (ט"ז), וע"ל (סי' רכ ס"ז, וסי' רלט ס"ז) (ש"ך).

Commented [O20]: ע
יי"ש שהביא דעת הר"ן
שזה בגלל ברירה, ואין
ברירה מן התורה, ואם
יש נ"מ?

סימן ריד - לעבור על מנהג צריך התרה, ובו ב' סעיפים:

(א) דברים המותרים והיודעים בהם שהם מותרים נהגו בהם איסור(א), הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם להם²⁷. הלכך מי שרגיל להתענות תעניות שלפני ראש השנה ושבין ראש השנה ליום כיפורים, ומי שרגיל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח אב או מי"ז בתמוז(ב) ורוצה לחזור בו מחמת שאינו בריא, צריך ג' שיתירו לו(ג). אם בשעה שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן לעולם, ונהג כן אפילו פעם אחת, צריך התרה ויפתח בהרטה(ד) שמתחרט שנהג כן לשם נדר. לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים, לסייג ופרישות, יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר(ה) שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה, ולא לעולם. אבל הנהגים איסור בדברים המותרים מחמת שסוברים שהם אסורים(ו), לא הוי כאילו קבלום בנדר.⁸⁶ ויש מי שאומר שאם טועה ונהג איסור בדבר המותר, נשאל ומתירים לו בשלשה כעין התרת נדרים. ואם יודע שהוא מותר ונהג בו איסור, אין מתירין לו אפילו כעין התרת נדרים, דהוי כאילו קבלו על עצמו כאיסורים שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם⁸⁷(והמנהג כסצרכא הרלשונה):

(א) נהגו בהן איסור - מחמת סייג וגדר ופרישות (ש"ך).

(ב) מר"ח אב או מי"ז בתמוז - כמו שנתבאר באו"ח (סי' תקלא ס"ט) (ש"ך).

(ג) צריך שיתירו לו כו' - עי' או"ח (סי' תקסח ס"ב) שהרמ"א כתב דתעניות בה"ב או י' ימי תשובה שאירע ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה כי לא נהגו להתענות בכה"ג כו' ואם כן הכא אמאי צריך התרה ה"ג נימא לא נהגו להתענות כשאינו בריא ולא קושיא היא דהתם לא נהגו להתענות כשאירע ברית מילה ונהגו לאכול אם כן כל המתענה אדעתא דהכי מתענה דכשאירע ברית מילה יאכל אבל הכא לא אסיק אדעתיה דכשלא יהא בריא לא יתענה והלכך צריך התרה, וכן הוא באכילת בשר ויין בסעודת מצוה בח' ימים לפני ט' באב (ש"ך), עי' ש"ך מיירי שרוצה לחזור לגמרי ושלא לשוב למנהגו לעולם, לכך צריך התרה. אבל אם אירע לו איזה מיחוש ורוצה לאכול היום ושוב לעתיד חוזר למנהגו א"צ

²⁷ עי' או"ח סי' רלח ס"ב: אם יש לו חק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה טרוד ביום ולא השלימו, ישלימנו בלילה מיד.

ועיי"ש במג"א: דהוי נדר ולכן יתנה בתחלה שלא יהיה עליו נדר (עי' לעיל סי' ריג ס"ב). ועיי"ש בפמ"ג: ואם לא משלים בלילה מעוות לא יוכל לתקון, כי ביום של אחריו מחויב בפני עצמו. וקשה איך זה מועיל הרי הלילה של יום הבאה. עי' לקמן סי' רכ ס"א. עי' לעיל הערה 10, ועי' לקמן הערה 144.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

התרה (פ"ת)²⁸, ראובן היה לו יום השנה לאביו (יארצייט), והמנהג להתענות, אבל היה סנדק לברית, מותר לו לאכול, ואפילו לא היה סנדק מותר לו להתיר נדרו ולאכול עם הקרואים כל שהוא א' מהמיודעים השייך לסעודה, שכן התענית ביום שמת בו אב אינו אלא מנהג בעלמא ולזכרון צער בעלמא, והוא כנדר (עי' ט"ז או"ח סי' רמט ס"?) ועי' ש"ך סי' תב סק"י? שטעם היארצייט משום מזל רע בא עליו, וי"א שבכל שנה דנין את אביו, ולכן הבן מתענה ואומר קדיש להגן על המת, אבל כל זה רק סניף לעיקר שהוא הנדר, אמנם בש"ך איתא שלא צריך התרה בכלל, אמנם אפשר דיום שמת בו אביו חמור יותר, ולכן צריך עכ"פ התרה בפני ג', וה"ה סיום מסכת צריך התרה, ועי' ש"ך סי' רמו סק"ז (פ"ת * מקום שמואל).

(ד) ויפתח בחרטה כו' - אין שייך לומר להתיר בחרטה אלא מה שנהגו מקצת ההמון ולא כולו אבל מה שנהגו כל ישראל כמו חפיפה ביום לפני טבילה וקבלו עליהם א"א להתיר בכל ענין (ש"ך).

(ה) יאמר - עיין מג"א (סימן קסא סק"יג) [ז"ל המחבר (קסא ס"ד): שיעור נט"י, כל היד עד קנה של זרוע; וי"א עד מקום חיבור האצבעות לכף היד, וראוי לנהוג כדעת הראשון, ע"כ. וז"ל המג"א: כדעת הראשון. ויתנה בתחלה שלא יהא חובה עליו שמא פעם א' לא יהא לו מים כ"כ, ואם היד מלוכלך לכ"ע צריך נטילה] (פ"ת).

(ו) מחמת שסוברים שהם אסורים - ועכשיו נתברר שהוא מותר ומנהגן היה בטעות שנסתפקו בדבר ועכשיו שנתברר שמותר לא הוי כאילו קבלום בנדר ונראה דה"ה אם היו סוברים שהוא איסור גדול ואח"כ נתברר שאין בו איסור כ"כ לא הוי נדר כדלקמן (סי' רלב ס"י) (ש"ך).

(ב) קבלת הרבים (ז) חלה עליהם ועל זרעם. ואפילו בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהסכמה, אלא שנוהגין בן מעצמם לעשות נדר וסייג לתורה.²⁹ וכ"כ הבאים מחוץ לעיר לדור שם, הרי הם כאנשי העיר וחייבים לעשות כתקנתן (ח), ואף בדברים שהיו אסורים בהם בעירם מפני מנהגם ואין מנהג העיר שבאו לדור בה לאסור, הותרו בהם אם אין דעתם לחזור (ט):

(ז) קבלת הרבים כו' - ע"ל (סי' רכח סק"ב? וסק"ב?) (ש"ך), אם נהגו באיזה דבר כדעת המיקל ועכשיו הסכימו לאסור הרשות בידם ואין בזה משום מוציא לעז על הראשונים דלא שייך זה אלא בדבר של אישות, ויש חולקים.²⁹ ועי' מ"ש לקמן (סי' רסו סק"ז?) (פ"ת).

(ח) וחייבים לעשות כתקנתן - היינו דוקא במנהג חשוב שנהגו כן ע"פ ת"ח אבל במנהג גרוע אינו חייב לעשות כתקנתן שלא בפניהן או בפני ת"ח רק בפני ע"ה חייב לנהוג כן כדי שלא יזלזל ואם יש לחוש למחלוקת אסור בכל ענין שאין לשנות מפני המחלוקת, ועי' באו"ח (סי' תסח ס"ד). י"א דמנהג שאינו חשוב דיכולים להתיר בפני ת"ח אם יכול להתיר להם עצמן יש להחמיר וכיון דהדבר ניתן לשיעורים איזהו מנהג הוה חשוב ואיזהו אינו חשוב אזלינן לחומרא ובכל המנהגים בפניהם אין לנהוג היתר ואין חילוק בין ת"ח לעם הארץ, וי"א דמנהג חשוב היינו שהוא ע"פ ת"ח ומנהג גרוע היינו שנהגו בני המדינה מעצמם א"כ לא נתת דבריך לשיעורין בזה ועיין באו"ח (סי' תצו ס"?) נתבאר כל חוץ לתחום אין נותנים עליו חומרי מקום שהלך לשם, וע"ל (סי' פג ס"?) (ש"ך), אין הבן מחוייב להתנהג בהנהגת אביו זולת מה שהתנהג גם הבן מאז שהגדיל שהרגילוהו אבותיו ללכת בדרכיהם ועל אופן זה מיירי נמי המחבר שכתב קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם דהיינו שכבר

²⁸ יש להקל בתעניות אלו (ערב ר"ה, ועשי"ת) במקום שיש מקצת חולי וא"צ התרה וכו' אם לא מי שמתענה יותר ממה שנהגו הציבור [משמע כדברי הש"ך, וכן הוא במ"ב סק"ט, ועי"ש בשע"צ סק"ג ואפשר דאם אינו מוצא מי שיתירונו יש להקל במקום הדוחק] [מג"א סי' תקפא סק"ב]. גם בלא זה קשה מה שייך התרת נדר כשאינו בריא אטו עדיף תענית שקיבל על עצמו יותר מתעניות ציבור הקבועים כ"ז בתמוז ועשרה בטבת והרי גם באלו אינו מתענה כשהוא חולי וכ"ש בזה שקיבל על עצמו אלא וודאי דכאן אין הכוונה שאינו בריא שהוא חולה דבחולה א"צ התרה אלא כלומר שאינו חזק בבריאותו ואלמלי היה תענית ציבור היה מתענה רק בזה מתעצל להתענות ולכן צריך התרה (ערה"ש אות יג).

עי' דגול מרבה \$

ועי' מ"ב תקפא יט ושער ציון לג

²⁹ עי' מ"ב (סי' לב סק"ס): יש להחזיק בהמנהג הזה כדי שלא להוציא לעז על הראשונים וכ"כ המ"א בשם הל"ח אבל מדברי הלבוש והגר"א משמע שיותר טוב לעשות כמה שכתוב בשו"ע.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט)

נהגו כן יושבי העיר וזרעם והוי כנדרו גם לזרעם ולהכי חייבים לעשות כתקנתן משא"כ אם הבן לא התחיל להתנהג מעולם כמנהג הטוב של אביו אין הבן מחוייב להתנהג בפרישות ההוא (פ"ת).

(ט) הותרו בהם אם אין דעתם לחזור - עי' באו"ח (סי' תסח ס"?) וכן תקעד ס"?) ההולך למקום שאין מתענין ממקום שמתענין ודעתו לחזור צריך להתענות כו' אלמא דאם אין דעתו לחזור א"צ להתענות ובאו"ח (סי' תסח ס"ד) ונראה מדבריו דאפי' אין דעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, ואפשר דעת המחבר לחלק בין אין דעתו לחזור ומ"מ אין דעתו להשתקע בעיר שהלך לשם רק במקום אחר ובהך גוונא מיירי בסי' תס"ח, ובין דעתו להשתקע במקום שהלך שם ובהכי מיירי שם סי' תקע"ד, ועיקר דלעולם יש לו לעשות כמנהג המקום שדעתו להשתקע שם בין לקולא בין לחומרא (רק במקום שיש לחוש למחלוקת אל ישנה ממקום שהוא שם אפי' להקל) (ש"ך).

סימן רטו - שהנדרים חלים על דבר מצוה, ובו ו' סעיפים:

(א) ⁹⁰נדרים חלים על דבר מצוה(א). כיצד, אמר: קונם סוכה שאני יושב(ב)ג), לולב אני נוטל, אסור לישב בסוכה וליטול לולב. הנה: ⁹¹ויש אומרים שמתקין אותו על שני כטל המלוא, ומתיקין לו נדר(ג) ומקיים המלוא. ⁹²ויש אומרים לאינוה) מלקות נזכר שוא, רק גבי שבעת שוא, וכן עיקר.

(א) חלים על דבר מצוה - הטעם דנדר כיון שהוא אסור החפץ עליו שאומר קונם ישיבת סוכה עלי אינו כנודר לבטל המצוה שהרי לא קבל על עצמו כלום אלא אסר החפץ עליו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל שבועה אסור עצמו מלעשות הדבר ולא כל כמיניה להפקיע עצמו מחיוב מצוה (ט"ז), דוקא נדרים אבל לא שבועה כדלקמן (סי' רלט ס"ד) וע"ש דין נדוי (ש"ך), נדר שלא לישא אשה הראויה לבנים חל עליו הנדר אבל אם נשבע אין שבועתו כלום ואם נשבע סתם שלא לישא שום אשה חלה השבועה בכלל (באר היטב), עיין בזה בתשובת בשמים ראש סימן רי"א ובהגהת כסא דהרסנא שם (פ"ת).

(ב) סוכה שאני יושב כו' - אבל אם אמר הנאת סוכה עלי מותר לישב בסוכה דמצות לאו ליהנות נתנו ועי' או"ח (סי' תקפו ס"ה)³⁰ (ש"ך), וה"ה אם אמר "סוכה שאני עושה" (ש"ך * רמ"ע), עי' ש"ך, אפילו במודר הנאה מ"מ אסור בהנאת הגוף אף שאותה הנאה אינה מגיע לו אלא ע"י המצוה. אלא כיון שמזכיר בפי' השם סוכה ואמר "הנאת סוכה עלי",

---

³⁰ ז"ל: המודר הנאה משופר, אדם אחר תוקע בו וזה יוצא י"ח. אבל אם אמר: קונם לתקיעתו עלי, אסור לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה.

וז"ל המ"ב: המודר הנאה משופר - כגון שאמר קונם הנאת שופר עלי: אדם אחר וכו' - ר"ל אף על גב דאין יכול להפקיע עצמו ממצות שופר בשביל נדר זה דמצוה לא מיקרי הנאה וכנ"ל מ"מ ישמע תקיעת שופר מאחר ולא יתקע בעצמו והטעם כתבו הפוסקים משום דיש הרבה ב"א שיש להם הנאה כשהם תוקעין והנאת הגוף ליכא לשרויי בשביל טעמא דמצות לאו ליהנות נתנו ומ"מ כתבו האחרונים דבשעת הדחק שאין לו אחר מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע כ"א עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין: קונם לתקיעתו עלי - שלא הזכיר הנאה ור"ל שאמר קונם השופר לתקיעתו עלי וע"כ חייל כיון שפירש לאסור על עצמו השופר לתקוע בו כמו שאוסר ע"ע הצרור לזרוק בו אף שאין לו הנאה אבל אם אמר סתם קונם שופר עלי מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה:

אסור לתקוע וכו' - ואפילו פירש בנדרו תקיעה של מצוה והטעם דנדרים איסור חפצא הוא וחל אפילו על דבר מצוה ואפילו לשמוע תקיעת שופר מאחר ג"כ בכלל איסור זה. ודע דיש פוסקים שר"ל שאין חל הנדר אא"כ אסר השופר עליו כגון שאמר שופר עלי בקונם לתקוע בו אבל באסר עליו התקיעה כגון שאמר תקיעת שופר עלי בקונם אינו חל דהתקיעה אין בו ממש ונדרים אין חלין אדבר שאין בו ממש. אמנם כמה פוסקים סוברין שחל אף בזה כיון שעכ"פ הזכיר בנדרו חפצא סתמא דמילתא כונתו לאסור החפץ עליו. וכ"ז לענין איסור תורה אבל מדרבנן איכא איסורא בכל גווני אפילו בנדר שאין בו ממש כמבואר ביר"ד סימן רי"ג וע"כ אסור לתקוע בו קודם שיתיר הנדר. ומפורש בפוסקים דכ"ז בנדר אבל בשבועה אינו יכול להפקיע א"ע ממצות תקיעת שופר דמושבוע ועומד מהר סיני לקיים מצות התורה אם לא שכלל בשבועתו לאסור עצמו בשמיעת כל תקיעה דמשמע אפילו בתקיעה של רשות ובזה חל שבועתו בכלל לאסור גם בשל מצוה וישתדל להתיר שבועתו. ואפילו גבי נדרים אם אסר עצמו לשמוע שופר מפלוני אינו נפקע בזה ממצות תקיעת שופר וצריך לבקש איש אחר לשמוע ממנו שופר ואם לא ימצא אחר אסור לשמוע מאיש זה אפילו אסר עצמו בשבועה שאינו כנשבע לבטל את המצוה שבשעה שיצא שבועה מפיו לא היתה לבטל שהרי אינו מצווה לשמוע מאיש זה דוקא:

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

ועיקר הנאת סוכה אינה הישיבה שאינה של מצוה, אלא הנאת המצוה הוא עיקר הנאתה. להכי לא חל הנדר משום דמצות לאו ליהנות ניתנו (ב"מ).

Commented [O21]: ?

(ג) שאני יושב - ולא הוי דבר שאין בו ממש כיון דמזכיר שם החפץ הנאסר, ע"ל (סי' ריג ס"ב) וע"ל (סי' רלט ס"ד) (ש"ך), ע"י ש"ך, וי"א דאף באומר "ישיבת סוכה עלי", נקרא יש בו ממש כיון שמזכיר החפץ, ומדלא כתב המחבר גם כה"ג משמע דלא ס"ל כך, וע"י לקמן (סי' ריג ס"ב) שהמחבר לא מביאו, והרמ"א כן מביאו (רע"א).

(ד) ומתירין לו את נדרו - ואפילו תענית אין לומר שהוא מצוה ויקיים נדרו (ט"ז), וכן משמע בא"ח (סי' תק"ע ס"?) (ש"ך).

(ה) וי"א דאין כו' - מיהו נראה דהיו מכין אותו מכת מרדות (ש"ך).

(ב) נדר להתענות זמן ידוע ואירע בו שבתות וימים טובים ור"ח, מתירין לו נדרו ופותחין לו בהם שאומרים לו: אילו שמת על לבך (ו) שיפגעו בתוך הזמן הזה אלו הימים לא היית נודר, והותר כל הנדר (ז):

(ו) אלו שמת על לבך - וזה שאינו מותר ללא התרה כדלקמן (סי' רלב ס"ו) דהתם שוגג גמור הוא על אביו אבל הכא הו"ל למידע שאי אפשר לשנה בלא שבתות וי"ט, וי"א דלקמן הוי טעות בעיקר הנדר שלא נתכוין לאביו לעולם אבל הכא באוסר על עצמו שנה יודע שיעברו עליו שבתות וי"ט וחל הנדר אלא דפותחים לו אלו היה יודע דאסור להתענות (רע"א).

(ז) והותר כל הנדר - שמותר בכל הימים דנדר שהותר מקצתו הותר כולו וע"ל (סי' רכט ס"?) (ש"ך).

(ג) במה דברים אמורים שצריך התרה (ח), כשקבלו בלשון נדר, שאמר: קונם אכילת ימים כך וכך עלי. אבל אם לא הוציאו אלא בלשון קבלת תענית, אינו דוחה לא שבת ויו"ט וראש חודש ולא חנוכה ופורים (ט) ואינו צריך התרה, ואפילו לא קיבל עליו להתענות אלא בשבת ויום טוב (י) (יא) בלבד (ועיין בא"ח סימן תי"ח):

(ח) בד"א שצריך התרה כו' - ההיא דנדרים חלין על דבר מצוה מיירי בנודר בפירוש להתענות בי"ט וההיא דתענית מיירי שאירע כך בתוך הזמן שנדר להתענות דבזה אמרינן דאותו הנודר להתענות לא נתכוין לבטל גזירות חכמים וכ"ש דין תורה ביום שלא להתענות, דאלו אמר לשון קבלת התענית הרי אוסר נפשו על האכילה ודומה לשבועה דאין חלה על דבר מצוה אלא דוקא נדר כדאיתא ריש סי' זה וע"י באו"ח (סי' תיח ס"ג-ד) (ט"ז), ע"י לקמן סקי"א? (נקה"כ), ע"י ט"ז "ודומה לשבועה", אבל מ"מ שבועה גמורה לא הוי דאל"כ תחול בכולל. ועיקר דאינו אלא נדר מצוה ע"י לקמן (סי' ריג ס"ב), משא"כ אם התענית עבירה (ב"מ).

(ט) ולא חנוכה ופורים - ע"ל סקי"א? (ש"ך).

(יא) ואפי' לא קבל עליו להתענות אלא בשבת וי"ט - פי' לא מיבעיא ברישא דלא נתכוין כלל לשבת וי"ט אלא אפי' קיבל עליו בפירוש להתענות בשבת וי"ט מ"מ אין הנדר חל כיון שלא אמרו בלשון הרי עלי (ט"ז).

(יא) שם - מעשה באדם אחד שנדר לתת מן הריוח שבא מממונו מעשר וכן נהג כמה ימים ומטה ידו ונתחרט נראה דיכול לחזור בו משום דהריוח לא בא לעולם ואין מקדיש דבר שלא בא לעולם. ע"י חו"מ (סי' ריב ס"ט) האומר לכשאקחנו אתננו להקדש הוה עליו שם נדר וצריך לקיים נדרו. נדר להתענות חודש. אומרים לו הרי בזה החודש שנדרת יש יום טוב ושבתות. אומר להם לא נתכוונתי להם, צריך התרה כל שאמר בלשון נדר כדלעיל אלא דאם אמר שבפירוש היה עולה על דעתו שלא להתענות אלא בימי החול ודאי נאמן על זה דהא אינו סותר לשון נדרו שנדר להתענות חודש אחד. אשה שנדרה להתענות אחר פסח שני וחמישי ושני עד ר"ה ולאחר הפסח שאלה מתי תתחיל נראה דתתחיל אחר ימי ניסן אם מנהג בכל המקומות שאין אומרים תחנון כל ימי ניסן, והיינו דוקא בלשון קבלת תענית בעלמא אבל בלשון נדר צריך התרה שהרי נדרה בפירוש להתענות אחר הפסח דלא עדיף מנדר להתענות ביום טוב (ט"ז), וי"א שאין צריך התרה אם לא הוציאו אלא בלשון קבלת תענית (ש"ך).

Commented [YL22]:

בולבל מהו ט"ז ומהו דרישה

Commented [YL23]:

עבור על הט"ז עוד פעם

Commented [YL24]:

ם ש"ך צריך לעשות בישוב הדעת

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(ד) ⁹⁵המקבל עליו(יב) בלשון נדר לצום בשבת ויו"ט, חל הנדר(יג). וכן הנודר לצום יום ראשון או ב' כל ימיו, ופגע בהם יום טוב או ערב יום כפור, חייב לצום. ואין צריך לומר ר"ח, אבל אם פגע בהם חנוכה ופורים, נדרו בטל(יד). (ועיין זל"ח סימן תקע"ג ללא פסק כן):

(יב) המקבל עליו כו' - עיי' מה שכתבנו לעיל סק"ז? (ט"ז).
(יג) חל הנדר כו' - מיהו יש להחיר כמ"ש לעיל (סק"ד?), ועיי' לקמן (סי' רלט סקי"ט?) דאע"ג דחל הנדר ראוי לכופו שישאל על נדרו ולא יעבור על המצוה (ש"ך).

(יד) נדרו בטל - מפני שהם מדבריהם וצריכין חיזוק. ועיי' אר"ח (סי' תקע ס"א) דלא פסק כן. אלא יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירעו בהם שבתות וי"ט או ר"ח חנוכה ופורים או ערב יוה"כ כו' אם קבלו בלשון "הרי עלי" שהוא לשון נדר, צריך התרת חכם כו', ויש לחלק כאן בנדר לצום יום א' או ב' כל ימיו, איכא מיגדר מילתא ופנים בדבר שהרי יצטרך להתענות כל ימיו בחנוכה א"כ מיעקרא מלתא דרבנן, אבל באר"ח דמיירי בהדיא שקיבל עליו כך וכך ימים אם כן יתענה חנוכה ופורים פעם אחת או ב' ולא מיעקרא מילתא דרבנן בכך (ש"ך).

(ה) ⁹⁶הא דנדרים חלים על דבר מצוה, דוקא במצות עשה בין שיש בה עשה גרידא בין שיש עשה בקיומה ולא תעשה בביטולה, ואין הפרש בזה בין איסור הבא מאליו לאיסור הבא עיי' עצמו. אבל על מצות לא תעשה דעלמא(טו), אינו חל בין בביטולו בין בקיומו. כיצד, הרי שאמר: אכילת נבלה עלי, אין הנדר חל עליו. והוא הדין לאיסור הבא עיי' עצמו, כגון שאמר: שבועה שלא אוכל ככר זה, וחזר ואמר: ככר זה עלי, אינו חייב אלא אחת דהיינו משום בל יחל דשבועה. וכן אם אמר: שבועה שלא אשתה וחזר ואמר הריני נזיר(טז), ושתה, אינו חייב אלא אחת דהיינו בל יחל דשבועה. אבל דנזירות לא, אא"כ נשאל על השבועה(יז) שאז חל הנזירות עליו. ⁹⁷והנדר חל על מי שנשבע שיישן(יח) או שישתה, ואף על פי שיש בביטולו לא תעשה:

(טו) אבל על מצות ל"ת דעלמא - עיי' לקמן (סי' רלב ס"?) אם אמר קונם כל פירות שבעולם עלי לא חל הנדר והוי נדר שוא. משום ד"סתם" "לעולם" משמע ואי אפשר לחיות בלא כל הפירות שבעולם. ואמאי נימא שלא יאכל עד שישתכן ושוב תדחה נדרו מפני פיקוח נפש ולכן צריכים דבריו כאן שהנדר אינו חל בביטול ל"ת, דבמיתת עצמו הוא מוזהר בלאו דלא תרצח (ב"מ).

(טז) **ואמר** הריני נזיר - קשה, הא הוי כולל מגו דנאסר בחרצנים וזגים (רע"א), אלא לא נקט בש"ע אלא לדוגמא בעלמא ומיירי שהיה כועס או מתאבל או שיכור ואמר הריני נזיר מכוס זה בתר דנשבע שלא לשתותו דבכה"ג אין אסור רק בשתיית כוס זה (רע"א * זכרון יוסף, פ"ת).

(יז) אא"כ נשאל על השבועה כו' - כלומר כשנשאל על השבועה אחר שאמר "הריני נזיר" שאז חל הנזירות למפרע וע"ל (סי' רכ"ט וס"ס רל"ט) (ש"ך).

(יח) חל על מי שנשבע שיישן כו' - אם נשבע שבועה שאישן ויחזר כן נודר קונם שינה עלי דחל הנדר כמו באומר לאשתו הנאת תשמישך עלי דחל הנדר כדלקמן (&) אף על גב דבאומר תשמישי עליך לא חל דהוא משועבד לה מ"מ יכול לאסור הנאתו ממנה אף על פי שהוא משועבד לה הכי נמי כאן אף שהוא חייב לישן או לשתות יכול לאסור הנאת השינה עליו בלשון נדר ולא דמי למ"ש תחילה אם נשבע שלא לאכול ככר זה ואח"כ אומר קונם

Commented [O25]: ע
י' הערה וצ"ע אם נצרך
אחרי דברי הזש"ך.

Commented [YL26]:
עבור עוד פעם, יש ב"מ
שחלק על פירושו
ברמב"ם

Commented [YL27]:
י' ש"ך שדחה דברי
הב"ח, וצ"ע אם יש
הלכה שייצא מזה.

⁹¹ ז"ל סעיף א: יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירע בהם שבתות וימים טובים או ראש חודש חנוכה ופורים או ערב יום הכיפורים, אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא, אין צריך התרה; ואם קבלו בלשון הרי עלי, שהוא לשון נדר, צריך התרת חכם, ויפתח בחרטה שיאמר לו: אלו שמת אל לבך שיאירעו בהם אלו הימים לא היית נודר, ומתיר לו. ולהרמב"ם, משקבל עליו בלשון נדר ופגעו בו שבתות וי"ט או ערב יוה"כ או ר"ח, חייב לצום בהם אם לא יתירו לו; אבל אם פגע בו חנוכה ופורים, נדרו בטל ולא יצום בהם, מפני שהם מדבריהם וצריכין חיזוק. הגה: והמנהג כסברא הראשונה. מי שנדר להתענות סך ימים ואמר: חוץ מ"ט, אין חנוכה ופורים בכלל; ואם אמר שדעתו היה עליהם, הולכים אחריו (תשובת הרשב"א סימן תרנ"ט /תרצ"ט/); אבל ערב יום הכיפורים בכלל, והכי נהוג ודלא כמו שפסק ביורה דעה סימן רט"ו סעיף ב'.

ועיי' לקמן הערה 144 בשם הדרך אמונה והגרש"ז

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

ככר זה עלי דלא הוה נדר דשם הוי הנדר ג"כ כמו השבועה משא"כ כאן הוי הנדר להיפך מהשבועה חל כמו בקונם הנאת תשמישך על(ט"ז).

(ו) 98[ו]וי"א שאם נדר(יט) מדברים האסורים, כגון נבלות וטריפות, חל הנדר ואם אוכל מהם עובר בלא יחל. 99 אבל אם(כ) התפס בהם דבר אחר, אינו נתפס, שאין דעתו אלא בעיקר האיסור דהוי ליה מתפס בדבר האסור(כא). 100 אבל דבר שאסור מדרבנן, ואסרו עליו בלשון נדר והתפס בו דבר אחר, נתפס בנדר ואסור. הגה: 101 הנודר או הנשבע שלא לאכול מזה כליל פסח, אין מזה עשייה בכלל(כז). אבל אם נדר שלא לאכול מזה כל השנה, אפשר דמזה עשייה בכלל.

(יט) ו"א שאם נדר כו' - יש לגרוס וי"א כו' בוי"ו וחולק על מ"ש לעיל דאין הנדר חל על לא תעשה ועל זה אמר וי"א דחל עליו וכל זה מסעיף ה' (ט"ז), וכן אם אמר "שבועה שלא אוכל ככר זה" וחזר ואמר "קונם ככר זה עלי", חייב שתיים. וכן אם נשבע שיאכל ככר זה ואח"כ אסרו עליו בקונם, אסור לאכול, לפי שהנדרים חלים ע"ד מצוה ושבועות (ש"ך), עי' ש"ך "וכן אם נשבע שיאכל ככר זה", בזה אף הדעה ראשונה מודה (ב"מ), וי"א דעל דבר האסור בעצמותו, כגון נבילה וכדומה, אין נדר חל דאין איסור חל על איסור דמעיקרא היה האיסור על החפץ אבל בנשבע שלא יאכל ואח"כ אמר קונם האכילה עלי חל שמתחילה לא היה האיסור על החפץ אלא על גופו דלא יאכלנו וכן באומר אכילה דיוה"כ עלי קונם (רע"א).

(כ) אבל אם כו' - זהו אף לסברא האחרונה (&) (ש"ך).
(כא) דהוה ליה מתפס בדבר האסור - מיהו בעם הארץ י"א דבעינן שאלה אף במתפס בדבר האסור כדלעיל (סי' רה"ס"?) (ש"ך).
(כב) אין מצה עשירה בכלל - כלומר ומותר לאכלה בלא התרה אבל מ"מ בנשבע שלא לאכול מצה כליל פסח לוקה ואוכל מצה כליל פסח כמו שנתבאר בא"ח (סי' תפה"ס"?) ולקמן (סי' רלו"ס"ה) (ש"ך).

סימן רטז - חלוק בין האומר פירות אלו או לא אמר אלו, ודין הנודר מהמבושל, (וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון תורה), ובו י"ב סעיפים:

(א) 102 קונם פירות האלו(א) עלי, אסור בחילופיהם(ב) ובגידוליהם 103 ואצ"ל במשקין היוצאין מהם, 104 וכן אסור בגידולי גידוליהן(ג), 105 אבל חילופי חילופיהן(ד) מותרים, ואם הוא דבר שזרעו כלה גידולי גידוליו מותרים(ה). 106 וכן הדין אם לא אמר: האלו, אלא היו לפניו ואמר: קונם הם עלי. הגה: 107 וכן אם אמר פירות פלוני(ו) או מקום פלוני הם קונם עלי, הוה כאילו אמר: פירות אלו:

(א) פירות האלו וכו' - צ"ל שמדובר שרואה אותם מדאמר האלו אלא שמ"מ אינם מוכנים לפניו כמו בסיפא משום הכי נקט בסיפא "לפניו" (ט"ז).
(ב) אסור בחילופיהם - היינו שהחליפין בדבר אחר אסור אותו הדבר אחר ודוקא להמחליף אסורים אבל לאחר מותרים וכן אם החליפם אחר מותרים להנודר, וי"א דאוסר בכל ענין דמשוי ליה כהקדש, ומיהו היכא דלא אמר "אלו" אפילו ליי"א מותר בהחליפין אחר (ש"ך).
(ג) וכן אסור בגדולי גידוליהן - כמו דבסיפא בסעיף ב' באומר "שאיני אוכל או טועם מהם" אוסר אפילו בגידולי גידוליהן הכי נמי כאן, משום דהוה גוף האיסור כיון שאין זרעו כלה וא"כ גם באומר פירות האלו עלי מ"מ הרי נהנה מגוף האיסור ודוקא כאן שהוא פורט ואומר פירות אלו שוינהו כהקדש בחילופין וגידולין וכן באומר פירות מקום פלוני עלי אבל באומר קונם זיתים וענבים עלי כמ"ש סוף סי' זה שלא נתכוין אלא מאכילת אותו מין ולא שוינהו כהקדש ומ"ה לא נאסר בחילופיהן וגידוליהן א"כ זה שכתוב בסוף "גידולין" הוא שלא בדקדוק דהא על כל פנים אסור בגידוליהן דהא פירות אותו מין הם והוא אסר כל המין עליו אלא בחילופין לבד יש חילוק, ולא בעינן שיאמר "האלו" אלא אמר קונם לחוד אלא משום חילופין לחוד דאין אוסרין אלא באומר אלו(ט"ז), האומר לאשתו "קונם מעשי ידיך עלי", או "קונם הן לפי", או "קונם הן על פי", אסור בחילופיהן ובגידוליהן, אבל בדבר שאין זרעו כלה, אפילו גידולי גידולין אסור. אבל בדבר שזרעו כלה, הגידולין אסורין וגדולי גידולים מותרים, וע"כ באמר "קונם פירות אלו" הגידולין אסורין (ש"ך). עי' ט"ז, "לא יאסר בחילופיהן", היינו בשהחליפין אחר ולא הוא (ב"מ).

:Commented [YL28]
בדוק אם באמת נתחדש
משהו

:Commented [YL29]
בדוק

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(ד) חילופי חילופיהן - י"א שאסור אפילו בחילופי חילופיהן וצ"ע למה השו"ע לא הביא דעה זו (ט"ז), וי"א שאין שום דעה שאסור בחילופי חילופיהן (נקה"כ).

(ה) גידולי גידוליו מותרים - אבל הגידולים עצמם אסורים, ואין האיסור בגידולים בטל ברוב שנוסף עליהם, שהוא דבר שיש לו מתירים³² (ש"ך), וי"א שדברי השו"ע כאן הם רק בדבר שאין זרעו כלה³³ (רע"א), צ"ע גדול בדברים אלו, שכן במקורם של דברים מדובר באוסר על חבירו, ואז אין איסור גידולים שאין אדם אסור דבר שלא בא לעולם על חבירו, ולכן גידולי גדולים מותרים, אבל באומר "קונם פירות אלו עלי" אפילו החליפם אחר אוסר מעיקר הדין, ואז גם גדולי גדולים אסורים (רע"א).

(ו) פירות פלוני - כלומר של איש פלוני אבל אם אמר פירות של מין פלוני כלומר קונם תאנים או ענבים עלי כיון שלא פרט ואסר עליו כל המין לא עשאם עליו כהקדש שלא נתכוין אלא מאכילת אותו המין ומ"ה לא מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן (ש"ך).

(ב) אמר: קונם מה שאני אוכל או טועם מהם, אם הוא דבר שזרעו כלה (ז),¹⁰⁹ כגון חטים וכיוצא בהם, מותר בחילופיהם (ח) ובגידוליהם. ואם הוא דבר שאין זרעו כלה כשזורעים אותו,¹¹⁰ כגון שום ובצלים, אפילו גידולי גידולין (ט) אסורים¹¹¹ וכך משקים היוצאים מהם אסורים (י).¹¹² וכן אם אמר: קונם פירות האלו על פלוני, אסור (יא) בחילופיהם ובגידוליהם:

(ז) שזרעו כלה - זה רק נוגע לגידוליהן אבל בחילופיהן אין חילוק דאפי' באין זרעו כלה מותר בהם (ט"ז), וה"ה פירות האילן (ש"ך).

(ח) מותר בחילופיהן - דכי אכיל חילופיהן וגידוליהן לא טעים הנהו פירות דאסר עליה והוא אמר שאני טועם (ט"ז), חילופיהן אפילו באין זרעו כלה מותר וי"א דאסרו גם החילופין (ש"ך), עי' ש"ך, ועי' סעיף ג' (ב"מ).

(ט) אפי' גידולי גידולין - וא"ל יבטל האיסור בגידולין שרבו עליו שהרי הוא דבר שיש לו מתירין שהרי יש לנדר התרה בפתח או חרטה וכל שיש לו מתירין לא בטל ברוב³⁴ (ט"ז).

(י) היוצאים מהם אסורים - היינו אסורים מספק (רע"א).

(יא) על פלוני אסור - בכל אופן שנתבאר כמו שאסר על עצמו (ש"ך), עי' ש"ך ומ"מ יש חילוק, דבאסר על עצמו בלשון אלו, אף החליפם עם אחר אסור, דיכול לאסור דבר שלא בא לעולם על עצמו, אבל באוסר על אחר, אף בלשון אלו אי אפשר לאסור החליפין, דאינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו (רע"א), עי' ש"ך ומשמעות דבריו דלפי הי"א הנ"ל סק"ב (ב) ה"ה בזה אפילו החליפין אחר וזה אינו, אלא דבזה מודה הי"א שם דאפילו בא"ל, אין אסור אלא בשהחליפין המודר עצמו (ב"מ).

(ג) אמר לאשתו: קונם מעשה ידיך (יב) עלי, אסור בחילופיהם ובגידוליהן. אמר: קונם שאני אוכל (יג) או שאני טועם ממעשה ידיך, מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה, אפילו גידולי גידולין אסורין:

(יב) אמר לאשתו קונם מעשה ידיך כו' - רואים שהמייחד פירותיו של פלוני כמו מעשה ידי אשתו, דינו כאומר "האלו", ונאסר בחילופים וגידולים (ט"ז), אע"ג ד"מעשה ידיך" הוא דבר שאין בו ממש, וכאן צ"ל שמדובר שאמר "קונם ידיך למעשיהן" (ע"ל סי' רלד סקפ"ה?) א"נ מעשה ידי אשתו לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא. מיהו לא נאסר אלא כנגד מעשה ידיה, שאם אשתו טחנה ואפאה ומכרה לחם להיות מעות, כנגד טחינה ואפייה שלה נאסרו, אבל החטים הם שלו (ש"ך).

(יג) דשאני אוכל - אפילו באומר פירות האלו שאני טועם הוה ליה כאילו לא אמר "האלו" ואזלינן בתר לשון "שאני טועם", ואין איסור בחילוף וגידול (ט"ז).

(ד) אמר לחבירו: קונם לביתך (יד) שאני נכנס, שדך שאני לוקח, מת או שמכרן (טו)¹¹⁴ או נתנן לאחר, מותר (טז). אבל כל שהוא ברשותו, אסור¹¹⁶ אפילו מכרו ואחר כך קנאו או שנפל ובנאו, ואפילו לא בנאו במקומו הראשון (יז). הגה: אמר לו: קונם בית אבך שאני נכנס בו, אף על פי שמת האב, אסור, דכל יולאי חלצוניהו קרויין בית אב:

(יד) קונם לביתך - המודר הנאה מבית, מותר ליכנס באין בו ד"א על ד"א (רע"א).

Commented [O30]: ר
ערה?

Commented [YL31]:
בדוק, ובפרט בב"מ

Commented [O32]: נ
noi

³² עיי' לקמן ט"ז סק"ט, ופ"ת לקמן סק"ל (לה).

³³ אבל דבר שזרעו כלה, מותר בגידוליהם.

³⁴ עיי' לקמן סק"ל (לה). ועיי' לעיל סק"ה.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(טו) או שמכרן - דוקא לאחר אבל מכרו לנודר עצמו אסור שהרי הוא נהנה מביתו שמכחו בא לו, וע"ל (סי' רכו סקי"ג?) (ש"ך).

(טז) מותר - שהרי עתה אינו ביתו (ש"ך).

(יז) במקומו הראשון - אלא שינהו במקום אחר ומשמע אבל קנה לגמרי בית אחר מותר שלא היתה כוונתו אלא על בית שהיה לו בשעת נדר הן שיהיה כן או ישתנה אבל לא על בית אחר לגמרי (ש"ך), עי' ש"ך וי"א דאפילו כה"ג אסור (רע"א).

(יח) דכל יוצאי חלציו כו' - כלומר "בית אביך" שאמר היינו יוצאי חלציו. ולפ"ז אם מכרו מותר אלא דמ"מ אסור לילך ליוצאי חלציו, אבל לשון "קונם בית אביך שאני נכנס בו" י"ל שאמר על ביתו ממש שכן על יוצאי חלציו לא שייך לומר שאני נכנס בו אלא "שאני הולך" (ש"ך), עי' ש"ך ש"לא תלכי לבית אביך" כולל אף שלא תלכי לבית בניו במקום שהם דרים ואפילו אינו בית אביהם, וכל דברי הראשונים להיפך (ב"מ).

(ה) אמר: קונם לבית זה שאני נכנס בו, אסור בו לעולם (יט) בין שמת מכרו או נתנו לאחרים. ואם נפל ובנאו, אפילו במקומו ובמדתו הראשונה, מותר:

(יט) אסור בו לעולם - בן המדיר עצמו מנכסים אלו דאביו כשאמר "לביתך זה" אסור בו אפילו אחר מות הנודר מדקאמר "זה", אי משום דראוי לירשו בחייו נמי צריך לו לכמה ענינים ליהנות משל אביו (ש"ך).

(ו) אמר: קונם לביתך זה שאני נכנס, אסור בו לעולם (כ), בין שמת או מכרו או נתנו לאחר בין שנפל ובנאו. ¹²⁰ ויש מי שמתיר במת (כא) או מכרו או נתנו, ואוסר בנפל ובנאו. ¹²² ויש מי שאוסר בזונכב ומתיר בזו:

(כ) אסור בו לעולם - דיש לנו ספק אם הולכים אחרי לשון "לביתך" ויהיה מותר במכירה ואסור בנפל או אחרי "זה" ויהיה להיפך והולכים לחומרא ואסורים בשניהם ³⁵ (ט"ז וש"ך), ואם אסר עליו איזה ענין ותלה הדבר בתנאי "אם אכנס לביתך זה", אם מכרו או נתנו, מותר (רע"א).

(כא) ויש שמתיר במת כו' - ס"ל דלביתך עיקר דבתר לישנא קמא אזלינן (ט"ז וש"ך).

(כב) ויש שאוסר בזו - ס"ל לישנא בתרא דהוא זה עיקר (ט"ז וש"ך).

(ז) אמר ראובן לשמעון: קונם בית זה (כג) שאתה נכנס, ומת או שמכרו לאחר, אסור, שהאוסר דבר שהוא שלו (כד) על חברו, אף על פי שיצא מרשותו (כה), הרי הוא באיסורו עומד. אבל אם אמר לו: קונם לביתי שאתה נכנס, אם מת או מכרו או נתנו לאחר, מותר (כו). ¹²⁴ האומר לבנו: הרי אתה אסור בהנייתי, או שנשבע שלא יהנה בו, אם מת, יירשנו, שזה כאומר: נכסי עליך אסורין. אבל אם אסר עליו הנייתו ופירשו: בין בחייו בין במותו, אם מת לא יירשנו, שזה כאומר: נכסי אלו עליך אסורים. (וע"ל סימן רכ"ג ³⁶). הגה:

¹²⁵ קהל (כו) שנדרו כל מה שגבוי יהיה לאורך צנין בית הכנסת וצנין בית המדרש, יתנו מחלה לזה ומחלה לזה אף על פי שלא גבו להספיק א' מהם. ¹²⁶ מי שהשבע את צנו או חזירו שלא ילוה מעותיו לאחרים אם לא צדקות ראוין ושמעון (כח), ומת אחד מהם, מותר להלוות צדקות האחד, דכל מקום שנאמר פלוני ופלוני משמע אפילו אחד מהם, עד שיפרוט לך שניהם צידו. ¹²⁷ מי שנשבע לאשה המשדכת לו שלא ישא אשה עליה, וקודם שנסה נפלה לו יצמה, מותר ליצמה, לשון עליה אינה צדקה אלא אם נשאה תחלה. ולא יכנס המשדכת אלא יתירו לו שבעה (כט):

(כג) קונם בית זה כו' - אף על פי שלא אמר "בחיי ובמותי" אסור, ואם נפל וחזר ובנאו מותר כדלעיל סעיף ה' (ש"ך).

(כד) שהאוסר דבר שהוא שלו כו' - ודוקא כשמתחיל האיסור בעודנו ברשותו אבל אם אמר קונם לכשיצא מרשותי אינו יכול לאסרו (ש"ך).

(כה) אף על פי שיצא מרשותו כו' - וכל זה דווקא שפירש בחיי ובמותי קונם לביתי שאתה נכנס מת או מכרו לאחר **מותר** הטעם שצ"ל "בחיי ובמותי" אף על גב דאמר "קונם בית זה שאתה נכנס בו", הוא משום דאין אדם משים אל לבו לאסור ביתו אחר מותו דלא קפיד אינש מסתמא אלא שלא יראה שונאו בביתו אבל לעיל שאמר "קונם לבית זה שאני נכנס", דאסור אפילו מת כו', א"צ בחיי ובמותי דפשיטא דהאוסר עצמו כוונתו כל ימי חייו כיון

Commented [YL33]

?

Commented [YL34]

חקתי - כיון שאמר תחילה "לביתך" לא מהני אח"כ "בחיי ובמותי" אף על גב דלעיל בסמוך כי אמר "הנודר לביתך זה" אזלינן לחומרא דהוה ג"כ לישני דסתרי אהדדי, שאני התם דהנודר אומר כן, דאפשר שלא יכנס לאותו בית לעולם. אבל הכא דמדיר אומר לשמעון לביתי שאתה נכנס מה איכפת ליה לאחר שיצא מרשותו, ולפיכך מותר ליכנס אחר מות המדיר אף על פי שאומר בחיי כו'

³⁵ עי' אלשיך סי' יג, שאפשר לסמוך על המתירים אם מכרו או נתנו.

³⁶ ס"ב-ד.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

דאמר בית זה ודאי יש לו איזה שנאה להבית עצמו משא"כ כאן דאוסר את שלו על חברו אף על גב דאמר זה כוונתו שלא יראה את שונאו נהנה מנכסיו ואחר מותו דרך עולם למחול לכל שונאיו ע"כ צ"ל "בחיי ובמותי", אבל אחר מכירה ודאי אסור אפילו בלא פירש "לאחר מכירת", דחד טעמא הוא שלא יראה שונאו נהנה מבית זה (ט"ז).

(כו) מותר - ונראה דאם נפל ובנאו אסור כיון שאמר ביתי ועדיין ביתו הוא כדלעיל סעיף ד' (ש"ך).

(כז) קהל כו' - ע"ל (סי' רכח סמ"ט) (ש"ך).

(כח) אם לא ברשות ראובן ושמעון ומת אחד מהם כו' - ה"ה שניהם חיים יכול לעשות ברשות אחד מהן וכן משמע להדיא לקמן (סי' רכח ס"מ) (ט"ז וש"ך), וי"א דבנדריים הלך אחר לשון בני אדם וצריך רשות של שניהם (ש"ך), היכא שהוא להקל כגון שנשבע שלא יעשה זאת וזאת או שלא יאכל זאת וזאת אין לסמוך על הי"א בש"ך להקל ואסור אפילו באחד מהם (פ"ת)³⁷.

(כט) אלא אם כן יתירו לו שבועתו - הטעם דאפשר דהכי קאמר ש"לא תהא שום אשה נשואה לו אחר נישואיה". ולפי מש"כ לעיל (סי' רח ס"ה) דאם אמר לשון שמשמעו ש"לא יעשה נשואין כו", מותר לו לייבמה ללא התרת השבועה, שהכל תלוי בלשונו (ט"ז), עיקר הנוסח במקור דבריו היא "מותר לכנוס המשודכת אלא שלא ישא אשה אחרת עליה", וצ"ע (ש"ך), עי' ש"ך, והנה במקורם של דברים איתא שאם יכול להתיר השבועה, שלא נשבע על דעת רבים וכדומה, שיתיר, ואם אינו יכול להתיר, שזה נעשה על דעת רבים, אין אסור שבועה שאין במשמע "עליה" אלא לאחר נישואין, אבל קודם שישאנה לא נשבע (רע"א וב"מ * מהרי"ט, רשד"ם)³⁸.

(ח) אמר לחבירו: ככרי זו אסורה (ל) עליך, אפי' נתנה לו במתנה¹²⁹ או מכרה לו, אסורה לו.¹³⁰ מת ונפלו לו בירושה, או שנתנה לאחר והוא נתנה לו, מותרת לו (ולא). שלא אמר אלא ככרי, ועתה אינה שלו:

(ל) ככרי זה אסורה כו' - עיקר הגירסא ללא "זה", דעיקר הטעם כאן דמותר במת ונפלו לו בירושה הוא מטעם שלא אמר "זה" דאלו אמר "ככרי זה" הוה דינו כמו ל"בית זה" דבסעיף ז' (ט"ז).

(לא) מותרת לו כו' - עי' לעיל סעיף ו' מח' אם תופסים לשון ראשון או אחרון, וי"א שכאן שונה כיון שהמדיר אומר כן לאחר וי"א אם אמר ככרי זה או ביתי זה דינו כמו גבי האומר ביתך זה בסעיף ו' שתופסין בו חומרות ב' הלשונות, וצ"ע (ש"ך).

(ט) אמר: קונם בשר ויין עלי, מותר (לב) בתבשיל שיש בו בשר ויין, אף על פי שנותניו בו טעם.¹³² ואם אמר: קונם בשר ויין שאני טועם או שאני אוכל, או שאמר קונם בשר או יין זה עלי (לג), אסור בתבשיל שיש בו טעם (בשר או) יין (לד):

(לב) מותר כו' - נראה דהיינו מסתמא אבל אם היה הטעם יין או בשר קשה לו וכה"ג אזלינן בתר כוונתו כדלקמן (סי' ריח &) ואסור בטעמן (ש"ך).

(לג) או יין זה עלי - ב"יין זה" אסור בודאי וב"שאני טועם", אסור רק מספק וכן בזיתים וענבים לענין משקין היוצא מהם עי' סוף הסימן (רע"א).

(לד) אסור בתבשיל שיש בו טעם יין - ע"ל (סי' צח סק"ה) דיש לסמוך אטעמת ישראל דהתירה אף בזמן הזה והלכך אם יש אחר שרשאי לטעום יכול לסמוך עליו ואם אין כאן אחר משעריין בס' מיהו כל זה שלא במינו אבל במינו אפילו באלף לא בטיל כדבסעיף שאח"ז וע"ל (סי' קב ס"?) (ש"ך), י"א דאסור גם כן בתבשיל שנתבשל בקדרה של בשר בן יומו אם נתבשל אחר הנדר, אמנם אם נתבשל קודם הנדר מותר כדלקמן (סי' ריז ס"ב)

³⁷ עי' לקמן הערה 140.

³⁸ בהגהות מהריק"ש א"ה סי' א' וז"ל נשבע לאשתו שלא ישא עליה ונפלה לו יבמה אין זה בכלל השבועה ומותרת לו ומ"מ אם היה בדעתו בשעת השבועה על שום אשה ואפי' יבמה יחוש לעצמו ויחלוץ לה הרדב"ז סי' אלף תשע"ט. וי"א אף על גב דבלשון ב"א קרוי יבום ואינו קרוי נשואין מ"מ כל כה"ג אזלי אחר הנודר לא אחר משמעות הדבור אין לנו לילך אחר משמעות דבור השבוע' להתיר שישא את היבמה דאע"ג שנישואי היבמה אינם בכלל לשון שנשב' שלא ישא אשה אחרת מ"מ כונת הכלה המשבעת לא ניחא לה שלא יהיה בעלה אסור רק בשאר נשים בלבד אלא רצונה הוא לכולל ולאסור עליו גם את היבמה ואדרבא נרא' דטפי מקפדת לאסור על בעלה את היבמ' יותר משאר נשים מרוב שנאה שביניהם (גנת ורדים אה"ע כלל ב סי' ז).

:Commented [YL35]

בדוק שזה נוגע לשו"ע ולא רק לטור, וכנראה לקשרו לש"ך בריש הסעיף.

:Commented [YL36]

לש

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

אפילו אם אמר קונם טעם בשר עלי דאז גם הטעם שיצא מבשר קודם שנדר בכלל זה מ"מ שרי לאכול התבשיל שנתבשל בקדרה של בשר קודם שנדר משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהתירא, ובגזירת צבור שהבשר הזה יהיה טרפה אין חשש לאסור הכלים אף דכל היכא דשוי חתיכה דאיסורא גם הטעם אסור ויש לאסור גם הכלים מ"מ הא באם גזרו שהבשר יהיה טרפה אינו ענין לשויה חתיכה דאיסורא מדין נדר דהא א"א להיתר להעשות טרפה כדלעיל (סי' רה ס"?) ואין ענין אך לדין תקנת הצבור שיש כח בידם לאסור המותר אזלינן בתר לשון בני אדם והא קי"ל דבלשון בני אדם אין הטעם בכלל בשר (פ"ח).
(י) ¹³³נתערב יין זה שאסרו על עצמו ביין אחר(לה), אפי' טפה בחבית, נאסר הכל, מפני שיש לו להשאל על נדרו נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל במינו:

(לה) ביין אחר - אבל בחומץ לא איכפת לן ביש לו מתירין כיון שאינו מינו ונתבאר לעיל (סי' קב ס"א) דדבר שיש לו מתירין בטל באינו מינו (ט"ז), עי' דברי לעיל (סי' קב סק"י) [ז"ל הרמ"א (סי' קב ס"ד): מי שנדר מדבר אחד ונתערב אחר, לדידיה מקרי דבר שיש לו מתירין, דהא אפשר לשאול על נדרו. וזה תצית דברי הפ"ח: שנדר מדבר - דוקא בכה"ג דביד האוסר עצמו לשאול על נדרו הוי דשיל"מ, אבל אם אסר דבר על חברו בקונם³⁹, לא הוי דשיל"מ, דהאוסר יכול לשאול ע"ז, כיון דלגבי הנאסר לא הוי בידו, וכך מדויק לשון השו"ע (סי' רטז ס"י) [ז"ל: נתערב יין זה שאסרו על עצמו ביין אחר, אפי' טפה בחבית, נאסר הכל, מפני שיש לו להשאל על נדרו נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל במינו], אבל תרומה טמאה ביד כהן היה נקרא דבר שיש לו מתירין לולא שלא שכיח שבעליו ישאל עליו, ויש לחלק שתרומה טמאה אסורה לכולם, ולכן אם אסר פירות על עצמו ועל חברו, נקרא דבר שיש לו מתירין, ועמש"ל (סי' טז סק"ב?), ועוד כל זה דוקא בנדר משום שיש מצוה לשאול עליו, ולכן הוי דשיל"מ, אבל אם נשבע שלא לאכול מאכל פלוני ונתערב לא הוי דשיל"מ שאין מצוה לשאול עליו, וי"א שגם בשבועה הוא דשיל"מ. מי שנדר מחבית יין ונשבע שלא יתיר נדרו ונתערבו שיורי קנקן בחבית אחר הוי דשיל"מ שהרי יכול להתיר תחלה השבועה ואח"כ הנדר כדלקמן (סי' רכט ס"ד), והיכא שא"צ לשאול על נדרו כגון שנדר בעת צרה וכיוצא בזה לא הוי דשיל"מ אכן אם רוצה לשאול על נדרו שנדר בעת צרה צ"ע אם הוה דבר שיש לו מתירין] (פ"ח)⁴⁰.

(יא) ¹³⁴האוסר על עצמו יינו של פלוני(לו) או של מקום פלוני. דינו כדין האוסר על עצמו יין זה שאסור בתבשיל שנפל בו ויש בו טעם יין. והוא הדין אם אותו יין נעשה חומץ אחר הנדר, שהוא אסור עליו. אבל מה שהיה חומץ(לו) בשעת הנדר, מותר, (ויין אסר עליו ולא חומץ):

(לו) והאוסר על עצמו יינו של פלוני - ובזה אפילו מכר הפלוני יינו לאחר אסור (ב"מ).

(לז) אבל מה שהיה חומץ - ואין דנין בזה שאין אנו בקיאים, עי' במג"א (סי' תקנא סק"ז)⁴¹ (רע"א).

(יב) ¹³⁵אמר: קונם זיתים וענבים עלי, מותר בשמן ויין היוצא מהם, אפילו הוא חדש(לח).
ואם אמר: קונם זיתים וענבים שאני טועם⁴², או שאמר קונם זיתים וענבים אלו עלי, אסור אף במשקים היוצא מהם ובתבשיל שנותנין בהם טעם:
(לח) אפילו הוא חדש - שטעמו שוה דאזלינן בתר שמא (ש"ך).

³⁹ עי' לקמן סי' רלו סק"ט(ז), שיש בזה מח' ראשונים.

⁴⁰ עי' לעיל סק"ט(ט).

⁴¹ ז"ל השו"ע (סי' תקנא ס"ט) יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו (ומותר בחומץ של יין) וכו'. וז"ל המג"א: עי' ב"ד דאין אנו בקיאים איזו מקרי חומץ, מ"מ הכא כיון שאינו אלא מנהג, כל שבני אדם נמנעין לשתות מפני חמיצותו, מקרי חומץ דאזלינן אחר לשון בני אדם. צ"ע בזה שהרי הלשון של אין אנו בקיאים הוא בטור, ומקורו בתוס' ע"ז כט ע"ב ד"ה אי משום, אבל בשו"ע יו"ד סי' קכג ס"ו איתא "כל שמבעבע כשמשליכין אותו על הארץ הוא חומץ". ועיי"ש בש"ך: היינו כשמרתיח אבל כל שאינו מבעבע אין אנו בקיאים אם הוא חומץ או לאו. {צ"ע מהו כשמרתיח}

ועיקר דעת רע"א שהביא מהמג"א שמה שאנשים אומרים הוא חומץ לא מספיק לדין נדר, אע"פ שהולכים אחרי לשון בני אדם.

⁴² עי' בית מאיר סי' ריז על ש"ך סק"ט שזה ספק, וה"ה לענין תמרים ודבש שלהם, שאם אמר שאני טועם אסור מספק. ועי' רע"א לעיל סק"ל(ג).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

- סימן ריו - דין הנודר מהמבושל, מהמליח, ממעשה קדירה, ודומיהם, וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון בני אדם, ובו מ"ח סעיפים:
- (א) ¹³⁶ נדר או נשבע מהמבושל (א), אם דרך אותו מקום באותו לשון ובאותו זמן שקוראין מבושל אפי' לצלי ולשלוק (ב), הרי זה אסור בכל. ואם אין דרכם לקרות מבושל אלא לבשר שנתבשל במים ובתבלין, הרי זה מותר בצלי ובשלוק. וכן המעושן והמטונן והמבושל בחמי טבריא וכיוצא בהם, הולכים בו אחר הלשון (ג) של בני העיר:
- (א) נדר או נשבע מהמבושל - נשא אשה ונשבע לה שלא ישא עליה אסור לישא אשה שהיתה מקודשת קודם השבועה (רע"א * גינת ורדים)⁴³.
- (ב) אפי' לצלי ולשלוק - וכל שקורין לצלי מבושל מסתמא דגם שלוק בכלל ושלוק" פי' בשיל ולא בשיל אבל בשיל יותר מדאי בכלל מבושל הוא בכל מקום (ט"ז וש"ך), שכן בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואם אין לשון בני אדם כגון שנדר בלשון הקדש ובאותו מקום אין מדברים בלה"ק הלך אחר לשון תורה (ש"ך).
- (ג) אחר הלשון - אם אין לשון בני אדם, כגון שנדר בלה"ק ובאותו מקום אין מדברים בו הלך אחר לשון תורה. מי שנשבע שלא לשכור ושלא למשכן בית שלו כי אם לפלוני, אין ירושה בכלל, ועיין לעיל (סי' רטז סק"ז?). הנשבע לעשות דבר כשיהיה נשוי או איפכא לא אעשה דבר זה כשאהיה נשוי לא עבר על שבועתו כל זמן שלא נשא אשה בכתובה וקידושין וז' ברכות, וכן לא נתחייב לעשותו אלא לכשיהיה נשוי בכתובה וז' ברכות, כיון דבין בלשון תלמוד ובין בלשון בני אדם לשון נישואין לחוד ולשון אירוסין לחוד. וי"א דאירוסין בכלל נשואין. הנשבע שלא ישא אשה אחרת על אשתו, אין אירוסין בכלל, וה"ה במקום שנוהגים חרם דרבינו גרשון, דאין קידושין בכלל, וי"א אף אירוסין בכלל. הנודר מראובן ובניו ובני מותר בדור רביעי, וי"א דהוי ספיקא⁴⁴ (באר היטב), מי נדר מפרה מעוברת אסור ליהנות אף מולד משום עובר ירך אמו אבל לא להיפך, שאם נדר מעובר מותר להשתמש באמו המעוברת. קהל שגזרו בחרם על שוחט א' שתהא שחיטתו אסורה מותר לאכול משחיטתו אם ישראל אחר בדק סכין ונתן לו דלשון בני אדם שתהא שחיטתו אסורה משמע כשחיטת מומר וכה"ג במומר שרי כדלעיל (סי' ב ס"ז?) (פ"ת).
- (ב) ¹³⁷ הנודר ממעשה קדירה, אינו אסור אלא מדברים שמרתיחים אותם בקדירה כגון ריפות (ד) ולביבות וכיוצא בהם. אסר עצמו מכל היורד לקדירה (ה), הרי זה אסור בכל המתבשלים בקדירה. ¹³⁸ נדר מהיורד לתוך התנור, אינו אסור אלא בפת. ואם אמר: כל מעשה תנור עלי, אסור בכל הנעשה בתנור:
- (ד) ריפות - מעשה חטין שנכתשו ולביבות הם מעשה רוחשות (ט"ז).
- (ה) היורד לקדירה כו' - אבל היורד לאלפס מותר לו (ש"ך * ב"י).
- (ג) ¹³⁹ נדר או נשבע מן המליח, אם דרכם לקרות מליח לכל המלוחים, הרי זה אסור בכל המלוחין ¹⁴⁰ אפילו אינו מליח אלא להתקיים לשעה. ¹⁴¹ ואם אין דרכם לקרות מליח אלא לדג מליח בלבד, אינו אסור אלא בדג מליח. נדר או נשבע מן הכבוש, אם דרכם לקרות כבוש לכל הכבושים, הרי זה אסור בכל. ואם אין דרכם לקרות כבוש אלא לירק כבוש בלבד, אינו אסור אלא בכבוש של ירק. וכן כל כיוצא בזה. היו מקצת בני המקום קורין לו כך ומקצתן אין קורין, אין הולכין אחר הרוב (ו), אלא הרי זה ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר:
- (ו) אין הולכין אחר הרוב כו' - ומיהו אם הוא אומר נתכוונתי כך כמו שקורין הרוב נאמן כדלעיל (סי' רח סק"ג?) (ש"ך).
- (ד) ¹⁴² אמר: קונם ירק (ז) עלי, אינו אסור אלא בנאכלין חיים (ח). ואם אמר ירק קדירה עלי, אסור ¹⁴³ אף בנכבשים בה (ט). ואם אמר ירק המתבשל בקדירה אינו אסור אלא במתבשל בה. ומיהו אסור (י) בכל המתבשל בה, אף בדילועין (פירוש מין ירק שעליו גדולים ביותר, ערוך). שכל דבר שהשליח נמלך עליו, הוא בכלל המין ההוא. ואם אמר לשלוחו (יא): קח לי ירק,

⁴³ עי' לעיל סי' רטז סק"כ (כט), והערה 38.

⁴⁴ עי' לעיל סי' רח סק"ה).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

ואינו מוצא אלא דילועים, הוא נמלך בו לומר: תרצה דילועין. אבל אם נדר מהדלועין, מותר בירק:

(ז) ירק כו' - ע"ל סק"כד (ש"ך).

(ח) אלא בנאכלים חיים - כלומר באותן ירקות שנאכלין גם חיים (ש"ך).

(ט) אף בנכבשים בה כו' - י"א דכ"ש במבושל בין נאכל חי או אינו נאכל חי מכל מקום ירק חי מותר לאכול, אמנם העיקר האומר "ירקי קדירה עלי" אסור בחי ובכבוש ולא במבושל אלא א"כ אמר "ירק המתבשל", ואז נראה מותר בכבוש ובחי (ט"ז), ועיקר כ"א בט"ז דלא כט"ז (ש"ך).

(י) ומיהו אסור כו' - אבל אינו בכלל סתם ירק או ירקי קדרה שמשמע בנאכלין חיים או כבושים ודילועין אינם נאכלין רק מבושלים (ש"ך).

(יא) ואם אמר לשלוחו כו' - פי' והא לך ראייה דאם אמר לשלוחו כו' (ט"ז).

(ה) ¹⁴⁴הנודר מהירק, אסור אפילו ביבש(יב), מאחר שאין לו גורן. ומותר בפולין יבשים, מאחר שיש לו גורן, ואינם נקראים ירק אלא הלחים:

(יב) אסור אפי' ביבש - פי' אף על גב דירק נקרא לחין מ"מ בזה אסור אפילו ביבש מאחר שאין עושין גורן לירק אפילו יבש לא נפיק מכלל ירק (ט"ז).

(ו) הנודר מהירק, נסתפק בירושלמי¹⁴⁵ אם הוא אסור בקולקס (פירש הערוך שהוא מין לוף ומונה בתרמיל ארוך ויש בו נגרין הרבה). @ NO MB

(ז) ¹⁴⁶הנודר מהבשר, [אסור] (מותר) בגידין(יג). מהגידין, מותר בבשר:

(יג) מותר בגידים - טעות סופר הוא וצ"ל "אסור בגידים" (ט"ז, ש"ך), שהם טפלים לבשר (ש"ך).

(ח) ¹⁴⁷מקום שדרכם אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר אומר לו: לא מצאתי אלא דגים, אם נשבע או נדר במקום זה מהבשר, נאסר אף בבשר דגים. וכן כל כיוצא בזה. ובכל מקום, הנודר מהבשר אסור בבשר עופות ובקריבים ובראש וברגלים, בקנה ובלב. ומותר בחגבים. ואם מראים הדברים(יד), בעת שנדר, שלא נתכוון אלא בבשר בהמה בלבד (או לבשר עוף ובהמה בלבד), ה"ז מותר בבשר דגים, ואפי' במקום שהשליח נמלך עליהם. ¹⁴⁸ואפילו צנצר עופות(טו) נמי שרי, להא לא נתכוון(טז) רק לצנצר בהמה):

(יד) ואם מראין הדברים כו' - אם נדר בימי הקזה אין דגים בכלל הנדר שבלאו הכי לא אוכל אותם ולא הוצרך לידור נדר (ט"ז).

(טו) ואפי' בבשר עופות כו' - מי שנודר שלא יקנה לשבת אלא חצי חתיכה בשר נראין הדברים שלא נתכוין אלא לבשר בהמה הנמכר בחתיכה אבל בעופות מותר (ש"ך).

(טז) דהא לא נתכוון - אפילו אם לא היו מראין הדברים בעת שנדר אלא שאח"כ אמר כוונתי לבשר בהמה דקרינן ליה בשר סתם מותר בעופות, ואיפכא צ"ע. ועי' לעיל (סי' רי"ט) לענין פת חטיף ושעורין (פ"ת).

(טז) ¹⁴⁹הנודר מהקיפה(יז), מותר ברוטב. מהרוטב, מותר בקיפה. מהבשר, מותר בשניהם(יח), אם לא שאומר: קונם בשר [זה] עלי(יט) שאני טועם או שאני אוכל:

(יז) מהקיפה - פי' פרורין דקין שנקפין בשולי הקדירה (ט"ז).

(יח) מהבשר מותר בשניהם - האידנא אסור בשניהם דאזלינן בתר לשון בני אדם ומ"ה שרינן סתם בדגים, היינו דהאידנא הנודר מבשר סתם מותר בדגים דאין דרך האידנא דמימלך שליח עליה (ט"ז, ש"ך).

(יט) אם לא שאומר קונם בשר עלי כו' - צ"ל בשר זה (ט"ז).

(י) ¹⁵⁰הנודר מהגריסין, אסור במקפה (פי' מרק קפוי ועב) של גריסין(כ). מהמקפה, מותר בגריסין. מהמקפה, אסור בשום(כא). מהשום, מותר במקפה. ¹⁵¹מהתבלין, אסור בחיין ומותר במבושלין. ואם אמר: קונם תבלין שאני טועם(כב), אסור בחיין ומבושלין. מהכרוב, (אסור) באספרגוס (פי' מין מים שבשלו בהם הכרוב, רמב"ם. ורש"י פי' מין כרוב). מהאספרגוס(כג), מותר בכרוב. ¹⁵²מהכרישים, מותר בקפלוטות. מהירק, מותר בירקות שדה(כד) מפני שהוא שם לווי ¹⁵³לצלשון בני חלם אינס קורין ירק סתם, רק לירקות הגדלים צננות):

(כ) אסור במקפה של גריסין - מקפה הוא תבשיל עב וגבי איסור שום לא נקט מקפה של שום הטעם דאפילו שום בפני עצמו אסור דכיון שאמר כל מקפה אסור עלי ושום הוא שנותנין אותו בכל מקפה, והא דאמרינן דנודר מגריסין אסור אפילו במקפה של גריסין

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

- הטעם דקרי ליה מקפה של גריסין, אבל נודר ממקפה סתם אין גריסין בפני עצמן בכלל שהרי אין הגריסין הכרחיים למקפה משא"כ בשום שהם הכרחיים למקפה, ע"כ אפילו בנודר ממקפה הוה שום בפני עצמו אסור שסתם מקפה היא של שום אבל נודר משום לא אסרו אלא בפני עצמו ולא כשנותנין אותו בהמקפה דמידי אחרינא הוא וג"כ אין נקרא שם השום על המקפה לקרותו מקפה של שום כמו שהוא בגריסין (ט"ז), וי"א טעם דאסור במקפה של גריסין, שהוא תבשיל של גריסין (ש"ך).
- (כא) אסור בשום - דלשון מקפה כולל כל דבר קפוי ועב ושום נמי קפוי הוא שממחין אותו במעט מים ונאכל בכך (ש"ך).
- (כב) תבלין שאני טועם - ה"ה שאני אוכל (ט"ז), דבר הבא ליתן טעם בקדירה כגון שומים ובצלים וכיוצא בהם הכל נכלל בשם תבלין ובהני הוא דשייך לפלוגי בין חיים ומבושלים אבל בפלפלין וכיוצא בהן אין שייך לחלק בהן (ש"ך).
- (כג) מהאספרגוס - בזמנם היו קורין גם לאספרגוס כרוב ולא לכרוב אספרגוס ולכן הנודר מכרוב אסור באספרגוס, וצריך לגרוס "אסור" (ט"ז).
- (כד) מותר בירקות שדה - עכשיו אסור בירקות שדה שגם הוא בלשון ירקות בלשון בני אדם (ש"ך), ויש חולקים, שכל שיש לו שינוי בשם אפילו אומר "שאני טועם" אינו מרב האותם (ב"מ על ש"ך סק"ט).
- (יא) ¹⁵⁴הנודר מהחלב, מותר בקום(כה)⁴⁵ (פירוש מים המובדלים מהחלב כשמעמידים אותו הנקראת סרו). נדר מהקום, מותר בחלב. ¹⁵⁵וי"א לאס קוריס(כו) לקום על סס חלב, כגון שקורין אותה קומא לחלב, (אסור). ¹⁵⁶מהחלב, מותר בגבינה. מהגבינה, מותר בחלב. ואסור בה בין מלוחה בין תפילה בין לחה בין יבשה:
- (כה) מותר בקום - פי' מי חלב הנבדלין ממנו (ט"ז), היינו נסיוכי דחלבא וע"ל (סי' פא ס"ה וסי' פז ס"ח) (ש"ך).
- (כו) וי"א דאם קורין כו' - אהנודר מחלב קאי, דאם קורים לקום קומא דחלבא אסור בקום אבל בנדר מהקום אף על פי שקורין אותו קומא דחלבא מותר בחלב (ש"ך).
- (יב) ¹⁵⁷הנודר מן הדגים(כז), מותר בציר(כח) ומוריים של דגים:
- (כז) הנודר מן הדגים - ואסור בדג בין גדול בין קטן, אבל הנודר מן הדגה רק אסור בדגים קטנים, והנודר בדג דגה, אסור בין גדולים בין קטנים (ט"ז).
- (כח) מותר בציר כו' - היינו בציר שיצא קודם הנדר אבל לאחר הנדר אסור כשאמר "קונם דגים שאני טועם" או "שאני אוכל" או "קונם דגים אלו", כמ"ש לעיל (סי' רטז ס"ט), ולענין קום החלב עי' לעיל (סי"א) ולענין דבש תמרים עי' לקמן (סי"ג) (ט"ז וש"ך).
- (יג) ¹⁵⁸הנודר מהתמרים, מותר בדבש תמרים(כט). הגה: ¹⁵⁹אף על פי שסם התמרים(ל) עליו, ונקרא דבש תמרים, הואיל ונשתנה לורתן ממנה שהיה תחלה, משא"כ בקומא דחלב. ועוד דמה שנקרא דבש תמרים(לא) אינו חלב כלי להבדילו משא"כ דבש תמרים, מותר בתמרים. מסתוניות(לב) (פי' ענבים רעים הנשארים בנפן בימות הסתיו ועושיין מהם חומץ), מותר בחומץ היוצא מהם:
- (כט) מותר בדבש תמרים וכו' - האומר "קונם תמרים שאני טועם" אסור בדבש תמרים מספק כנ"ל (סי' רטז ס"ב)⁴⁶ (ש"ך וב"מ), עי' ט"ז וש"ך סק"כ(ח), ואם אמר "תמרים אלו אסורים עלי" או "קונם תמרים שאני טועם" מותר בדבש (פ"ת * משכנ"י סי' נא).
- (ל) אף על פי ששם התמרים כו' - וי"א שאני קום החלב דהוה עדיין משקה כמו תחלה משא"כ בדבש תמרים שתחלה היה אוכל ועכשיו נעשה משקה (ט"ז).
- (לא) ועוד דמה שנקרא דבש תמרים כו' - אבל בקומא דחלבא כי קרו ליה קומא דחלבא מפני שעדיין תורת חלב עליו קרי ליה הכי ולא להפריש בין זה לאחר שאין נקרא קום אלא זה (ש"ך).
- (לב) מסתוניות - פירוש סופי ענבים שאינם מתבשלים (ט"ז וש"ך).
- (יד) ¹⁶⁰הנודר מדבש(לג), מותר בדבש תמרים(לד). מהחומץ, מותר בחומץ סתוניות:
- (לג) הנודר מדבש - בנודר מדבר הבא מן החי מותר בדבש דבורים (רע"א * שער אפרים).

⁴⁵ עי' לקמן סק"כ(ח).

⁴⁶ ועי' שם רע"א סק"ל(ג) ש"אלו" זה ודאי.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(לד) מותר בדבש תמרים - שסתם דבש הוא של דבורים (ט"ז וש"ך).
(טז) ¹⁶¹הנודר מהיין, מותר ביין תפוחים (לה) ¹⁶²ואסור ביין מבושל ומותר בקונדיטון (לו) (פי' משקה שיש בו דבש ויין ופלפלין). ויש מי שאוסר בקונדיטון (לז). (ולין חומץ עיין לעיל סוף סימן רט"ז סעיף י"ח):

(לה) מותר ביין תפוחים - ואסור ביין צמוקים (רע"א).
(לו) בקונדיטון - פי' יין מבושל במיני בשמים, וי"א מבושם במיני בשמים (ש"ך HR).
(לז) ויש מי שאוסר בקונדיטון - שונה מלעיל סעיף י' בנודר מירקות דמותר בירקות שדה מטעם שיש להם שם לווי והכא נמי יש לווי דמקרי יין מבושל, שאני התם דמין אחר הוא משא"כ כאן דשניהם יין ומפני שנתבשל לא הפסיד (ט"ז).

(טז) ¹⁶³הנודר מהתירוש, לדין (לה) אסור ביין ומותר בכל מיני מתיקה:
(לח) מהתירוש לדין - שאין אנו קוראים תירוש אלא לייך בלשון תורה (ט"ז), בין אם דיבר בלשון לעז או לשון הקודש (ש"ך).

(יז) ¹⁶⁴הנודר מהשמן, אם הוא במקום שמסתפקים בשמן זית, אסור בו ומותר בשמן שומשמן. ואם הוא במקום שמסתפקין בשמן שומשמן, אסור בו ומותר בשמן זית. ואם מסתפקין בשניהם, אסור בשניהם אף על פי. **Error: Reference source not found.** שרוב סיפוקן מאחד (לט) מהם:

(לט) אף על פי שרוב סיפוקן מאחד כו' - עי' מ"ש לעיל (סי' רח ס"א סק"?) (ט"ז), ולא אזלינן בתר רובא דספק נדרים להחמיר ועי' לעיל ס"ג (ש"ך), ואם פירש דבריו, זה מועיל אפילו נגד רוב, ועי' לקמן (סמ"ז) (ב"מ).

(יח) ¹⁶⁵הנודר מהתבואה או הנודר מעללתא (מ), אינו אסור אלא בחמשת המינים (מא). והוא הדין לנודר מהדגן (מב):

(מ) מעללתא - שהוא לשון הכולל כל דבר מעולה ומשובח (ט"ז), י"א ד"עללתא" משמע כל דבר, וצ"ע למה המחבר לא חש לדבריו להחמיר בדאורייתא וצ"ע (רע"א) ⁴⁷, איתא בגמ' דאם אמר תבואת השדה אסור בכל הגדל שבשדה וצ"ע למה השמיטו הפוסקים (פ"ח).

(מא) בחמשת מינים - הם ה' מיני דגן שהוא חטה ושעורה כוסמין שבולת שועל ושיפון (ש"ך).

(מב) וה"ה לנודר מהדגן - וי"א דחטה נחלקת לשני חלקים מותר שכבר נשתנית, אבל למעשה אין להקל כיון שהמחבר לא כתב כן בפירוש (ט"ז).

(יט) ¹⁶⁶הנודר מפת סתם (מג), אינו אסור אלא בפת חטים ושעורים. ובמקום שנוהגים לעשות פת מכל דבר, ונדר מהפת ¹⁶⁷או מהמזון (מד), אסור בחמשת המינים. ואם אמר: כל הזן עלי (מה), אסור בכל חוץ ממים וממלח (מו):

(מג) מפת סתם כו' - עיין לעיל (סי' רי ס"?) (ש"ך).

(מד) או מהמזון - היינו דברים שמסעדים הלב, וזה דוקא בה' מינים (ט"ז), והאי "או מהמזון" דקאמר, פירושו אפי' במקום שעושיין פת דוקא מחטים ושעורים, מכל מקום דוקא חמשה מינים קאמר (ט"ז וש"ך), צ"ע למה אינו אסור באורז דהוי ג"כ מזון דמברכים עליו במ"מ כדאיתא בא"ח (סי' ר"ח) וצ"ע (רע"א, פ"ת * צל"ח), וכן יין קשה (פ"ת * צל"ח).

(מה) ואם אמר כל הזן כו' - ומיירי שלא אסר אלא לזמן שיוכל לעמוד בו דאל"כ הוי כנודר מכל פירות שבעולם דאינו נדר כלל כדלקמן (סי' רלב ס"ה) (ט"ז וש"ך).

(מו) חוץ ממים וממלח - אף אם המלח ומים מעורבים יחד (רע"א).

(מז) ¹⁶⁸הנודר מהחטים, אסור בהם בין חיים בין מבושלים. חטה חטים שאיני טועם, אסור בהם בין קמח בין פת. ¹⁶⁹חטה שאיני טועם, אסור בהם באפויה ומותר לכוס. חטים שאיני טועם, מותר באפויה ואסור לכוס. חטה חטים שאיני טועם, אסור בין באפויה בין לכוס. הגה: ¹⁷⁰האומר: פת חטים וסעורים וכוסמין עלי, אינו אסור אלא צפת חטים ופת סעורים ופת כוסמין, לפת דקאמר קאי על כולם. ¹⁷¹ויש מחמירין לאסור צעורים וכוסמין לגמרי, אלא אם כן

Commented [O38]: ר
ב"מ הקשה שהמהר"ל
(שהוא מקור ל"מבושם"
רק מביא שיטת הרא"ש
שאו"ר.

⁴⁷ צ"ע שכן אם פירש דבריו, אז ודאי זה מותר, ואיך יתכן שהוא נדר מכל דבר.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

אומר שלח היתה כוונתו רק אפת, או שידוע לשון בני אדם שצאוהו העיר, לאו הולכין אחר לשון בני אדם. @NO MB@

(כא) גרים שאני טועם, אסור לאכול מבושל ומותר לאכול חי. גריסין שאני טועם, אסור לאכול חיים ומותר לאכול מבושלים. גרים גריסין שאני טועם, אסור לאכול חיים ומבושלים. @NO MB@

(כב) הנודר מפירות השנה(מז), אסור בכל פירות(מה) השנה ומותר בגדיים וטלאים(מט), בחלב ובביצים ובגולות. ואם אמר: גידולי שנה עלי, אסור בכולם(נ):

(מז) הנודר מפירות הארץ - הנודר מפרי עץ ומפרי האדמה מותר לאכול הצוקר שאין זה פרי (פ"ת).

(מח) אסור בכל פירות - ואפילו כמהין ופטירות דאסור (ט"ז).

(מט) ומותר בגדיים וטלאים - וכ"ז כשנודר לזמן כנ"ל סק"מ(מה), ואף על גב דאמרינן בגמ' בהמות נקרא פרי, לענין נדרים שונה דהולכין אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם לא נקראים פרי (ט"ז), וי"א כאן שונה כיון דאמר "פירות השנה" (ש"ך).

(נ) אסור בכולם - מזה שכתוב שכ"ז כשנודר לזמן כנ"ל אסיפא ד"גידולי שנה" משמע דברישא הוי נדר אפי' לעולם, דכיון שמותר בגדיים וטלאים יכול לקיים נדרו ועי' לקמן (סי' רלב סק"ח?) (ש"ך).

(כג) הנודר מפירות הארץ, אסור בכל פירות הארץ ובפרי העץ, ומותר בכמיהין ופטירות(נא). ואם אמר: גידולי קרקע עלי, אסור בכולם(נב):

(נא) ומותר בכמיהין ופטירות - לפי שאינם בכלל פרי הארץ שיונקים מהאוויר אף על פי שגדילין מן הארץ (ט"ז).

(נב) אסור בכולם - מכל מקום מותר בגדיים וטלאים, אף על גב דגם הם גידולי קרקע כנ"ל סק"מ(מט) מכל מקום בנדרים לא כן הוא, דבלשון בני אדם לא מקרי בהמות בשם גידולי קרקע (ט"ז).

(כד) הנודר מהקין, אינו אסור אלא מהתאנים. @NO MB@

(כה) הנודר מהמים הנמשכים ממעין פלוני, אסור בכל הנהרות היונקות ממנו, ואין צריך לומר מהנמשכים ממנו, אף על פי שנשתנה שמו ואין קורין אותו אלא נהר פלוני או מעין פלוני. אם אמר: מנהר פלוני או ממעין פלוני, אינו אסור אלא בנקראים על שמו. @NO MB

(כו) הנודר הנאה ממעיין, טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה(נג):

(נג) אבל לא בימות החמה - דאיכא הנאת הגוף (ש"ך).

(כז) הנודר מהכסות, מותר בשק וביריעה ובחמילה(נד) (פי' מיני בגדים גסים שאין דרך בני אדם להתכסות בהם):

(נד) ובחמילה - פי' מיני בגדים גסים (ש"ך).

(כח) הנודר מהבית(נה), אסור בעליה(נו). מהעליה, מותר בבית:

(נה) הנודר מהבית - ואינו אסור אלא בבית שיש בו ד' אמות על ד' אמות (רע"א).

(נו) אסור בעליה - אבל חדר ויציע לא הוי בכלל בית, דהמוכר את הבית לא מכר את החדר ולא את היציע אלמא לא הוי בכלל בית, ועיין בחו"מ (סי' ריד סי"א)⁴⁸ (ש"ך).

(כט) הנודר מהעיר, אסור ליכנס לעיבורה(נז) דהיינו תוך שבעים אמה ושירים:

(נז) לעיבורה - ואף על גב דלענין שאר דברים תוך התחום דין עיר עליו, כמו שנתבאר בא"ח (סי' תצו ס"ו? וסי' תקעד ס"ו?) ועי' רמ"א לקמן (סי' רכח סל"ג) כאן שונה בנדרים דהלך אחר לשון בני אדם שאינו אלא תוך שבעים אמה ושירים (ש"ך), עי' ש"ך, וי"א שכל שהולכים אחרי לשון בני אדם, היינו כאשר מדברים בלשון זו שם, א כל אם נדר בלשון הקודש, אז הולכים אחרי לשון תורה (רע"א * תוספת שבת), רוב הראשונים סוברים דווקא שיש איזה בנין תוך ע' אמה ושירים, אבל באויר בעלמא אין דינו כעיר ויש צד

Commented [O39]: ל בדוק אם זה רש"י ואם כן רואים.

Commented [O40]: שנה הארץ נוסח

⁴⁸ ז"ל: המוכר את הבית מכר כל הדברים הקבועים כגון דלת ונגר ומנעול וכו', ואם א"ל הוא וכל מה שבתוכו כל אלו מכורים, אבל לא גג ויציע ובור ודות ומחילות.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

הסובר שהולכים אחר לשון ב"א, ואוירא בעלמא נכלל (רע"א), וי"א שהכל כפי ההלכות של עיבור העיר בהלכות עירובין (רע"א * אורים גדולים).

(ל) ¹⁸¹הנודר מהבית, אינו אסור אלא מהאגף ולפנים(נח), דהיינו מסתימת הדלת ולפנים. אבל מסתימת הדלת ולחוץ, על עובי המפתח, מותר:

(נח) מהאגף ולפנים כו' - עיין באו"ח (סי' נה סי"ג) ⁴⁹(ש"ך).

(לא) ¹⁸²הנשבע לעמוד בבית אחד, אסור מהאגף ולחוץ. הגדה: ¹⁸³הגודל ללור צטונות היהודים ריך ללור צטונה הגדולה וצרחוב שלה, לכן הוא לשון בני אדם, ולא אמרינן ג' צתים מקרי צטונה. ¹⁸⁴קהל קגזרו שלא לקנות צתים מעוצדי כוכבים, אסור להחליף עמהם דזה נמו מקרי קנייה ומכירה. @ NO MB

(לב) ¹⁸⁵נדר מיושבי העיר(נמ), אסור במי שישב שם שלשים יום. מבני העיר, אינו אסור אלא במי שישב שם י"ב חדש. הגדה: ¹⁸⁶ואס נדר ממי שדר שם, אפילו דירת ערלי מקרי דירה. מיהו הולכים אחר לשון בני אדם(ס) שאין נקרא דירה אלא שדר שם עם בני ביתו לך קבע, אף על פי שהוא פתוח מל' יום. ואם לשון בני האדם הוא בדרך אחר, הולכין אחריו אחר כוונת הנודר.

(נט) נדר מיושבי העיר - אין הענין תלוי בין אם ירד להשתקע או לגור אלא בזמן (רע"א * מהר"י בן לב).

(ס) אחר לשון בנ"א - לשון דרי העיר לא הוזכר כאן בכמה יהיה נאסר מהם והעיקר דכל לשון שבועה ונדר אין הולכין אלא אחר לשון בני אדם של אותו מקום שהוא עומד בה וא"כ לשון דירה יהיה כפי מה שקורין דירה באותה מקום שנדר בה ובמקומות אלו בזמנינו זה נראה שאינו נקרא דירה בלשון בני אדם במקום א' פחות מו' חדשים (ש"ך, רע"א * מבי"ט), אבל אם היה גר במקום א', ועזב המקום לפחות מו' חדשים, וחזר למקומו, אז מיד הוי כדרי העיר הראשון (רע"א * מבי"ט).

(לג) ¹⁸⁷נדר מיורדי הים, אסור בכל יורדי הים, אפילו באותם שאין הולכים אלא מעכו ליפו, ואפילו באותם שיורדים לטייל, ומותר ביושבי יבשה. @ NO MB

(לד) ¹⁸⁸נדר מיושבי יבשה, אסור גם ביורדי הים, ואפילו באותם שמפליגים בו הרבה, שסופם לירד ליבשה. @ NO MB

(לה) ¹⁸⁹אמר: יורדי הים לאחר ל' יום(סא) עלי, מי שהוא(סב) בשעת הנדר מיורדי הים אסור בו, ומי שאינו מיורדי הים(סג) בשעת הנדר מותר בו, אף על פי שלאחר ל' יום, כשחל הנדר, הוא מיורדי הים:

(סא) אמר יורדי הים עלי לאחר ל' יום - כלומר לאחר ל' יום יהו יורדי הים אסורים עלי (ש"ך).

(סב) מי שהוא כו' - שהולכים אחרי שעת אמירה בנדרים ולא אחרי זמן חלות הנדר וע"ל (סי' רלד סל"ד) ונראה דבכל שאר מילי נמי דינא הכי כגון אמר "לאחר זמן פלוני יהו יושבי עיר פלוני אסורים עלי", ובתוך כך עקר א' דירתו מאותו עיר, אסור בו, כיון שבשעת אמירת הנדר היה מאותו עיר. וכן אם בשעת אמירה לא היה שם, אף על פי שבשעת חלות הנדר הוא שם מותר, וכן כל כיוצא בזה (ש"ך).

(סג) ומי שאינו מיורדי הים - צ"ע שיש חולק הסובר דבין אם הוא מיורדי הים בשעת הנדר ובין אם הוא מיורדי הים בשעת חלות הנדר אסור, ועוד כל שבשעת הנאה הוי מיורדי הים הוא בכלל איסור (רע"א).

(לו) ¹⁹⁰נדר מרואי החמה(סד), אסור אף בסומים, שלא נתכוין אלא למי שהחמה רואה אותו, לאפוקי דגים ועוברים. הגדה: ¹⁹¹ואפילו אמר(סה): לא נתכוונתי לכך, לא מהני, הואיל והלשון ודאי כך הוא. ¹⁹²ומותר בכל דבר שאינו צעל חייס(סו), אף על פי שהחמה רואה אותו. ואם נדר מרואים החמה, מותר בסומים:

⁴⁹ ז"ל: צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם, והעומד בתוך הפתח מן האגף ולחוץ, דהיינו כשסוגר הדלת ממקום (שפה) פנימית של עובי הדלת ולחוץ, כלחוץ. מג"א: שפה פנימית. פי' במקום סגירת הדלת הוי כלחוץ וי"א דהוי כלפנים, וכן עיקר (וכן הוא במ"ב).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(סד) נדר מרואי החמה כו' - "רואי החמה" היינו שהחמה רואה אותן, כאומר שיש להם ראיות חמה, מה שאין כן באומר מ"הרואים את החמה" הוה כאלו אמר מהרואים לחוד ע"כ מותר בסומין, ואין חילוק אם אמר "את החמה" או "החמה" (ט"ז), וי"א דאין חילוק בין נדר מ"רואי החמה" ל"רואים החמה" ואינו מותר בסומים אלא בנדר מ"רואים את החמה" (ש"ך).

(סה) ואפי' אמר כו' - ע"ל (סי' רח ס' ? וסי' רלב סי"ד סק"ל ?) (ש"ך).

(סו) בכל דבר שאינו בעל חיים כו' - כיון שהזכיר רואי החמה משמע דוקא בעלי חיים שעשוין לראות החמה ללא הפסק (ט"ז).

(לז) נדר משחורי הראש, אסור בקרחים ובעלי שיבה (סז) ומותר בנשים ובקטנים, שאין נקראים שחורי הראש, אלא האנשים. ואם דרכם לקרות שחורי הראש לכל, אסור (בבל).

¹⁹⁴הנודר מכל דבר שטוא אדום, אסור לראות נחמה (סח), שגם כן היא אדומה.

(סז) אסור בקרחים ובעלי שיבה - מדלא אמר "מבעלי שער" כוונתו לא למעט שער אלא מאותן שרגילין להיות שחורי הראש, אף על גב שאין להם עכשיו שחורי הראש (ט"ז).

(סח) אסור לראות בחמה - כלומר אסור ליהנות מאור החמה. הנודר מן הילודים או מן הנולדים אסור בין באותן שנולדו כבר בין באותן שילדו אח"כ ואינו מותר אלא בעופות ודגים שמטילין ביצים ואין דרכן להוליד (ש"ך), ויש חולקים על הרמ"א דלא משמע להו לאינשי היתה אדומה והכל לפי מה שהוא ענין וכוונת הנודר (רע"א), עי' ש"ך "שמטילין ביצים", ואף בדגים טמאים מותר ע' לעיל (סי' פג ס"ח) וי"א אסור בדגים טמאים, וי"א שאף בדגים טמאים, והצד החולק סובר שדגים טמאים לא מולידים ביצים, ודחוייה (רע"א), הנודר מהאור מותר באורן של כוכבים אפילו שזה מובא בגמ' פסחים ב ע"א (פ"ת * נוב"י).

(לח) ¹⁹⁵הנודר משובתי שבת, אסור אף בכותים (סט):

(סט) אף בכותים - לפי שהם מצווים על שבת ועושין כן⁵⁰ אבל עובדי כוכבים אפי' אם שומרים שבת מ"מ אינם מצווים בכך (ט"ז).

(לט) ¹⁹⁶נדר מעולי ירושלים, אסור בישראל ומותר בכותים (ע):

(ע) ומותר בכותים - לפי שאינם עולים שם אף על פי שמצווים על זה, שהכותים עולים להר גריזים במקום ירושלים, ואפילו אם היו עולים לירושלים ולא היו מצווים לא נתכוין להם דנתכוין דוקא למצוה (ט"ז).

(מ) ¹⁹⁷נדר מבני נח, אסור באומות העולם ומותר בישראל. נדר מזרע אברהם, אסור בישראל ¹⁹⁸ובגרים (עא) ומותר באומות העולם (עב), אפי' בבני ישמעאל ועשו (עג):

(עא) ובגרים - מדמצינו לענין ברכה שהגר יכול לומר אלהי אבותינו שנאמר כי אב המון גוים נתתיך (ט"ז, רע"א), וה"ה מזרע יצחק או מזרע יעקב (רע"א * ברכ"י).

(עב) ומותר באומות העולם - ובנודר מזרע יצחק מותר בבעני עשו (רע"א * מג"א).

(עג) אפילו בבני ישמעאל ועשו - דכתיב "כי יצחק יקרא לך זרע", ולא כל יצחק דהיינו למעוטי עשו וכ"ש ישמעאל (ט"ז).

(מא) ¹⁹⁹נדר מהערלים, אסור במולי אומות העולם (עד) ומותר בערלי ישראל (עה):

(עד) אסור במולי או"ה - לפי שהערלה נקראת במקרא על כלל אומות העולם דוקא וכן שם מולים על אומה ישראלית דוקא (ט"ז), ה"ה במומר לעבודת כוכבים אסור אף על פי שהוא מהול ובמומר לערלות צ"ע (פ"ת).

(עה) ומותר בערלי ישראל - דוקא במתו אחיו מחמת מילה אבל לא במומר לערלות וי"א דכל שאינו להכעיס בכלל מולים הוא (רע"א)⁵¹.

(מב) ²⁰⁰נדר מהמולים, אסור בערלי ישראל ומותר במולי אומות העולם (עו):

(עו) ומותר במולי או"ה - הוא הדין במומר לעבודת כוכבים ובמומר לערלות צ"ע. ואסור מספק. וה"ה דאסור בעבד מהול (פ"ת).

⁵⁰ ומותר במחלל שבת כדלקמן סק"ע.

⁵¹ צ"ע איך יש להכעיס לערלות ואיך יש לתאבון. ועי' לעיל סי' ב ס"ז: מומר לערלות, דינו כמומר לעבירה אחת. ועי"ש בדרכי תשובה (יו"ד סי' ב סקצ"ד): אעפ"י שאינו עושה רק מחמת שאינו רוצה לצער א"ע או את בנו אפ"ה נקרא מומר. עי' רמב"ם (תשובה פ"ג ה"ו) ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחסאתם לעולם ולעולמי עולמים המינים וכו' והמושך ערלתו.

Commented [O41]: ב
בקשה לבדוק אותי

Commented [O42]: ר
ערה.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(מג) 201 נדר מִישראל(עז), אסור בגרים. מהגרים, מותר בישראל:
(עז) נדר מִישראל - וכן הנודר מבית ישראל או מבנות ברית אסורה בגיורת (רע"א * מהרי"ט).

(מד) 202 נדר מִישראל, אסור בכהנים ולוים. בכהנים ולוים, מותר בישראל. @NO MB@

(מה) 203 נדר מכהנים, מותר בלוים. מלוים, מותר בכהנים. @NO MB@

(מו) 204 נדר מבנים(עח), מותר בבני בנים(עט):

(עח) נדר מבנים - המגדל יתום או בנו של אדם אחר וקוראו בנו והלה קוראו לו אבי שנדרו זה מזה בשם בן ואב בסתם או שנתנו מתנה זה לזה⁵² בלי זכרון שם פרטי שלו הוי ספק, ואזלינן לחומרא דהיינו בנדרים נאסרים זה ע"ז ובממון חומרא לתובע, והמוציא מחברו עליו הראיה, מיהו ביש לו בנים לזה המגדל, אפי' בנדרים אין המתגדל נאסר, דאמרינן לבניו ממש נתכוין, ואם יש לו אב למתגדל, אף על פי שהמגדל מחשיבו לבנו, נאסר בו, מ"מ כשנדר הבן, י"ל שלאביו האמיתי נתכוין, וכיון שהדבר שקול כי ליכא הוכחה מדעת הנותן והנודר אזלינן הכא והכא לחומרא. וחורגו שאינו גדל אצלו ודאי דאינו בכלל בן לשום דבר ע"ש, ועמ"ש בפ"ת (חו"מ סי' מב סט"ו בהג"ה בד"ה הואיל וגדלהו)⁵³ (פ"ת).

(עט) מותר בבני בנים - וה"ה דמותר בבנות והיכא דאין לו בנים רק בנות ובני בנים. וי"א דאסור בבני בנים ומותר בבנות. נדר מראובן ובניו ובני בניו, מותר בדור רביעי וי"א שזה ספק, וע"ש חוה"מ (סי' רנ"ז ס"ב ד"ה אם כתב)⁵⁴ (רע"א).

(מו) 205 מי שנדר, או נשבע, על דבר חוץ ממועדות וי"ט, אם אמר שבדעתו היה להוציא גם חנוכה ופורים(פ) מהכלל, נאמן. (ועיין צ"ח סימן תק"ע(פ)).

(פ) גם חנוכה ופורים - לפי שגם ימים אלו בלשון בני אדם נקראים "ימים טובים", כמו "ההיא דעבידנא יומא טבא לרבנן" דהיינו כל שיש בו שמחה, והכלל בכל סימן זה דהולכים אחר לשון בני אדם, אלא דכאן הוה קצת דוחק שיהיו ימים אלו בכלל, על כן הוצרך שיאמר הנודר כן בפירוש, שנתכוין לזה (ט"ז), מי שנשבע שלא ישתה יין שרף חוץ משבתות וי"ט מותר גם כן במוצאי יוה"כ אם אמר הנשבע שכוון לזה (פ"ת).

(פא) ועיין בא"ח סימן קע"ט - צ"ל סימן תק"ע, כל הדינים הכתובים בסימן זה ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן דין הנודר ונשבע אחד הוא וע"ל (סי' רלט) נתבאר שדין השבועה שוה לכל דבר לנדרים חוץ מכמה דברים שנתבארו שם (ש"ך).

⁵² שנתן לאדם אחר לזכות את זה לאבי

⁵³ ז"ל השו"ע שם: מי שמגדל יתום בתוך ביתו, וכתב עליו בשטר בני, או היתום כתב על המגדלו: אבי, או: אמי, לא מקרי מזויף, וכשר, הואיל וגדלוהו ראוי לכתוב כך:
וד"ל המאיר המשפט: זה דוקא באין להמגדל בנים של עצמו (רע"א), ויש חולקים על דברי הגרע"א, ועי' מש"כ באה"ע (סי' יט ס"ב): וטעמו דכשיש לו בנים הוא חושש טובא שלא יבא מזה טעות והפסד להפקיע בניו מנחלת אבותם (פ"ת).

⁵⁴ ז"ל השו"ע ס"ב: מת האב והניח פירות המחוברים לקרקע, הרי הן של בן, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו. היו תלושים או שהגיעו ליבצר, הרי הם של יורשים. הגה: מכר הבן כחו לאחר, אין למקבל אפילו בפירות שלא הגיע זמנו לתלוש אלא הן של יורשי האב, ונותנין לזה דמים כפי מה ששוין הפירות בשעה שמת, או מניח הפירות בשדהו עד שיגמרו. וכן הדין אם כתב הקרקע לאחר ולא לבנו. אבל אם כתב לבן בנו, הוי כאילו כתבה לבנו.

וד"ל המאיר המשפט: אבל אם כתב לבן בנו הוה כאלו כתבו לבנו - פירוש, כי אף שאמרו שבן בנו אינו בכלל בניו וכמ"ש לעיל (סי' רמז ס"ג), מ"מ אם כתב בהדיא מתנה לבן בנו, אמרינן מסתמא בעין יפה נתן לו אותה מתנה, כמו שאמרינן כאן בכתבו לבנו דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ובעין יפה נתנה לו (סמ"ע), צ"ע על מ"ש בסמ"ע לעיל סי' ר"י ס"א ד"ה ואם היה בנו, ועי' מש"כ שם. יש להסתפק אם דור רביעי הוה בכלל לשון בני ביתו (ש"ך), המתנה על מנת שתתן לי מאתיים זוז, ה"ה שאם נתנו לבנו ולבן בנו קיים תנאו (ש"ך * הראנ"ח), מי שצוה לפני מותו לתת לאחד מבני בניו נכדיו מנכסיו סך מה אי יתנו ג"כ לבן בן הבן, בצוואה וכה"ג דאזלינן בתר לשון בני אדם אין בכלל אלא מה שבפרט בן בנו ותו לא, וגדולה מזו דאפי' בני בנים שהם לענין כמה דברים כבנים אפי' לענין לשון בני אדם אינם נכללים בכלל בנים (רע"א * השבר"י), צוואה שהניח קרן קיים ופירות ללומדי תורה עד דור רביעי מזרעו, פי' דבריו לא כולל המצוה, אלא נכד של נכד (רע"א * הנוב"י), עיין מ"ש לעיל (סי' רי ס"א) דדברי הרמ"א סתרי אהדי וצ"ע (קצה"ח).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(מח) 206מי שנדר או שנשבע שלא יצחוק(פב) שום צחוק, אסור להטיל גורלות(פג), ולא שום אדם בשבילו(פד). 207וכן אסור להמרות עם חבירו, שקורין אפוסטא"ר(פה). הגה: 208צבור שגזרו שלא להתפלל צמנין משום איזה דבר, אסורים לקרות צתורה. לכל דבר קדושה נקרא תפלה. 209מי שנדר שלא לקבל פקדון, אסור להלוות(פו) על משכון לישראל. מיהו נראה דהולכיין אחר כוונתו(פז), וכדרך שיתבאר צמנין ר"ח(פח). 210מי שנדר או נשבע להתענות סך ימים, ואירע תענית חובה, עולה לו למנין הימים. וכן מי שנדר לילך לצית הקצרות, או למקום, ואירע לו שהלך ע"י עסק קס, ילא ידי נדרו. וע"ל סימן רל"ט⁵⁵ עוד מזה:

(פב) שלא יצחוק כו' - עבור מעות (ש"ך * ב"ח), ע"ל (סי' רכח ס"ו וסכ"ח) (ש"ך), אף אם נשבע שלא לשחוק בקוביא כל מיני שחוק בכלל. ואם נשבע שלא ישחוק רק פירות בפירות, לשון פירות כולל הרבה ושם משותף הוא לכמה ענינים וכל אחד מתפיס לפי מקומו ועניינו. ולכן שואלין את הנודר במה היתה כונתו וכל שיאמר סומכין על פירושו, אבל אם אינו יודע למה נתכוין אלא שנדר סתם הולכיין בנדרו להחמיר שסתמן של בני אדם עכשיו אין קורין בשר ודגים וביצים פירות, ועי' לקמן סעיף כ"ג (רע"א), אם הסכימו הקהל וקיבלו עליהם שלא יצחוק שום אדם בקוביא נכלל בזאת הסכמה לאסור כל מיני השחוק שבעולם, אף שהוציאו בלשונם בלשון "קוביא", כולם בכלל האיסור הן (פ"ת), ושחמת מותר כל שאינו עבור כסף, וכן כל משחק שאינו עבור כסף (פ"ת * שמש צדקה)⁵⁶.

(פג) גורלות - וי"א דמאחר ובלשון בני אדם גורלות אינם בכלל, אפילו הוא עצמו מותר (ש"ך * דרישה).

(פד) בשבילו - בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ויש לחקור אם לשון בני אדם שכל האומר כן רצונו לומר לא הוא ולא אחר בעבורו אם לאו ואם לא יוכל להתברר נלך אחר לשון התורה ובכל מקום שלוחו של אדם כמותו, ולכן אסור לשחק עבורו, אבל אשתו מותרת (ש"ך * דרישה), וי"א שגם אשתו אסורה כשהיא משחקת עבורו כי עיקר השבועה היתה לימנע מכל שחוק כי הוא מביא לידי הפסד (ש"ך * ב"ח), ה"ה הנשבע על שאר דברים דאסור לעשותו ע"י שליח דשלוחו כמותו כו', וי"א דאזלינן בתר כוונת הנודר אי דרכו לעשות אותו דבר מעצמו או ע"י שליח כדלקמן (סי' ריח ס"ה) וצ"ע דלא מחלק הכא בשחוק, ועמ"ש (סי' ריח סק"ה?) ובשו"ע לקמן (סי' רכא ס"ו ובש"ך שם?) (פ"ת).

(פה) שקורין אפוסטר - בלשון אשכנז וועטי"ן, דעיקר כוונתו היתה בשבועתו כדי להמנע מכל שחוק שמביא לידי הפסד ממון, משמע מזה דהנשבע סתם שלא לשחוק, היינו בענין שיש בו הפסד ממון, אבל בלא הפסד מותר לשחוק, והעיקר שהולכיין אחר כוונת הנשבע בזה, דאם בשביל הפסד ממון היה לו דאגה או בשביל שהיה מאבד זמן במיני שחוק, שאז אסור אפי' בשחוק בחנם (ט"ז).

(פו) אסור להלוות כו' - אם נדר שלא לקבל פקדון היינו ממה שאמרו חז"ל (&) הרחק מן הפקדונות ואינו בכלל זה שלא ילוה על המשכון. ועיקר דאזלינן בתר כוונת הנודר. סופר של ראובן שנתן תקיעת כף לשמעון כשיגמור מלאכת ראובן שלא יכתוב לשון אדם כ"א לשמעון ואח"כ נשרפה העיר ונשרף קונטרס אחד של ראובן מה שכתב הסופר, ועתה שואל הסופר אם יכול לכתוב אותו קונטרס כשיגמור מלאכתו טרם יכתוב לשמעון וכשנשרף הקונטרס עדיין לא גמר לראובן את הספר. יכול לכתוב, כי לא נגמרה מלאכת ראובן ואם נשרף הקונטרס לאחר שסיים כל הספר, אז היתה נגמרה מלאכתו ולא היה יכול לכתוב, וה"ה בכל מלאכות הדין כן (ש"ך), עי' ש"ך "בתר כוונת הנודר" ממשע שאם אמר שכוונתו היתה שלא להלוות על המשכון לבד אז מותר לקבל פקדון, וזה הכתוב בסי' ריח שהולכים אחרי כוונתו ולא אחר משמעות הדיבור כלל, והעיקר שמש"כ כאן הולכים אחרי כוונתו היינו רק לענין להלוות על המשכון אבל לקבל פקדון אסור בכל ענין, אמנם מהלבוש משמע כצד הראשון (רע"א * ושב הכהן), מש"כ "הולכיין אחר כוונתו" ר"ל דאזלינן לגמרי בתר כוונת הנודר. ולפ"ז אם אומר שדעתו היה באומר שלא לקבל פקדון,

⁵⁵ סי"ד ברמ"א.

⁵⁶ יש להדגיש, שכאן משמע שכל החסרון של שחוק הוא בגלל הכסף שבו, ולא הזכירו הבזבז זמן שבו, אמנם מוזכר באותו התשובה איזה רמז, שאם הנדר בגלל בזבז זמן, אז בשחמת הוא שחוק של חכמה "שאפילו עבוד זמן לגמרי אין בו", אמנם עי' מג"א סי' שלח סק"ח שהתורת אמת סובר כיון שאין תועלת בדיעת חכמת השחמת אסור בשבת.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט)

היה כוונתו על משכון לבד, אסור ללוות על משכון ומותר לקבל פקדון, וי"א שאין הולכין אחר כוונתו אלא לענין אם אומר שכוונתו היה רק על פקדון מותר להלוות על המשכון ולא להיפך (פ"ת).

(פז) כוונתו - מי שנדר שלא לאכול בשום סעודת הרשות יכול לאכול בסעודת חינוך הבית בא"י ולא בחו"ל. הסכימו הקהל שלא ללבוש בגדי משי אף "טאבי"ע" שרובו משי ומיעוט צמר בכלל הסכמה. הנודר מבגדים ומלבושים אין צמידים של זהב בכלל⁵⁷ (באר היטב), ויש שנסתפק בזה אם סעודת חינוך הבית מצוה היא או לא אם לא שדורשין בו וע"י כך נעשה סעודת מצוה מפני שהדורש בא מחמת הסעודה וכל המסוכים שם מקשיבים לקול הדורש אבל אם אין דורשין בו רק ששם קצת ת"ח שיש ביניהם ד"ת אינו מספיק, וסעודת ברית מילה וחתונה ודאי הוי סעודת מצוה ואפי' בנישואין דבת ת"ח לעם הארץ דאין לנו ע"ה שדברו חכמים פה, וכן סעודת ליל סבלונות שלפני יום החתונה. אבל מה שעושין סעודה אחר כתיבת התנאים, לא מיקרי סעודת מצוה, וכן סעודת ליל שלפני המילה ויום שלישי למילה לא הוי סעודת מצוה שאינם רק מנהג. וליל שבת של בן זכר, הוא ג"כ סעודת מצוה ויש לסמוך עליו ומותר הנודר ליכנס לשם. דבלא"ה י"ל שבשם סעודה לא יכונה וכן ליל שבת לפני החתונה, כי בנדרים אזלינן בתר לשון בני אדם ושם אין אוכלין בקבע רק אלו נכנסין ואלו יוצאין ושותין מעט מזעיר וכמה לא יטעמו דבר. וסעודת הסיום ודאי הוי סעודת מצוה וה"ה יום של אחריו, ואפשר דה"ה שאחר אחריו. וכן סעודה שעושה בעל הנס ביום שנעשה בו נס, או סעודה שעושין מי שנתן ס"ת וכלי קדש לבהכ"נ. אבל יום המוגבל לחברה בכל שנה או סעודת בן שבעים, שיש להסתפק אפילו זה הבן שבעים מברך שהחיינו, כי כך נראה לי, מ"מ לא יחוייב שיהא סעודת מצוה, לכן ראוי לדרוש בהם. וכתב עוד דהמקבל עליו שלא לאכול בסעודת הרשות ואינו אומר "איך וויל ניט אויש הויז עסיין" [אינני רוצה לאכול מחוץ לבית]. רק שאומר "איך וויל אויף קיין סעודה גיין זולת סעודת מצוה" [אינני רוצה ללכת לשום סעודה, מלבד סעודת מצוה] שאין בכלל זה לסעוד עם חבירו ובני ביתו, דבלשון בנ"א לא נכלל במלת "סעודה" רק כשמזמנים שם קרואים, ואם זימן בנ"א אין מספיק מה שהוא יום השבת לומר שהוא סעודת מצוה, דאף דמצוה להרבות בסעודה, היינו בבשר ומעדנים, אבל זימון קרואים אינו מצוה. זה הכלל דלא נקרא סעודת מצוה אלא כשאסיפת בני אדם הוא בשביל המצוה או היתר הדרוש שכבר יצא מפי הקדמונים מפני שהדרוש בא מחמת הסעודה, משא"כ מה ששם קצת ת"ח לא מהני (פ"ת), ובענין בגד "טאבי"ע", יש ג' סיבות לאסרו, א', שהולכים אחרי הרוב, ב', הכוונה היתה שלא יראה בהוראה של עושר, ויש בזה הוראה של עושר וגסות רוח, ג', לפחות הוא ספק וספק חרם לחומרא (פ"ת * משפטי שמואל).

(פח) וכדרך שיתבאר בסימן ר"ח - נשבע שלא למכור, לכתחילה אסור לתתו לחתנו שזה כמו שמוכר לאיש זר, שזה כמו ספק דאורייתא, ולחומרא, ובפרט אם נתן לו במקום מעות שהתחייב, שזה נראה ודאי כשלו (רע"א * ראנ"ח), וי"א דהוה מתנה ולא מקח בכלל, ואין איסור כלל (רע"א * קול אלי), חליפין בכלל מכירה עי' רמ"א לעיל (סל"א) (רע"א).

סימן ריח - כיצד הולכין אחר כוונת הנודר, ובו ו' סעיפים:

(א) ²¹¹כל הנודר, או נשבע, רואין דברים שבגללן נשבע או נדר, ולומדים מהם לאיזה נתכוון. והולכין אחר הענין(א), ולא אחר משמעות דבור. כיצד, היה טעון משא של צמר או פשתים, והזיע והיה ריחו קשה, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר או פשתים לעולם, הרי זה מותר ללבוש בגדי צמר או פשתים ולהתכסות, ואינו אסור אלא להפשילן לאחוריו. היה לבוש בגדי צמר, ונצטער בלבישתו(ב) ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם, אסור ללבוש, ומותר לטעון עליו ומותר להתכסות בניזוי צמר, שלא נתכוון זה אלא לבגד צמר. וכן כל כיוצא בזה. הגה: ²¹²וכל זה דוקא צנודר צינו לצין עצמו, אצל צנודר לחצירו, כל שלשון הנדר כולל הולכין אחריו, אם לא צאומלנא דמוכח(ג):

(א) אחר הענין - אחד שנדר ליתן מעשר שני מהריוח שיהיה לו משך חצי שנה זו והיה לו מלוה ישנה ונפדה תוך חצי שנה זו, א"צ ליתן ממנה, דהולכין אחר כוונתו. אשה שקבלה

⁵⁷ כיון דיש להצמידים שם בפני עצמם, ובלישנא דעלמא לא איקרו בגדים בסתם או מלבושים בסתם ולא אשכחן בתלמודא דאיקרו בגדי' (מהר"י וייל - שהוא מקור דבריו למעלה).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

על עצמה משום אבלה שלא להלביש בגדי י"ט אוסר להשים הטבעות בידה, ואין לה ללבוש שום תכשיט שהיתה רגילה ללבוש בזמן שמחתה אם לא ע"י הפרת הבעל ביום שמעו או התרת חכם. י"א דמי שמתחייב ללבוש לחבירו אינו מחוייב להנעיל לו, ויש חולקים אך מ"מ אינו מחוייב ליתן לו טבעות אף שהוא בכלל מלבוש כיון שאינו צורך כל אדם ואין זה בכלל התחייבות כלל (פ"ח).

(ב) ונצטער בלבישתו – טעמו דגם באיסור לבישה בעינן הוכחה דנתכוין ללבישה ויש חולקים וס"ל דבזה לא בעינן הוכחה דה"ה בנודר סתם שאין במשמע אלא ללבוש (ט"ז), וי"א דאם לא נצטער בלבישה ליכא הוכחה ואסור אפילו בטעינה וכיסוי. מי שנכנס בספינה עם אשתו לטייל בים וקם עליהם רוח סערה והיה מפייסה שלא תפחד כו' ונשבע שלא יכנס עוד עם אשתו בספינה לים ואח"כ הוצרך לילך בספינה כדי לדור בעיר אחרת לא היתה כוונתו אלא על הטיול. שנים שהיו דרים בבית אחד ואוכלים על שלחן אחד והיה להן עסק בשותפות והיו בחנות ועל פרעון שכירות הבית והחנות נפל ביניהם קטטה וקפץ אחד מהם ונשבע שלא נשב יחד בבית אחד ושלא נאכל ושלא נשתה ביחד לא יהיה אסור אלא לדור יחד בבית אחד כמו שהיה קודם ולאכול ולשתות בהוצאה א' בבית אבל הוא מותר לאכול בבית חבירו אחר שנפרדו איש מעל אחיו ומעל הבית וכל א' עושה הוצאה לבדו בביתו ואצ"ל בבית אחר ובשמחת חופה וברית מילה (ש"ך), עי' ש"ך מה שהביא מעשה "מי שנכנס" ואותו המחבר הש"ך הביאו לקמן סק"י (א) (ב"מ), נדר שיש הוכחה גדולה על מה היא הולכת, הולכים אחריו, כגון מי שהזיז בבגד צמר ונדר ממנו, נוקטים שרק אסור הליבישה ולא הטעינה, ובגלל צערו לא נתן אל לבו לדקדק ולפרש, אבל הוא אסור בכל לבישה ולא נוקטים שלא יהיה אסור אלא במלבוש צר [המצי"ר] וכן בהיה טעון פשתן והזיז אסור בכל טעינה לא שנאמר לא יהיה אסור אלא במשא גדול שיזיז מחמת כובדו, אבל במי ששואל מחבירו איזה דבר והוא הודה לו בנדר ביותר משאלתו, אז אין חייב ביותר, שזה לא מוגדר, אבל כל זה בנדרים שנודר אדם בינו לבין עצמו והולכין אחר כוונתו משום דבעינן שיהו פיו ולבו שוים, אבל במי שנותן מתנה לחבירו כל שלשון המתנה כולל הולכים אחריו, ואין הולכים בזה אחר אומדנא, אלא אם כן הוא אומדנא דמוכח, כגון אם נראה ברור הוא שנתלה מתנתם בהיות הסופרים הגונים ונאמנים במלאכתם דודאי לא עלה על הדעת שיתנו הספרות לחשודים בעבירות וזו היא אומדנא דמוכח (ב"מ * ריב"ש, רע"א * ריב"ש), [כהמשך דברי הריב"ש]: ולכן במקום שהיה בית הכנסת צפוף, ולכן כמה יחידים התפללו במנין בבתי פרטיים, ועשו הקהל נדר שלא להתפלל מחוץ לבית הכנסת, ובמשך הזמן לא היה מקום להתפלל בבית הכנסת, ולכן עשו בית הכנסת חדשה, ובאו בטענה שאסור מחמת הנדר, והריב"ש פסק שאין זה בכלל, ויש חולקים שכן לבישה וטעינה ב' דברים נפרדים, כל היכא שאינו ענין נפרד בפני עצמו, אלא הוא מעין המאורע אף על פי שאינו אותו הדבר עצמו שבעבורו נדר, כיון שהוא מעין אותו דבר הוא נכלל בנדר, והרי להתפלל מחוץ לבית הכנסת זה בדיוק אותו הדבר (רע"א * מהר"י לבית לוי), ויש מקיימים דברי הריב"ש, עיקר ההסכמה היה שלא יתפללו בבתי היחידים בעשרה כי מה שמתפללין בעשרה בבתי היחידים זה אינו מקרי קביעות כלל כי לפעמים מתפללי' בבית הזה ולפעמים בבית אחר כי הבתי יחידים לא מקרי קביעות ובפרט שמפורסם בינינו בגלות הזה שאנחנו אינם רשאים להתפלל בקביעות בבית איזה יחיד מחמת סכנת עלילות כנודע לכל ומה שמתפללי' לפעמים בבית איזה יחיד הוא רק דרך ארעי ואם כן לא יהיה להם קביעות לידע באיזה מקום הם מתפללי' ואם כן עבור זה יתבטל קיבוץ ועד שלהם כי אף בכמה משרתים ושמי' אינם יכולים לקבץ אותם כשיתפללו בבתי היחידים שלא בקביעות ועל זה כתב הריב"ש אף בנדרו זה ראוי לומר שלא היתה כוונתם לכלול בתקנתם הבתי כנסיות שעתידי' להבנות והמוקדשי' לכל יבא אלא על בתי יחידים לבד, מה שאין כן בב"ה החדשה אינו דבר נפרד (רע"א * שער אפרים), עי' ש"ך, ולפי הענין שנעשה הנדר, נשבע שלא ישב עם פלוני במקום אחד. ובא אותו פלוני למקום שהיה הנשבע מקודם, אין הראשון חייב לצאת משם דהשתא חבירו ישב עמו ולא הוא עם חבירו (רע"א), עי' ש"ך, אחד שהלך למרחקים ונתייגע מאד ונדר שכאשר יבא לביתו יהיה אסור לו לילך מהלך פרסה וחזר לביתו ולהחיות נפשו הוא מן הצורך לילך לפרקים אל כפרים שסביבותיו והמה קצתם רחוק מפרסה. אם בהילוך ב' או ג' פרסאות ביום א' מותר אם נח בינתים באופן שאינו הולך פרסה בפעם אחת היינו בקובע סעודה אבל יושב מעט לא עוזר. ואם הולך בפחות מן פרסה לכפר וחזר לביתו בו ביום מותר כי אין מצטרפין שיבה וביאה לאסור. אחד שהיה לו קצת מיחוש בר"ה שלא יכול לילך לכהכ"נ והפצירו בו בניו שיתקעו לו ויאכל ולא רצה ומחמת הפצרתם נדר שלא לאכול עד אחר זמן יציאה

Commented [YL44]
ה הראש וצ"ע אם הוא
מובא בשו"ע

Commented [O45]
ר
בית מאיר אמר לעיין
בגוף הספר של
המבי"ט??

Commented [O46]
?

Commented [O47]
? ריב"ש סי' קצ"ה

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

מבהכ"נ וכאשר השלימו תפלתם ורצו לצאת בא חכם ודרש להם דברי כבושים ואיחרו מלצאת זה ספק וספק נדרים להחמיר וי"ח. מי שנשבע שלא ילמד את בנו כתב פולני בענין דאין התרה לשבועתו והנה הוציא לו תחבולה ולימד את בנו שמות האותיות בע"פ בענין שיהא הסדר שלהם ששגור בפה הבן היטב והבן מבין מדעתו באותיות שלהם הנדפסים עד שיבין כל הכתב כל שלא היה כאן תחבולה ברמאות רק היה בא לשאול אם מותר ללמד שמותם בע"פ היינו מורים לו היתר, אבל כיון שיש בזה הערמה שנתכוין ללמדו בע"פ כדי שיבין אח"כ הכתב ה"ז עבר על שבועתו (פ"ת).

(ג) אם לא באומדנא דמוכח כו' - מקור דברי הרמ"א מדובר שאחד היה מבקש מהקהל שיקבלו לסופר זקן אחד ועמו נער אחד וקבלו וקהל את שניהם בנדר בסתם ואחר כך סילקו הזקן שלא עשה כהוגן ורצו איזה יחידים לומר שגם הנער נסתלק כיון שעל ידי בקשת המבקש קבלום ובקשתו היתה שיהיה עם הזקן וכיון שנסתלק הזקן ממילא נסתלק הנער לזה, אמנם כיון דבלשון קבלת הקהל משמע שלא תלאו זה בזה אין אנו משגיחים בבקשת המבקש ולא אמרינן דניזול בתר אומדנא דדוקא בנודר בינו לבין עצמו והולכים אחר כוונתו משום דבעינן שיהיו פיו ולבו שוין אנו מבטלים הלשון לפי משמעותו ומפרישין ליה על דבר אחר אבל בנותן מתנה לחבירו כל שלשון המתנה כולל הולכים אחריו ואין הולכים בזה אחר אומדנא דמוכח א"כ דומה למש"כ בחו"מ (סי' רמו ס"א), אבל אם נתן מתנה לחבירו ואמר לשון שיש לו שני משמעות ודאי הברירה ביד הנותן לפרשו בענין שטוב לו והמוציא מחבירו עליו הראייה (ט"ז), ואין חילוק אם יש הפסד ממוני או לא (ש"ך), נשבע לאשתו שלא יוציאנה מעיר פלוגית אם עושה מעשים המכריחים אותה לצאת חשוב מוציא ממש כי לא נשבע שלא להוציא על כתפו ועוד דבתר דעתה אזלינן כיון דהשביעתו⁵⁸ (רע"א).

(ב) ²¹³מי שהעלילו עליו מפני שמכר יין לישמעאלים ומפני כך נשבע שלא יעשה יין למכור, והיה לו יין עשוי מקודם, אסור למכרו. הגה: ²¹⁴לאף על פי שקאמר שלא יעשה, אזלינן בתר כוונתו. וכל שכן קהלה) שעשו תקנה כיוצא בזה, שאסורין למכור אפילו מה שהיה להם קודם לכן:

(ד) אזלינן בתר כוונתו - באמרו "לא יעשה יין", אינו מכויין שלא יהיה לו יין, דלא נתכוין להפסיד לעצמו בשביל מורא הסכנה במה שיש לו כבר יין, אלא שלא יכניס עצמו בעשיית יין מחדש, דהיינו מניעת הריח, וע"כ אמר שלא יעשה דוקא (ט"ז, רע"א), עי' ט"ז ויש חולקין דלא קיימא לן דבעינן פיו ולבו שוים אלא בגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת שעורים, אבל הכא הא קאמר שלא יעשה למכור, אם כן אפילו בדבור קפיד רק על מכירה ואזלינן בתר כוונה ו"יעשה" הוא לאו דוקא (נקח"כ), עי' ט"ז, ועי' סעיף ד', ושם משום דסעודה זו שעליה כיוון נמי בכלל הלשון, ועי' ש"ך (חו"מ סי' עג ס"ח ד"ה צדריך להוליכו אחריו)⁵⁹ (ב"מ), עיין ט"ז כאן ובס"ק הבאה, ועיקר כרמ"א, אבל במה שהלשון כולל, כגון יחיד שאסר עצמו למשל בייך או בשר, מפני שמזיקן, או כדי לענות עצמו על עונו, או אפילו ציבור שגזרו ותיקנו ואסרו כמו גבינות או שלקות, מפני החששות שמצאו בהם, או מפני שראו בזה תקנה לציבור שלא יאכלו בשר ביוקר ויענו, או בחילוף המטבעות שיצא עלי' דפיסול כדי שלא לרמות בה, כל אלו הסיבות שייכים על מה שיש להם כבר (ב"מ), עי' ט"ז, ראובן שנשבע שלא ישא אשה תוך ג' שנים וכו' מיירי באופן שאין אנו יכולין לכוין דעת הנודר מה היה כוונתו ע"כ אנו הולכים אחר משמעות הלשון משא"כ בענין עשיית היין למכור אנו יודעים כוונת הנודר ע"כ אנו הולכים אחר הכוונה, ולכן בקהל שהיה מריבה והחליטו דאין טוב להם לקבל איזה רב אף שהוא הגון אם יש לו בקהלה קרובים וצדדים כי אז יעשן אף המריבה יותר ויותר, וקבלו רב, ואחר זמן נעשה קרוב לאלה מהקהל דרך חתונה הרי כאן אנו יודעים כוונת הנודר שהכל בכלל בין הקבלה

⁵⁸ עי' לעיל הערה 38.

⁵⁹ ז"ל השו"ע: הנשבע לחבירו לפרעו ביום פלוני, והגיע הזמן והמלוה איננו בעיר, הוא פטור עד שיבא המלוה או שלוחו, אבל צריך שיהיו המעות בידו באותו יום, ואינו רשאי להוציאם. הגה: והני מילי שנפטר כשאין המלוה בעיר, היינו דוקא כשלא היה המלוה דר במקום שהיה דר תחלה כשנשבע הלוה, או יצא משם, אבל אם הוא בעיר שהיה תחלה כשנשבע הלוה, צריך להוליכו אחרי וז"ל המאיר המשפט: צריך להוליכו אחריו - דווקא כשתובעו, וכן הוא בסמ"ע (ש"ך), ואפילו בלא שבועה הדין כן (רע"א).

Commented [O48]: ע
' הערה והאם זה אותו
מהריק"ש?

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

בין להחזיק הרב אחר הקבלה אבל אין להוריד את הרב, רק צריכים להתיר את הנדר (רע"א * עבודת הגרשוני).

(ה) וכל שכן קהל כו' – בדבר הוא למגדר מילתא דעבירה, אם גזרו בחרם וארור שלא לאכול דבר זה, הוה תקנת הקהל דאורייתא⁶⁰. מה שאין כן במידי דהוא להצלת ממון או שאר טעמים שאינם שייכים לעבירה, הם דרבנן, ולכן בספק זה להקל, אבל אם נתערב אותו דבר שנשאר באיזה תערובות בענין שיש בו ספק ה"ל ספק ספיקא כיון שהאיסור עצמו אינו ברור אלא ממה שנשאר בחיקו בגמרא (עי' לעיל סי' קי"ט) (ט"ז וש"ך), עי' ט"ז ועיקר דכל תקנת הקהל הם דרבנן, וספיקם לקולא, ולכן הנשבע שלא להכניס בתקנת הקהל, אחרי שתקנו, חלה שבועתו, וצריך לשאול עליו (ב"מ), עי' ש"ך, והיה מקרה שראובן השתדך עם שרה ונשבע שלא יקדש אשה אחרת, והלך ונשא לאחרת, אם נשבע על דעת עצמו, הרי כבר עבר על השבועה, ואין ראוי לחייבו לגרשה או לנדוהו, אבל אם נדר על דעת המשודכת או על דעת רבים, הרי אנן סהדי דכאשר משביעין אותו שלא יקדש אחרת היינו שלא יעמוד בקדושתו, כיון שאין הלשון סותר האומדנא כמה שאמר לא יקדש סובל פי' שלא יעמוד בקדושתו שיגרש האש' הב' ודיינינן ליה כפי דעתם של אחרים וכפי הנאתם ויש לנו לכופו ולהחרימו ולנדוהו עד שיגרש (רע"א * רשד"ם), בענין א' נדר כסף שיהיה לקרן והפירות יתנו לרב שיהיה מורה הוראה ומלמד תורה והתנה שלא יהיה לו קורבה בא' מבני הקהלה לחמש שנים, והקהל רוצים למנות א' שיש לו קרוב שדר בקהלה ב' שנים אבל על פי תקנות הקהלה אין לאיש זה שום דיעה בעסקי הקהל עד אחר ג' שנים. מותר למנות אותו שלהוסיף על לשון הסכמה צריך שהיה נכלל בלשון אבל לגרוע מהסכמה הולכים אחרי הכוונה [דלא כמחבר, ואפשר שזה נכלל בדבריו], והנה אע"פ שיש חילוק בין קרוב שמצורף למנין הקהל או קרוב שאינו מצורף למנין מ"מ המיניו הוא דבר אחד ואינו ב' מינים, אבל הש"ך הביא מבי"ט אחרת, וכן עי' רמ"א סוף סי' ריז, ואפילו לדעת יש חילוק בגוף המיניו שלא רצו השיתמנה על פי קרובים וכיון שזה לא מצורף לדעת הממונים הרי יש חילוק בגוף המיניו והולכים אחרי אומדנא, אבל המהרי"ט שהובא בש"ך מחלק בין דבר שלא חשב עליו, לדבר שדבר שהיה לו לחשבו עליו, ואם כן היה לו לפרש, וכאן לא עלה על דעת שיהיה קרוב בקהל שאין לו זכות דיבור, אבל ברור שהאנשי הקהל לא יכולים לסלק את עצמם מהמיניו כדי למנות את הקרוב שלהם (פ"ת * בגדי כהונה), א' הלך ממקום שמתירים חמאה של נכרי למקום שאוסרים, והביא איתו חמאה, אסור לו לאכול החמאה במקום החדש, שאפילו שזה ספק בדין דרבנן, עכ"ז יש מח' אם יש צד כזה בכלל, ולכן הוי ספק ספיקא לחומרא ובה מתורץ קושיית הש"ך וט"ז על הרמ"א (פ"ת * נוב"י) וי"א דדעת הרמ"א שכאן מדבור במקרה שנוטה יותר שלא היה משמע רק להבא, אבל במקום שאמר סתם שלא אוכל בשר מ"ח אלול ואילך וכל כיוצא בזה אסור בכל בשר אף שמכבר דכך היא לשון ב"א וגם לשון תורה כך הוא (פ"ת * בית אפרים), בתקנה שלא יתעסקו במו"מ של מין סחורה ההיא ממילא גם מה שיש להם מקודם הוא בכלל התקנה שלא ימכרו במקומם ובפרט שיש בזה חשש מפני שנאת המקנאים בכל שעה ורגע, וזה לכו"ע (פ"ת * שיבת ציון).

(ג) ²¹⁵היו מפצירין בו לישא בת אחרת, ואמר: קונם שהיא נהנית לי לעולם, וכן המגרש את אשתו ואמר: קונם שהיא נהנית לי לעולם, הרי אלו מותרות ליהנות לו, שלא נתכוון אלא לשום אישות: @NO MB@

(ד) ²¹⁶היה מפציר בחבירו שיאכל אצלו, ומיאן ואמר: קונם לביתך שאיני נכנס וטיפת צונן שאיני טועם, מותר ליכנס לביתו ולשתות לו צונן, שלא נתכוון ²¹⁷אלא (ו) שלא יאכל וישתה עמו בסעודה זו. וכן כל כיוצא בזה. ²¹⁸מי שנדר לזקק או שאר נדר מחמת חולקו, ומת, עיין לקמן סימן ר"כ⁶¹:

(ו) שלא נתכוין אלא כו' - הלכך אסור בסעודה זו ותו לא (ש"ך), ויש שהקשו אם מותר בסעודה אחר, צריך להיות גם כן מותר בסעודה זו וצ"ע (רע"א * מהרי"ט, תורת אמת).
(ז) מחמת חולי NUSACH - שהיה לו ומת החולה עי' רמ"א לקמן (סי' רכ סט"ו) ומ"ש שם סק"ז? (ש"ך).

Commented [YL49]:
ש מח' ש"ך וט"ז?

Commented [O50]:
לש?

⁶⁰ ככל נדר? לבדוק תרומות הדשן סי' רפא
⁶¹ סט"ו ברמ"א.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ה) אמר לחבירו(ח): השאילני פרתך, אמר לו: אינה פנויה. אמר: קונם שאיני חורש בה לעולם, אם היה דרכו לחרוש שדהו בעצמו הוא אסור לחרוש באותה פרה, אבל אחרים מותרין לחרוש לו בה(ט). ואם אין דרכו לחרוש בעצמו, אלא אריסין חורשין לו, הוא וכל אדם אסורין:

(ח) אמר לחבירו - מי שנשבע שלא לשחוט אסור לשחוט משום שלוחו של אדם כמותו וקשה שלא הביא מכאן (רע"א * הנותן אמרי שפר).

(ט) אחרים מותרים לחרוש לו בה - נשבע שלא לחרוש בפרה זו ומכרה לאחר הלוקח יכול לחרוש בו (עי' ט"ז לעיל סי' טז ס"ו ד"ה רק זכות) (רע"א)⁶². מזה רואים שמי שנשבע שלא יגלה סודו לשמעון יכול להגיד ללוי ולוי יגלה לשמעון דהא הכא כוונת הנדר היתה שלא יהנה מפרתו ועכ"ז הוא נהנה ממנה ע"י אחר (פ"ת).

(ו) הסכמה(י) שצוה השר לבטל מקצתה, אין ההסכמה בטילה מפני צויו. הנה: ²²¹קהל שהחרימו על א' שלא ידור(יאל) עמהם, ואח"כ רוכה ליטב קס בחנות, לנין כפי הענין שנדרו עליו, אם לא כוונתו רק על דירת קבע עם אשתו וזניו, חנות שקרי. ואם לאו, הכל אסור:

(י) הסכמה כו' - ע"ל (סי' רכח ס"ו) (ש"ך).

(יא) שלא ידור כו' - ע"י רמ"א לקמן (סי' ריז סל"ב), מי שנשבע שלא יאכל חוץ מביתו אם נלך אחר כוונתו שלא היתה אלא באותה מדינה ולא במדינה אחרת זה אינו, כי מה שהולכים אחר כוונת הנודר, הוא במה שיש בו משמעות ב' לשונות כמו חרם (לעיל סי' רח ס"?) אבל מי שנודר על איזה דבר אינו נאמן לומר "לא נתכוונתי לאסור עצמי בדבר זה אלא בעיר זה ולא בעיר אחרת", כי סתם נדר שבגופו הוא בכל מקום וה"ל לפרט, מיהו אם רואים הדבר שבגללו נדר, כגון שהיו אנשים רעים באותו עיר ונדר שלא יאכל בביתם וכיוצא בזה, הולכים אחריו (ש"ך).

סימן ריט - הנודר בלא קביעות זמן, ובו ג' סעיפים:

(א) ²²²מי שנדר(א), או נשבע, לישא אישה או לקנות בית וכיוצא בו, ולא קבע זמן(ב), אין מחייבין אותו לישא או לקנות, עד שימצא(ג) הראוי ל⁶³:

(א) מי שנדר כו' - י"א דר"ל שהתפסי בדבר אחד שאמר "דבר פלוני אסור עלי אם לא אשא אישה" דאל"כ הוי לשון שבועה ואינו נדר כלל, מיהו עיקר דהיום בכל ענין הוי נדר כדלעיל (סי' רו ס"?, וע"ל סי' ריח ס"ק ב?) דמהני מדין ידות אם הוציא לנדר בלשון שבועה (ש"ך).

(ב) ולא קבע זמן כו' - ה"ה קבע זמן לישא אישה תוך שנה וכה"ג אין מחייבים אותו אלא לישא אישה ההגונה לו (ש"ך).

(ג) עד שימצא - הנשבע ולא קבע זמן ב"ד משמתין אותו אם הוא מתרשל מלקיים שבועתו ואף על פי שאין זמן בקיום שבועתו, אע"פ שיכול לקיים כל ימי חייו, וכל שיקיים בחייו הוא נפטר בכך משבועתו. מכל מקום מיד חל עליו חיוב שבועתו ומיד הוא חייב לקיימה שמא ימות (רע"א * ריב"ש), אבל מצא הוגן לו מחייבים אותו, ומיהו אין לפרש שמאותה שעה עובר בלא יחל דאפשר לקיימו אחר כך, אבל אם זה מצוה כגון לקנות בית או לישא אישה בארץ ישראל [שיש בשניהם משום ישוב ארץ ישראל⁶⁴], כן עובר על כל תאחר, ויש בזה משום נדרי מצוה ויש מצוה לקיימם, שונה מנדרי רשות שאין מצוה לקיימם (רע"א * מהרי"ט), בדבר הרשות לעשות דבר פלוני יכול לדחות כמה שירצה, אך בדבר מצוה כגון לישא אישה או ליקח בית בארץ ישראל, מיד כשיזדמן ההגון לו, כופין אותו לקיים, דבדבר מצוה הוי כמפרש ליקח מיד ולא לתר כשיזדמן. ובמקרה שראובן חייב לשמעון סך כסף,

⁶² עיי' שם שמדובר שנשבע אחד שלא ישחוט בהמתו רק יחזיקנה לחרישה ומכרה, אז הלוקח יכול לשחטה.

⁶³ עשיר אחד שנשבע לשכור מלמד לבנו עד עשרה זהובים, מצד שבועתו פטור הוא כל זמן שישכור מלמד הגון. שלא נשבע זה לשכור מלמד החכם יותר שיוכל לשכור. וכל הנדרין אין הולכין אלא אחר כוונת הלב. ומן הידוע שאם מצא זה מלמד הגון לבנו בפחות מכן ומצא אחר שהוא זקן ויושב בישיבה לא ירבה במחירו. לפי שבתחילת הלימוד כ"כ ראוי והגון מי שלא הגיע למעלת הרבנות כמו אחד מגדולי הרבנים ולא נתכוין זה אלא להגון לו (שר"ת הרשב"א ח"ה סי' רכט).

⁶⁴ וכן הוא במקור דברי המחבר, וצ"ע שלא הביא הלשון.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

והסכימו שאם שמעון ישא ביתו של ראובן ימחול לו החוב, הרי הענין כלול משני דברים שידוכי הבת שהיא מצוה וחיובי ממון שהוא נדרי הדיוט, אם היה עיקר עיסקם במו"מ ושוב עלה על דעתם לתלות מחילת הממון בשידוכים ה"ז נדרי הדיוט ויכול לדחות, אך כשהכל נעשה בשעת שידוכים והחיוב היה רק לבטחון להשמר מאסמכתא, א"כ השידוכים שהיא המצוה הוא עיקר וזמן פירעון הקנס כזמן השידוכים משתבעה לינשא, נותנים לבוגרת ל' יום ושוב חל הקנס וצד השני פטור משבועתו ונושא אשה אחרת. וצ"ע למה השו"ע לא הזכיר בית בארץ ישראל דווקא, ועמ"ש לקמן (סי' רכח ד"ה ד"ה לישא?) (פ"ח).

(ב) ²²³הנשבע לשכור מלמד לבנו עד עשרה לטרין, כל זמן(ד) שישכור מלמד הגון הוא פטור. ויזהר שלא ישלח המלמד הראשון, עד שיבא השני. ²²⁴כי כריך לשכור המלמד הראשון הסגון לו, חס לא שבח לו מלמד אחר):

(ד) כל זמן כו' - שלא נשבע זה לשכור מלמד החכם ביותר שיוכל לשכור וכל הנדרים אינם הולכים אלא אחר כוונת הלב וכיון שבתחילת הלמוד כך ראוי והגון אף שלא הגיע למדרגות הרבנות כמו א' מגדולי הרבנים דלא נתכוין זה אלא לראוי לו (ש"ך).

(ג) ²²⁵מי שאסר דבר אחד עליו בלא זמן, אסור בו לעולם(ה):

(ה) אסור בו לעולם - ואף על גב דגבי נזירות אמרינן סתם נזירות ל' יום, י"א דשאני בנדר שכולל בו נדרי הקדש ונדרי איסור, וכשם שהמקדיש בהמה למזבח קדושה עולמית ה"נ בנדרי איסור כן, וי"א שהחילוק היא שנדר היא איסור חפץ ונזירות היא איסור גברא, עכ"ז גם בשבועה אסור לעולם (ט"ז וש"ך), קהל שהסכימו להעביר השוחט שבעירם מחמת איזה דבר והעבירוהו ואח"כ רוצים לחזור וליקח אותו לשוחט דרשאים הם בכך דהא לא קבלו עליהם שיהא אסור להיות אצלם שוחט דאז אסור לעולם רק דעתם היה להעביר השוחט ההוא והא העבירוהו וקיימו נדרם (פ"ת).

סימן רכ - חלוק שבין קונם יין להיום או לזמן, ודין הנודר על דבר שאינו קבוע, ובו כ"ג סעיפים:

(א) ²²⁶קונם יין שאני טועם יום אחד(א), או קונם יין שאני טועם יום, אסור בו מעת לעת(ב). ואם אמר: קונם יין שאני טועם היום(ג), אינו אסור אלא עד שתחשך, בין עומד בתחלת היום או בסופו. וצריך שאלה לחכם(ד), גזירה שמא פעם אחרת יאסור עליו יום אחד, ולא ידע להפריש בין היום ליום אחד, ויבא לשנות בלילה. ²²⁷וי"א שאם היה נדר של מצוה(ה), כגון ללמוד או לקיים שום מצוה, אינו צריך התרה. ²²⁸ומיטו צקצלת תענית בעלמא, מותר לאכול מיד כלילה ואין כריך התרת חכם(ו):

(א) יום אחד - לכתחילה מחויב לנהוג איסור תיכף משעת נדרו, ואם אכל בו ביום, עובר על כל תאחר. אבל מ"מ לא עבר על הנדר וצריך לנהוג איסור ביום אחר. אבל בנדר "יום זה", ועבר ואכל עבר על נדרו ואין לו תשלומים ביום אחר, וי"א דאפילו אם אמר "יום אחד" אם פשע ואכל קרוב אני לומר דאין לו תשלומים דיום א' סתמא מסתמא דעתיה מיד (רע"א).

(ב) מעל"ע - מאותה שעה שנדר (ש"ך), הנודר שלא יאכל או שלא יעשה דבר זה ביום פלוני יש להסתפק אם מתחיל נדרו או שבועתו מן הלילה או מן היום. קהל שעשו תקנה שלא לשחוק אלא ביום שא"א תחנון, הלילה שאחר חנוכה מותר לשחוק דעדיין לא הגיע ליום שאומרים בו תחנון (רע"א).

(ג) שאני טועם היום כו' - וה"ה אמר "קונם יין שאני טועם יום זה", דינו כאומר "היום" (ש"ך).

(ד) וצריך שאלה לחכם - אבל א"צ פתח משא"כ בנודר יום אחד, עוד נ"מ דכאן א"צ שאלה רק מדרבנן ובנודר יום אחד צריך שאלה מדאורייתא וע"ל (סי' רח ס"ב) (ש"ך).

(ה) וי"א שאם היה נדר של מצוה - דגזרו רק בצירוף דלאו שפיר עביד, דנדר דהוי כאלו בונה במה, מש"ה דאם היה דבר נדר של מצוה לא גזרו, וצ"ע דלפי זה י"ל דדוקא לנודר עצמו גזרו אבל במדיר פירותיו על חבירו שלא יאכל מהם היום י"ל דהמודר מותר משתחשך דהוא לא עביד איסורא ולא גזרו עליו, וצ"ע לדינא (רע"א).

(ו) וא"צ התרת חכם - ולא גזרינן משום "יום אחד", משום שהדבר ידוע שדינו של תענית כן הוא, שאין איסורו כשאר נדרים שכבר קבעו לו חכמים זמן. הלכך אפילו יתיר לו

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

כשתחשך בלא שאלה, לא יבא להחליף בנודר "יום אחד", שדיני תענית ונדרים חלוקים הם וכן לא יבא המקבל עליו להתענות א' בשבת אין מחייבין אותו שיתענה כ"ד שעות דודאי להתענות כמו שאמרו חכמים נתכוין, דהיינו מקודם שיעלה עמוד השחר עד שתחשך (ש"ך).

(ב) ²²⁹אמר: ביום שאעשה דבר פלוני לא אוכל אותו היום(ז), דינו כהיום שמותר בלילה.

ואם אמר: אותו היום ולמחרתו, אסור אותו היום ומחרתו ולילה שבינתיים(ח):

(ז) לא אוכל אותו היום - ועשה אותו דבר ביום פלוני מותר בלילה, אמנם צריך שאלה לחכם (ש"ך), עי' במקור דברי השו"ע דעיקר ההיתר בלילה משום שזה דמה לאומר "היום" דאילו "ביום זה" אסור אף בלילה, וצריך שאלה. וי"א "דיום זה" גם כן מותר בלילה. וכן הוא בש"ך סק"ב? ועיין בט"ז סק"ו? ובנה"כ ותלוי במחלוקת זו, ועיקר כט"ז, וא"כ אפילו כי אמר "לא אוכל אותו יום" גם כן מותר בלילה ד"אותו" ו"זה" הם אותו הדבר, אבל במקור דברי השו"ע משמע דעיקר היתירו משום דמדמהו ל"היום" כיון שאמר אותו היום, אבל אם אמר "אותו יום" הי' אסור בלילה כמו ביום זה (ב"מ).

(ח) ולילה שבינתיים - כיון שהתחיל נדרו לא פקע (ש"ך), ואם עמד בלילה והתחיל הנדר

אסור בלילה וביום שלאחריו ובלילה שניה וביום שלאחריו (ט"ז וש"ך).

(ג) ²³⁰היה עומד באמצע השבוע(ט), או קודם לו, ואמר: קונם יין שאני טועם שבוע

זה(י) (יא), אסור עד תשלום כל השבוע ויום השבת הבא אסור ג"כ. ²³¹ומותר אחר כך כלל

שאלת חכם). ואם אמר: שבוע אחד, או שבוע, סתם, אסור ²³²מעט לעת:

(ט) באמצע השבוע - לאו דוקא כמו שכתב אחר כך "או קודם לו" ולא בא למעט אלא עומד ביום השבת, דאז אינו אסור אלא עד מוצאי השבת כמו בסעיף ו' בכ"ט באלול (ט"ז).

(י) שבוע זה - ומ"ש "שבוע זה" אע"פ שבמקור דבריו איתא "שבת זה", לחדש שדינו כך

אע"פ ששבוע הוא לשון של שבע (ט"ז), וי"א ששבת ושבוע הם אותו הדבר (ש"ך). ואם

אמר בלשון אשכנז "דיא וואך" [שבוע זון] שאין יום השבת בכלל האיסור, שלשון זה הוה

כלשון ימות החול בלשון הקודש, שהרי כשרוצים לומר שבת וחול, אומרים בל"א "שבת

אונד וואך" [שבת והשבוע] ממילא נתמעט יום השבת לגמרי, משא"כ בלשון "שבוע

זה", דבלשון שבוע נכלל גם שבת, דהוא תשלום השבוע, אבל בלשון חול הוא עד השבת,

דלשון וואך הוא הפך דשבת. אבל אם אומר לשון חול "שלא אוכל בשר אין ה' או ו'

וואכי"ן" [תוך חמש או שש שבועות] אז הכוונה שלו דרך מספר, ואז ודאי גם השבתות

בכלל, דכיון דאמרו דרך מספר, הוה כאילו אמר "ה' או ו' פעמים ז'" ממילא שבת בכלל.

וכ"ש אם עומד בשבת ואומר שיאסר עליו "דיא וואך" איזה מין דודאי לא נתכוין על

אותו יום אלא על השבוע הבא, שהכלל הוא שבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם (ט"ז),

וי"א דאם אמר בלשון אשכנז "די"א וואך" גם שבת בכלל, אבל מי שמקבל עליו שלא

לאכול בשר "דיא וואך" מותר בשבת, היינו משום דלא היתה כוונתו רק על ימות החול,

ולא על השבת שחייב להתענג ולאכול בשר, אבל שאר נדרים דשייכי גם כן בשבת גם

שבת בכלל (נק"ה"כ).

(יא) שם - וה"ה אמר "קונם יין שאני טועם השבוע" או "החדש" או "השנה", דינו

כאומר "שבוע זה" או "חדש זה" או "שנה זו", ועיין לקמן (סקט"ו?), ואם אמר "זאת

השנה" היינו עד ר"ה, וי"א דה"ה אם אמר "עד שנה" דינו כ"זאת השנה" ואין זה מוכרח

(ש"ך).

(ד) ²³³היה עומד בתוך החדש, או קודם לו, ואמר: חדש זה, אסור עד תשלום החדש ומותר

ביום ר"ח, אפילו ר"ח שני ימים שהראשון לתשלום חדש שעבר, אפילו הכי מותר בו, כיון

שבלשון(יב) בני אדם קורין אותו ר"ח. ²³⁴וכל שכן אס נלך לעשות קודם כ"ח(יג), שצריך לקיימן

קודם יום לחסון).

(יב) כיון שבלשון כו' - לפ"ז אם היה עומד בר"ח הראשון ואמר חדש זה אסור גם מר"ח

הראשון ואילך דכיון שבלשון בני אדם קורין אותו ר"ח א"כ הוא בכלל החדש של הבא,

וע"ל (סי' רכח סמ"ח) (ש"ך).

(יג) קודם ר"ח - מי שנשבע לפרוע לחבירו קודם שיכנס חודש כסליו אם פרע לו ביום ר"ח

הראשון אינו עובר שעדיין לא נכנס כסליו דנהי דקרו ליה ר"ח כסליו מ"מ לא קרו ליה

מכלל כסליו אבל י"א אחרת והחושש לחומרת השבועה תבא עליו ברכה (פ"ת).

(ה) ²³⁵אמר: חדש אחד, או חדש, סתם, אסור מיום ליום(יד):

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(יד) אסור מיום ליום כו' – היינו משעה שנדר אסור מיום ליום כגון אם נדר בחצי יום ט"ו לחדש תמוז אסור עד חצי יום ט"ו לחדש אב אף על פי שאינו אלא כ"ט ימים שתמוז הוא חסר מ"מ הוא חדש שלם מיום ליום (ש"ך)⁶⁵.

(ו) ²³⁶היה עומד בתוך השנה, או קודם לה, ואמר: השנה זו, אסור עד תשלום השנה ומותר ביום ר"ה. ושנה זו מונים מתשרי, שאפילו אם עומד בכ"ט באולול, כיון שהגיע תשרי, מותר. @NO MB@

(ז) ²³⁷אמר: שנה אחת או שנה סתם, אסור מעת לעת(טו). ²³⁸ואם נתעברה(טז) השנה, אסור בה ובעיבורה. ואם עומד בחורף ואמר: שנה זו, והיא מעוברת, אסור עד תשרי ולא אמרינן שאדר שני יעלה במקום אלול:

(טו) אסור מעל"ע - משעה שנדר (ש"ך).

(טז) ואם נתעברה כו' - היינו דוקא בעומד באמצע השנה או קודם אבל בעומד בר"ה ואמר שנה א' אינו אסור אלא י"ב חדש, מיהו היכא דאמר "שנה אחת מיום זה" והוא שנה מעוברת מיום זה מונין י"ג חדש אפילו עומד בר"ה (ש"ך), דברי המחבר הם כדברי הרמב"ם, אמנם י"א שאם אמר "שנה זו" או "השנה" אסור בעיבורה, אבל אם אמר "שנה אחת" אינו אסור אלא י"ב חדש (ש"ך * מהריב"ל), עי' ש"ך שהביא שאם עומד בר"ה ואמר שנה אחת אינו אסור אלא י"ב חדש, שאם כוונתו לאסור עיבורה היה צריך לומר שנה זו, וקשה שכן אם אמר שנה אחת, הרי אסור מעת לעת בר"ה הבאה, ועיקר ד"שנה אחת" אסור י"ג חדש בשנה מעוברת (ב"מ).

(ח) ²³⁹אמר: עד ר"ח אדר, עד ר"ח אדר ראשון(יז). עד סוף אדר, עד סוף אדר שני(יח). ולהרמב"ם(יט), אם ידע שהשנה מעוברת ואמר: עד ר"ח אדר, אסור עד ראש חדש אדר שני:

(יז) עד ר"ח אדר ראשון - דסתם אדר הוא אדר ראשון ומכל מקום ב"עד סוף אדר" הוא אסור עד סוף אדר השני, דשני אדרים כחד חשבינן להו, ואם אמר "עד חצי אדר", דהיינו עד חצי אדר ראשון, דאין שם חצי נופל על ר"ח השני דדוקא לענין סוף אדר חשבינן להו כחד לענין שנתכוין עד כלות החודש הנזכר בשם אדר יהיה מי שיהיה (ט"ז), מי שנדר או נשבע לעשות דבר פלוני בחודש העיבור חייב לעשות באדר א' דאדר ראשון הוא הנקרא חודש העיבור (פ"ת).

(יח) עד סוף אדר שני - בין ידע שהיא מעוברת או לא, אסור עד סוף אדר שני, דב' אדר נחשבים כחדש א', ואם אמר "עד כ' או כ"א אדר" דינו כאומר עד אדר שהוא עד אדר ב' (ש"ך).

(יט) ולהרמב"ם כו' - דסתם אדר הוא אדר שני אלא דסבירא ליה כל שלא ידע שהשנה מעוברת מסתמא נתכוין לאדר הסמוך לשבט (ט"ז), ולענין דינא בנדדים יש להחמיר באיסורא דאורייתא כסברת הרמב"ם (ש"ך).^ז

(טז) ²⁴⁰היה עומד בתוך שמטה, או קודם לה, ואמר: שמטה זו, אסור עד סוף שמטה ואסור גם בשנה השביעית. @NO MB@

(י) ²⁴¹אמר: שמטה אחת, או שמטה, סתם, אסור שבע שנים מעת לעת. @NO MB@

(יא) ²⁴²האוסר עצמו בדבר(כ) עד הפסח, או שאמר ²⁴³עד פני הפסח, אינו אסור אלא עד שיגיע(כא) בלבד. ואם אמר: עד שיהיה הפסח, הרי זה אסור עד שיצא הפסח. ויש אומרים דעד פני הפסח, אסור עד שיצא:

(כ) האוסר עצמו בדבר כו' – היינו מדברים אחרים אבל בנודר מן היין אף באומר "עד שיהא פסח" או "פני פסח" אינו אסור אלא עד שיגיע הפסח, שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין, אמנם מזה שהמחבר לקמן לא הזכיר דברים אלו, משמע דסבירא ליה כהרמב"ם וסייעתו דאפילו ביין אסור עד שיצא פסח. אחד שנדר מהיין והתנה חוץ משבת וי"ט אסור ביין של הבדלה [דלא כוון זה אלא משום מצות עונג שבת ושמחת י"ט, אף על גב דקבועה על הכוס אחר יכול לטעום, כי אין זה כוס של שבת אף על גב דאתי לכבוד שבת – מהרי"ל] (ש"ך).

⁶⁵ עי' לעיל סק(יא) בלשון "עד וכו'".

Commented [O51]: ר
ובא בש"ך שהאז, סבר
יחלוקו, והקשה הב"מ
שיגיד קרקע בחזקת
בעליה, והביא ראיה
מח"מ ש"ב טו

Commented [O52]: ע
י' רע"א שצ"ן לדברי
השב יעקב אה"ע סי'
כה, והנה נ"ל דברי
הרע"א נוגעים לס"ז
ששם מדובר בתקנה
שאם מתה כלה תוך
שנה, ללא ילדים
הנדוניא חוזר לאביה
(עי' רמ"א אה"ע סי' נג
ס"ג), ואם מתה בחודש
העיבור עי' באר היטב
שהביא רש"ם כיון
דאינו מפורש בתקנה
וע"פ הדין הבעל יורש
את אשתו אמרינן
התקנה לא היה אלא
ברוב השנים שהם יב"ח
ואם מתה בחודש י"ג
זכה הבעל ויש חולקים
ואין להוצי' מיד המוחזק.
ועיי"ש בפ"ת שהביא
מהשב יעקב כדברי
הרש"ם.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(כא) אלא עד שיגיע כו' - דכל היכא דאינו אסור אלא עד שיגיע כגון "עד הפסח" לכו"ע, וב"עד פני" להרמב"ם וכן "עד הגשם" (לקמן סעיף י"ח) בכלן צריך שאלה לחכם דלמא לא ידע להפריש ביניהם (ש"ך), דבנדריים הולכין אחר לשון ב"א דעד ולא עד בכלל ובאמר קונם פירות שגדלו עד היום מותר בפירות שגדלו בו ביום (רע"א), אם כתוב "עד היום הזה" דומה ל"עד עכשיו", שהרי הוא עומד באמצע היום וכותוב עד היום הזה, והוא ספק, אבל "עד יום פלוני" היינו עד ולא עד בכלל (רע"א * ש"ך), וי"א בשניהם הוי ספק (רע"א * תומים).

(יב) ²⁴⁴אמר: עד הקציר(כב), או עד הבציר, או שאמר: עד שיהיה הבציר או הקציר, אינו אסור אלא עד שיגיע(כג), שכל דבר שאין זמנו ידוע(כד), בכל לשון שיאמר(כה), אינו אסור אלא עד שיגיע:

(כב) עד הקציר כו' - קצירה שייך בתבואה ובצירה בענבים ומסיקה בזיתים (ש"ך).
(כג) עד שיגיע - הקצירה בפועל, ולא עד שיגיע זמן הקצירה ואין קוצרים, וע"ל סי"ח גבי עד הגשם (ש"ך).

(כד) שאין זמנו ידוע - שאין אדם מכניש עצמו לאסור ספק, לא משנה אם לא ידוע התחלה או לא ידוע משך הזמן כמה יהיה (ט"ז).

(כה) בכל לשון שיאמר כו' - כלומר אף על פי שאמר "שיהיה" (ש"ך).
(יג) ²⁴⁵בכל מקום, זמן הנדר הוא לפי מה שממהרין או מאחרין לקצור בו, ואנו הולכים אחר המקום שעומד בו הנודר בשעת הנדר אפילו אם הלך אח"כ הנודר אל מקום אחר, בין להחמיר כגון שהלך (למקום) (שממהרין) [ממקום(כו)] הקציר, בין להקל שהלך (למקום) שמאחרין] אותו:

(כו) שהלך למקום - עיקר הגרסא "ממקום" ולא "למקום" (ט"ז), כגון שהלך למקום שממהרין הקציר בין להקל כגון שהלך למקום שמאחרים אותו (ש"ך).

(יד) ²⁴⁶קציר, סתם, הוא קציר חטים(כו). ואם המקום שנדר בו רובו קציר שעורים(כח), הולכין אחריו:

(כז) קציר חטים - היינו לענין התחלה אבל באמר עד סוף הקציר, דהיינו שיכלה כל הקציר אפילו של שעורין, דומה ל"סוף אדר (לעיל ס"ח, עי' לעיל סי' רח סק"א ?) (ט"ז).
(כח) רובו קציר שעורים כו' - שונה מהספק דלעיל (סי' ריז ס"ג וסי"ז), ששם מסתפקים במה היתה מחשבתו אם לרוב לשון העיר או לרוב ספוק העיר ואזלינן לחומרא, אבל הכא ודאי כוונתו למה שהוא חשוב לאנשי עירו וקורא סתם למה שהוא הרוב בעירו, וע"ל (סי' רח סק"ג ?) (ש"ך).

(טו) ²⁴⁷אם קבע זמן(כט) למשתה בנו, ונדר עד זמן משתה בנו, מספקא לן אם חשוב זמנו קבוע(ל), והולכין בו להחמיר. הגה: ואפילו(לא) אם מת הבן קודם שיגיע משתה שלו, לריך להמתין(לב) עד אותו זמן. ²⁴⁸וכן אם נדר לעשות דבר עד שיהיה בנו בר מצוה, ומת, לריך להמתין עד שיהיה ראוי להיות בר מצוה. ועיין בא"ח סימן תקס"ט יחיד או רבים שקבלו עליהם תענית מחמת איזה צרה, ועברה, אם לריכס להשלים תעניתם⁶⁶. ²⁴⁹והוא הדין בנדר נדר לעשות נדקה או שאר נדרים (א"ז פסק דחייב לקיים נדרו). ונ"ל לכל זה מייירי בקבלו עליהם סתם, אבל אם פירש דבריו, כגון מי שנדר ואמר: אם יהיה פלוני החולה תתענה כך וכך או אתן כך וכך לנדקה, אם מת אותו פלוני, פטור מנדרו, דהרי התנה בפירוש ולא דעינן תנאי כפול בנדריים(לג), ללא גרע דבורו מכוונת הנודר כדלעיל סימן רי"ח. וכן יתבאר לקמן סוף סימן רל"ב, ²⁵⁰וכל שכן האומר: אתן סלע(לד) לנדקה כדי שיהיה בני, ואם לא יהיה לא אתן, אף ע"ג דעובד ע"מ לקבל פרס מכל מקום פטור אם לא יהיה.

⁶⁶ כל נודר בעת צרתו שאף על פי שלא יפרש נדרו כראוי הרי הוא מחויב לקיי' המובן מלשון נדרו כדי שלא יהיו דברים בטלים דבעת צרה ודאי אין כונתו לומר דברים בטלים אמנם יש חלוק בין מי שנדר בעת צרתו ופירש אם יצילהו השם הרי הוא נודר כך וכך. ובין מי שנדר בסתם בלי שום תנאי כלל אף על פי שהיה בעת צרתו שאם ניצול מצרתו שלא יוכל להתיר נדרו, והרי זה דומה לנשבע לחבירו בפניו שאין מתירין לו אלא בפניו. אבל כשנדר סתם בלי שום תנאי אעפ"י שהיה בעת צרה אם יתיר נדרו אחר כך (רלב"ח ג).

Commented [O53]: נ
כון סק"ז??

Commented [YL54]:
כון פרידמן??

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(כט) קבע זמן - גם משך ימי המשתה יש להם ג"כ קביעות ז' ימים דאי לאו הכי אפי' הוי התחלתן זמנו קבוע אינו אסור אלא עד שיגיע (פ"ת).

(ל) אם חשוב זמנו קבוע - פירוש כיון שבידו לדחות החתונה יש סברא דלא הוה זמנו קבוע (ט"ז, ש"ך), ואם אמר "עד שיהא" אסור עד שיצא, וכן אם דחה זמן המשתה, אסור עד שיהא ממש (ש"ך).

(לא) ואפי' כו' - ויש חולקים דהכא עיקר כוונתו היה שנדר עד שיזכה שיהא הבן בר מצוה ומיד כשמת בטל נדרו והוה כאלו אמר "הריני נודר עד שיחיה בני ויהא בר מצוה", אלא שכבר הורה זקן, אבל אין צריך להמתין עד משתה בנו אלא יום שבו נעשה י"ג (ש"ך), עי' ש"ך, וי"א שזה דומה למש"כ באו"ח (סי' תקסט) וכ"כ הדרישה [עי' או"ח (סי' תקסט ס"א-ב) (א) יחיד המתענה על צרה, ועברה, או על חולה, ונתרפא או מת, צריך להשלים כל התעניות שקיבל עליו וכו' (ב) יחיד שמתענה על צרה ונודע שקודם קבלת התענית כבר עברה, א"צ להשלים, ע"כ. ועי' דרישה וכל זה מיירי בקיבלו עליהם סתם, אבל אם פירש דבריו, כגון מי שנדר ואמר "אם יחיה פלוני החולה אתענה כך וכך או אתן כך וכך לצדקה", אם מת אותו פלוני פטור מנדרו דהרי התנה בפירוש ולא בעינן תנאי כפול בנדרים דלא גרע דיבורו מכוונת הנודר] (ב"מ).

(לב) צריך להמתין כו' - מעיקר הדין מותר אלא מטעם גזירה שמא אף בלאו הכי יבא להתיר (ט"ז).

(לג) ולא בעיא תנאי כפול בנדרים - ויש חולקין שצריכים תנאי כפול (רע"א).

(לד) וכ"ש האומר אתן סלע כו' - כן צ"ל ופירושו וכ"ש אם אומר תנאי כפול (ט"ז).

(טז) ²⁵¹עד הקיץ, עד שיקוצו הרבה ומכניסין התאנים בכלכלות. @NO MB@

(יז) ²⁵²עד שיעבור הקיץ, עד שישמרו הסכינים (לה) שקוצצים בהם התאנים:

(לה) עד שישמרו הסכינים כו' - פי' שכבר עבר כל זמן קציצתו (ש"ך).

(יח) ²⁵³האוסר עצמו בדבר עד הגשם(לו), הרי זה אסור עד זמן הגשמים שהוא בא"י ר"ח כסלול(ז). הגיע זמן הגשמים, הרי זה מותר בין ירדו גשמים בין לא ירדו. ואם ירדו מ"ז במרחשון(לח), מותר. ואם אמר: עד הגשמים(לט), הרי זה אסור עד שירדו הגשמים, והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכים לה מכ"ג ממרחשון ואילך. הגה: ²⁵⁴ובגולה, זמן הגשמים(מ) ששים יום(מא) אחר התקופה שמתחילין אז השאלה, וזמן רביעה שניה שצעים יום אחר התקופה.

(לו) עד הגשם - משמע זמן גשם ומשמע זמן רביעה אחרונה דהיינו ר"ח כסליו, שאז כלו כבר ב' רביעות הראשונה והאמצעית. אבל אם ירד בהם גשם, די ברביעה ראשונה, שהיא י"ז חשון, ורביעה פי' גשם על שרובץ על הארץ (ט"ז), וי"א דאינו אסור אלא עד רביעה ראשונה (ש"ך).

(לז) ר"ח כסליו - היינו רביעה שלישית (ש"ך).

(לח) מ"ז במרחשון - שהוא רביעה ראשונה וי"א דרביעה ראשונה הוא שבעה במרחשון ושניה ב"ז בו ואם אמר "עד הגשם", אסור עד ז' במרחשון ואז מותר בין ירדו בין לא ירדו ואם אמר "עד הגשמים" או עד שיהא הגשמים אסור עד שירדו ברביעה שניה והמחבר והרמ"א השמיטו דעתם (ש"ך).

(לט) עד הגשמים - משמע ירדת הגשמים דוקא ומשמע לשון רבים ומיעוט רבים שנים, דהיינו ששני גשמים ירדו, רביעה ראשונה ושניה. וגם אם אומר "עד שיהיו הגשמים" אין אסור רק עד שיגיעו התחלת הגשמים, לפי שאין זמן קבוע והוה כקציר דסעיף י"ב (ט"ז).

(מ) ובגולה זמן הגשמים כו' - פירוש אם אמר כן "בגולה כו'" וכמ"ש בסעיף י"ג שהולכין אחר מקום שעשה הנדר (ט"ז), זהו לשיטתם דס"ל דרביעה ראשונה היא בז' בחשון בא"י ושנייה ב"ז בו אם כן השנייה מרוחקת מהראשונה י' ימים אם כן כיון שבגולה שואלין ס' יום אחר התקופה אם כן הרביעה השניה הוא ע' יום אחר התקופה ולפי זה למחבר שהראשונה י"ז בו והשנייה כ"ג בו אם כן אין כאן אלא ו' יום בין א' לב' אם כן הרביעה ב' בגולה אינו רק ו' ימים אחר הרביעה ראשונה וצ"ע (ש"ך).

(מא) ס' יום כו' - והכל לפי המקום שנדר בו (ש"ך).

(יט) ²⁵⁵אמר עד שיפסקו הגשמים, אסור עד שיעבור הפסח: @NO MB@

(כ) ²⁵⁶קונם יין שאיני טועם בהג, אסור ב"ט האחרון(מב):

(מב) אסור ב"ט האחרון - אף על גב דהוא חג בפני עצמו לענין כמה הלכות מ"מ בלשון בני אדם הוא בכלל החג (ש"ך), הנודר הנודר מן היין בכל החגים אפי' חולו של מועד

Commented [O55]: ל
בדוק שכן משמע מאו"ח
כלא כדברי הרמ, א???

Commented [YL56]:
ובן???
הרי בט"ז בס"ק הקודם
כתוב אחרת

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

בכלל כל יום שראוי לחגיגה, אבל לא ימי השלמה דשבועות מפני שהוא חול גמור אבל סתם חג הוא חג הסוכות (פ"ת).

(כא) ²⁵⁷האומר לאשתו: מה שאת עושה קונם שאיני נהנה ממנו עד הפסח, עשתה לפני הפסח מותר ליהנות ממנו אחר הפסח(מג). אבל אם אמר: מה שאת עושה עד הפסח קונם שאיני נהנה ממנו, אסור ליהנות לעולם(מד) במה שעשתה לפני הפסח:

(מג) מותר ליהנות לאחר הפסח - ולא אמרינן דהכי קאמר "מה שאת עושה עד הפסח יהא קונם עלי לעולם" (ט"ז).

(מד) אסור ליהנות לעולם - ולא אמרינן דה"ק "מה שאת עושה יהא קונם עד הפסח" (ט"ז).

(כב) ²⁵⁸אמר לאשתו: קונם שאת נהנית לי מהיום עד פסח אם תלכי לבית אביך(מה) עד החג, הלכה לפני הפסח אסורה ליהנות ממנו עד הפסח(מו). ²⁵⁹ואפי' לא הלכה(מז), אסורה ליהנות ממנו עד הפסח, שמא תלך אח"כ ותעבור למפרע⁶⁷:

(מה) אם תלכי לבית אביך כו' - ע"ל (סי' רלה ס"ב) (ש"ך), עי' ש"ך לקמן (סי' רלה סק"ז(ז) (HR) (ב"מ), עמ"ש לעיל (סי' ריג סק"י) (רע"א).

(מו) אסור ליהנות ממנה עד פסח - אבל לאחר הפסח מותר אפי' הלכה (ש"ך).

(מז) ואפילו לא הלכה - פי' שאינה רוצה לילך (ט"ז).

(כג) ²⁶⁰אמר לה: קונם שאת נהנית לי עד החג, אם תלכי לבית אביך עד הפסח, אסור ליהנות מיד(מח). ואם הלכה לפני הפסח ונמצא מהנה אותה, הרי זה לוקה(מט) ואסורה בהנייתו עד החג. ומותרת לילך(נ) לבית אביה משהגיע הפסח:

(מח) אסורה ליהנות מיד - שמא תלך ותעבור למפרע (ש"ך).

(מט) הרי זה לוקה - אע"ג דלא נדרה האשה כלום מ"מ עברה על לא יחל וכיון שאדם יכול לאסור על אחר, הרי האחר בלא יחל (ט"ז).

(נ) ומותרת לילך - ליהנות משהגיע פסח וכאן לא אמר שאסורה לילך לפני הפסח שמא תהנה ממנו אחר הפסח דאדם נזהר בנדר ואינו נזהר בתנאי נדר, ועי' לקמן (סי' רלט ס"?) (ש"ך).

סימן רכא - דיני הנודר הנאה מחבירו, ובו י"ד סעיפים:

(א) ²⁶¹ראובן שאסר נכסיו על שמעון, או שאסר עצמו מנכסי שמעון, הנאסר אסור לעבור על שדה(א) האחר ²⁶²אפילו בבקעה בימות החמה שאין בני אדם מקפידים על דריסת רגל שבה. ואסור לשאול ממנו כל כלים שבעולם. ²⁶³ואם לא נדר ממנו אלא מאכל, אינו אסור אלא לאכול משלו. אמר: הנאת מאכלך עלי, אסור לאכול משלו ואסור ללעוס חטים(ב) ליתן על גבי מכתו, אבל לשאול ממנו נפה וכברה, מותר. אמר: הנאה המביאה לידי מאכל עלי, אסור לאכול משלו ומותר ללעוס חטים(ג) וליתן על גבי מכתו. ואסור ליהנות בכל דבר שמשכירין(ד) כיוצא ב⁶⁸, ומה שאין משכירין כיוצא בו, מותר אם אין בו שייכות מאכל, אבל אם יש בו שייכות מאכל, כגון נפה וכברה, ואפילו שק להביא בו פירות וחמור להביא עליו פירות וכן סוס לרכוב עליו לבית המשתה וטבעת להראות בו(ה) בבית המשתה ולעבור דרך שדהו לבית המשתה, אף על פי שאין משכירין כיוצא בו, אסור. וכן אסור לקנות לו צרכי סעודה. וכן אסור לחמם ידיו בכבר שליו(ו). הגה: ²⁶⁴קדומו(ז) שצנקהים צו עניס לצקל צו מאכל, מקרי הנאה המביאה לידי מאכל. חבל קדומו שצנקהים צו, מותר לצקל לו: (א) אסור לעבור על שדה - י"א שמקצר דרכו בזה, אבל מלקמן (ס"ד) "ואם נכסי שמעון אסורין כו" משמע דבכל גווני אסור דריסת הרגל (ט"ז), וי"א בדריסת הרגל אסור בכל ענין לכו"ע (ש"ך).

Commented [O57]: נ כוונתו???

Commented [YL58]: ז"פ"ת היו נוגעים לגיטין וללומדות?

Commented [YL59]: א הבאתי הפ"ת

⁶⁷ עי' בהגר"א לקמן סי' רלו סק"ז שהביא דברי הר"ן נדרים טו ע"א ד"ה הלכה שיש מח' רמב"ם ור"ן המדיר חבירו מי לוקה, ולא מובא כאן, וצ"ע איפה להביאו כאן.
⁶⁸ עי' לקמן סק"ז(כט).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(ב) ואסור ללעוס חטים כו' - אף על גב דאינו אוכל מ"מ הנאה מגוף המאכל היא (ש"ך), מזה ראייה לכאורה בנודר מאיזה דבר בסתם דאסור אף שלא כדרך הנאתו וע' מג"א (סי' תסו סק"ב) דלעיסת חטים ע"ג מכה הוי שלא כדרך הנאתו, וקשה לי על דבריו (סי' שפו סק"י) שכתב בפשיטות דמסתמא אין דעת הנודר רק על דרך הנאתו (רע"א).

(ג) ומותר ללעוס חטים - היינו בשאין משכירין כיוצא בו (ב"מ).

(ד) בכל דבר שמשכירין כו' - כיון שמוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל (ט"ז), דכיון דדרך להשכיר כיוצא בהם והוא מוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל (ש"ך).

(ה) להראות בו - שיהא נראה חשוב ויתנו לו חלק טוב (ט"ז).

(ו) **וכן** אסור לחמם ידיו בככר שלו - צ"ע שכן במקורם של דברים איתא שהנודר מן הככר מהו לחמם בו ידיו ולא איפשטא ולחומרם משום דכיון דנדר הנאה מן הככר שמא אסור גם בחמום אבל באמר "הנאה המביאה לידי מאכל עלי" מותר, דחמום לאו הנאה המביאה לידי מאכל הוא, והלבוש גם השמיט הלכה זו, וכנראה בגלל מש"כ (ש"ך).

(ז) קרדום כו' - במקור הדברים איתא: מותר להשאילו כוסות וקערות ותמחויים שאינן מהנין את המאכל אבל מאחר ומכנסין האוכל לאלפסין וקדרות אסור, אבל לטחון ולדרוך לקצור הוא ספק, ע"כ. והנה קורדם שמבקעין בו אסורה לפי שהוא מהנה האוכל ומתקנו שא"א לבשל בלא עצים א"כ הקורדם שמבקעים בו עצים מתקן המאכל אבל כוסות וקערות ותמחויין אינם מהנין המאכל, שכבר המאכל נתקן כהלכתו, אלא שנותנו לקערות וכוסות ותמחויים, והלכך אלפסים וקדרות אסורים לפי שהמאכל מתבשל בהן והן מתקנים המאכל, וכן אסור להשאיל לו מעות שהוא כנותן לו מעות ליקח בו ככר (ש"ך).

(ב) ²⁶⁵המודר הנאה מחבירו, יכול לפרוע חובו(ח). ²⁶⁶ואפילו אם היה לו משכונן (ט) ביד המלוה ופרע זה בשבילו ונטל המשכונן, צריך להחזירו(י) ללוה הנאסר. ²⁶⁷ויכול לזון את אשתו(יא) ובניו ועבדיו, ואפילו הכנענים(יב). אבל אסור לזון בהמתו(יג), בין טמאה בין טהורה. ואסור ללמדו מקרא, כיון שמותר ליטול שכר עליה(יד) והוא מלמדו חנם נמצא שמהנהו. אבל מלמדו מדרש הלכות ואגדות, והוא שלא יאמר הנאסר לאוסר שילמדנו. והאידנא שמותר(טו) ליטול שכר אף על המדרש, הכל אסור. אבל ללמד את בנו, אפילו מקרא, מותר. ומותר לשמשו בכוס של בית האבל(טז) ובכוס של בית המרחץ(יז). הגה: ²⁶⁸ויש חולקוניח ומתירוניט) אפילו אם אמר לו שילמדנו, וה"ה בכל דבר מלוה(כ). וכלכל דבכר הצריך שלוחות(כא), כגון לתרום תרומתו, אסור להיות שלוחו:

(ח) יכול לפרוע חובו - שאע"פ שעל ידי זה מפטר הוא מחובו מכל מקום לא הוה אלא גרמא בעלמא הואיל שאינו מחויב לחזור לשלם לו (ט"ז), י"א דהיינו דוקא שלא מדעתו וי"א דאסור לפרוע חובו כשהוא בשטר או משכונן כיון שהוא חוב ברור וכן נראה דעת הסמ"ע (ח"מ סי' קכח ס"א ד"ה ודלא⁶⁹) ואפילו דעת הי"א הזה כשהחוב הוא שלא יכנף אותו לפרוע אלא לכשירצה הלוה יפרענו מדעתו אפילו היה לו שט"ח או משכונן יכול לפרוע במודר והיינו דווקא במשכונן שהמלוה יחזיק המשכונן לעצמו ולא יתנו ללוה, וע"ל (סי' רכג סק"ה ?) (ש"ך), ועי' דברי בח"מ (סי' קכח ס"א ד"ה וכן נראה) (נקה"כ), המודר אסור למחול חובו (רע"א * משנה למלך).

(ט) ואפי' היה לו משכונן - משום דא"ל הייתי מפיס ליה ויהיב לי משכונני (ט"ז).

⁶⁹ ז"ל המחבר (ח"מ סי' קכח ס"א): הפרוע חובו של חבירו שלא מדעתו, אפילו היה בשטר, ואפילו היה עליו משכונן ונטלו זה שפרע, אין הלוה חייב לשלם לו, ונטל משכוננו בחנם, והרי אבד זה הנותן מעותיו ואפילו אם היה המלוה דוחקו לפרוע, (שמא) היה הלוה מפיס את המלוה ומוחל לו. הגה: וכן נראה לי עיקר. ודלא כיש חולקין ואומרים דחייב לשלם.

מאיר המשפט: דס"ל דדוקא בפרוע חוב מזונות אשתו אמרו שאין חייב לשלם לו בחזרה, משא"כ בפרוע מה שלוח חבירו שהיה מוטל עליו לפרוע לו, שחייב לשלם לו. ועיקר שאם אדם פורע חוב של אחר, הלוה צריך לשלם לו בחזרה (סמ"ע), ועיקר כמחבר ורמ"א שהפסיד מעותיו, ואפי' תפס הפורע מוציאין ממנו אבל במקום שהיה ממון של הלוה בידו בתחלה בשעה שפרע, לא הפסיד מעותיו, מיהו היכא דהיה עליו משכונן ונטלו זה שפרע, הוי ספיקא דדינא ואם המשכונן ביד הפורע לא מפקינן מיניה (ש"ך).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(י) צריך להחזירו כו' - ואפי' היה המלוה דוחקו לפרוע אומרים שהלוה יכול לפייסו ולמחול לו (עי' חו"מ סי' קכח ס"א⁷⁰) (ש"ך), וי"א דעיקר כ"א ברמ"א (חו"מ סי' קכח ס"א), וכל דברי המחבר שם רק לענין מזונות אשתו, וממילא זה ספק איסור ולחומרא, אבל אם נתן על מנת שלא לפרוע מותר (פ"ת * משכ"י).

(יא) ויכול לזון את אשתו כו' - דוקא כשזן אותם לפניו ולא אמר כלום, אז הוא דרך מתנה, ואפילו מותר לענגה במזונות יתרים (ט"ז), אף על גב דמודר מתהני שאין צריך לתת להם מזונות ההיא הנאה דממילא היא ועוד יכולים לצמצם להתפרנס ממעשה ידיהם או לחזור על הפתחים (ש"ך).

(יב) ואפילו הכנענים - י"א דהיינו שרק מותר במזונות יתרים, אבל לזון אותם עסור שנמצא זה מהנהו, אבל מסתימת השו"ע נראה דמחלק משום דבעבד שייך מ"ש בש"ך (סק"י) ולהכי אינו חשוב אלא הנאה דממילא (ב"מ).

(יג) אסור לזון בהמתו - אפילו במזונות יתרים וי"א שאפי' בזנה ביותר מכדי פיטומה שזה חסרון לה שכן אינה עומדת לאכילה אלא למלאכה וכיון שהיא משמינה יותר לא עובדת טוב ונמצא דאינו נהנה, ואפ"ה אסור (ט"ז), וי"א דאפילו במזונות יתרים אסורה כדי לפטמה אסור שהרי מעלה בדמיה וה"ל הנאה גמורה (ש"ך).

(יד) כיון שמותר ליטול שכר עליה - דשכר פיסוק טעמים הוא נוטל, דהיינו שלומד עמו הטעמים לקרות, דזהו לאו דאורייתא, אבל כל שהוא דאורייתא לא משום שחייבים ללמד בחנם (ט"ז), כדלקמן (סי' רמו ס"ה) (ש"ך).

(טו) והאידינא שמותר כו' כמבואר לקמן (סי' רמו ס"ז) (ט"ז).

(טז) בכוס של בית האבל - והוא של המודר והשמוש אינה הנאה כל כך (ש"ך).

(יז) ובכוס של בית המרחץ כו' - פי' מים חמים שהוא משום רפואה והנאה מועטת היא (ט"ז).

(יח) ויש חולקין כו' - ואף על גב שהיום אף על המדרש אסור היינו בחנם אבל בשכר מותר וקמ"ל די"א דאפילו אמר שילמדנו מותר, מיהו אם נכסי שניהם אסורין זה ע"ז אסור בכל ענין עי' סעיף ג' (ש"ך).

(יט) ומתירים כו' - ועיקר כסברא הראשונה דבכל מילי דהתירו חכמים לעשות למודר כדלעיל (סעיף א), אין זה אלא כשהמדיר עושה מעצמו או שהמודר אמר "כל הרוצה לעשות כך וכך יבא ויעשה", אבל לעשות שלוחו בפירושו או לומר לו "כל השומע קולי יבא וילמדני", אסור, כיון דשליחותיה קעביד וע"ל סעיף ח' (ש"ך).

(כ) בכל דבר מצוה - משמע דוקא דבר מצוה, כיון דמצוה היא לא נהנה דמצות לאו ליהנות ניתנו (ש"ך).

(כא) הצריך שליחות - פירוש שאין לו רשות לעשות אם לא שיצוה לו (ט"ז).

(ג) ²⁶⁹ראובן שאסר נכסיו על שמעון, אסור להשיאו בתו קטנה או נערה (כב), לפי שעדיין היא ברשותו והרי מוסר לו שפחה לשמשו. ואם נכסי שמעון אסורין עליו, מותר לישא בתו (כג) אף על פי שפטר מחיוב מזונותיה. ²⁷⁰ומחזיר לו אבידתו (כד), ²⁷¹בין שנכסי בעל אבידה אסורין למחזיר בין שנכסי מחזיר אסורין לבעל אבידה. ²⁷²ובמקום שנוטלין שכר על החזרת אבידה, אם נכסי בעל אבידה אסורין למחזיר (כה), אסור לו לקבלו אלא מחזיר לו בחנם (כו). ואם נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה, אינו רשאי להחזיר לו בחנם. ואם נכסי שניהם אסורין זה על זה, אינו יכול לקבל השכר, שאם כן הוא נהנה. ולא להניחו, שא"כ הוא מהנה. אלא יפול השכר להקדש:

(כב) קטנה או נערה - אבל מותר למסור בו בתו בוגרת, אף ע"פ שמיאיה ואינה עוברת על דעתו שרי (ש"ך).

(כג) מותר לישא בתו - פירוש שמעון מותר לישא בתו של ראובן אף על פי שפוטרו מחיוב נדוניא (עי' אה"ע סי' עא ס"ז ברמ"א) (ט"ז), אפילו קטנה ונערה (ש"ך).

(כד) מחזיר לו אבידתו - דמצוה קעביד ואף בזקן ואינו לפי כבודו, מ"מ אם מחזיר מצוה קעביד, ועי' בחו"מ (סי' רסג ס"ג⁷¹) (רע"א).

⁷⁰ הוב"ד לעיל הערה 69.

⁷¹ ז"ל השו"ע: ההולך בדרך הטוב והישר, ועושה לפניו משורת הדין, מחזיר את האבידה בכל מקום, ואע"פ שאינה לפי כבודו: הגה: ויש חולקין ואוסרין להחזיר הואיל ואינו לפי כבודו, אלא אם רוצה ליכנס לפניו מן השורה, ישלם מכיסו:

:Commented [YL61]
כון??

:Commented [YL62]
יד פעם ס"ק זו והבאה?

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(כה) שנכסי בעל אבידה אסורין למחזיר – ואינו אסור משום שבשעה שעוסק בהשבת אבידה פטור ליתן לחם לעני דעוסק במצוה פטור ממצוה אחרת, ולכן הוא חוסך כסף זה שהיה נותן לעני (ט"ז).

(כו) מחזיר לו בחנם - פי' אם רוצה, אבל אם אינו רוצה, חייב ליתן השכר ויפול להקדש כדלקמן (ט"ז וש"ך), וכן כשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה דצריך ליתן השכר ואם המחזיר אינו רוצה בשכר יפול שכר להקדש (ש"ך).

(ד) ²⁷³ראובן שאסר הנאתו²⁷²(כז) על שמעון, וחלה שמעון, יכול ראובן ליכנס(כח) לו לבקרו. ובמקום שנותנין שכר למי שיושב אצל החולה לצוות לו(כט), לא ישב אצל(ל) אלא מבקרו מעומד(לא). ²⁷⁴ואם אין דרך ליתן שכר לרופא, יכול לרפאתו, אפילו בידים, אפילו אם יש רופא(לב) אחר שירפאנו. אבל אם דרך ליתן שכר לרופא, לא ירפאנו בחנם(לג). ולא ירפא לבהמתו²⁷³, ואפילו אם אין דרך ליתן שכר לרופא(לד), אבל יכול לומר לו: סם(לה) פלוני יפה לה, והוא יעשנה(לו). ואם אינו יודע לעשותו, והיא תמות(לז) אם לא יעשנה, מותר המדיר לעשותו. ²⁷⁵ואם מת(לח), יכול להביא ארון ותכריכין. ואם חלה בן שמעון, יכול ראובן ליכנס לו ולישב עמו ולבקרו(לט) (מעומד). ואם נכסי שמעון(מ) אסורין על ראובן, שהדירו שמעון מנכסיו, ²⁷⁶וחלה שמעון, נכנס ראובן לבקרו, [מעומד] אבל לא מיושב(מא). חלה בנו, אינו נכנס כלל(מב), אלא שואל עליו בשוק. ²⁷⁷ויכול ראובן להעיד לשמעון(מג)(מד), הנאסר, בין עדות ממון בין עדות נפשות:

(כז) שאסר הנאתו - אף אם אומר "הנאת ממוני עליך" אסור ליהנות גם מגופו כמו כאן והיינו אם נותנין שכר מאותה הנאה מקרי מנכסיו, דהוה כאילו קיבל ממנו השכר וחזר ונתנו לו (ט"ז), עי' ט"ז וי"א דאף באמת מקבל שכר וחוזר ונותן לו מותר, שבזה שאסר לו נכסיו, אין זה בכלל, שאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו וכמ"ש הש"ך (סי' רכז סק"ה)) והאוסר נכסיו, יכול לצוות בפירוש לחנוני ליתנם לשמעון כמו שראובן בעצמו יכול ליקח הנכסים מהחנוני וליתנם לשמעון, דלא חל הנדר על הנכסים אלו ועי' לקמן סעיף ח' (רע"א).

(כח) יכול ראובן ליכנס כו' - שהרי נכסי החולה אין אסורין על המבקר אלא נכסי המבקר אסורין על החולה (ט"ז).

(כט) לצוות לו - פי' לחבר עמו (ט"ז, ש"ך), וי"א דאף במקום שאין נוטלים שכר אסור גזירה שמא ישהה בישיבה (רע"א).

(ל) לא ישב אצלו - שאם ישב אצלו המבקר בחנם מותר היה לו שכרו ומהנהו אם לא יטול שכר, ודוקא בחנם אבל אם יושב בשכר שרי (ש"ך).

(לא) אלא מבקרו מעומד - כיון שעל זה אין נותנין שכר (ט"ז).

(לב) אפי' אם יש רופא כו' - דלא מכל אדם זוכה להתרפאות (ט"ז, ש"ך).

(לג) לא ירפאנו בחנם - אבל בשכר יכול לרפאותו אפי' יש רופא אחר מטעמא דלעיל בסק"ל(לב) (ש"ך).

וד"ל מאיר המשפט: ואוסרין להחזיר - אסור לזקן לזלזל בכבוד תורתו כיון דלא חייבתו התורה בזה (סמ"ע), עמ"ש בגליון לעיל סי' כ"ח ס"ה [איתא בשו"ע שם: ת"ח שיודע עדות לישראל, ותבעו שיעיד לפני ב"ד קטן ממנו, אם הוא עדות ממון, אינו חייב לילך להעיד (אלא הם שולחין אליו, ומעיד), וד"ל בגליון: אם רוצה למחול ולמיזל שפיר דמי, דתלמיד חכם שמחל על כבודו מחול] (רע"א).

וד"ל ביאור המשפט: ת"ח היודע לנגן בכמה מיני כלי זמר הרשות בידו לנגן בכנור לפני חתן וכלה ואין איסור לבזות את עצמו מפני כבוד תורתו ואין יכול למחול על בזיונו [כשיטת הרמ"א כאן]. ואפילו מצוה עביד אחרי שהכל יודעים שאין לו שכר בעמלו ושהוא עושה לש"ש, דבמצות שבין ישראל למקום, כ"ש מצוה שהזמן גרמא אין בו משום ביזוי כבוד זקנה ותורה. וכל הנוהג קלות בעצמו לצורך גבוה ומצות ה' אף שאינה מצות עשה ממש רק גמילות חסד שילפינן מוהלכת בדרכיו הרי זה משובח ותבא עליו ברכה (פ"ת יו"ד רמד סק"ד).

⁷² עי' לעיל סק"ב(ב) לגבי דרך הנאתו. ועי' לעיל הערה 67.

⁷³ עי' רע"א (ח"מ סי' רנט ס"א): "א שמצוה על רופא לרפאות בהמת חבירו, ואין לך השבת אבידה גדולה מזו [אמנם אם הבעלים אינם רוצים לשלם שכר טרחת הרופא, הוא פטור דהויא אבידה מדעת], ויש אומרים שאין זה בכלל השבת אבידה [שהתורה לא צותה לרפאות בהמת חבירו].

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(לד) ואפילו אם אין דרך ליטול שכר לרופא - דמ"מ מהנהו אבל גופיה מצוה קעביד (ט"ז, ש"ך).

(לה) אבל יכול לומר סם כו' - מיהו דוקא שיהא הסם מבעל הבהמה (ש"ך).

(לו) והוא יעשנה - ובלבד שיהיה הסם של בעל בהמה (ט"ז).

(לז) והיא תמות - דהוה ליה כמחזיר אבדתו⁷⁴ (ט"ז).

(לח) ואם מת כו' - דאין הנאה למתים (ט"ז).

(לט) יכול ראובן ליכנס לו ולישב עמו ולבקר - דלא אסר המבקר הנאתו אלא על שמעון ולא על בנו ולא אמרינן שגם זה הוה הנאה לאביו (ט"ז), ולא גורסים "מעומד" (ט"ז, ש"ך), ור"ל אפילו במקום שנותנין שכר על הישיבה מותר לישב שם בחנם דלא אסר הנאתו אלא על שמעון ולא על בנו (ש"ך).

(מ) ואם נכסי שמעון - פי' שנכסי החולה אסורין על המבקר נכנס ראובן לבקר אף על פי שיש לו הנאת דריסת הרגל בבית החולה מ"מ החולה שאסר נכסיו על המבקר לא נתכוין להדירו במקום שחיותו תלוי בו דהיינו כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, אבל מ"מ אסור לישב כיון שאפשר בעמידה. ואם אסר המבקר על עצמו נכסי החולה אסור ליכנס כלל שלא שייך שלא הדיר מחייו (ט"ז וש"ך).

(מא) נכנס ראובן לבקר מעומד אבל לא מיושב כצ"ל - כיון דאפשר בעמידה (ש"ך), וי"א דמותר אף לישב (רע"א).

(מב) חלה בנו אינו נכנס כלל - שאפשר שהדיר אפילו בצורך לחיות בנו שלא יכנס לבקר (ט"ז, ש"ך).

(מג) ויכול ראובן להעיד לשמעון - בין הדירו שמעון מהנאותיו בין אסר שמעון על עצמו הנאת ראובן (ש"ך).

(מד) להעיד כו' - פ' שעכשיו רוצה להיות עד לראות המעשה כדי להעיד אע"פ שמהנהו, שכן אין בזה משום הנאה (ש"ך), עי' ש"ך, וצ"ל שזה דוקא במקום שאין נוטלים שכר ע"ז או שנותן לו שכרו (ב"מ).

(ה) ²⁷⁸ראובן שאסר הנאתו על שמעון, יכול לישן עמו במטה קטנה בימות החמה. אבל לא בימות הגשמים, מפני שהוא מהנהו(מה). ובגדולה, מותר בין בימות החמה בין בימות הגשמים. ורוחץ עמו באמבטי גדולה. אבל לא בקטנה(מו), מפני שמהנהו שמגביה עליו המים. ומזיע עמו אף בקטנה. ²⁷⁹ומיסב עמו במטה(מו) ואוכל עמו על השלחן, אבל לא בקערה אחת, שמא יאכל מחלקו. ואם דרך שבעל הבית חוזר וממלא הקערה לאחור שאכלו כל מה שהיה בה, מותר(מה). הגה: ²⁸⁰או פ' שהיה מתחילה כל כך נקערה שהמותר חוזר לזעל הצית, מותר. אם היו שניהם חופרים בכרם ביחד, לא יחפור בשורה הקרובה לו מפני שמהנהו שמרפה הקרקע לפניו(מט), אבל ברחוק ממנו, מותר. ²⁸¹ולא ימכור(נ) לו ולא יקנה ממנו ולא ישאל(נא) ולא ילונו ²⁸²ולא ישאל ולא ילוה ממנו:

(מה) מפני שהוא מהנהו - שהגוף נהנה מהגוף בימות הגשמים (ש"ך).

(מו) אף בקטנה - דבזיעה בעלמא ליכא תוספת חום (ש"ך).

(מז) ומיסב עמו במטה - קטנה אפילו בימות הגשמים ולא חיישינן שמא יישן אצלו ויאכל עמו על השלחן ולא חיישינן שמא יאכל משלו דכיון דהדירו מסתמא שונאים זה את זה טפי מב' אכסנאים שאוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, וע"ל (סי' פח סק"ב?) (ש"ך).

(מח) מותר - דאפילו יאכל יותר מחבירו אינו נהנה דבלאו הכי נותנים להם כל שבעם (ש"ך).

(מט) שמרפה הקרקע לפניו - ונוח לו לחרוש אחריו (ש"ך).

(נ) ולא ימכור וכו' - פירוש אם המוכר נדר מהלוקח שלא יהנה ממנו, אם המקח שוה עם המעות, יש הנאה לשניהם ואסור מן הדין לשניהם. ואם יש זול במקח, ממילא יש הנאה ללוקח המודר דוקא ואסור לקנות, אלא משום גזירה אסור למכור, שמא יבוא לקנות, ואם הוא ביקר גזרינן לקנות אטו למכור, ואם הלוקח נדר מהמוכר הוה איפכא ועי' לקמן (סי' רכז ס"?) (ט"ז וש"ך).

(נא) ולא ישאלנו כו' - דגזרינן לשאול אטו להשאל ללות אטו להלוות (ט"ז וש"ך).

:Commented [YL63]
הו תירוצו הראשון?

:Commented [YL64]
אם יש מח' בין ש"ך לט"ז?

⁷⁴ שהיא מותר עי' לעיל ס"ג.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(ו) ²⁸³המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרים בעיר, ²⁸⁴אם יש לו בהם תפיסת יד(גב), אסור. אם אין לו בהם תפיסת יד, מותר(נג). ²⁸⁵אבל אם אסרו עליו בפירוש(גד), חל האיסור גם עליו:

(גב) תפיסת יד - פירוש איזה כח בעלמא (ט"ז וש"ך).

(גג) אם אין לו בהם תפיסת יד מותר - דאינו בכלל נכסיו וכשאסר נכסיו לא היה דעתו על זה המרחץ (ט"ז), לפי שאין דעתו על מה שהשכיר ונסתלק ממנו (ש"ך).

(גד) אבל אם אסרו בפירוש כו' - י"א דאפילו לפי היש אומרים דבסעיף שאח"כ מודה הכא כיון שאינו אוסר המרחץ על השוכר אלא על שמעון דעלמא וליתא, אלא ועיקר דהמשכיר יכול לאסור על השוכר, וכן אם המשכיר אסר על כל העולם השוכר בכלל זה האיסור, אבל אין המשיכר יכול לאסור אותו על אחר, כל זמן שיש שעבוד לשוכר, אבל הנדר מפקיע את השעבוד (ש"ך).

(ז) ²⁸⁶המשכיר בית לחבירו(נה) ואח"כ הדיר השוכר מנכסיו, לא חל(נו) איסור על הבית שהשכיר לו. ואם פירש הבית בפירוש, יש אומרים שחלה האיסור גם עליו(נז). ²⁸⁷וי"א שאפילו(נח) אם פירשו בפירוש, אינו יכול לאסרו בלשון קונם, אם לא בלשון הקדש ממש(נט). ²⁸⁸וישוכר יכול(סא) לאסרו, דהא פירותיו הם. וממשכן דינו כמשכיר, ובעל משכונה דינו כשוכר. הגה: ²⁸⁹המשאיל(סב) צית לחזירו, אין יכול לאסרו עליו כל זמן השאלה. ²⁹⁰השואל יכול לאסרו על אחר כל זמן השאלה, דכדידיה דמי:

(גה) המשכיר בית לחברו - ואין לו בו תפיסת יד (ש"ך).

(גו) לא חל - לפי שאין דעתו על מה שהשכיר ונסתלק ממנו (ש"ך).

(גז) יש אומרים שחלה האיסור גם עליו - אף על פי שהוא משועבד להשוכר מכל מקום הקדש מפקיע מידי שיעבוד וקונם כהקדש דמי ויש אומרים השני ס"ל דקונם אינו בכלל הקדש ואינו מפקיע השעבוד שיש להשוכר עליו אף על פי שאסר המשכיר בפ"י ולהלכה אפי' אמר הקדש אינו מפקיע שהרי היום כל הקדש שלנו חולין הוא שאינו אלא צדקה (ט"ז), וי"א דלכו"ע דאפי' אוסרו בפירוש אינו יכול לאסור בקונם (ש"ך), ב"קונם" מפקיע, דגם לדין קונם קדושת הגוף, כיון דאוסרו בהנאה ואין חילוק בין קונם דהש"ס לקונם שלנו (רע"א).

(גח) וי"א שאפי' כו' - אפילו בפירוש ולענין הלכה ראוי לחוש לחומרא לי"א הראשון דבפי' יכול לאסור וממילא גם כאן בשאלה יכול לאסור בפירוש (ט"ז), דעת הצד הראשון בשו"ע דאף קדושת דמים בזמן הזה מפקיע מידי שיעבוד, ורובם חולקים עליו. אמנם טעמא של הי"א הזו דהקדש שחל על גוף הקרקע אף על פי שמשכנו או משכירו יכול לאסור חלק שיש לו בו אבל איסור הנאה שאין חל על גוף הקרקע אלא אוסר הנאתו על הדר בו כ"ז שהוא שכור ביד אחרים אין ההנאה שלו דשכירות ליומא ממכר הוא והרי מכר הנאתו, ואפילו בקונם כללי דהיינו שאוסר לכ"ע אינו יכול לאסור, כיון דאין איסור הנאה חל על גוף הקרקע, ולענין דינא עיקר כמש"כ בסק"נ(גד), וכן יש להחמיר בקונם אפי' אסר נכסיו המשועבדים למלוה דקונם מפקיע מידי שעבוד ומשמתין ליה עד ששואל להתיר את נדרו (עי' חו"מ סי' קיז ס"ז) ⁷⁵(ש"ך).

(גט) אם לא בלשון הקדש ממש - אזי יכול לאסור חלקו של הבית השהו יותר מדמי השכירות והלכך אסור השוכר לדור בו וכן במשכון דוקא כששהו יותר מהחוב אבל כשאין שוה יותר וכ"ש אם אין לבעל חוב מקום לגבות את חובו אלא מזו, אינו יכול להקדיש, דאין קדושת דמים מפקיע מידי שעבוד (ש"ך).

(ס) בלשון הקדש - משמע דבהקדש לכ"ע יכול לאסור אבל י"א דבין בשכירות בין במשכונא אינו יכול להקדיש אפילו שוה יותר, והובא לקמן (סי' רנח ס"ז) ודוקא המשכיר לו "בית זה" אבל המשכיר לו "בית סתם" יכול להקדישו ויתן לו בית אחר ⁷⁶(ש"ך).

⁷⁵ ז"ל הרמ"א שם: קדושת הגוף לא יכול לאוסרן על המלוה לחוד, לומר יהיו נכסי קונם עליו, אלא אם כן אסרן על כל העולם. ויש חולקין. ויש חולקין.

מאיר המשפט: ויש חולקין - פירוש, אף שאסרן על המלוה לחוד הן אסורין, מכל מקום מנדין ללוה עד ששואל על נדרו (סמ"ע).

⁷⁶ עי' חו"מ סי' שיב ס"ז: המשכיר בית לחבירו לזמן ורוצה לסתרו בתוך הזמן, השוכר יכול לעכב עליו, ואם עבר וסתרו בתוך הזמן חייב להעמיד לו בית אחר, או ישכיר לו כמותו. ואם מעצמו נפל

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(סא) ושוכר יכול כו' – וי"א דעיקר אם אמר השוכר סתם "הריני מקדישו" אינו קדוש כלל אם לא פירש בהדיא ש"מקדיש הנאה שיש לו באותו בית" ועיקר שיכול להקדישו סתם ומוקדש עד זמן תשלום שכירות (פ"ת).

(סב) המשאיל כו' – כלומר וכן המשאיל שוה למשכיר בכל ענין שנחבאר (ש"ך).
(ח) ²⁹¹הנותן טבלא לאומן לצייר, ואסרה על בעלה אחר שציירה, קודם שפרעו, מותרת(סג). ²⁹²המודר הנאה מחבירו, יכול המדיר(סד) לומר לחנוני: פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה, והחנוני נותן לו וחוזר ונוטל מהמדיר, אם ירצה המדיר לפרעו(סה). ²⁹³אצל אינו מחוייב לפרעו(סו)). וכן אם היה למודר בית לבנות, גדר לגדור, שדה לקצור, יכול לומר לפועלים: פלוני מודר הנאה ממנו ואיני יודע מה אעשה, הם עושים עמו ובאים ונוטלין שכר מהמדיר, אם ירצה המדיר לפרעם. ²⁹⁴וכן מותר לומר: כל הזן(סז) מותר לפלוני או עושה עמו, אינו מפסיד. אבל אסור לומר: כל השומע קולי יזון לפלוני(סט), דכיון שהוא לשון ציווי הוא כשלוחו. ²⁹⁵וכן אסור לומר לחבירו: אם תזון לפלוני לא תפסיד, דכיון שאומר כן ליחיד נראה כשלוחו(ע):

(סג) מותרת - דאין אומן קונה בשבח כלי הרי אין לו בגוף הכלי כלום ואין בו כח לאסור הכלי ואפילו היה אומן קונה בשבח כלי היינו כשיש ממשות בשבח כגון שנתן לו עצים ותקן כלי אבל הכא לא עשה האומן אלא צייר בסימנים ואין בהם ממש (ט"ז וש"ך), ועי' חו"מ (סי' שו ס"ב) וסמ"ע שם ⁷⁷(ש"ך).
(סד) המודר הנאה מחבירו יכול המדיר כו' – בין יש לו למודר מה לאכול בין אין לו (ט"ז וש"ך).

(סה) אם ירצה המדיר לפרעו – היינו משום שאינו חייב לשלם מעיקר הדין (ט"ז).
(סו) אבל אינו מחוייב לפרעו - דא"כ ה"ל שלוחו והיה חבירו אסור בו. רב שנדר מנכסי פלוני או איפכא יכול אותו פלוני לתת צדקותיו ונדבותיו ליד גבאי הקהל אף על פי שגבאי הקהל יתנו להרב מכיס הקהל אשר שם מעורב נדבת אותו פלוני (ש"ך), ויש חולקים ואוסרים (פ"ת).

(סז) וכן מותר לומר כל הזן - י"א דבזה צריך ליתן לו כל דמי מה שנתן לו דלא שייך לשון שליחות בלשון רבים וע"ל (סי' רלה ס"?) (ש"ך), ויש חולקים על זה כנ"ל סק"ס(סה) (ט"ז), וי"א דאינו חייב לשלם גם הש"ך בעצמו כתב כן בחוה"מ (סי' קכט סק"ו?) (רע"א).

אם אמר לו בית זה אני משכיר לך אינו חייב לבנותו וכו', ואם אמר לו בית סתם ונפל חייב לבנותו או יתן לו בית אחר וכו'.

⁷⁷ ז"ל השו"ע: נתן לאומנים לתקן, וקלקלו, חייבים לשלם. כיצד, נתן לחרש שידה, תיבה ומגדל לקבוע בהם מסמר, ושברו, או נתן לו עצים לעשות מהם שידה, תיבה ומגדל, ונשברו אחר שנעשו, משלם לו דמי שידה, תיבה ומגדל, שאין האומן קונה בשבח כלי:

מאיר המשפט: שאין האומן קונה בשבח כלי – עי' אה"ע (סי' כח סט"ו)* שיש צד שאומן כן קונה בשבח כלי (סמ"ע), וי"א שזה ספק אם אומן קונה בשבח כלי, ולכן אינו חייב לשלם אלא דמי עצים, והוא הדין אם נגנב או אבד הכלי ממנו לאחר שעשאו והשביחו, ונרא' דפלוגתייהו הוי כשלא קבל עדיין האומן דמי שכירתו, דאלו קבל דמי שכירתו ליכא למ"ד שלא יתחייב להחזיר דמי (השכירות) [שידה - קצה"ח] כשקלקל, מיהו לכו"ע לענין איסור של בל תלין בקבלנות עובר משום בל תלין (ש"ך). האי שבחא דבעל הבית הוא, והא דאומן קונה בשבח כלי אינו קנין גמור להיות כשלו ממש אלא קצת קנין הוא דאית ליה בגויה לקדושי אשה, כמו בע"ח דקונה משכון לקדושי אשה והלוה יכול לסלקו בעל כרחו ותו לית ליה במשכון ולא מידי, וה"ה בשבח הכלי עד שישלם לו דמי שכירות אית ליה קנין לקדושי אשה ולנזקין דהיינו אם הזיק אין לו לשלם בעד השבח. ודע דכל מה שקונה אומן בשבחו אינו אלא עד דפרע לו דמי שכירותו, אבל מכי פרע דמיו שוב אין לו לאומן בשבחו כלום וממילא שבחא דבעל הבית וכו' (קצה"ח), כנ"ל אם לא נתקלקל שבחא דבעל הבית, כיון שהשביח אדעתיה דהבעל הבית, רק לענין אם קלקל אמרינן אומן קונה מטעם דאין דעתו של אומן להקנות להבעל הבית כדי לחייב עצמו, וכן לענין שיהיה קונה כנגד דמי השכירות, היינו קנין שעבוד כמו במשכנו שלא בשעת הלוואה, ולא קנה קנין גמור כנגד דמי השכירות וכו' (נתה"מ).

*ז"ל: אמר לה: התקדשי לי בשכר מלאכה זו שאעשה עמך, ועשה, אינה מקודשת. ויש אומרים שהיא מקודשת. הגה: אם הוא קבלן על המלאכה, דאומן קונה בשבח כלי וכו'.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(סח) כל הזן כו' - אפילו אמר ליחיד כל הזן אינו מפסיד שרי כיון דלא אמר בלשון יחיד אם תזון כו' ועי' לקמן (סי' רלה ס"ב) (ש"ך).

(סט) כל השומע קולי יזון לפלוני - כאן חייב לשלם אף אם לא סיים "לא יפסיד" כיון שהוא שלוחו, לא יפסיד על ידו (ט"ז).

(ע) נראה כשלוחו - פי' וצריך לשלם לו מן הדין (ט"ז).

(ט) ²⁹⁶היו מהלכין בדרך ואין לו מה(עא) יאכל, נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה. ואם אין עמהם אחר, מניח על הסלע ואומר: הרי הוא מופקר(עב) לכל מי שירצה, והלה נוטל ואוכל. ²⁹⁷במה דברים אמורים, בנותן לאחר לשם מתנה, בסתם. אבל אם אמר לחבירו: הסעודה נתונה לך במתנה, ויבא פלוני שהוא אסור בהנייתי ויאכל עמכם בסעודה, הרי זה אסור. ²⁹⁸ולא עוד אלא אפילו נותן לו, סתם, וחזר ואמר לו: רצונך שיבא פלוני ויאכל עמכם, אם הוכיח סופו על תחלתו שלא נתן לו אלא על מנת שיבא פלוני ויאכל, אסור, כגון שהיתה סעודה גדולה והוא רוצה שיבא אביו או רבו וכיוצא בהם שהם אסורים בהנייתו לאכול מסעודתו, שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנות. וכן כל כיוצא בזה:

(עא) ואין לו מה כו' - התירו כאן דוקא משום שאין לו מה יאכל (ש"ך), עי' ש"ך, אמנם י"א דמי שאסר נכסיו לפלוני יכול ליתן ביד הגבאי אף על גב דהגבאי יתן לפלוני כיון דביד הגבאי ליתן לאחר הוי כמו מתנה (רע"א), ראובן היה רב העיר, וקיבל תמיכה מהקהל, ונדר הנאה מא' מנדיבי הקהל, מותר לקבח תמיכה מהגבאי אפילו ששמעון השתתף, ואפילו אם כל התמיכה אז היה משמעון, אם כן אינו בנוי על דווקא שאין לו מה שיאכל (רע"א * מהרי"ט).

(עב) הרי הוא מופקר כו' - ואף על גב דמדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג' (עי' חו"מ סי' רעג ס"ז⁸⁷) הכא כיון דאין לו מה יאכל העמידו על דין תורה ועי"ל דאף מד"ס אינו אלא לענין שיכול לחזור בו המפקיר, וי"א דוקא במקרקעי אבל במטלטלי אין צריך ג' (ש"ך).

(י) ²⁹⁹מי שנשבע או נדר שלא לדבר עם חבירו(עג), יכול לכתוב לו כתב, או לדבר עם אחר(עד) והוא שומע:

(עג) שלא ידבר עם חבירו - היינו נשבע דאילו בנדר אינו חל על דבר שאין בו ממש כנ"ל (סי' ריג ס"ז) (ט"ז), וי"א שגם בנדר זה חל, דמדברנן חל על דבר שאין בו ממש, וכדלעיל (סי' ריג ס"ז), או שאמר "קונם פי לדיבורי" או "יאסר פי עליך", וכדלעיל (סי' ריג ס"ז) (נקח"כ).

(עד) או לדבר עם אחר כו' - ואף על פי שחבירו שומע אין בכך כלום כיון שלא נתכוין להשמיעו אבל אם נתכוין להשמיעו אף על פי שיש אחר ביניהם שדבריו כלפי אותו האיש לא יפה עשה (ש"ך), מותר לכתוב שדיבור לאו כדיבור דמי, מיהו אפשר דנדרים שונה שהולכים אחרי לשון בני אדם (רע"א * חוות יאיר), ראובן שנשבע שלא לדבר עם שמעון, מותר לומר ללוי תגיד לשמעון כך וכך, האסור לא היה אלא מלדבר לשמעון ועל הדבור בפיו קפיד דהוי דרך פרישה ממנו וכל שאינו מדבר לו בפיו מותר, אבל מי שנשבע שלא

⁷⁸ ז"ל: המפקיר את הקרקע, כל הקודם והחזיק בה זכה. דין תורה אפילו הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר ונפטר מהמעשרות, אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג' כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה והשנים מעידים הגה: ויש אומרים דאפילו בינו לבין עצמו הוי הפקר: מאיר המשפט: אפילו הפקיר בפני אחד - ס"ל דאחד מיהא בעי, דאותו האחד ישמע שהפקירו בעליו ויכול לזכות בו לנפשו, אבל בלאו הכי אין שם הפקר עליו, ומהאי טעמא גופו אמרו חז"ל [נדרים מ"ה ע"א] דלא יהא הפקר אלא אם כן יפקירו בפני ג', דאי לאו הכי יכול המפקיר לכפור לומר לא הפקרתיה מעולם, משא"כ בג' דשמעו שהפקירו, דכל אחד מהן שיקדם נפשו יזכה בו ושנים אחרים יעידו ששמעו שהפקירו וכדמסיק המחבר (סמ"ע).

ו"א דאפילו בינו כו' - גם הני י"א ס"ל דמדברנן בעי ג' ומטעם שכתבתי בס"ק הקודם, ולא קאי אלא אדין תורה שס"ל דא"צ להפקירו בפני האחד אלא בהפקירו בינו לבינו סגי, ונ"מ בהשאל או בהשכיר באמצע השבוע בהמה לגוי לעשות בה מלאכה וסבר שיחזירוה לו קודם שבת ולא החזירוה לו, אזי יפקירנה בינו לבין עצמו כדי שלא יעבור על למען ינוח שורך וכל בהמתך, דבכי האי גוונא אפילו אחר תקנת חז"ל הוה הפקר דאנן סהדי דניחא לבעלים בהפקירא כדי שלא יעבור אלאו דלמען ינוח כו' (סמ"ע).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

יגלה סודו לשמעון, הנה דרכו של איש לגלות סודו בעצמו וכשנשבע שלא אגלה אין במשמע ובכלל האסור אלא שלא יגלה הוא ומש"כ לעיל ס"ט שאינו מותר משום שאין לו מה לאכול. שם שונה שלא היה הנדר שלא אהנהו אלא סתם נדר הנאה ממנו וכשהוא שלוחו ה"ל כממון עצמו וחשיב נהנה ממנו (רע"א * מים עמוקים).

(יא) ³⁰⁰ אם אסר ספרו על חברו, אסור לנאסר ללמוד בו(עה):

(עה) אסור לנאסר ללמוד בו - שהרי אין חיוב על האדם להשאל ספרו לחבירו שלא לדעתו כמו שאין חובה עליו ליתנו שהרי מקלקלו בכך ומותר להשכירו ונמצא מהנהו השכר שהיה צריך ליתן, שונה מסי"ג "המודר הנאה משופר מותר לתקוע תקיעה של מצוה", שאין משאילין ספרים מפני שמקלקלן שהקלול מצוי בהן מה שאין כן בשופר אינו מתקלקל כשזה יתקע בו (ט"ז), וי"א דבשופר בתקיעת מצוה יש בו משום דמצות לאו ליהנות ניתנו דהכא כיון שיש להשכיר ספרו וזה לומד בו בחנם ה"ז נהנה (ש"ך), עי' ט"ז וי"א שתורה לא מהנה את הגוף ורק משמחת את הנפש, וכל שאין הנאה לגופו לא נחשב הנאה אלא כמש"כ במקור דברי השו"ע עיקר החיוב משום שלא צריך לשלם שכר שימוש (פ"ת * פני אריה), אף על פי שמחויב להשאל ספריו, דהיינו עושה צדקה בכל עת (עי' לקמן סי' &), מ"מ הנדר חל אפי' על ביטול עשה דאורייתא, אבל אותה ששינו (&) מצא ספרים לא ילמוד בהן בתחלה. היינו דווקא למוד בעיון גדול. שמשתמש בהם ושוחקן והן כלים. אבל בראיה בעלמא מותר, ואת זה לא אפשר למיסריה עליה באומר "אסור הנאת ספרי עליך", משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואי בעית אימא נמי משום דמשועבד מן התורה להשאל ספרו לחברו לראות בו בדרך שאינו מפסידו. אבל אם אסר עליו ספר בסתם. כיון שזה חל על ספרי רשות כגון של חכמות חיצוניות, ממילא חל על הספרי קודש בכולל. ועוד אפי' במפרש "ספרי הקודש" יש להסתפק אם חל נדרא על ספרי תנ"ך, שהרי מותר לקבל שכר על לימודן ונאסרין במודר הנאה כמו ששינו לא ילמדנו מקרא (לעיל ס"ב). וה"ה לחידושי סופרים שמותר לקבל עליהן שכר כנפסק (לקמן סי' רמו ס"ה) ונאסרין א"כ למודר הנאה, ואגב דחל על אלה, גם חל על האחרים, וכל שכן היום שנהוג לקבל שכר על כל לימוד שיהא, ונאסר הכל למודר. א"כ ה"ה ליהנות מספריו איך שיהיה נמי אסור בכל גוונא. אבל כשאמר "קונם ספרו של חברו עלי", חייל נדרו בכל אופן (פ"ת * יעב"ץ).

(יב) ³⁰¹ המודר הנאה מחבירו, אסור בגחלתו(עו) ומותר בשלהבתו(עו). ³⁰² המודר הנאה מחבירו, תוקע לו תקיעה של מצוה. הגה: ³⁰³ המודר הנאה מחבירו, מותר לשחוט לו בהמה זריאה(עח), אצל לא מסוכנת(עט):

(עו) אסור בגחלתו - ע"ל (סי' קמא סק"י) (ש"ך).

(עז) ומותר בשלהבתו - כמו לענין עבודת כוכבים (סי' קמב ס"א) (ט"ז), פי' מותר להדליק נר בשלהבתו דאין בה ממש (ש"ך).

(עח) מותר לשחוט לו בהמה זריאה - שחשוב קלקול ואין לסמוך על הוראה זאת דזה פשוט דהנאה גדולה היא לו מה שישחוט לו ויתירנה לו לאכילה ובכל יום אנו שוכרים שוחט שישחוט (ט"ז), ועיקר כרמ"א כיון דקלקולו יותר מתיקונו, אם כן כל שכן בנדרים (נק"ה כ), אבל במסוכנת אסורה שהוא מתקן וע"ל (סי' סק"ד) (ש"ך), וי"א כרמ"א מ"מ אינו מותר לשחוט לו בהמה זריאה אלא במקום שאין נותנין שכר בעד השחיטה או בנותן לו שכרו אבל בלא"ה אסור ואף בכה"ג לא שרי אלא כשלא אמר המודר שישחוט לו בהמתו אלא שזה בא ושוחט לו מעצמו או שאמר המודר כל השוחט בהמתי אינו מפסיד או שאמר כל הרוצה לשחוט יבא וישחוט ויש שם ג"כ אחר שידוע לשחוט אבל אם אמר לו בפירוש שישחוט לו בהמתו באנו למחלוקת מחבר והרמ"א דלעיל סעיף ב'. אמנם במקום מצוה כמו לכבוד שבת וכיוצא יש לסמוך בזה על הרמ"א שם, ועיין לעיל (סי' סו ס"ו) (דמותר לנקר בשר מחוטי חלב ודם של מי שמודר הנאה ממנו שהרי אם רצה המודר לעבור על המצוה יכול הוא לאכול בלא ניקור ואין מעכב על ידו אלא חפצו לקיים המצוה נמצא שאינו נהנה אלא הנאת קיום מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו אמנם למלוח הבשר להוציא מידי דמו אסור דמלבד הנאת מצוה מהנהו ג"כ שהמלח ממתיק הבשר ונותן בו טעם ונמצא מהנהו במה שעושה להיות ראוי למאכל שלחנו (פ"ת).

(עט) אבל לא מסוכנת - אם שחט בדיעבד עשרה (פ"ת).

(יג) ³⁰⁴ המודר הנאה משופר, מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה(פ). המודר הנאה ממעין, טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה (כפול סי' רי"ז סכ"ו):

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(פ) מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה – עי' או"ח (סי' תקפו ס"ה)⁷⁹ דדוקא אחר יתקע לו אבל המודר עצמו לא יתקע דפעמים שאדם נהנה במה שהוא תוקע, ולפי זה מובן מש"כ לעיל (סי"א) י"א שאסור ללמוד בספר הנאסר עליו דודאי התורה משמחת לב שהרי אסור ללמוד בימי אבלו, א"כ לא דמיא האי מצוה לשאר מצוות דאמרינן לאו ליהנות ניתנו אלא בזה נמשך הנאה לאדם, ומש"כ בסעיף ב, שמותר ללמוד, אע"פ שיש לו שמחה מזה, יש לומר דהתם החיוב עליו ללמוד עמו מכח מה אני בחנם כו' ע"כ לא אכפת לן בהנאה משא"כ בשאלת ספרים שאין עליו חיוב (ט"ז), וקשה מאו"ח (סי' תקפו ס"ה), ובשעת הדחק יכול לתקוע אפי' בעצמו (ש"ך), האומר "קונם תקיעת שופר עלי" הנה האומר "קונם שופר לתקיעתו עלי", אסור אפי' לתקיעה של מצוה, אבל אם אמר "קונם תקיעת שופר עלי", מותר דתקיעה דבר שאין בו ממש הוא, ואין הנדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש, אפ"ה כל יחל מדרבנן מיהא איכא, דמתרצינן לדיבוריה כאלו אמר "שופר לקולו" וכן האומר "קונם תקיעתו עלי" דאסור בכל ענין וע"כ דהיינו משום דמתרצינן לדיבוריה כאלו אמר "גופך לתקיעותיו" וא"כ מדרבנן מיהא אסור⁸⁰, ויש מחלוקת בזה שיש אומרים כי אמרינן מותר לתקוע לו דוקא כגון שהוא תוקע מאליו להוציא המודר הנאה אבל כל שאמר ליה המודר תקע לי והוציאני אסור דשליחותו קא עביד, ויש מתירים בכל ענין, ולא אמרינן דלמעבד שליחותיה אסור היינו דוקא בדבר שצריך דעת ושליחות כגון תרומה וקרבת אבל מחזיר אבידתו ומלמדו מדרש כיון דאין צריך דעת ושליחות אפי' אם מצוה לעשות מותר כו' אבל הנאת השמיעה והתקיעה לא חשיבא כולי האי כהנאת המעיין (פ"ת * שעה"מ).

(יד) ³⁰⁵הנודר הנאה מחבירו ונתן לו לולב לצאת בו על מנת שיחזירנו ביום שני, יצא(פא).

אבל ביום ראשון, לא יצא:

(פא) ביום שני יצא - דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל לא ביום ראשון דכתיב ולקחתם לכם ולא משל איסור הנאה והאי איסור הנאה הוא ואינו קנוי לו לשום דבר (ט"ז וש"ך), ועי' או"ח (סי' תרמט ס"ב) (ש"ך), הנודר הנאה מחבירו אסור ליתן לו לעשות מלאכה בשכר

⁷⁹ ז"ל: המודר הנאה משופר, אדם אחר תוקע בו וזה יוצא י"ח; אבל אם אמר: קונם לתקיעתו עלי, אסור לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה.

משנה ברורה: המודר הנאה משופר - כגון שאמר קונם הנאת שופר עלי: אדם אחר וכו' - ר"ל אף על גב דאין יכול להפקיע עצמו ממצות שופר בשביל נדר זה דמצוה לא מיקרי הנאה וכו"ל מ"מ ישמע תקיעת שופר מאחר ולא יתקע בעצמו והטעם כתבו הפוסקים משום דיש הרבה ב"א שיש להם הנאה כשהם תוקעין והנאת הגוף ליכא לשרויי בשביל טעמא דמצות לאו ליהנות נתנו ומ"מ כתבו האחרונים דבשעת הדחק שאין לו אחר מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע כ"א עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין: קונם לתקיעתו עלי - שלא הזכיר הנאה ור"ל שאמר קונם השופר לתקיעתו עלי וע"כ חייל כיון שפירש לאסור על עצמו השופר לתקוע בו כמו שאוסר ע"ע הצרור לזרוק בו אף שאין לו הנאה אבל אם אמר סתם קונם שופר עלי מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה:

(כד) אסור לתקוע וכו' - ואפילו [מג] פירש בנדרו תקיעה של מצוה והטעם דנדרים [מד] איסור חפצא הוא וחל אפילו על דבר מצוה [מה] ואפילו לשמוע תקיעת שופר מאחר ג"כ בכלל איסור זה. ודע דיש [מו] פוסקים שר"ל שאין חל הנדר אא"כ אסר השופר עליו כגון שאמר שופר עלי בקונם לתקוע בו אבל באסר עליו התקיעה כגון שאמר תקיעת שופר עלי בקונם אינו חל דהתקיעה אין בו ממש ונדרים אין חלין אדבר שאין בו ממש. אמנם [מז] כמה פוסקים סוברין שחל אף בזה כיון שעכ"פ הזכיר בנדרו חפצא סתמא דמילתא כונתו לאסור החפץ עליו. וכ"ז לענין איסור תורה [מח] אבל מדרבנן איכא איסורא בכל גווי אפילו בנדר שאין בו ממש כמבואר ביו"ד סימן ר"ג וע"כ אסור לתקוע בו קודם שיתיר הנדר. ומפורש בפוסקים דכ"ז בנדר אבל בשבועה אינו יכול להפקיע א"ע ממצות תקיעת שופר דמושבע ועומד מהר סיני לקיים מצות התורה אם לא שכלל בשבועתו לאסור עצמו בשמיעת כל תקיעה דמשמע אפילו בתקיעה של רשות ובזה חל שבועתו בכלל לאסור גם בשל מצוה וישתדל להתיר שבועתו. ואפילו גבי נדרים [מט] אם אסר עצמו לשמוע שופר מפלוני אינו נפקע בזה ממצות תקיעת שופר וצריך לבקש איש אחר לשמוע ממנו שופר ואם לא ימצא אחר [נ] אסור לשמוע מאיש זה [נא] אפילו אסר עצמו בשבועה שאינו כנשבע לבטל את המצוה שבשעה שיצא שבועה מפיו לא היתה לבטל שהרי אינו מצווה לשמוע מאיש זה דוקא:

⁸⁰ עי' לקמן סי' רלד סק"ק(יז) שאין שם משמעות שזה דרבנן, וצ"ע.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

שמקרי הנאה מה שהניח אחרים ושכרו וכש"כ לעיל (סי' קס סכ"ג) (ט"ז), ועי' אר"ח (סי' קצו ס"ג)⁸¹ אם מודרים בהנאה מצטרפים לזימון (ש"ך).

סימן רכב - מי שחתנו מודר הנאה ממנו ורוצה ליתן מעות לבתו, ובו סעיף אחד:
(א) ³⁰⁶המודר מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות(א) כדי שתהא נהנית בהם ומוציאה אותם בחפציה, הרי זה נותן לה ואומר לה: הרי המעות האלו נתונים לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא יהיו למה שאת נותנת לתוך פיך או למה שתלבשי(ב), וכיוצא בזה. ³⁰⁷ואפילו אמר: על מנת שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שתרצי עשי בהם, לא קנה הבעל(ג) ומה שתרצה תעשה בהם. אבל אם נתן לה מתנה ואמר לה: על מנת שאין לבעליך רשות בהם, ולא פירש שתהא המתנה(ד) הזאת לכך ולכך או למה שתרצה תעשה בהם, הרי זה יקנה אותה הבעל לאכול פירותיה ודבר זה אסור, שהרי הוא אסור בהניית חותנו(ה). ³⁰⁸וייש אומרים דאפילו(ו) באומר לה: על מנת שאין לבעליך רשות בהם ומה שתרצי תעשי בהם, קנה הבעל ואסור בהם:

(א) רוצה לתת לבתו מעות - דוקא מעות אבל אם רוצה ליתן לה מזונות אין צריך לומר כלום לפי שאין לבעלה זכייה בהם (ט"ז וש"ך), וכל מקום שמותר לתת לבתו יכול גם ליהנות ממנה דמשל אשתו נהנה (ט"ז), והטעם שאין לבעלה זכייה בהם שהרי זן אשתו ובניו במודר הנאה כדלעיל (סי' רכא ס"ב) (ש"ך).

(ב) או למה שתלבשי כו' - אם לא אמר לה אלא "המעות הללו נתונים לך על מנת שתהיה אוכלת ולובשת", ולא אמר לה "על מנת שאין לבעליך רשות בהן", דכל שלא א"ל "ע"מ שאין לבעליך רשות בהן" פשיטא דזוכה בהם בעל ואסור (ש"ך), ואם אמר "ע"מ שאין לבעליך רשות" לבד לא מועיל עד שיאמר "מה שאת נותנת", ואם רק אמר "במה שאת נותנת" מועיל (פ"ת).

(ג) לא קנה הבעל - אם מתה האשה לא יורש הבעל, שכן לא קיים התנאי, ולכן חוזר לאב (פ"ת * שעה"מ).

(ד) ולא פירש שתהא המתנה כו' - דוקא שא"ל "ומה שתרצי תעשי בהם" גילה דעתיה דגם לדידה לא נתן לגמרי שיאמר מיד זכה בהם הבעל אלא הרי הוא כאילו אמר לה "הרי הם שלך לאותו דבר שתרצי לעשות בו בכל שעה", והוא כאומר ש"תעשי בו דבר פלוני בפרט", אבל כל שלא פירש כלל, אלא אמר "על מנת שאין לבעליך רשות בהן", לא מהני, כיון שזכתה בזה לכל דבר, זכה בהם גם הבעל, אבל הי"א ס"ל דדוקא במפרש ש"תעשי בו דבר פלוני", אז לא קנתה לגמרי, אלא לאותו דבר, לכן לא זכה גם הבעל ומהני מה שאומר "ע"מ שאין לבעליך רשות בהם" ואם לא אמר "על מנת שאין לבעליך רשות בהם", אלא אמר "הריני נותן לך במתנה שתעשה בו דבר פלוני" אסור דהוה ק"ו דאם אמר "על מנת שאין לבעליך רשות בהם", לא מהני, ק"ו הך מילתא שלא זכר כלל את הבעל, דזכה בו הבעל בקבלתה, שצריך לומר שניהם (ט"ז).

(ה) שהרי הוא אסור בהנאת חותנו - יש להקשות כיון שחתנו אסור ליהנות משל חמיו כיון שהדירו למה לא יהיה מותר לתת לבתו אפילו סתם, שהרי חתנו לא יהנה מן אותה המתנה כלום, שודאי לא יעשה איסור. וי"ל כיון שעכ"פ זכה במתנה בקבלת אשתו, ה"ל כאילו הוא קיבל מחמיו, וחוזר ונותן אח"כ לאשתו, ולכן אף אם גם החתן הדיר עצמו מנכסי חמיו, לא מהני שיתן חמיו מתנה לאשתו (ט"ז).

(ו) וי"א דאפילו כו' - כיון דאינו מפרש בפירוש לצורך מה נתנן לה, הוי מתנה לכל דבר, ותו לא מהני "ע"מ שאין לבעליך רשות בהן", שכבר קנה אותה הבעל, דיד אשה כיד בעלה. ועי' באה"ע (סי' פה ס"א) סתם המחבר כסברא הראשונה ולא הביא דעת הי"א ובמחלוקת לענין נדרים הולכין לחומרא וגבי כסף לקולא לנתבע וחומרא לתובע ומי שמוחזק המוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך).

⁸¹ ז"ל: שלשה שמודרים זה מזה שאינם מצטרפין לזימון. הגה: ודוקא כשכל אחד אוכל מכרו, אבל אם אוכלים מכר בעל הבית, מצטרפין דהא אוכלים מכר אחד. משנה ברורה: לשלשה שמודרים וכו' - בין שכל אחד מהם מודר מחבירו בין שאחד מודר מהשנים והשנים ממנו דע"פ אותו האחד אינו יכול לאכול משלהם והם משלו לכך אינם מצטרפין אבל כששנים מודרים מאחד והוא אינו מודר מהם ודאי מצטרפין כיון שהאחד יכול לאכול עמהם.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג – סי' רסט)

סימן רכג – דין המדיר בנו לתלמוד תורה, ובו ד' סעיפים:

(א) ³⁰⁹המדיר עצמו מהנאת בנו, כדי שלא יתבטל הבן מלימודו בשבילו, מותר הבן(א) למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ולצלול לו דג קטן. וכן מותר(ב) לקנות לו מהשוק מה שצריך, אם הוא אדם שאין דרכו לקנות בעצמו או אם היא אשה שהדירה את בנה:

(א) מותר הבן כו' - דמסתמא מדברים קטנים כאלה שאין בהם ביטול תורה כל כך לא הדירו, אבל האב שהדיר הנאה מבנו מפני שאינו עוסק בתורה אסור לעשות לו אפילו דברים אלו ואסור לעשות לבנו שום דבר (ט"ז וש"ך).

(ב) וכן מותר כו' - דכיון שהוא אדם חשוב או אשה שאין דרכה לקנות בעצמה אנן סהדי דאדעתא דהכי לא הדירוהו (ש"ך).

(ב) ³¹⁰האומר לבנו: הרי אתה אסור בהנאתי, או שנשבע שלא יהנה בו, אם מת, יירשנו. אסור עליו הנאתו ופירש בין בחיי בין במותי, אם מת, לא יירשנו (וע"ל סי' רמ"ז). NO @

@MB

(ג) ³¹¹אסר בנו מהנאתו ואמר: אם יהיה בן בני זה תלמיד חכם יקנה בני זה נכסי כדי להקנותם(ג) לבנו, הרי זה הבן אסור בנכסי האב ובן הבן מותר בהם, אם יהיה תלמיד חכם כמו שהתנה:

(ג) יקנה בני זה נכסי כדי להקנותם - משום דאכתי לא הוה בן הבן בעולם והוי ליה מזכה לעובר ומזכה לעובר לא קני, אלא הקנה לבנו שיקנה לבן בנו היינו שהקנה לבן בנו ע"י בנו מעכשיו בקנין סודר (עי' חו"מ סי' רי"ט"ז)? (ט"ז).

(ד) ³¹²זה הבן האסור בירושת אביו אם נתן(ד) ירושת אביו לאחיו או לבנו, הרי זה מותר. וכן אם פרעם בחובו או בכתובת אשתו. וצריך להודיעם שאלו נכסי אביו שאסרם עליו:

(ד) אם נתן כו' – פי' לא שינתנו להם ממש דאם כן נהנה מטובת הנאה שלהם, אלא שמראה להן מקום ואמר להם "נכסים אלו אסר עלי אבא ואיני יודע מה אעשה בהם טלו לעצמכם ועשו מהם מה שתרצו" וכן בחוב וכתובת אשתו מיירי שבי"ד מגבין להם שלא מדעתו, אבל מדעתו אסור כדלעיל (סי' רכ"א סק"ו?), וי"א דבבניו ואחיו אפילו שיתנה להם ממש מותר כיון שמודיעם שממון זה אסור לו ומפני כך נותנם להם והם גם כן בניו ואחיו שיש להם שייכות בממון זה הלכך אין לו עליהם טובת הנאה ומותר. ובאמת יכול ליתן בידים ממש ליורשי האב הקרוב קודם על פי הנחלה וצריך להודיען שזה ממון אבא שאסור לו (ט"ז וש"ך), אמנם דוקא דיעבד מהני אם נתן או פרע אבל לא לכתחלה אף על גב שמודיע (ט"ז), וי"א דלבניו לא יתן כלל דאין לך הנאה יותר מזה ואם אין לו מה יאכל מותר לו ללוות ובע"ח באין ונפרעים מחלקן מן הירושה, אבל אם יש לו אסור, אלא יתן ליורשי האב ואם אין יורשים יתן לצדקה ואין צריך להודיע לצדקה זה ממון אבא מיהו רשאי לאבדו ולהשליכו לים ומ"מ מצוה לכופו בזה ליתן לצדקה (ש"ך), ולמאן דאוסר לעיל (סי' רכ"א סק"ח) בפריעת חוב ברור או משכון הוא הדין הכא אלא צ"ל דהכא בחוב בעל פה וכה"ג שאינו חוב ברור (ש"ך), עי' ש"ך מש"כ לענין סי' רכ"א, ועיקר דבע"ח לא מדעתו מפרע דזהו אסור, אלא דהב"ד בעל כרחו גובים, ואין חוששין למה שנהנה ממילא בכך (רע"א).

סימן רכד – מי שאמר נכסין עלי חרם, ובו סעיף אחד:

(א) ³¹³ראובן שאמר לשמעון: הריני עליך חרם, או הרי אתה אסור בהנאתי. ראובן מותר בהנאת שמעון, ושמעון אסור בהנאת ראובן. ואם אמר לשמעון: הרי אתה עלי חרם, ראובן אסור בהנאת שמעון, ושמעון מותר בהנאת ראובן. הריני עליך חרם ואתה עלי, שניהם אסורין ליהנות זה מזה, ומותרים בדברים שהם בשותפות לכל ישראל, כמו הר הבית והעזרות, ואסורין בדברים שהם בשותפות לבני אותה העיר, כמו בית הכנסת(א) והתיבה והספרים. ומה תקנתם, שיקנו חלקם שיש להם בו לאחר, ונמצא שאין אחד מהם נהנה משל חבירו. ³¹⁴וי"א שהם מותרים(ב) בכל דבר שאין בו דין חלוקה. הגה: ומי שקטליל ציתו

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

לצית הכנסת, יש צחקנת ר' גרשון שחינו קשיוג) לאסרה על א' מצני הקהל, אר"כ יאסרנה על כולם:

(א) כמו בית הכנסת כו' - כל זה מעיקר הדין אבל מצד התקנה אין אדם יכול לאסור חלקו מב"ה ולא מספרים ואם אסר אין איסורו איסור עי' או"ח (סי' קנג סט"ו)⁸² (ש"ך).

(ב) ויש אומרים שהם מותרים כו' - שאלה נידונים כאין בו דין חלוקה, אבל המחבר סובר אע"פ שאין דרכו לחלק, מאחר ויש בו דין חלוקה, אסורים להשתמש עד שיחלקוה (עי' לקמן סי' רכו ס"א) (ט"ז), ועיקר דברי הי"א (ש"ך), וי"א שאין בזה משום אין בו דין חלוקה אלא שכולם משתמשים בו ביחד, ולכן אי אפשר לומר ברירה (פ"ת * משכנ"י סי' ג).

(ג) שאינו רשאי כו' - עי' או"ח (סי' קנג סט"ז)⁸³ (ט"ז), עי' שם ברמ"א (ש"ך), דוקא השאיל בפירוש, אבל סתם שרבים נכנסו בו להתפלל, לא נתקן תקנה כזו (רע"א), אם יש בהכ"נ אחרת באותה העיר יכול לאסרו (רע"א).

סימן רכה - ובו סעיף אחד:

(א) ³¹⁵האומר לחבירו פירותיו של פלוני אסורין עליך, אינו כלום (א) אלא אם כן ³¹⁶ענה הנאמר, אמנ(ב):

(א) אינו כלום - שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו על חבירו ועי' לעיל (סי' רט ס"ו) (ש"ך).
(ב) אמנ - עי' רמב"ם בתחלת ספר המורה: ואני משביע באלקי ישראל כל מי שיקרא במאמרי זה וכו', וכן ברח"ו ז"ל שגם הוא השביע כעין שבועה זו, אף שהוציאו בלשון שבועה מ"מ אינה אלא גזירת חרם ונידוי, ואסור לזלזל בשבועות אלו (פ"ת).

סימן רכו - שותפים שהדירו זה את זה, ובו ג' סעיפים:

(א) ³¹⁷שנים שהם שותפים בחצר ונדרו הנאה זה מזה, ³¹⁸אם יש בו דין חלוקה (א) חל הנדר (ב) ואסורין ליכנס בו ³¹⁹עד שיחלקו (ג) ויכנס כל אחד בשלו. וכ"ש ³²⁰אם אחד מהם הדיר לאחד מן השוק מנכסיו, ³²¹שאסור ליכנס בו (ד). ואם אין בו דין חלוקה⁸⁴, לא חל הנדר (ה) ומותרין ליכנס בו, בין אם הדירו זה את זה או שהדיר אחד מהם לאחד מן השוק מנכסיו. ³²²ודוקא כשאותו מן השוק שהוא מודר נכנס לצורך השותף, בין שהוא צריך לשותף בין שהשותף צריך לו, אבל ליכנס בו שלא לצורך השותף, אסור. הגה: ³²³וכן הדין צנניסו) שהיה להם יחד מקום צבית הכנסת, ואמר אחד לחבירו: חלקי יהא לך הקדש, למאחר דקאמר לך הקדש, ודאי כוונתו לאסרו עליו. אצל אס אמר: יהא הקדש, ולא אמר: לך, לא כיון אלא שהיה הקדש לענייניו, ומותר חבירו ליהנות ולישב עליה. והוא הדין בכל כיוצא בזה. ³²⁴וכן אס היו שותפין בדבר המטלטל, אס יש בו דין חלוקה אסורים בו. ואם אין בו דין חלוקה, מותרין בו:
(א) אם יש בו דין חלוקה - היינו ד' אמות על ד' אמות לכל אחד עי' חו"מ (סי' קעא ס"ג)⁸⁵ (ש"ך).

⁸² ז"ל: אין אדם יכול לאסור חלקו מבהכ"נ ולא מהספרים; ואם אסר, אינו כלום.
מ"ב: אין אדם וכו' - היינו בין ליחיד בין לכל הקהל: אינו כלום - כן תקנו הגאונים דאל"כ כל אחד שיהיה לו דבר מה עם חבירו יאסור חלקו עליו וממילא יהא כל ביהכ"נ אסורה עליו דאין ברירה:
⁸³ ז"ל: מי שהשאיל ביתו לבהכ"נ ויש לו מריבה עם אחד מהקהל, אינו יכול לאסרה אר"כ יאסרנה לכל הקהל כאחד. הגה: ודוקא שהשאיל תחלה סתם, אבל אם התנה מתחלה שכל זמן שירצה למחות יהא בידו למחות, או שלא השאיל להם בפירוש אלא הניחם ליכנס לביתו, הרשות בידו למחות במי שירצה.

מ"ב: אינו יכול לאסרה - היינו מצד חרם דר' גרשון שיש ע"ז והטעם נראה דחששו לבזיון דהוא גברא, משא"כ כשיאסור לכולם ליכא כיסופא. והא דיכול לאסור לכל הקהל היינו משום דלא השאיל להם אלא בסתם האם השאיל להם לזמן עיין ביו"ד (סי' רכא ס"ו-ז) דיש פלוגתא אם חל איסור בתוך הזמן.

⁸⁴ עי' לעיל ט"ז סי' רכד סק"א שמקום שאין דרך לחלקו כמו בית הכנסת הוי כמו שיש בו דין חלוקה, ואסורים להכנס לשם.

⁸⁵ ז"ל: אי זהו דין חלוקה, כל שאילו יחלק לפי השותפים יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו. אבל אם אין שם הכל קרוי על החלק, אין בו דין חלוקה. כיצד, כל חצר שאין בה ד' אמות על

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג - סי' רסט)

(ב) חל הנדר - ולא שרי מטעם ברירה כיון שיש לתקן בחלוקה (ש"ך).
(ג) ואסורים ליכנסו בו עד שיחלקו - י"א מטעם דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה (ב"מ ורע"א), והוי כלקוחות ודמי לקונם לביתך שאני נכנס דמותו רק במכרו לאחר אבל לא במכרו להנודר ע' ש"ך לעיל (סימן רט"ז סק"ט?) (רע"א), וי"א אפ"ה אנן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל א' מהם לאוסרה על חבירו בענין שתהא נאסר עליו לאחר חלוקה (ב"מ), והרשב"א אוסר שלא מהני חלוקה כיון דקיי"ל אין ברירה (ב"מ) HR⁸⁶.

(ד) שאסור ליכנס בו - אפילו לצורך אחד מהשותפין אסור, ועיקר כמחבר (ש"ך), ויש חולקים שמותר ליכנס אם הוא לצורך א' מהשותפים דמדאורייתא יש ברירה ובאין בה דין חלוקה מותר אפילו לצורך עצמו, דכל שאין בו דין חלוקה אין כאן נדר לגמרי על חצר זה, אפילו הדיר אחד מן השוק דיכול לומר לו "לא לתוך שלך אני נכנס אלא לתוך של חבירך", ובזה אמרינן יש ברירה. אבל ביש דין חלוקה לא יכול לומר "לתוך של חבירך אני נכנס", כיון שיש מקום לחלוקה בין הרשויות מעורבים, ומ"מ כשהוא לצורך אחד מהשותפין יכול ליכנס לפי שהחצר קנוי לכל א' מהם ולכל מי שצריך להם אבל ליכנס לתוכו אחד מן השוק לעצמו אסור שאם הקנו זה את זה החצר לדריסת רגליהם ולכל מה שצריך להם לא הקנו אותו לכל העולם וכלול בזה הצריך לחצר אפי' לטובת עצמו על ידי השותף יש היתר שהחצר קנוי לו לזה אבל ביש דין חלוקה אע"פ שמן התורה מותר לשותפין להיכנס עכ"ז מאחר ואפשר בתקנה אז לא אמרינן יש ברירה שבידם לכוף כל אחד את חבירו, משא"כ באחד מן השוק הברירה מועלת לו גם בזה כיון שהוא לאו בר חלוקה עם הנודר ממנו, אבל המחבר פסק לשיטתו דבאין בו דין חלוקה מותר דוקא בנכנס לצורך אחד מהשותפין. אבל כל שצריך לנודר איסור גמור הוא ומה שכתב שהוא צריך לשותף ורצה לומר השותף השני (ט"ז).

(ה) לא חל הנדר - דיש ברירה, כיון דעל כרחך שלחבירו קנוי לו החצר ללכת בכולו אין כח בידו לאסרו עליו דהוי כאוסר על חבירו את של חבירו, והיינו יש ברירה דקאמרינן, דכל עידן דעייל בחצר רואים כאלו מקום דריסתו קנוי לו לבדו דעל תנאי זה ניקנית להם החצר מתחלה, כיון שאין חבירו יכול לכופו לחלוק. וברירה זו מעיקרו קנייה היא, דהוי כמאן דזכי להיות קנוי לכל אחד בפני עצמו בשעה שידרוך בה כף רגלו בשעת דריסתו ואע"פ דבדאורייתא אין ברירה אלא הך ברירה דהכא שונה מברירה דעלמא וה"ה שאר כל תשמיש שאינו כמו תשמיש דרחיים ותנור וגידול תרנגולים מותר באין בו דין חלוקה (ש"ך).

(ו) וכן הדין בשנים כו' - סדר הג"ה הזאת אינה מדוקדקת, דבשותפות מקומות אלו אין בו חלוקה וכיון שכן אינו יכול לאסור כלל על חבירו אלא דבמקום שאדם יכול לאסור על חבירו יש חילוק בין אומר "הקדש לך" או לאו וכמו שכתב כאן רמ"א, ואם כן צריך לומר דרמ"א מיירי כאן במקומות שיש בהם דין חלוקה (ט"ז).

(ז) לא כוון אלא שיהא הקדש לעניים - ואם פירש עכשיו למה נתכוון אם להקדש עניים או להקדש בדיק הבית הכל לפי פירושו (וכדלעיל סי' רח ס"?) ועי' לקמן (סי' רנח ס"א?) (ש"ך).

(ב) ³²⁵בשהדירו שניהם זה את זה, אסורין להעמיד(ת) בו תנור וכירים וריחים ותרנגולים. היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו, הוא אסור בהעמדת(ט) תנור וכירים וריחים ותרנגולים, ואסור ליכנס בו אם יש בו דין חלוקה, וחבירו מותר בכל. והיו כופין את הנודר(י)(יא)(יב) למכור(יג) חלקו אם נאסר בלשון הצרי(יד), שמותר בו לאחר שימכר:

Commented [O66]: ר
ערה?

Commented [YL67]:
קמן בשיטת המחבר
הוא כותב דזוקא לצורך
השותף שלא נדר, וצ"ע
למה לא כתב כן בדעת
הרא"ש

Commented [O68]: ל
א הבאתי את דברי
הש"ך סק"ה

Commented [YL69]:
א הבאתי דברי הט"ז
סק"ג

ד' אמות מרובעות חוץ מד' אמות של הפתחים אינה קרויה חצר. וכל שדה שאין בה כדי זריעת ט' קבין אינה קרויה שדה. וכל גנה שאין בה כדי זריעת חצי קב אינה קרויה פרדס. לפיכך אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד ואחד מהשותפין, ולא את השדה עד שיהא בו זריעת ט' קבין לכל אחד, ולא הגנה עד שיהא בה חצי קב לכל אחד ואחד [ולא את הפרדס עד שיהא בו בית ג' קבין לכל אחד ואחד]. במה דברים אמורים בארץ ישראל וכיוצא בה, אבל בבבל וכיוצא בה אין חולקין את השדה עד שיהא בה כדי חרישת יום לזה וכדי חרישת יום לזה, ולא את הפרדס עד שיהא בה ל"ו אילנות לזה ול"ו אילנות לזה, כדי עבודת אדם אחד ביום אחד. ושדה שמשקים אותה בכלי עד שיהא בה כדי שימלא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה.

⁸⁶ צ"ע שכן הב"מ לעיל סי' רכד כתב שדריסת הרגל אסורה רק מדרבנן, ומדרבנן יש ברירה.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

Commented [YL70]

מה שהוא חולק על העט"ז לא הבאתי

(ח) אסורים להעמיד - אפילו אין בו דין חלוקה, וטעם הדבר דכשהעמיד רחיים באים רוב עם לשם וממלאים חלקו וחלק חבירו וכן לגדל תרנגולים דמתפשטים בכל החצר, וכן כל תשמיש בעולם שממלא כל החצר כגון להניח ולשטוח פירות בכל החצר וכה"ג אסור (ש"ך) 87.

(ט) הוא אסור בהעמדת כו' - אפילו באין בו דין חלוקה (ש"ך).
(י) והיו כופין את הנודר כו' - דחיישינן שמא יכשל חבירו על ידי נדרו וי"א דלא חיישינן למכשול חבירו אלא למכשול הנודר, וי"א דאדרבה הנודר יזכור שנדר ויזהר משא"כ במודר שלא הוציא נדר מפיו אפשר שישכח לפיכך חייב למכור (ט"ז), ואפילו באין בו דין חלוקה דאף ע"פ דשרי למודר ליכנס מ"מ חיישינן שמא ישתמשו תשמיש שלא אסור כגון העמדת תנור כו' וי"א דהיכא דמותר ליכנס בחצר אין כופין וי"א דאפי' באין בו דין חלוקה כופין וי"א דאין כופין וראשון עיקר, וכשרוצים לחלק או כשרוצים בגוד או אגוד באין בו דין חלוקה אין כופין אלא יעשו כמו שירצו (ש"ך), עי' ש"ך ויש חולקים, שכן מה שמחלק המתבר דוקא בלשון "חצירי" הוא דמהני כפיה ולא בלשון "חצר זה", מדבר רק במקרה שהנודר אסר חבירו מחלקו, דבזה שפיר בחצירו יש תקנה להמודר, משא"כ ב"חצר זה" דמה בכך שימכר חלקו, מ"מ יהיה המודר אסור. אבל בשהדיר עצמו מחלק חבירו, לא כופין אותו למכור את חלקו, דאין התקנה בהכפיה. ולכן אפילו בנודר מ"חצירי" אין תקנה למכור להשותף ולפי זה רואים דלא כדברי הש"ך סק"י? [והש"ך עצמו חזר בו בנקה"כ]. וכל זה דוקא בשלא אסר אלא חצירו או נכסיו אבל באסר הנאתו על חבירו, א"א למכור זה לזה כנ"ל (סי' רא ס"ה) (ב"מ).

(יא) שם - דוקא הכא בנודר א' מהם כופין כיון דאיהו אסור וחבירו מותר חיישינן שמא יתקנא בחבירו אבל כשנדרו הנאה זה מזה דשניהם אסורין לא חיישינן דכל חד וחד יזכור באיסורו, וי"א דאם נדרו הנאה זה מזה וא' מהן רגיל כופין את הרגיל למכור, דאין כופין כשנדרו הנאה זה מזה משום דכיון דשניהם נדרו מאי אולמיה דהאי מהאי הלכך אין כופין (ש"ך).

(יב) שם - בין שהדיר עצמו מחלק חבירו בין שהדיר חבירו מחלקו כופין (ש"ך).
(יג) למכור - י"א דוקא במוכר לאחר אבל לשותף אסור למכור אף על פי שלא אמר אלא חצירי דלנודר עצמו אסור שהרי הוא נהנה מביתו שמכחו בא לו, ועיקר דאם אותו השותף שלא נדר רוצה למכור חלקו אסור למכור להנודר (ש"ך).
(יד) אם נאסר בלשון חצירי וכו' - עיין מ"ש לעיל (סי' רטז ס"ו?) (ט"ז), אבל אם אמר "חצר זה" מאי מהני כפייה למכור כיון שאסור גם לאחר שימכור וכדלעיל (סי' רטז ס"ה) ע"ש (ש"ך).

(ג) 326 בעל שאוסר הנאתו על אחרים, אסורים ליכנס בנכסי מלוג של אשתו, ואינו דומה לשותף (טו) שהדיר את אחד מן השוק; (טו) ואינו דומה לשותף כו' - דאין ברירה שייך בנכסי מלוג (ט"ז, ש"ך).

סימן רכז - דין מי שאסר עצמו מכל ישראל, ובו ג' סעיפים:

(א) 327 מי שאסר עצמו מכל ישראל, אסור לקנות מהם ולמכור להם (א) זבינא מציעא דאית ביה הנאה ללוקח ולמוכר, אלא לוקח ביותר (ב) ומוכר בפחות. ואם אסר הנאתו עליהם⁸⁸, לוקח מהם (ג) בפחות ומוכר ביותר, אם ישמעו לו. וזבינא חריפא (ד) הוא הנאת הלוקח ולא הנאת המוכר, הילכך אם אסר עצמו מהם יקננו מהם ביותר (ה), ומוכר להם בשוה (ו). ואם אסרם עליו (ז), ימכרנו להם ביותר, אם ישמעו לו, ויקננו מהם בשוה. וזבינא דרמי באפיה (ח), הוי הנאת המוכר ולא הנאת הלוקח הילכך אם אסר עצמו מהם ימכרנו להם בפחות, ויקננו מהם בשוה. ואם אסרם עליו, יקננו מהם בפחות אם ישמעו לו, וימכרנו להם בשוה:

(א) אסור לקנות מהם ולמכור להם - לעולם בכל ענין ואפי' שוה בשוה (ש"ך).
(ב) לוקח ביותר - אפי' ככה"ג לא שרי אלא בנותן דמים תיכף אבל ליקח בהקפה זה גופא הנאה היא שנותן לו בהקפה ונמצא נהנה באיסור (פ"ת).

⁸⁷ עי' ט"ז לעיל סק"י (ד).

⁸⁸ עי' לעיל סי' רכא סק"ב (ב) בענין כדרך הנאתו.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

- (ג) ואם אסר הנאתו עליהם לוקח מהם כו' - אבל בשוה בשוה אסור בכל ענין (ש"ך).
- (ד) וזבינא חריפא - פירוש סחורה שהכל קופצים עליה (ט"ז), וי"א שהסוחרים קופצים עליה (ש"ך), הא דשרי ליקח או למכור כל אחד לפי דינו היינו שאסר עצמו מישראל אבל אם אסר נכסיהם עליו אסור בכל גווני אפילו שוה מאתים במאה או איפכא שנדרו חל כבר על נכסיהם. האוסר הנאתו עליהם ואסור בזבינא חריפא כפי דינו היינו אפילו בנכסים שקנה לאחר נדרו אף על גב דקיי"ל אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם שאני הכא דאיסורא בהנאה דידיה תליא ואיהו הא איתיה בעולם (ט"ז וש"ך), עי' ש"ך, ועי' דברי (סי' רד סק"יב) פ"ח.
- (ה) יקננו מהם ביותר - דוקא ולא שוה בשוה וכ"ש בפחות דאסור, וכן באסרם עליו ימכרנו להם ביותר אבל לא שוה בשוה או בפחות (ש"ך) 89.
- (ו) שוה בשוה - ולא גזרינן ליקח אטו למכור (כמו בסי' רכא ס"ה) דהתם אם לא ישא ויתן עם זה ישא ויתן עם אחר אבל הכא א"א לו (ט"ז), וביין אף בזבינא חריפא אסור דהוי הנאת מוכר (רע"א).
- (ז) ואם אסרם עליו כו' - ואם אסרם עליו ואסר מהם גם כן אסור בהן בכל ענין ויהנה לאומות אחרות ולא ישא ויתן עמהם ולא ישאו ויתנו עמו ולא ישאל מהן ולא ישאל להן ולא ילוה מהן ולא ילוה אותן (ש"ך).
- (ח) וזבינא דרמי באפיה - פירוש עסק שלא קפץ עליה (ט"ז), וי"א דהיא סחורה שאין סוחרים קופצים עליה ודומה לו כמי שמונחת לו על פניו (ש"ך).
- (ב) 328 אסר הנייתם עליו, ה"ז משאילין (ט) ומלוה אותם 90, אבל הוא לא ישאל ולא ילוה מהם. ואם אסר הנאתו עליהם והנאתם עליו, לא ישאל ולא ילוה להם ולא ממנו:
- (ט) ה"ז משאילין כו' - ולא גזרינן אטו לא ישאל ולא ילוה וכן במכירה לא גזרינן אטו לקיחה כדלעיל (סי' רכא סק"ל?) דשאני הכא כיון שנדר מכל ישראל לא גזרו, ולא דוקא בנדר מישראל לא גזרו אלא ה"ה מן שאר אומה שלימה שאין גזרינן אלא בנדר מיחיד אבל לא מאומה שלימה כולה (ש"ך).
- (ג) 329 מי שאסר הנאתו על הכהנים ועל הלויים, באים ונוטלין (י) תרומותיו ומעשרותיו בעל כרחו. ואם אמר: כהנים אלו ולויים אלו, יתן לכהנים ולויים אחרים. 330 יוכן הדין במתנות עניים (יא) לעניים:
- (י) באין ונוטלין כו' - כיון דתרומה לא ראוי אלא לכהנים כיון שהוא אוסר אותם עליהם, הרי הוא עושה אותם כעפר, וזוכים מן ההפקר, וה"ה מי שאסר נכסיו על עצמו שיכולין אחרים ליטלן בע"כ מהאי טעמא וי"א דאין אחרים יכולין ליטלן ממנו בע"כ אלא יכול ליתנו לצדקה או שאר מצוה ולא עוד אלא אפילו נטלו מוציאין מידו ומכל מקום אם אכלו כבר פטורים מלשלם שהרי אינם שווים כלום אבל אם הוא שאל על נדרו וכגון שנשאר מאותו דבר שנאסר, דאם לא כן לא שייך בו התרה, מחוייבים לשלם מה שאכלו (ש"ך).
- (יא) במתנות עניים - פירוש לקט שכחה ופאה. וה"ה לענין צדקה שב"ד שולחין וממשכנין אותו בע"כ ונותנים לעניים כיון דקיי"ל (&) כופין על הצדקה (ט"ז וש"ך), א"נ אם יש לו צדקה מופרשת (ש"ך).

סימן רכח - דיני התרת נדרים, וההבדל שבין פתח להרטה, והיאך נקרא דעת רבים, ובו נ"א סעיפים:

- (א) 331 מי שנדר ונתחרט, יש תקנה ע"י הרטה, ואפילו נדר (א) באלהי ישראל. כיצד יעשה, 332 ילך אצל חכם מומחה, דגמיר וסביר, ואם אין יחיד מומחה, ילך (ב) אצל שלשה הדימוות 91, והוא דגמירי להו וסבירי (ג) 333 וגם יודעים לפתוח לו פתח(ר), ויתירו לו. והאידנא אין מומחה(ה) שיהא ראוי להתיר ביחיד 92:

89 עי' לעיל סיק רכא סק"כ(ז) ט"ז ורע"א.

90 אין חסרון של פרוטה של רב יוסף משום כיון דאינו אלא הצלת היזק שפוטר עצמו מחיוב העני (נתה"מ סי' עב סק"?) ועיי"ש בט"ז שאין פרוטה של רב יוסף חשוב לענין נדרים.

91 וג' אלה צריכים שיהיו יחד באותו העת ולא בזה אחר זה (מהרש"ם ח"ב סי' רמה). ומספיק אם רוב מסכימים להתיר (הר צבי יו"ד סי קפט), וי"א בהתרת נדרים דלא אזלינן ביה אחר הרוב אלא

Commented [YL71]
שום טובת הנאה ממון ולהכי אסור ורישא דבאים הכהנים ונוטלים בע"כ היינו טעמא - לאן זה שייך

Commented [YL72]
רי כאשר אכלו זה היה מותר?

Commented [O73]
י' ריש חו"מ לענין גמיר וסביר.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(א) ואפי' נדר כו' - כלומר נשבע דהא באלקי ישראל שבועה היא (ש"ך).
(ב) אין יחיד מומחה ילך - אם יש יחיד מומחה לא מהני ג' הדיוטות, ואף שכתבו הפוסקים דאין מומחה האידנא מ"מ ראוי לחוש לחומרא במקום שיש חכם או אב"ד שלא להתיר בג' הדיוטות רק לצרף ב' עם הרב וי"א דכל חכם מובהק בדורו הוא יחיד מומחה לנדריים, וי"א שאין איסור ללכת לג' הדיוטות, ולכתחילה מותר להתיר אצל ג' הדיוטות במקום שיש רב העיר, וי"א דלכתחילה אין יכולין משום כבודו של חכם אבל בדיעבד הנדר הותר⁹³ (פ"ת).
(ג) דגמירי להו וסבירי - פי' שמבינים מה שלומדים עמהם⁹⁴ (ט"ז, וש"ך), כלומר שלומדים עמהם הלכות ומבינים ומשמע אפילו לית בהו חד דגמיר מעצמו אלא כל דגמירי להו אחרים וסבירי מתירין שהתרת נדרים אינו דין (ש"ך), אבל גמיר וסביר דמומחה פירושו שהוא כבר יודע בקבלה מרביתו ויודע סברות גם מעצמו (ט"ז).

הסכמת שלשתן בעינן מגזה"כ (יהודה יעלה יו"ד ח"א סי' שכ) [לדעת היהודה יעלה, צ"ע שכן מסתמא אין חסרון לחפש עוד אחד עם השנים שמסכימים להתיר].

יא. שו"ת מבי"ט [ח"א סו"ס שלא], שהטעם שלשיטה זו יכול החכם להתיר כשיודע הוא שהנודר מתחרט מנדרו גם בלא דעת הנודר, היינו דוקא כשיודע החכם שהנודר רוצה שיתירו לו, אלא שלא אמר לזה החכם שיתיר, אבל בלא ידיעה שרוצה שיתירו לו, אינו יכול להתיר כלל, שיש כמה אנשים שמתחרטים אך אינם רוצים להתיר, ונשבעים ומקיימים אע"פ שהם מצטערים בקיומו, עיי"ש. [והו"ד בשיירי כנה"ג שם בסימן רכח בהגהות הבי"א אות מ].

ב. ערוה"ש סימן רכח סעיף א.

ח. חכמת אדם [כלל ק סימן ה].

ועי' בשו"ת משכנות יעקב [יו"ד סימן נה] שכתב להוכיח מסוגיית הגמרא בנדרים שם כדברי הרשב"א שבכל גוונא מתירים מעומד, וגם כשמתירים ע"י 'פתח', עיי"ש. ובהג"ה [בשו"ת משכנות יעקב שם] הניח בצ"ע דברי שו"ע שסתם כדעת הרא"ש [הג"ל בהערה יז], ולא הביא דעת הרשב"א אפילו בלשון "יש אומרים", (והוסיף שגם סתימת דברי הרמב"ם משמע כהרשב"א), עיי"ש.

על ט"ז סק"ז:

וגם בחכמת אדם [כלל ק סימן ג] ובערוה"ש [בסימן רכח סעיף יב] כתבו בסתם שהיום נוהגים שהמתירים יושבים, עיי"ש, ולא חילקו בין התרה ע"י 'פתח' להתרה ע"י 'חרטה', ויתכן שזהו משום שהיום רגילים בכל התרה להתיר ע"י 'פתח'. (ובאמת גם בהתרת נדרים דערב ראש השנה המנהג שהמתירים יושבים, וכדלהלן בפרק עט סעיף ד).

לב. שו"ת עין יצחק [להגרי"א ספקטור זצ"ל, יו"ד סימן כד אות ג], שו"ת מהרש"ם [ח"ב סימן רג, ד"ה ועוד] והגרש"ז אויערבאך זצ"ל [בישלמי נדר' אות כה, וב'מנחת שלמה' נדרים כג ב, עמ' קמח], שיש עצה למי שנשבע לשמור דבר מסויים בסוד ולא לגלותו לשום אדם, ועתה רוצה להישאל על כך ולגלותו,

⁹³ ואם אין הרב מקפיד זה מותר לכתחילה (ערה"ש אות ה).

⁹⁴ דעניין פתיחת הפתח די כשאחד מהם יודע היטב וכן דין דחרטה, אבל מסבירי וסבירי שלא יהיו ע"ה גמורים דלא כבית יוסף (ערה"ש אות ד)
צריך שהמתירים יהיו בקיאים בדינים אלו שכתבנו בכלל זה שהרי יש נדרים שאין להם התרה (חכמת אדם כלל ק ט"ב).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(ד) לפתוח לו פתח - החילוק שבין פתח לחרטה הוא מבואר בסעיף ז' ומשמע כאן דאע"פ שהתרה זו שבא לפנייהם היא ע"י חרטה מ"מ לא יתירו, כל שאינם יודעים גם התרה על ידי פתח, דשם יודמן שיצטרך לפתח (ט"ז), אף על גב דלא בעינן פתח לכל הדברים מ"מ אינם ראויים להתיר אפי' ע"י חרטה אם לא שיכולין להתיר ג"כ ע"י פתח דשם יבא לפנייהם נדר שצריך פתח ולא ידעו להבדיל בין נדר לנדר פרישה (ש"ך)⁹⁵.

(ה) והאידנא אין מומחה - משמע שאפילו בדיעבד לא הוה היתר, ואפילו בשתיים (ט"ז), ואין להתיר אלא בג' דגמרי להו וסברי קצת כמ"ש וכל שאינו כן אפילו יש בהן אחד חכם גדול לא כלום הוא וכן כל שאינם ג' אפילו הם שניהם חכמים גדולים אין התרתם התרה ואפילו דיעבד וצריך לחזור ולהתיר בג' (ש"ך).

(ב) אין לאדם להתיר (ו) לכתחלה במקום רבו⁹⁶, ולא במקום שיש גדול ממנו, אלא א"כ נתן לו רשות. הגה: ומתירין ב' נדרים ביחד לומר לו: מותר לך. וכן מתירין לב' או לג' אנשים ביחד, ויוכלו לומר: מותר לכם (ועיין לקמן סוף סימן זה סעיף מ"ו).

(ו) אין לאדם להתיר - אפילו בג' לכתחלה משום כבוד רבו או מי שגדול ממנו אבל בדיעבד התרתו התרה⁹⁷ (ש"ך).

(ג) כיצד היא ההתרה, יאמר לו ג' פעמים (ז): מותר לך, או שרוי לך, או מחול לך, (כ"כ לשון קראמנות),³³⁹ אפילו מעומד (ט), ובקרובים, ובליילה,³⁴⁰ ובשבת, אפילו אם היה אפשר לו מאתמול לישאל עליו, ובלבד שיהיה לצורך השבת, כגון שנדר שלא לאכול או ליבטל מעונג השבת.³⁴¹ וחרמי צבור, נהגו להתיר (וי) אף על פי שאינם לצורך השבת⁹⁸:

ואמנם מדברי הערוה"ש [בסימן רכח סעיף נג, בטעם השני משמע שגם כשמתיירים ע"י פתח אי אפשר להתיר שלא בפני הנודר, שכתב שיש לחוש שמא כשהחכם ידרשנו ימצא שאינו מתחרט באמת ושהפתח אינו פתח וכיו"ב, וע"ד הא דא"י בחו"מ [סימן קכד סעיף א] שאין הנתבע עושה שליח, עיי"ש, 95 ודו"ק.

⁹⁶ עי' רמב"ם (שבועות פ"ו ה"ג): ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו וכו', וזה מובא יחד עם הלכה זו שלא להתיר במקום רבו וצ"ע למה לא מובא בשו"ע. ועי' רדב"ז (ח"ה סי' קסז), שהביא את דברי הרמב"ם להלכה והוסיף, ומה שאמרו חכם מתיר לעצמו היינו נדוי או חרם אבל לא שבועה ונדר וכו' אין מתירין ע"י כתב והטעם מבואר כי צריך חקירה ואי אפשר לחקור הדבר יפה מתוך הכתב. ועי' ב"מ סק"ז (ז).

⁹⁷ בערב ר"ה כיון שאין מפרטים את הנדר אפשר דאין בזה משום כבוד חכם (מנחת שלמה נדרים ?), זה נגד הערוך השלחן אות ו שמשם למד נגד הש"ך שאין חסרון להתיר בפני ג' ולא לצרף בזה רבו ומי שגדול ממנו.

⁹⁸ ט"ז סק"א

והנה החכמת אדם [בכלל ק סימן ה] כתב לתמוה על דברי הט"ז, שהרי שיטה זו דרבינו יוסף בכור שור לא קאמרה אלא שאין להתיר בחרטה לבד אלא שצריך ג"כ 'פתח', וממילא כיון שאנו עושין מהחרטה 'פתח', אין בכך חשש כלל. [ולפ"ז 'פתח'

Commented [YL74]:
ש"ך וט"ז אומרים אותו הדבר?

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג – סי' רסט)

(ז) ג' פעמים – לא צריך לומר ג' פעמים, ובפעם אחת זה מספיק, אלא עושין כן כדי לחזק הענין (ש"ך).

(ח) בכל לשון שיאמר - פי' אפילו בלשון לעז מחילה והתרה שענינם לעקור הנדר מעיקרא, אבל אם אמר מופר לך או נעקרה שבועתך וכיוצא בענין זה לא אמר כלום, שאין מפיר אלא הבעל והאב, אבל החכם אינו אומר אלא לשון התרה ומחילה דלשון התרה ומחילה הוא כמתיר את הקשר שחוזר לענין שהיה כאדם שמתיר חבל קשור משא"כ בלשון הפרה, שהוא כדבר שישנו אלא שיש מעכב מלהשלימו כמו "מפר מחשבות ערומים כו", שמצד הנודר הוא קיים אלא שהמתיר שאומר בלשון הפרה כוונתו שאינו רוצה שיקויים הנדר ואין כח זה אלא לבעל עם אשתו, או לאביה (ט"ז).

(ט) ואפילו מעומד - פי' לאפוקי ממה שמצינו בדין שפוסל בו מעומד וקרובים ושבת ולילה (ט"ז, ש"ך), דנדרים לאו דין הוא (ש"ך), אבל לא אשה, שזה פסול לדון בגופה, וכן קטן ועי' חו"מ (סי' ז ס"ג) המכשיר קטן בן י"ג שלא הביא בד' שערות, היינו שלא בדקו על שערות שיש חזקה שהביא [דלא כסמ"ע שם] ורק חכמים החמירו במילי דאורייתא בחליצה, אבל בבדקו ולא הביא ב' שערות פסול לדון, אבל לענין נדרים וכן בחליצה צריך בדיקה אבל אינו צריך לפרט נדרו רק בפני א', ואם הוא רצה רוצה לפרט את הנדר בפני א' כזה, אז יכול לצרפו עם ג' מבלעדו דלענין צריך לפרט דהוי רק מדרבנן אמרינן חזקה שהביא ודוק (רע"א)⁹⁹.

בסעיף יג] הביא דברי הט"ז בסתם. ויסוד הדבר נתפרש בדברי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל [ב'שלמי נדר' אות יב, ובמנחת שלמה נדרים כא ב] שכתב שדברי הרמ"א שעושים 'פתח' מהחרטה הם דוקא למאי דקיי"ל דפותחין בחרטה, ורק למען דעת שמתחרט ועד"ז הוכיח באתון דאורייתא [כלל ז ד"ה אולם] מדברי המחנ"א [בהל' צדקה סימן ה] שדוקא ב'פתח' עוקר החכם את הנדר מעיקרו, אך ב'חרטה' אינו עוקר אלא מכאן ולהבא, עיי"ש, (שכתב המחנ"א שגם לסוברים שאין נשאלים על ההקדשות אלא עיי' 'פתח' דמשוי לנדר טעות ולא עיי' 'חרטה', [עיי'

⁹⁹ כיון דהתרה דער"ה מועילה לפי הדין צריכים ידיעה ברורה על גדול שערות וא"כ יש מקום להחמיר להצריך ממולאי זקן (שבט הלוי ח"ד סי' נד), ולענין התרת נדרים מן התורה דיבעד מועיל חזקה דרבא (בשם נוב"י ח"ב סי' א נגד הרע"א הנ"ל), ולענין התרת נדרים בערב ר"ה ישנם שני ענינים: א', מסירת מודעה להבא שמתכוין תמיד בלי נדר, ועי' לא צריך גדולים עם חתימת זקן דוקא, ותו איכא התרת נדרים ממש, ובזה הלוא כשיודע וזוכר את הנדר ממש אינו סומך על התרת נדרים הכללי, אלא הולך ומפרט ומתיר כדין לפני ג' וזה צריכים חתימת זקן, ועיקר ההתרה דערב ר"ה שאינו מפרט הנדרים ואין לו פתח כדין, הוא רק להנהגות טובות שאינם אלא דרבנן, ועי"כ נראה דמועיל בזה חזקה דרבא אין צריך חתימת זקן [עיי"ש עוד בנוסח התרת נדרים] (תשובות והנהגות ח"א סי' שלז). עיי' מג"א סי' לט סק"א: אבל מספיקא פסול לכתוב [תפילין] עד שיהא בן י"ח שנה, ע"כ. והקשו הדגול מרבבה, והפמ"ג וחתם סופר, מהו הגדר של י"ח, ועיי"ש בביה"ל שבדיעבד אין לפסול התפילין. עיי' סמ"ע (חו"מ סי' לה ס"ב): ואם נתמלא זקנו - בזקן דלמעלה לא מספיק בב' שערות, ונתמלא פי' שיש ריבוי שערות, ולא שהם ארוכים, כמו שצריכים בשתי שערות

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(י) וחרמי צבור נהגו להתיר - ע"י רמ"א (או"ח סי' שו ס"ב) דהוה כעסק רבים אבל לא מחרימין בשבת אם אינו מעסק השבת וה"ה אם הוא דבר גדול על הכלל כמו שמצינו שא' החרים בשבת יושבי מקום פלוני שעסקו בלימוד חכמי הטבע כל ימיהם (ט"ז), מפני שבשבת כולם מקובצים ואם לא יתירו אז לא יוכלו להתיר שם. מי שנשבע לעשות דבר פלוני עד זמן פלוני ולא נודמן לו לעשות עד יום האחרון של אותו הזמן ואותו יום בא בשבת וא"א לעשותו בשבת נשאל אפילו בשבת (ע"י או"ח סי' שמא ס"ו) ולקמן סי' רלד סק"ט?) (ש"ך).

(ד) במה דברים אמורים שמתירין מעומד, כשמתירין על ידי חרטה, בלא פתח. אבל מי שאינו מתחרט מעיקרו, וצריך למצוא לו פתח, צריך להתיישב בדבר וצריך עיון גדול, דמה שאינו מתחרט מעיקרו היינו מפני שהיו לו תועלת בנדר, כגון שהיו אוהביו רוצים להעבירו על דעתו כגון שיאכל עמהם או שישא בנו או בתו לפי דעתם וכיוצא בזה, ובשביל הנדר נמלט מהם ולא היה רוצה שלא נדר, הילכך צריך למצוא לו פתח(יא) שאילו היה יודע שיבא לידי כך היה נמנע מלידור אף על פי שהיה צריך לשמוע לקול אוהביו ולעבור על דעתו(יב). ואם הוא משקר לחכם, אין התרתו כלום. וכיון שצריך ישוב דעת, צריך שיהיה מיושב¹⁰⁰:

(יא) הלכך צריך למצוא לו פתח - פי' שצריך שיהיה באותו פתח סברא חזקה שבשבילה היה נמנע מלידור אף על פי דניחא ליה בנדרו שעשה בעת ההיא לולי הפתח הזה והוקשה לו על זה כיון דתלוי הדבר בפתח וכיון שאנו יודעים דעדיין ניחא ליה בנדרו מתחלה היאך נאמין לו בשלמא בחרטה הרי עכ"פ אנו רואין שהוא מתחרט ואין אנו רואים שום סברא שלא יתחרט מעיקרא משא"כ ע"י פתח ע"י תירץ וכל שהוא משקר אין התרתו כלום ואנו מודיעים לו כן ע"כ ודאי יזהר מלשקר וכיון שענין הפתח הוא דבר שצ"ע וכמו שאמרנו שצריך סברא חזקה ע"כ יהיה המתיר מיושב אבל מענין הנודר עצמו שמתירין לו לא אכפת לן בעמידתו או שיתנו דהא אינו כמו דין (ט"ז, ש"ך), ועכשיו נהגו שהמתירין יושבים והמודר עומד (ש"ך), י"א שהנשאל צריך שיהיה עומד, ובדיעבד אפילו יושב (רע"א), ואם הוא ת"ח מושיבין אותו לכתחילה (פ"ת), ועיקר דאפילו בפתח מותר לשבת ובלילה וכו' (פ"ת * משכנ"י).

(יב) לעבור על דעתו וכו' - י"א דמי שאסר על עצמו אכילת הגבינה בלא נדר, זה אפשר בחרטה בלי פתח, ואם לחלו ג"כ אין מתירין לו בחרטה אם אין לו פתחים ממקום אחר, וכיון שהוא מרוצה במה שנדר בתחילה, אלא שעכשיו מתאוה לו אין זו חרטה דמעיקרא ואין לו היתר אלא בפתחים אחרים, היינו שצריך למצוא לו פתחים שעל ידם היה נמנע מלידור, אף שלא היה יכול להשבית יצרו מלאכול מה שיזיקנו, דאין לומר הפתחים יפעלו שיתחרט על הנדר שעשה אלא שהיה לו למנוע מאכילת הגבינה בלא נדר, זה אפשר בחרטה בלי פתח, ואם יודע בעצמו שלולא הנדר לא היה יכול להתאפק משלא לאכול, זה אי אפשר לו בחרטה אם כן קשה איך נדרים יש להם דין דבר שיש לו מתירין מדאפשר בשאלה (ע"י לעיל סי' רטז ס"י) ועיקר שלא החמיר המחבר בענין הפתח היכא שהיה לו תועלת בנדרו שצריך להיות שע"י הפתח היה נמנע מלידור אפילו שהיה צריך לעבור על דעתו אלא דוקא בהענין שממשיל שזה אפשר אילו לא נדר בסתם לא היה לו מקום להמלט ממה שאוהביו הפצירו בו כי אילו הי' מטיל תנאי בנדרו היו מרגישים בו שעושה כדי לקנטרם. משא"כ בנודר סתם סברו שבאמת דעתו קץ בענין זה. אבל באכילת דבר המזיקו או מפני יראת אנשים א"צ להתחרט ע"י הפתח אלא על שלא הטיל תנאי בנדרו ונדר סתם דמשמע

דבזקן תחתון, כמבואר באה"ע (סי' קנה ס"ח) [שיעור אורך השתי שערות, משיצמחו ויהיו ראויים להנטל בפי הזוג (פי' מספריים) או לקרוץ בצפורן, חשובה גדולה למיאון. אבל אינה חשובה גדולה לחליצה עד שיהיה בהן כדי לכוף ראשן לעיקרן]. אם בדקו באמצע שנת י"ג ויש שערות, סומכים על השערות לעשותו גדול למפרע משנת י"ג (שו"ת רע"א ח"א סי' ז).
¹⁰⁰ רדב"ז ז' נוגע לש"ך סק"ח, ונ"ל שזה מובא בפ"ת סי' רכח סק"ג.

**ב. שו"ת הרדב"ז [ח"א סימן לא, ובחלק ח הנדפס
מכת"י, סימן קנן].**

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

לעולם, ועי' לקמן (סי' רלב ס"ט) דזה לא חשוב נולד מפני שתלה נדרו בדבר, ואם נתחרט משעת הנולד חשוב חרטה, ופותרין בנולד, שזה לא שכ"ח (ב"מ).
(ה) אסר על עצמו (יג) הניית בני העיר (יד), אסור להשאיל על נדרו לחכם (טז) מבני אותה העיר. ואם נשאל והתיר לו, הרי נדרו מותר (טז)¹⁰¹:

(יג) אסר על עצמו כו' - ואם אסר הנאתו על בני העיר, אסור להשאיל על נדרו לחכם מבני אותה העיר מפני שנוגע בדבר, מיהו אם יצטרפו עוד שנים מעיר אחרת, מותר, דבכה"ג ליכא למיחש משום נגיעה (ש"ך).
(יד) הניית בני העיר כו' - אבל אסר על עצמו הניית כל ישראל מותר להשאיל דהוי כדיעבד (ש"ך).

(טז) אסור להשאיל על נדרו לחכם כו' - וזה לא מחשיב הנאה שמורה לו איסור והיתר (ט"ז).
(טז) מותר - וי"א דאינו מותר בדיעבד שנוגע חשוב כנדרי עצמו, ובין בחרטה ובין בפתח אפילו בדיעבד אינו מותר (ב"מ)¹⁰².

(ו) נשבע שלא יהיה גבאי כו' - שדבר זה הוא הנאה, כיון שמינוי זה הוא פסול לעובד כוכבים וגרים, נחשב לו לשררה, וקשה ועי' לקמן סק"קטז (ט"ז וש"ך), וגם הציבור נהנים ממנו שמלאכתן נעשית על ידו וכיון שהוא נהנה אין נשאל לחכם שבעיר ועי' לעיל סק"ק (יג) (ש"ך).

(ז) מי שנתחרט בעיקר הנדר, אינו צריך פתח אלא שישאלנו החכם: אתה חפץ בנדר זה, והוא אומר: איני חפץ בו, מתחרט אני שנדרתי ומתיר לו.³⁴⁷ ומיהו צריך שיתחרט בעיקר הנדר, שהיה רוצה שלא נדר מעולם. אבל אם אמר שעתה הוא מתחרט, ועד עתה הוא חפץ במה שנדר, לא הוי חרטה, שצריך שיעקור הנדר מעיקרו. ויזהר הנודר שלא יאמר שמתחרט מעיקרו, אלא אם כן הוא ברור לו שהיה רוצה שלא נדר מעולם, שאם לא כן אין ההתרה התרה והוא באיסור נדר כל ימיו. ואם אינו מתחרט, צריך לבקש לו פתח לומר לו: אילו היית יודע דבר זה לא היית נודר, ונמצא הנדר נעקר מעיקרו. וכיצד היא הפתח, כגון שנדר על דבר אחד ומפצירין בו הרבה שישאל עליו, אומרים לו: אילו ידעת שיפצירו בך (יה) כ"כ ולא תוכל להשיב פניהם לא היית נודר, והוא אומר: כן. (יג)³⁴⁹ אומרים לחוזרין ושאלין לו אם מתחרט¹⁰³ (יט).³⁵⁰ ואפילו פתח שמנוף הנדר (כ) הוי פתח, כגון

Commented [O75]: ר לש

Commented [YL76]:

ש"ך כותב דלא כד"מ ולבוש הכותב שיש בהתרתו איסור הנאה, אבל הוא כותב שזה קולא של הרמ"א וצ"ע למה ועוד הרבי בסק"ב הוא מביא שיטת הב"ב??? ולא שכתבתי אותו שם

¹⁰¹ באסר הנאתו על בני העיר המחבר לא הזכיר, משום דבזה אין איסור אף לכתחלה שהרב יתיר, ולמעשה יש להחמיר לכתחלה בשניהם לא להתיר על ידי בני אותו העיר, ובדיעבד בשניהם מותר. ובמקום שנתבאר שאסור לשאול לכתחלה מבני העיר, היינו אפילו אם שנים אינם מבני העיר מ"מ לא יצורף להם השלישי מבני עירו ובשעת הדחק שא"א להשיג שאינם בני עירו יכולים להתיר דכללא בידינו דכל שעת הדחק כדיעבד דמי, (ערה"ש ס"ד).
¹⁰² עי' לעיל הערה 96.

אמנם הערוה"ש [סעיף ל] פירש שהרמ"א קאי על עיקר דין חרטה, ובא לחדש שבכל חרטה צריך החכם לחזור ולשאול את הנודר אם באמת מתחרט

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

שהדיר פלוני מנכסיו אם יעשה דבר פלוני, ועבר ועשאו, פותחין לו: אילו היית יודע שהיה עובר על דבריך לא היית נודר, והוא אומר: כן.³⁵¹ ויש מי שמצריך שניהם פתח, וגם חרטה (כא). הגה: ונהגו להחמיר ולעשות מן החרטה פתח(כז), שלאחר שאומר שמתחרט מעיקרא, אומרים לו: אילו ידעת שמתחרט, כלום נדרת, והוא אומר: לא. ואז מתירין לו(כג)¹⁰⁴:

יט. ב"ח [סעיף י], ש"ך [ס"ק טו], וחכמת אדם [כלל ק סימן ה].

אמנם בשו"ת גינת ורדים [יו"ד כלל ב סימן ג] כתב לפרש דין זה באופ"א, עיי"ש שכתב להקשות על דברי הב"ח והש"ך איך שייך לעשות 'פתח' מחרטה כה"ג, מאחר שעד עתה היה רוצה בקיומו

¹⁰⁴ יש אומרים עוד יש הבדל בין חרטה לפתח בנודר לדבר מצוה כגון להתענות איזה ימים וכהאי גוונא, והוא התחיל כבר לקיים נדרו והתענה כמה ימים מהם והוא רוצה עכשיו להתירו, שאם מתירו על ידי חרטה יאבד שכר תעניותיו שהתענה דהוי כתוהא על הראשונות, אבל כשמתירו על ידי פתח אף על גב שגם הוא עוקר הנדר מכל מקום לא יאבד שכר מה שקיים, אלא יאמר ודאי אם הייתי מעלה על לבי דבר זה שנוולד לי עכשיו לא הייתי נודר כמו שנדרתי אלא הייתי מתנה כשיארע דבר זה לא יהא נדרי, לפיכך עכשיו שנוולד לי דבר זה אינני מתחרט על מה שקיימתי, אבל מתחרט אני על שנדרתי סתם שלא התניתי כלום, לפיכך יהא נדרי בטל מעיקרו על מה שמכאן ואילך, מה שאין שייך לומר כן בלא דבר נולד (לבוש ס"ז). וכן עי' ב"מ לעיל ס"ד, דאם נדר היה כעין דבר מצוה כגון שנדר להתענות זמן ידוע ואילו היה מתחרט על עיקר הנדר יאבד שכר תעניותיו.

105

ועי' בחכמת אדם [כלל ק סימן ה] ובבן איש חי [שנה ב' פרשת ראה אות כט] שכתבו שמטעם זה שיש לחוש שאין חרטתו "חרטה מעיקרא", כתב הרמ"א [בסעיף ז] שנהגו להחמיר ולעשות מהחרטה 'פתח'. [וכנ"ל בפרק כג סעיף ו וסעיף ט].

ובערוה"ש [שם סעיף כ] הוסיף בזה שבאופן זה שהיה מוכרח לידור מפני בריאותו, ממילא גם כשמתירים לו ע"י 'פתח' צריך למצוא 'פתח' שהיה מעכבנו מלידור, (שבסתם לא הוי 'פתח', שכל אשר לאיש יתן בעד נפשו), וכתב שיש למצוא 'פתח'

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(יח) אילו ידעת שיפצירו בך כו' - ואין זה נולד כדלקמן סי"ב שזה שכיח (ש"ך).
(יט) ויש אומרים דחוזרין ושואלין כו' - צ"ע למה הביא הך יש אומרים דהא השו"ע גופיה הביאו במה שכתב ויש מי שמצריך כו' (ט"ז).
(כ) ואפי' פתח שמגוף הנדר - וכן באוסר על עצמו בתנאי באם יעבור עבירה פלונית ובא ואמר "עברתי עבירה פלונית", ומתחרט ואומרים לו "אלו ידעת דעברת על נדוך מי נדרת", ואף על פי שיש לחלק קצת בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו, אף זה כתולה בדעת אחרים דיצרו תקפו ומש"ה מקרי ג"כ נולד המצוי (רע"א).

ט. ואמנם עי' בחכמת אדם [כלל ק סימן יד] שסיים בדין זה דמ"מ נראה דלדידן שאנו עושים מהחרטה 'פתח', [וכמש"כ הרמ"א לדינא, וכנ"ל בפרק בתורת גיטין [דף לה ב, בתוד"ה אבל, בד"ה בא"ד וכן], בישועות יעקב [או"ח סו"ס קכת, בדברי בן המחבר, ד"ה עוד (הראשון)], וסמך דבריו על דברי השער המלך (עי' בסמוך)], בשו"ת בית שלמה [אבהע"ז סימן פ (דף צח)], בשו"ת כוכב מיעקב [סימן סב], בחת"ס [גיטין לה ב ד"ה וליחוש, ובחדושי סוגיות (תרס"ב), סימן יב עמ' יז, ד], בחדושי כת"ס [גיטין לה ב, עמ' סא], באהבת חסד [להגר"א לאנדא זצ"ל אב"ד טשכנוב זצ"ל, גיטין לה ב בתד"ה ליחוש], בשו"ת מהרש"ם [ח"ה סימן נב, ד"ה ואולם], בחדושי הרי"ם [גיטין לה ב, עמ' 88 ד"ה והנה יד. ערוה"ש [סעיף ל], לפרש דברי הרמ"א [שם בסעיף ז] שכתב שיש אומרים שחוזרים ושואלים את הנודר אם מתחרט הוא, ופירש הערוה"ש שהרמ"א קאי על עיקר דין חרטה, שכתב ועי' בשו"ת מנחת שלמה [ח"א סימן ל] שהאריך בנדון זה, ובסו"ד הסיק כן מדנפשיה שאפילו אם אמר בפירוש בשעת הנדר שהוא נודר גם "על דעת כך", אעפ"כ אם אח"כ מתחרט הוא מכך, יכולים

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(כא) וגם חרטה – ויש אומרים שצריך לדעת טעם החזרה (ט"ז), בנדרי הקדש לכ"ע צריך פתח וחרטה (רע"א).

(כב) נהגו להחמיר לעשות מהחרטה פתח - שיש לחוש שמא עכשיו הוא מתחרט אבל לא מתחרט מעיקרא, ע"כ מהני פתח שאומר ש"אילו יודע דבר זה לא היה נודר כלל", אבל לא יצאנו בזה מזה שצריך דוקא לידע טעם החזרה וכל הרוצה לעשות מן המוכחר יעשה כן (ט"ז).

(כג) ואז מתירים לו - ר"ל אפילו בלא פתח אחר אלא בחרטה לבד מתירין לו כשעושין מן החרטה פתח, דהשתא אין לחוש שמא אינו בקי בחרטה זו ושמא היה חפץ בנדורו עד עתה ואף על פי שאומר שמתחרט אינו אמת, דהלא אמרו לו "אילו ידעת שתתחרט כלום נדרת", והוא אומר "לא", השתא ודאי אפי"ם אם תאמר שהיה חפץ בנדור זה עד עתה, מ"מ כיון שאומר "אילו ידע שיתחרט אחר כך", לא היה נודר, אם כן נעקר הנדר מעיקרו ואין צריך פתח אחר דבהכי סגי (ש"ך).

(ח) ³⁵²החרם, אינו צריך (כד) לא פתח ולא חרטה:

(כד) החרם אינו צריך כו' - פי' אם קבל עליו חרם ונידוי לעשות דבר פלוני מתירין לו בלא פתח וחרטה (ט"ז, ש"ך), אבל חרמי צבור אין צריך לא פתח ולא חרטה כדלקמן סכ"ה מיהו היתר צריך וע"ל (סי' רכט ס"ח) [וכן צבור שהטילו חרם והתנו שלא יעשו התרה ולא התרה להתרה עד סוף העולם, יתירו תחילה חרם האחרון שהחרימו שלא להתיר, ואחר כך יתירו הראשון] (ש"ך).

(ט) ³⁵³פותחין לו לאדם בכבוד עצמו, כגון שנדר לגרש את אשתו, פותחין לו: אילו ידעת שלמחר יהיו אומרים מה ראה פלוני לגרש את אשתו, אלא שמצא עליה שם רע, ונמצאת פונם בניך. ³⁵⁴או שיאמרו לו: אילו ידעת שאתה צריך לפרוע לה כתובתה לא היית נודר,

והוא אומר: כן: @NO MB@

(י) ³⁵⁵נדר שלא להשאיל כליו לחבירו או שלא לשאול בשלומו, פותחין לו: אילו ידעת שאתה עובר על לא תקום (כה) (ויקרא י"ח) או על לא תשנא אחיך בלבבך (שם י"ז), לא היית נודר. ³⁵⁶אבל אין פותחין בכבוד המקום (כו) לומר: אלו היית יודע שהיית מיקל בכבוד המקום, ³⁵⁷שהנדר הוא כאילו נודר בחיי המלך, או שיאמר לו: אילו היית יודע שהנודר רע בעיני המקום, שאין אדם חצוף (כז) לומר שלא היה נמנע בשביל כך, והוא אומר שהיה נמנע, אפילו אם אינו אמת, ונמצא שאין הנדר נעקר מעיקרו. ³⁵⁸ומטעם זה אין פותחין בההיא דאילו ידעת דפותחין פנקסך וממשמשיך בעובדך, ולא בההיא דכל הנודר ראוי לדקרו בחרב, ולא בההיא דכל המקיימו (כח) כאילו הקריב עליו קרבן:

(כה) על לא תקום כו' - י"א דבהא לא אמרינן אין אדם חציף דהנך לא חמירי כולי האי ומפני כך לא ימנע מלומר האמת (ש"ך).

(כו) אבל אין פותחין בכבוד המקום כו' - וכן לומר "אילו ידעת שאתה עושה עבירה בנדריך לא היית נודר כו'", וזה שונה מ"לא תקום וכו'" דיש חילוק בין עבירות שאדם מורגל בהם כגון אלו שלא להשאיל כליו שכמעט רוב העולם נכשל בהם, ע"כ אינו בוש לומר שלא היה נודר אם אינו מתחרט באמת, מה שאין כן בעבירה שאינה מצויה כל כך, אפשר שהוא בוש לומר שאפ"ה היה נודר ועי' לקמן סק"כ (ט"ז), וה"ה שאין פותחין לו לומר "אילו היית יודע שאתה עושה עבירה בנדריך לא היית נודר" וכדמשמע ממ"ש אחר כך, ומה שכתב "אבל אין פותחין בכבוד המקום שהנודר הוא כאילו נודר כו'", עיקר דינא דאין פותחין בכבוד המקום אתא לאשמעינן ונ"מ בעלמא כגון אם נדר על איזה ענין שהוא נגד כבוד המקום, אין פותחין לו "אילו היית יודע שאתה מיקל בכבוד המקום כו'" (ש"ך).

(כז) שאין אדם חצוף כו' - כיון שהטעם משום שמא אין בלבו כן וע"כ לא מהני פתח זה אם אחרים פותחין לו כן, שהוא בוש להשיב האמת אשר בלבבו. אבל אם בא אדם אחד ואמר בעצמו "אני מבקש שתתירו נדרי מפני שנתברר לי עכשיו שיש עבירה בנודר נדר או כשאין מתיר הנדר דהוה כבונה במה", הוה פתח טוב ומועיל דהא אין שייך שהוא אינו חצוף לומר שלא היה נמנע דמגו דאי בעי שתיק לגמרי, וכן בההיא דאין פותחין אלא בדבר ההוה כו' (לקמן סי"ב), שאם ניחם הוא מעצמו מפני הנולד ונהפכה דעתו מתירין לו, וכן כתב רמ"א (סי"ג) אבל אם מתחרט מעיקרא כו' וחד עניינא הוא עם אין פותחין בכבוד המקום (ט"ז).

:Commented [YL77]
דצ"ל ד'

:Commented [YL78]
וי"א דהנך כתיבי
בתורה ובודאי חציף
- ב"ח, ואז?????

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(כח) ולא בההיא דכל המקיימו - ולא בההיא דכל הנודר כאילו בנה במה ולא פתחין לא ברישא ולא בסיפא (פ"ח).

(יא) ³⁵⁹ אין פותחין בכבוד אביו ואמו לומר: אילו ידעת שיאמרו לאביך ולאמך, ראו גדולים שגידלתם, כמה בניכם קל בנדרים, ונמצאת מזלזל בכבוד אביך ואמך, מהאי טעמא שאינו הצוף לומר [שלא היה] (שהיה) נמנע בשביל כך. ³⁶⁰ ומהאי טעמא אין פותחין לו בכבוד רבו. אבל פותחין לו בדברים שבינו לאביו ואמו, כגון אם הדין מנכסיו (כט) שפותחין לו: אילו ידעת שאתה חייב במזונותיהם לא היית נודר:

(כט) כגון אם הדין מנכסיו כו' - פי' דכיון דכבר החציף פניו להדיר לאביו גם בשעת חרטה אם אין לו חרטה גמורה יחציף לומר שלא היה מניח בשביל כבודם, אלא ודאי שיש לו חרטה גמורה. וטעם דין זה הוא כנ"ל (סק"כ) דהיינו כל עבירה שהיא מצוייה לא אמרינן שהוא בוש לומר שאף על פי שהיה יודע האיסור היה נודר אלא אמרינן שהוא מתחרט באמת, ה"נ הך עבירה שפורק ממנו חיוב מזונות, אף על פי שאינה מצויה, מכל מקום כיון שאפי' בלא שום ציווי מן התורה על זה, הסברה נותנת לכבוד אביו כמו שעושיין אומות העולם ונחשב לעבירה בעיני הכל, וזה החציף ופרץ גדר העולם, בזה בודאי לא יהיה עליו בוש גם עכשיו לומר, שאילו ידע מה שאומרים לו, שחייב במזונותיהם לא היה נודר זה, ודאי לא יעשה מחמת הבושה שהרי אין לו בוש ככר אלא שמתחרט באמת (ט"ז), שהרי החציף פניו להדירן וא"כ גם עתה בשעת חרטה אמר האמת (ש"ך).

(יב) ³⁶¹ אין פותחין אלא בדבר ההוה ¹⁰⁶ ורגיל (ל), דשכיח טובא, אבל אין פותחין במלתא דלא שכיח (לא) טובא. כגון אם אמר: קונם שאני נהנה לפלוני או שאני נכנס לבית פלוני, ונעשה אותו פלוני תלמיד חכם (לב) שהכל צריכין לו, או אותו בית נעשה בית הכנסת, אין פותחין לו לומר: אלו ידעת שיעשה פלוני תלמיד חכם או אותו בית נעשה בה"כ לא היית נודר, ³⁶² לפי שע"י פתח נעקר הנדר מעיקרו, ופתח כזה אינו עוקרו, ואף אם היה מעלה אותו על לבו לא היה נמנע בשבילו מלידור, כיון דלא שכיח (לג) טובא. הגה: ³⁶³ וכן מיתסא לך שכיחא (ולד), אבל עניות שכיחא. ³⁶⁴ וכן הרי"ן אה"כ נחלש ונעשה חולה אין פותחים דאלו ידע

(ל) ההוה ורגיל - ואם נדר לצום לזמן ואח"כ נחלש ונעשה חולה אין פותחים דאלו ידע שיחלש מחמת התענית לא היה נודר דאינו רגיל ושכיח (רע"א, פ"ח).

(לא) במילתא דלא שכיחא - זהו שקראוהו רו"ל נולד דלא שכיח אבל נולד דשכיח פותחין בו ונעקר הנדר, דהוה כנדר בטעות ומכל מקום לא הוה ממש נדר בטעות כדלעיל (סי' רלב ס"?) בנדרי שגגות שאין צריך התרה כלל דהתם בשעת מעשה גופיה היה שוגג שטעה באיזה ענין מה שאין כן כאן (ט"ז).

(לב) ונעשה אותו פלוני תלמיד חכם - י"א דאם הוא הלך לשיבה ודרך הוא בהולך לשיבה ללמוד שנעשה אדם גדול אז דינו אחרת (ט"ז וש"ך), ועיקר דאין פותחים בנולד פותחין הוא דאין פותחין אבל פותחין בחרטה מחמת נולד וכן הביא רמ"א בסעיף י"ג, ולכן אם הוא בא בחרטה גמורה מחמת הנולד, מתירים לו, והוא הדין אם אחר אמירה של אחרים אומר הוא בפירוש שמתחרט מעצמו שעשה נדר מתחילה מועיל וזה גם לדעת השו"ע כיון שאומר בפירוש שעוקר הנדר מעיקרא ומתחרט מעצמו (ט"ז).

(לג) כיון דלא שכיח - והוא אומר לעצמו שמא לא יבא (ש"ך).

(לד) מיתה לא שכיחא - אפילו בחולה דרוב חולין לחיים (ט"ז), אפי' היה חולה ביותר חשוב נולד משום דרוב חולים לחיים, אבל אם היה גוסס לא חשיב נולד דרוב גוססים למיתה כדלקמן (סי' שלט ס"ב¹⁰⁷) (ש"ך), עשירות אינו שכיח אפילו יותר ממיתה, וכן שאדם ימכור נכסיו אינו שכיח, אבל כאן מיתה אינו שכיח מספיק שיעלה על דעתו בשעת הנדר (רע"א * מים עמוקים), היינו שימות שונאיו בחייו, דלמה שהוא ימות קודם, אבל מיתה לאשה לזמן ארוך שכיח, ואינו נולד (רע"א * שעה"מ סוכה פ"ד), לא חוששין

¹⁰⁶ עי' לעיל ט"ז סק"ג (יג).

¹⁰⁷ ז"ל: מי שאמרו לו: ראינו קרובך גוסס היום שלשה ימים, צריך להתאבל עליו. (דודאי כבר מת).

ועיי"ש בפ"ת מח' בין הב"ש להגר"ח וולאז"ן אם אשתו מותרת. עי' אה"ע (סי' קכא ס"ז) שזה ענין גוסס הוא שהקרוב למיתה מעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה ועי' רמ"א שמחלק בין המדבר ללא מדבר, ובזה"ז אין לנו גוסס.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

למיתה לענין לעשות בהמה מחיצה לענין שבת (פ"ת * מג"א), אף על גב דהיה מעלה על לבו דאפשר שלא ימות לא היה נמנע מלינדור כיון דלא שכיח (פ"ת * ח"צ).
(יג) ³⁶⁵אף על פי שאין פותחין בגולד, פותחין בתנאי נולד, כגון מי שנדר בנוזר קודם שחרב הבית, וחרב אין פותחין לו לומר: אילו ידעת שיחרב הבית, כלום היית נודר. אבל פותחין לומר: אלו בא אדם בשעת הנדר והיה משקר(לה) ואומר שבאותה שעה חרב הבית, כלום היית נודר, וכן כל כיוצא בזה. הגה: ³⁶⁶הא שאין פותחין בגולד, היינו לעשות מן הגולד פתח כדי שיתחרט, דולאי אינו מתחרט רק מן הגולד ואילך. אבל אם מתחרט מעיקרו, אף על פי שפועל מכח הגולד, מיקרי חרטה ומתירין לו(נ) ¹⁰⁸.

(לה) והיה משקר כו' - והוא היה עולה על דעתו דשמא אומר אמת. אבל אם היה יודע שהיה משקר, כגון שהיה דר בירושלים, שודאי לא היה אפשר לומר לפניו שחרב, אז אין פותחין וכל כיוצא בזה (ש"ך).

(לו) מיקרי חרטה ומתירים לו - דהא יכול להתיר בחרטה מעיקרא בלא פתח כדלעיל ס"ז ולכן נוהגים עכשיו לפתוח אפי' בגולד וצ"ל "אלו ידעת שתתחרט כו'" וכמו שכתב הרב שם (ש"ך).

(יד) ³⁶⁷קודם שיתירו צריך שיפרט להם הנדר ³⁶⁸והסיבה(לו) שבשבילה נדר. ³⁶⁹ואם לא פרט, אין התרתן התרה. ³⁷⁰ומיהו כשיפרוט לאחד מהמתירין, סגי ¹⁰⁹:

¹⁰⁸ עי' לעיל ט"ז סק"י(ג).

¹⁰⁹ עי' רע"א לעיל סעיף ג וצ"ע אם יש הוכחה משם שאין צריך לגלות את הנדר לא' מהם.

ז. ואמנם עי' בחדושי חת"ס [גיטין לה ב, ד"ה נחזור וד"ה צריך] שכתב בשם הגר"נ אדלר זצ"ל שכאשר הנדר ניתר ע"י 'פתח', פירוט עיקר הנדר הוא מן התורה, שאם לא יפרט לא יובן מהנדר אם ה'פתח' הזה ראוי לזה הנדר, [והוסיף עוד דלפעמים י. עי' באמרי בינה [להגר"מ אויערבאך זצ"ל, דיני נדרים סימן יט] שכתב דאף דפירוט הנדר הוא רק מדרבנן, מ"מ אם עבר ולא פירט את הנדר לחכם והתיר לו החכם את נדרו כך, ואח"כ עבר על הנדר, הרי עבר על "בל יחל" דאורייתא, שכיון שתיקנו חכמים שצריך לפרט את הנדר וכשאינו מפרט לא חלה ההתרה, מסתמא לא התיר החכם המתיר אלא ע"ד תקנת חז"ל, ולא התיר רק על מה ששאל, וכיון שלא פרט הכל כתקנת חז"ל, הוי השאלה וההתרה בטעות, עיי"ש.

אמנם בישועות יעקב [או"ח סימן קכח ס"ק יז] מבואר שאם עבר והתיר ללא שפירט את הנדר, מועילה התרתו מדאורייתא, ורק מדרבנן אינה מועילה, עיי"ש מש"כ לפ"ז. ובדומה לזה כתב הג"ר יעקב קאפיל הלוי זצ"ל [אב"ד וורמס, בדבריו

טז. ט"ז [ביו"ד שם ס"ק יט] ומגן אברהם [או"ח סימן קכח ס"ק נח, בתירוץ השני], ד"פירוט הנדר" האמור בשו"ע היינו שיאמר הנודר לחכם לשון הנדר בדיוק כפי שנדר, ולא יחליפו בלשון אחר. [וכהך דירושלמי שהביאו התוס' בגיטין, ששינה כדי שלא יבין החכם, ובמקום לומר לחכם את לשון נדרו שאמר "שלא ישחק בקוביא", אמר לחכם שנדר "דלא מרווחנא"], וכמבואר בתוס' בערכין כג א [ד"ה מר] שכתבו דפירוט הנדר הוא רק פירוט הלשון שנדר בו, (והוסיפו התוס' שאין צריך לפרט את הסיבה למה נדר, וכדלהלן סעיף י והערה כג).

כא. ש"ך [בסימן רלד ס"ק מח], וכמו"כ כתב הש"ך [בסימן רכח סוס"ק כה] דמי שנדר מחמת סיבה מסויימת ואינו מפרטה, עוון הוא בידו. ופירש בעצי לבונה [בסימן רלד סעיף לא] שכוונת הש"ך שאם לא פירט הסיבה לא מועילה ההתרה אף בדיעבד, ולכך עוון הוא בידו.

אולי העין יצחק נוגע לש"ך רלד סקמ"ח

(לז) צריך שיפרט להם הנדר והסיבה - שמא אלמנה נדרה ליתומים שיאסרו כל פירות שבעולם עלי אם נהנתי מכתובתי כלום ואם תבוא אח"כ בסתם להתיר לה נדרה שאסרה פירות עליה ולא תסיים מה שאמרה "אם נהנתי מכתובתי" יבוא מכשול מזה ולכן המבקש

ועי' בשו"ת עין יצחק [להגרי"א ספקטור זצ"ל, יו"ד סימן כד] שכתב שלסוברים דלא חיישינן למיתה בזמן מועט, יש להתיר לאדם לגלות סודו לפני בית הדין באופן שיתירו לו השבועה מיד, וכשיתירו לו השבועה יתברר למפרע שלא עבר מעולם על שבועתו, דהא נעקרה השבועה למפרע, עיי"ש

ובשו"ת עין יצחק [יו"ד סימן כד] כתב לתלות נדון זה אם צריך לפרט את כל פרטי הנדר, במחלוקת אם צריך לפרט את הסיבה שמחמתה נדר

כח. חכמת אדם [שם בכלל ק סימן ט], עיי"ש שכתב על דברי הש"ך שמכל מקום בזמן הזה שרובם אינם יודעים שום דין, ראוי למתירים שיאמרו לנודר שיודיע הסיבה למה נדר, ושעכ"פ יודיע אותה לאחד מהם.

וגם בשו"ת בית יהודה [למהר"י עייאש זצ"ל, יו"ד סימן ב ד"ה וראיתין] כתב שלמעשה אין להקל כדברי הש"ך, בפרט בדורות הללו שמקילים בנדורים ואינן יודעים שצריך לפרט הנדר, שלכן צריך החכם ובשו"ת שואל ונשאל [ח"ג יו"ד סימן רלט] כתב שודאי גם לדברי הש"ך טוב לשאול את הנודר, אלא דעכ"פ ס"ל לש"ך שלא הצריכו חכמים לחכם לשאול, והטילו חוב זה רק על הנודר. אך איה"נ

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

התיר צריך סיום לפני החכם כל דברי הנדר, דשמא אם יסיים הכל לא יתיר לו החכם וי"א דצריך לפרט הסיבה שבשבילה נדר שהוא העיקר, שמא עשה נדר באיסור כל הפירות אם יעבור איזה עבירה שהוא רגיל בה ואם לא יסיים בשעת התרה אם יעבור העבירה רק שיאמר איסור הפירות לחוד יבא מכשול מזה, ואין עיקר כדברי הי"א אלא ישנם ב' דברים: הראשון, שלא יחסר דבר מן הנדר, אם היה בו תנאי. השני, שאף אם לא היה שם תנאי מ"מ לא יחליף לשון הנדר בלשון אחר רק שיאמר אותו כמות שהוא ולא להחליף לשון נדר בלשון נקייה כדי שלא יבין החכם על מה נדר וזהו כוונת הש"ע כאן שכתב לפרט הנדר והסיבה שבשבילה נדר, אבל לא צריך שישאלנו המתיר מה טעם היה בלבו למה עשית הנדר זה, ולא הצריכו לפרט הסיבה כ"א בנדר התמוה, אבל בנדר ההווה לא חיישינן לדבר איסור (ט"ז), ומהתימה דלא ראיתי נוהגין לברר סיבה שבשבילה נדר, ונראה משום דרוב הנדרים שבאים לפני חכם הן שנדר להתענות או שלא לאכול בשר ולשתות יין וכיוצא בהן דברים שהם לסגף נפשו וסבתן מסתמא ידוע שנדר בשביל להצדיק נפשו לכן אין רגילין לשאול על סבתן משא"כ כשנדר אדברים אחרים כגון שלא יהנה לחבירו שצריך שידע סבתם. אלא מה שכתוב "צריך לפרט הנדר" חובת הנודר הוא ולא שהחכם צריך לשאול על זה ומי שאינו מפרט הסבה היינו משום שנדר בסתם מבלי סבה ומי שנדר מחמת סבה ואינו מפרש באמת עון הוא בידו ואין מביאין ראיה מן השוטים (ש"ך).

(טו) ³⁷¹ אין מתירין נדר של דבר איסור, אפילו אינו אלא איסור דרבנן, כגון לשחוק (לח). ואם התירו נדר של שחוק, ³⁷² יש מתירין ³⁷³ ויש אוסרים (לט) ¹¹⁰. הגה: ¹¹³⁷⁴ ואם יש מכסול (מ) בנדר זה, כגון שיש לחוש שיעבור בלא התרה, מתירין לו לכתחלה. ³⁷⁵ וכן מי שגזר שלא לשחוק (מא), ונשחקה לפעמים, וכששחקה ירווח לו, מתירין לו. ועיין לעיל סוף סימן ר"ז הנודר שלא לשחוק מהו בכללו:

¹¹⁰ עי' לקמן סעיף מב מי שנדר לעלות לארץ ישראל יש לו התרה כשאר נדרים, אבל אם נדר להתענות או לצדקה יש לו התרה ע"י פתח וחרטה והוא שלא באה צדקה ליד גבאי ואם נתן מקצת יכול הוא להשאיל על השאר, אבל אם נדר במניעת עבירה כמו שלא לשחוק בקוביא וכיוצא בזה שמפני טעם זה צריך לפרט את הנדר לפני החכם כדי שלא יתיר לו נדר שיש בו חשש איסור בהתרתו, קמ"ל דאפילו בנדר מצוה כמו להתענות וליתן צדקה ואפילו לעלות לא"י דמצוה רבה היא מ"מ יש לזה התרה ואפילו נדר להביא קרבן, כיון דמצוה זו לא הטילה התורה עליו שאינה חיובית אלא שברצונו קיבל עליו שוב מועיל לה התרה כמו נדרי רשות ואי משום שיש מצוה בקיומה אך הא גם נדרי רשות יש מצוה בקיומה אחרי הנדר ועכ"ז מועיל התרה וא"כ לנדרי מצוה מועיל ג"כ אם המצוה אינה חיובית עליו מדאורייתא או מדרבנן ואפילו קיים חצי המצוה יש על מחצה שנייה התרה אך בכה"ג לא יתיר בחרטה רק בפתח כמובן (ערה"ש אות קכח), ומ"מ יש הפרש בין נדרי רשות לנדרי מצוה דבנדרי רשות מצוה לישאל על נדרו ובנדרי מצוה לקיים ואין נשאלין עליה אלא מדוחק, וטעם שזה מועיל דעיקר התרה הוא דעל ידי זה הוה כנדר טעות ועוקרו מעיקרו א"כ מה לי נדר רשות ומה לי נדר מצוה (שם קכט). עי' לקמן סי' רל ס"א ברמ"א.

¹¹¹ עי' לקמן הערה 126, חבורה קבלו על עצמם לומר תהלים לפני שחרית בקנס ג' פרוטות זולת אם יהיה לא' מכס שום אונס. ועתה יחיד מכס אינו מקיים התחייבותו, שלפני שחרית הוא קודם זמן הנחת תפילין, והוא מתנהג ע"פ הזוהר שיצא האדם מביתו לב"ה לבוש בתפילין וציצית, הדבר מוכיח שמה שהתקשרו עצמם כנ"ל למצוה התכוונו והיו סבורים שלא יבאו ע"י זה לשום מניעת מצוה אחרת ועתה נודע לו שאם יקיים זה יצא שכרו בהפסד מצות לבישת ציצית ותפילין ע"פ הזוהר כנ"ל אם כן הוי ג"כ נדר בטעות. ולכן גם מהקנס שקבלו עליהם פטור (שו"ת מהר"ם מלובלין סימן לד [הוב"ד במג"א סי' כה סק"ג]).

אחד התנודב ליתן סך מסוים בכל שנה ושנה לחבורת תלמידי חכמים ואחרי שנה התגלה שרובם הלכו בדרך לא טובה מאחר ונשאר מעט צדיקים, אין לבטל נדר זה בלתי התרת חכם, ואין זה נדר בטעות דאולי בשעת הנדר היו צדיקים ואח"כ התקלקלו, ואז חל הנדר, ואין זה דומה למש"כ לקמן (סי' רלב סי' ט) תלה נדרו בדבר כגון שאמר קונם שאינו נושא לפלוני שאביה רע ואמר ליה כבר מת או שעשה תשובה אין צריך התרה דהוי כאלו פ"י שנודר על זה התנאי לכן שרי בלא שאלת חכם, דשאני התם דתלה נדרו בפירוש בדבר זה שאמר שאביה רע משא"כ שנדר סתם ודברים שבלב כמו בנדון שלפנינו ואף אם אמר כן בפ"י לא אמרינן דא"צ התרה אלא בדבר המצוי כמו מיתה דשכיחה או יעשו תשובה משא"כ בדבר שאינו מצוי דיהפוך אדם מטוב לרע, עי' ש"ך וט"ז (סי' רי סק"ג) (שבות יעקב ח"א סי' עב).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(לח) של דבר איסור - נשבע שלא יעשה כך מטעם שהיה סבור שהוא איסור גדול ואח"כ נודע לו שאין בו איסור כ"כ לא חלה השבועה כלל כי היתה בטעות (רע"א), אם ממוני הקהל עשו הסכמה שלא ישחוק אף א' ג' שנים, ואם ישחוק יענשו כפי עיני הדיין, והדיינים לא חתמו עליו, אין כאן לא נדר ולא שמתא, ואין צורך התיר כלל (פ"ת נחלה ליהושע).

(לט) ויש אוסרים כו' - ועיקר דאין לו התרה אפילו בדיעבד לו ואף על גב דאיהו צווח ואומר לא יכילנא למיקם אשבוועתי לא משגחינן ביה (ש"ך), וי"א דכל זה דוקא במשחק בקוביא שאין לו אומנות אחרת אלא הוא והוא פסול לעדות מחמת כן (עי' חו"מ סי' לד ס"ו?) אבל אדם שאין אומנתו בכך ולפעמים הוא שוחק יכולים להתיר (ש"ך).

(מ) ואם יש מכשול כו' - עי' לעיל (סי' רח סק"טז) (ש"ך).

(מא) וכן מי שנדר שלא לשחוק - בגוף הדין איתא "דנשבוע" (רע"א).

(מז) צריך הנודר לבא לפני המתירין, כשיתירו לו, ואינו עושה שליח (מב) לשאול על נדרו. ³⁷⁷ (מתיירין ע"י תורגמן (מג)):

(מב) ואינו עושה שליח - מכל מקום ע"י כתב שרי דכתב ידו עדיף משליח וי"א דאין מתירין אלא בפניו (ט"ז), אבל הבעל נעשה שליח לאשתו לשאול על נדרה דאשתו כגופו, כדלקמן (סי' רלד סנ"ו) (רע"א), ויש להקל בשעת הדחק, ויש חולקים, אמנם ציבור הצריכים להתיר נדרם ושולחים א' מהם לפני ב"ד חוץ לעירם איננו בגדר שליח אלא בעל דבר עצמו, ומהיות טוב יהיה בידו ג"כ כתב מהפרנסים ז' טובי העיר, ולפי הצד שיכול להתיר על ידי שליח, אין לו לנהוג התיר בנדרו עד שבא השליח (עי' לקמן (סי' שכ ס"ו) (פ"ת).

(מג) ע"י תורגמן - פירוש כשגם הבא להתיר נדרו הוא שם בפני הב"ד עם תורגמן שלו: (ט"ז, ש"ך).

(יז) ³⁷⁸ אין מתירין (מד) הנדר, עד שיחול ¹¹². כיצד, הרי שנשבע שלא יאכל בשר ל' יום מראש חדש אייר (מה), וניחם, אינו נשאל עד שיכנס אייר (מו). ³⁷⁹ ואפילו במקום שיש לחוש למכשול הנודר, אין מתירין לו עד שיחול. ³⁸⁰ וכ"כ נודר על תנאי (מו), שאין מתירין לו עד שיחול. ³⁸¹ והוא הדין למנדה (מח) עצמו על תנאי, שאין מתירין לו עד שיחול הנידוי. ³⁸² אבל בהפרת הבעל (מט), וכן בהתרת חרמי ציבור (נ), אינו צריך שיחול הנדר:

(מד) אין מתירין כו' - ואפילו בדיעבד אינו מותר (ש"ך).

(מה) מר"ח אייר - ל"ש תלה הנדר בימים ול"ש תלה במעשה שאם אעשה מעשה פלוני יאסר עלי אכילת בשר בתרוייהו אמרינן אין מתירין עד שיבא האיסור דוקא (ט"ז), מי שנדר בבקר ביום ו' שלא יהא בשבת הסמוך בעיר זו ובעוד יום סמוך לשקיעת החמה נתחרט דיכול להתיר קודם השבת דמכלל שבועתו הוא מחויב שיצא מהעיר קודם שבת ולפיכך ע"ש עם חשכה חל הנדר מיקרי ¹¹³, ועי' לקמן (סי' רכט סק"יט) ¹¹⁴ (ש"ך).

(מו) עד שיכנס אייר - ואם יכול להתיר בין השמשות של כניסת אייר תלוי אם ספק דאורייתא אסורה מן התורה, חל הנדר, אבל לסוברים ספק דאורייתא הוא רק מדרבנן לחומרא, לא חל הנדר וצ"ע במתיר נדר תוך כדי דיבור קודם שחל הנדר (רע"א).

(מז) וכ"ש נודר על תנאי כו' - הנודר לצדקה אין לו התרה ומה שכתבו הפוסקים דנשאלין על הצדקה, היינו שישלם לצדקה בדבר אחר שלא יהיה היזק לצדקה אך בנידון זה לא נדר לצדקה אלא שנדר שלא לרכוב אלא שעשה קיום והבטחה לקיים נדרו על ידי קנס כדי שיהיה הנדר שריר וקיים אם כן דעת השואל שעיקר הנדר הוא נתינת הצדקה והרכיבה היא התנאי והוי כאילו אמר הרי עלי מאה זהובים להקדש אם ארכב ולא מבעיא אם אמר "מתני שארכב אתן וכו'" אם כן בודאי הרכיבה הוא הנדר וזה חל תיכף ויכולין להתירו ואפילו אם אמר "הרי עלי להקדש אם ארכב" אזלינן אחר לשון בני אדם ובודאי הרכיבה הוא הנדר, ואם כן כבר חל הנדר ויכולין להתיר וכתב שאילו בא לידו שאלה זו היה מתיר. אבל אם כבר עבר ורכב ונתחייב להקדש לא מהני התרה דדוקא לענין שחוטי חוץ ושלא להתחייב מלקות משום שבועה מהני התרה אבל לענין בל יחל שכבר עבר הנדר ונתחייב

¹¹² עי' לעיל סי' ריד סק"ט, וסי' רג סק"ד.

¹¹³ לפי מה שכתוב בס"ח יש להתיר פעמים, א' סמוך לשבת וא' בשבת עצמו (ט"ז).

¹¹⁴ אני צדוק בציון זה?

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

שהנשבע קבל טובה מן המשביע, אף על גב שהמשביע קבל יותר טובה ממנו, אפילו הכי מקרי הטובה. שהרי יתרו קבל יותר טובה ממשא שנסא בתו, ואפילו הכי מקרי הטובה.³⁹⁷ וא"כ ללכוד מלוה(עב) מתירין נדר שנסבע על דעת חבירו, אפי' בלא דעת חבירו.³⁹⁸ וא"כ ולאקה שקבלו חרס(עג) או שנסבעו זה לזה לנשא זה את זונ(עד), אין מתירין לנשא בלא דעת חבירו, לזה מקרי הטובה, שכל אחד רוצה לנשא חבירו ונסבעו משום כך זה לזה.³⁹⁹ אבל אם הנשא אומרת שקונאת אותו ונתנה אמתלא טובה לדבריה, מתירין לה שלא מדעתו, לאפילו אם כבר נשאה, האומרת: מאיס עלי, חייב להואילא(עה). וע"ל סי' רל"ט¹¹⁹ מי שנסבע(עו) שלא לנשא אשה על אשתו:

(נג) נדר ע"ד חבירו - פירוש וחבירו קיים הנדר והוא רוצה להתירו (ט"ז), כלומר בשביל רצון חבירו כדמפרש ואזיל, וה"ה בנשבע לפני שלוחו אין מתירים לו אלא מדעת משלחו או מדעת השליח עצמו דשלוחו של אדם כמותו (ש"ך).

(נד) אין מתירים לו אלא אם כן הודיעו בו - משמע אפילו היכא דליכא משום חשד או בושא אסור אין להתיר אלא בפניו פי' בדיעתו, וגם דעת המחבר דבעינן שיודיעו ויסכים ברצונו (ש"ך), וי"א מפני החשד כלומר שלא יחשדנו שמזלזל בנדרו ואיכא דאמרי מפני הבושא פי' שיתבייש מפניו ממה שנדר לו להנאתו ועכשיו מתחרט ומבקש שיתירו לו, ונ"מ בין הני לישני דלטעם הבושא כל שאין הנדר לתועלת חבירו אלא שנדר בפניו מתירין לו שלא בפניו וללישנא דחשד אף שלא בפניו איכא חשדא וכן נמי לטעמא דבושא אין מתירין שלא בפניו אף אם יודיע ההיתר לחבירו ולטעמא דחשד די בכך שמודיע לו. ולכ"ע כל שאין הנדר להנאת חבירו אלא בפניו לבד מתירין לו שלא בפניו ובלבד שיודיעוהו ההיתר וכן נמי בפניו אפי' בע"כ. אבל אם שיש להמשביע תועלת בשבועת הנשבע צריך שיתן משביע רצונו דוקא לזה וזהו טעם מ"ד מפני הבושא ואם אין תועלת א"צ רצונו לזה רק שיהיה לו ידיעה גרידא מזה וזהו לטעם מפני חשד וע"כ צריך להיות מ"ש כאן א"כ הודיעו פירושו שיהיה רצונו בכך ומ"ש בסיפא יכולים להתיר בלא דעתו היינו בלא רצונו אבל עכ"פ צריך שיהיה לו ידיעה מזה מפני החשד ואף על פי שרמ"א כתב זה כאן בסיפא בשם י"א מ"מ נראה דגם הש"ע עצמו נתכוין (ט"ז).

(נה) בשביל שום טובה בו - י"א ה"מ כשאתו הכריחו ונדר לדעתו בין מחמת אהבה בין מחמת יראה בו ועיקר דטובה דוקא בעינן. פועל יכול לחזור תוך זמנו אף על פי שקבל חרס ונידוי לעשות מלאכה כל זמן ההוא יכול לישאל על קבלתו שלא ברצון הבעל הבית דהא דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו, היינו דוקא שנשבע מחמת טובה שעשה עמו, דהא דסתם פועל עושה לו בעל הבית טובה היינו משום שיעשה לו מלאכה אבל אין הטובה מחמת שישבע לו ואנן טובה מחמת השבועה דוקא בעינן, וי"א דבכה"ג מיקרי טובה שכתב על מי שהשכיר בית לחבירו לזמן ונשבע לו שלא יוציאנו תוך הזמן מיקרי טובה מחמת שנותן לו מעות השכירות וצ"ע (ש"ך), אם החזיר לו המשביע ממון שהיה גזול בידו גם כן מקרי עשה לו טובה כיון דגזול היה אתו, ויש חולקים (רע"א), וי"א דאין מחלוקת בהמקרה של שוכר אלא רק אם חוזר תוך זמנו כגון פועל באמצע היום שכבר הרויח שכירות מחצי יום וכן הדר בביתו זמן מה כבר נתחייב לו שכירות הזמן ההוא עכ"פ ונעשה לו טובה אף אם לא יקיים שבועתו, אבל אם טרם התחיל בפעולה או בדירת הבית מיד חוזר בו ורוצה להתיר שבועתו לכו"ע מודה דיכול להתירו בלא רצונו, שהרי עדיין לא קיבל ממנו שום טובה. רב א' אשר פיתוהו ויכלו לו אנשי עיר אחת עד שתקע כפו לאחד מהם במעמד הרבים להשכיר עצמו להם לרב ומורה ומיד אח"ז נתחרט וביותר בהודע לו שהם אנשי ריב ומצה וגם הגיע לידו מכתב מאביו שגוזר אומר עליו לבל יזוז ממקומו אם יש היתר לת"כ שנתן או לא דהוי נודר לתועלת חבירו שאין מתירים אלא מרצונו, אין לסמוך להתיר מטעם צורך מצוה המוזכר ברמ"א, ולא מטעם מאיס ואמתלא שהזכיר הרמ"א, דשם הטעם כיון דאיכא איסורא להנשא לו משום בני שנואה, אבל היכא דליכא איסור בקיום השבועה, אין טענת מיאוס טענה ובשגם שאין כאן אמתלא מספקת דמעשה הקהלה בוודאי ידועים וה"ל כטענת מומים במקום שיש מרחץ בעיר. אך יש להתיר מטעם דבעי שעשה לו טובה ופועל יכול לחזור בו ובני"ד שלא נהנה מהם כלום ולא התחיל בפעולתם כלל ובפרט כי מתחלה ועד סוף לא היה לרצון לפני הרב הנ"ל רק הם פיתוהו ודאי דלא מיקרי טובה. ולכן יש להתיר בשלשה בדיעותם בלי רצונם ובכל זאת לבי

¹¹⁹ סעיף ח' ברמ"א.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

דוי מפני ח"ה? הגדול פן יאמרו הני רבנן לדידהו שרי להו עורבא ולדידן אסרו אפילו יונה, ע"כ יתאמץ לדבר על לב בני הקהלה שיתרצו להתיר ברצונם הטוב (פ"ת).
(נו) בשביל השבועה - אבל מה שהטיב לו מצד אחר לא נקרא בשביל זה מקבל טובה (ש"ך).

(נד) כמו משה - דכתיב ויואל משה לשבת את האיש דהיינו שנדר ע"ד יתרו שלא לשוב למצרים (ש"ך).

(נח) והשבועה היתה לתועלת כו' - כל שהוא מקבל טובה ממנו אין להתיר, אף על גב שאין השבועה לתועלת חבירו וי"א דדוקא ביש תועלת לחבירו שייך חשדא דאל"כ לא שייך חשדא דיאמר מפני שאין לי בו תועלת לא הודיע לי (ש"ך), ואם אין חבירו מדירו אע"פ שנשבע לתועלת חבירו אין צריך לדעת [פי' רצון - ב"מ לקמן] חבירו (ש"ך וב"מ), דאל"כ איך מתירין בפשוט נדרי הקדישות ונדרי צדקות לעניים הא הוי לעבודת הקדוש ברוך הוא ולתועלת העניים (ב"מ), עי' ש"ך, וי"א דראובן משרת שמעון שגרשו מביתו מחמת שכל מה שהיה מרויח היה מאבד בתרבות אנשים חטאים. ויהי כי ראה כי כלתה אליו הרעה ויחל פני שמעון שיקרבהו ונתרצה שמעון בתנאי שישבע על דעתו שלא ילבש עוד בגדי משי עד עשרה שנים, מאחר ואין שום הנאה מגעת לרבו, יכול להתיר שלא בפניו, רואים דלא כש"ך (פ"ת), עי' ש"ך וי"א וי"א נגד הש"ך דהרמ"א למד את המקרה שהיה באדם שהלך אחרי תאותיו ולא היתה מעצור ברוחו עד שאכל כל כך גבינה ונחלה ממנו ועבר על מצות עשה ושמרתם את נפשותיכם ובחליו גדר בעדו לחסום בעד תאותו שלא לאכול אפי' כל שהוא גבינה לתשובה על חטאו ושוב נתחרט ורוצה לאכול עכ"פ כל שהוא, ומתוך דברי הרמ"א למדנו דהנודר בעת צרה הוי כנודר על דעת רבים רק לדמיון בעלמא, דכיון שנודר על דעת חבירו, אפילו לדבר מצוה אין מתירין, בלי רצון חבירו, כי יאמר "מאי אכפית לי ולמצוה שלך אנא בעינא תועלת שלי" והיה מקום לומר שגם כנודר בעת צרה הדין כן קמ"ל דהרי ההיתר לדבר מצוה היינו תועלתו של נותן התורה ית"ש (פ"ת * חת"ס).

(נט) אבל אם מעצמו - אין דרך להיות מושבע מפי אחרים כל שאין לו הנאה מהם בשבועתו אבל באמת גם אם השביעוהו אחרים וקיבל עליו כל שאין לו טובה א"צ לכך רק ידיעתו לחוד (ט"ז), "מעצמו" היינו בלי הטבה אף על פי שחבירו מדירו ובכה"ג יכולים להתיר בלא דעתו, כנ"ל סק"ז? (ש"ך), עי' ש"ך ועיקר כל שנשבע לתועלת חבירו אפי' שלא השביעו חבירו אלא מעצמו שייך לכ"ע טעם החשד, אם נשבע ע"ד חבירו (ב"מ).
(ס) מעצמו נדר ע"ד חבירו - היינו שנדר בשביל רצון חבירו והנדר הוא נדר גמור מעתה אבל אם תלה הנדר בדעת חבירו אינו נדר עד שיקיימו חבירו כדלקמן (סי' רלא ס"ז?) וע"ל (סעיף ל"ז ול"ח) (ש"ך).

(סא) וי"א כו' - כלומר נהי דא"צ דעתו והסכמתו מ"מ צריך להודיעו משום חשדא וה"ה מטעם בושה מספיק להודיע לו, מיהו יש פוסקים דלא שייך חשדא אלא כשנדר ממנו בפניו דוקא, ולכן בנדר ע"ד חבירו אף כשחבירו מסכים בהתרתו צריך התרה וע"ל (סעיף ל"ח) (ש"ך).

(סב) בשביל טובה - פועל שקיבל מלאכה מבעל הבית מקרי טובה ואם נשבע אחד לרבים ונתגלה עתה שאין להם תועלת רק לאיזה יחידים והוא לא כוון עליהם לא מקרי קבלת טובה (ט"ז), ומיהו היינו לענין דינא אבל היכא דאפשר למיתי לידי חלול השם יש לאסור שאין דבר חמור ממנו (ש"ך).

(סג) בדיעבד התירו - מי ששדך אשה במעמד חשוב ונשבע שבועה חמורה על דעת רבים בעת השדוכין בפני ב"ד ליכנס עמה לחופ' ליום פ' ועת' נתחרט ורוצה לעבור על שבועתו וטוען שכבר נשאל על השבועה ההיא והתירוהו לו. והתרו לו ב"ד שיזהר שאין לו התר לאותה השבועה אלא מדעת אבי הבחורה והוא אומר שכיון שיש קצת מהפוסקים שאומרים בדיעבד אם התירו לו מותר הרי הוא רוצה לסמוך עליהן אין בהתרה זאת ממש דלא היתה זאת ההתרה אלא במרמה כדי שיוכל לומר כבר התירוהו לו והיא מותרת בדיעבד וכיון שכן הרי זו לכתחלה ואין התרתו התרה. ואותו החכם שהתירה אם ידע השבועה הזאת היתה שבועה שנשבע ע"ד חבירו שאין מתירין לו אלא בפניו של חבירו והו' עמד והתירה הרי הוא בר נדוי בלי ספק מכיון שעבר על גזר' דרבנן דגזרו שאין מתירין לו אלא בפניו אלא לדבר מצוה. ואפילו מבלי הנ"ל הרי אפילו אם רוב הפוסקים מתירים יש לאסור ככל ספק איסור תורה (פ"ת * מים עמוקים).

(סד) שפרט הנדר וידע החכם כו' - וכדלעיל סעיף י"ד (ט"ז), ה"ק אם נדר לתועלת חבירו צריך לפרט הכל כמו שנתבאר לעיל (סעיף י"ד) שצריך לפרט הסיבה שבשבילה נדר (ש"ך).

Commented [O81]: ר וי"א חלש

Commented [O82]: אולי למחוק מכאן?

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(סה) ומיהו הב"ד כו' – י"א דלא הוי התרה אפילו בדיעבד מיהו בלא עשה לו טובה נראה אף על גב דאין להתיר לכתחלה כמ"ש הרב מ"מ אם עברו והתירו אין ליסרם כיון דהרבה פוסקים דאפילו לכתחלה יכולים להתיר (ש"ך).

(סו) אבל אם נשבע לחבירו לעשות לו איזה דבר - כגון שנדר או נשבע ליתן לו מתנה או לפרעו לזמן פלוני (ש"ך).

(סז) אף על פי שאין מתירין לו לכתחלה - הואיל וחבירו נהנה בנדרו והסכים בו ומשביעו אבל היכא שאין לחבירו שום הנאה במה שנדר זה כגון שהדירו בהנאתו או איפכא שאין הלה מסכים באותו נדר כלום ואין לו עסק בו בזה אפילו לכתחלה נשאל עליו לכ"ע רק שצריך שיודיעו שנשאל על שבועתו מפני חשד (ש"ך), מי שנתן לו תקיעת כף זמן רב למוהל שאם יוליד אשתו זכר שיהא הוא מוהל, ע"י לקמן סי' רסד סק"יב), ועיקר לא כדברי הט"ז שם, אלא אינו יכול לחזור בו (רע"א * שבו"י).

(סח) ואם נשבע לחבירו שלא יזו מעיר פלוני ועבר ויצא מתירין לו וכו' - מבואר דבתר שעבר עדיין יש תרופה לנדרו ע"י התרה, שיפטר מעונש שמים (ע"י לקמן סי' רלח ס"כ) וצ"ע בדבר שיש משמעות לא כך (ב"מ).

(סט) שאין הנאה שוב למשביע בדבר - ולפ"ז במשביע לחבירו לעשות לו איסור דרבנן להסוברים דשבועה חלה על איסור דרבנן וצריך התרה, כיון דאף אם לא יתירו לו מ"מ אסור לו לקיים שבועתו ולעבור איסור דרבנן בקום ועשה (וע' בש"ך לקמן סי' רלט סק"כז) א"כ שוב אין הנאה למשביע בזה ומתירים לו (רע"א).

(ע) ויש אומרים שאין חילוק – זה לא משנה בקבלת טובה וכן לא שתהיה השבועה על דעת חבירו אלא בכל גווני הן שמשביעין אותו או שנשבע מעצמו צריך להזהר מפני חשד, וע"כ צריך להודיע להנידר והא דסיים "כדי שידע הנידר" זה קאי אסיפא דהנידר דהיינו שמעון ידע מזה, ומזה נלמד לרישא שראובן דהוא המשביע צריך להודיע דחד טעמא הוא והנידר עצמו לא יעשה הנאה לשמעון ובזה שייך חשד משמעון אם יראה שראובן מהנה אותו על כן צריך להודיעו (ט"ז) אלא לעולם כל שהנדר הוא לתועלת חבירו אין מתירין לכתחלה בלא דעתו והסכמתו ואם אינו לתועלתו אלא שנדר בפניו צריך להודיעו משום חשדא (ש"ך).

(עא) ואם מת אותו שנדר כו' – י"א אפילו עשה לו טובה יכולים להתיר כך ועיקר כיון שמת אין יכולים להתיר לו (ש"ך).

(עב) דלצורך מצוה כו' – זה לא מספיק סיבה להתיר אלא רק לצרף את זה להיתרים אחרים ואין להקל בהיתר זה ואפשר שגם רמ"א נתכוין בזה שיש לעשות דבר זה סניף כשיש היתר בלאו הכי (ט"ז), משמע דר"ל אפילו כשהנשבע קבל טובה ממנו ולגבי מצוה דעל דעת הרבים דלא חשיב דבר מצוה אלא היכא שא"א למצוה לעשות אותה אם לא בהתרת השבועה אבל כל שאפשר לקיים בלא ביטול מצוה, לא (ש"ך), היכא שתקע כפו דהוא חמור טפי כ"ע מודו דאפי' לצורך מצוה אין מתירין ואף להתולקים דאפילו לדבר מצוה אין מתירים דוקא באם יש היזק לחבירו בהיתר זה אבל אל"כ כ"ע מודים דמתירים לו. אף שלענין עיקר הדין שאין להתיר בלי דעת חבירו דעת הש"ך בס"ק? שאף שאין השבועה לתועלת חבירו מ"מ לענין להתיר לדבר מצוה כ"ע מודי אם אין תועלת לחבירו בזה מתירין לו (פ"ת).

(עג) איש ואשה שקבלו חרם כו' - דוקא נשבעו שניהם אבל אם הא' לא נשבע לא מיקרי טובה בריצוי לבד ודוקא במה שמתרצה האיש לקחת אשה מקרי טובה לאשה אבל במה שנתרצית האשה לא מיקרי טובה כי אשה בכל דהו ניחא לה (ש"ך).

(עד) לישא זה את זו - בחור ובתולה שנשבעו זל"ז שישאו זא"ז ושלא ינשאו לאחר אין לחייב האב לתת להזווג שום נדן ופרנסה. עשיר מופלג שתקע כפו לנער קצב שאם ישמש בתו בחליה במגפה ותתרפא ישיא אותה לו ושוב חזר העשיר ראוי לחייב לבת ולאב לקיים שבועתם ואם יאמר האב שיקחנה בלי כסף אף כי אומדן דעת סתם התקיעת כף היה שיקחנה כדרך העולם עם נדן הראוי או עישור נכסי, מ"מ יטעון האב "די לו שכר שיקח בתי בחנם כו'", ועוד אפי' אמר שבלבו היה לתת לו נדן ועכשיו חוזר בו, אין לכוף על דברים שבלב. וכ"ש אם היא נתנה תקיעת כף ולא האב שלא נוכל לחייב האב כלל לתת לה כמשפט הבנות רק על צד היושר והטוב, אבל כל הנשים והבחורים המתיחדים עם הבתולות ובאים לידי כך שישבע זה לזו, מצוה לשלחה ריקם ויוסרו, אז אין לחייב אבי הבתולה בשום דבר אפי' על צד היותר טוב, עכ"ז מחייבין אותם לקיים שבועתם ויכנסנה ערומה, כי לא התנו ע"מ שיותן לה נדן. וגם הדעת היה נותן מעיקרא שלא יתן להם האב ויקצוף עליהם, ואפ"ה נשבעו זל"ז. אמנם אם היא תאמר בוא לעירי ושם נעשה שמחת

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

נישואים ואם אינו רוצה, היא פטורה. ואם ירצה הוא, ואך יהיה אונס שלא יניחו ראשי הקהל או ע"י שום דבר, הרי גם הוא פטור משבועתו. ע"י לקמן (סי' רלב סט"ז ברמ"א וע"י ש"ך שם סק"ז). ואם אולי תאבה האשה ללכת אחריו או הקהל לא ימחו הנשואים אך תאמר היא עוד חזון למועד ולא קבענו זמן לשבועתנו אין זה טענה כי בכל דבר מצוה הוי כדמפרש ליקח מיד ולא לתר ע"י לעיל (סי' ריט סק"א?) ואז שולחים לה התראה שהוא תבעה להנשא לו אפי' ערומה ללא נדן בעירה וקובעים לה זמן לפי הרגיל לתקן עצמה ואז בעבור הזמן הוא פטור והשבועה כרוך על עקבה, וע"י לקמן (סי' רלב ס"י בד"ה בטעות?) באם יארע הכא דבר כעין זה אפשר שגם היא פטורה ומ"מ טוב שיעמדו באמונתם, אך אם ירצו וימחלו זל"ז שיתירו שבועתם ע"י שלשה אין אנו צריכים לחוש שמא א' מהם אנוס כיון שהוא אומר שרוצה בהיתר נדר חבירו שוב דברים שבלב אינם דברים (פ"ת). (ע"ה) חייב להוציא - וכמו שנתבאר בא"ע (סי' עז ס"?) ואפי' למאן דפליג התם היינו באשה הנשואה מה שאין כן הכא (ש"ך), וי"א שכל זה לדעת הרמב"ם שלא קי"ל כמותו (ע"י אה"ע סי' עז ס"?) (ט"ז)¹²⁰.

(ע"ה) וע"ל סי' רל"ט מי שנשבע כו' - כצ"ל כי כן הוא שם בסעיף ח' (ש"ך). (כ"א) ⁴⁰⁰ נדרר שעל דעת רבים, אין לו התרה בלא דעתם (ע"ה)¹²¹. הגה: ⁴⁰¹ ויש מחמירין (ע"ה) לאפילו עס דעתם אין להתיר לדבר הכשות, וכן נכון להחמיר (ע"ה) לכתחלה,⁴⁰² אלא אם כן יש מצוה (פ) בהתרתו. הגה: ⁴⁰³ מי שנסבע שלא יכנס חצירו לביתו, ויש בית הכנסת בביתו, מקרי דבר מצוה ומתירין לו שיבא חצירו להתפלל (פ"ה) צריכים. ⁴⁰⁴ וכן לעשות שלום (פ"ה) צין איש לאשתו,⁴⁰⁵ או משום לרכי רבים, מקרי דבר מצוה (פ"ה) להתיר צבצילס נדר שהודר על דעת רבים. ⁴⁰⁶ וכן לאורך פרנסתו. ⁴⁰⁷ ודוקא אם אי אפשר לקיים המצוה בלא התרת הגדר. ⁴⁰⁸ ואם אוחז הרבים אומרים שלא להתיר לו, אפילו לאורך מצוה אין מתירין לו ⁴⁰⁹ מי שנסבע שלא ליהנות מאביו (פ"ה), ומתחרכו, מקרי דבר מצוה ומתירין לו. ⁴¹⁰ ואין נקראים רבים בפחות מג', ⁴¹¹ ובגון שיפרוט אותם: על דעת פלוני ופלוני ופלוני, אבל אם אמר סתם (פ"ה) ע"ד רבים, יש לו התרה. ⁴¹² וי"א שאם נדרר (פ"ה) בפני ג', אפילו לא פרט אותם, אלא אמר, סתם: ע"ד רבים, אין לו התרה. דמסתמא על דעת רבים, אותם שעומדים לפניו, קאמר. הגה: ⁴¹³ והוא הדין אם נשבע סתם, וידענו על מי נחכוין, כגון שנסבע על דעת הקהל או שאמר שנסבע על דעת ג' רבני העיר, ואין קס אלל שלשה רבנים, שזוהי לא כלו נחכוין, מקרי על דעת רבים. ⁴¹⁴ וי"א ד' שנסבעו יחד (פ"ה) מעשות דבר אחד, מקרי על דעת רבים, לכל א' נשבע לג' חציריו, ועל דעתו נשבע. ועיין למטה סעיף ל'. ⁴¹⁵ ואם אומרים נדרר על דעת רבים שהתירו צדיעצד, הותר. ⁴¹⁶ ואין לסמוך על זה, כי אם בשעת הדחק (פ"ה) ויש לורך בדבר. ⁴¹⁷ אם נשבע על דעת רבים בדבר שיש בו נדוד עברה, מותר להתיר לו בלא דעתם, כי אין דעת רבים מסכמת בדבר שיש בו עבירה. ⁴¹⁸ מי שנסבע שלא לעשות דבר פלוני כי אם צדקות שלשה אנשים נקובים בשמותם, לא מקרי על דעת רבים (פ"ה), לארצה אלו הרבים נקטו להקל עליו לעשות צדקות בלא התרה, וכן כל כיוצא בזה:

(ע"ה) אין לו התרה בלא דעתם - פי' דצריך התרת חכם וגם דעתם אבל דעתם לחוד לא מהני וכדלקמן (סל"ז) (ט"ז), אם נדרר ע"ד הקהל אף אם יסכימו הרוב לבטל נדרו אין משגיחין בהן עד שיסכימו כולם, שהרי פירש על דעת הקהל גדולים וקטנים, שנראה שלא ע"ד רוב הקהל הוא סומך. ואם הנודר אומר עתה שכוונתו היה על הרוב, נאמן בתלמיד חכם (ע"י לעיל סי' רח ס"ב), ואע"פ שאמרנו שם (סק"ח?) שהיום כולנו דינו כעמי הארץ, היינו לענין שצריך התרה אבל הכא דנימא דלא סגי בהתרה לא מחמירין כולי האי, מיהו אם פרט ונדרר על דעת פלוני ופלוני ופלוני ודאי על דעת שיסכימו כולם קאמר ואף שאומר שכוונתו היה על הרוב לא משגיחין ביה (ש"ך), כיון שהזכיר לדעת "כל הקהל" למה הוצרך לומר "גדולים וקטנים", אלא רואים שכוונתו היה להחמיר על עצמו, שלא יהא שום מוחה. וי"א דבאומר סתם "על דעת כל הקהל", אם הרוב מסכימים להתיר, מתירים אף שהמיעוט מוחה, וי"א דאם יש הסכמה בעיר שהמונים וז' טובי עיר הם דנים כל הקהל

¹²⁰ ע"י לקמן סק"ק (קלה).

¹²¹ ע"י לקמן סק"ק (קכג). וע"י לקמן סי' רכט סק"כ (כח).

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

- לכל דבר ומה שיעשו רצוי ומקובל לכל הקהל ה"נ בנדר ע"ד הקהל הממונים וז' טובי העיר יכולים להתיר (רע"א).
- (עח) ויש מחמירין כו' - לפי שאין חרטתם שוה דזה מתחרט מטעם זה וזה מתחרט מטעם זה אבל לדבר מצוה כולם מסכימים ומתחרטין בחרטה א' אמנם אם מתחרטין בחרטה א' יש להתיר. וכן מי שקיבל עליו בחרם או בנידוי על דעת רבים נמי יכול להתיר עם דעתם לכו"ע דהא חרם אין צריך פתח וחרטה כדלעיל סעיף ח' וע"ל סכ"ה) עי' לקמן סעיף ל'. וכן כל שהרבים באים ומתחרטין אף על פי שאין חרטתן שוה יכול להתיר לכל א' וא' כפי חרטתו ולא קאמרי המחמירין אלא שאין להתיר מן הסתם בחרטה אחת אמנם י"א שלא להתיר לדבר הרשות אפי' דעת הרבים מסכמת (ש"ך).
- (עט) וכן נכון להחמיר כו' - מיהו הב"ד שהתירו אין לייסרם על ככה כיון דרוב הגדולים מתירין ודבריהם נראין עיקר (ש"ך).
- (פ) אא"כ יש מצוה כו' - שאז מתירין אפילו בלא דעתם, דמסתמא הם מרוצים בהתרה (ש"ך), והנה רשימה של כמה דברים שהם נחשבים כדבר מצוה: לקחת ש"ץ שקולו ערב, וכן כל מקרה כדי שלא יהיו קטטות ומריבות, וכן לקהל שנשבעו שלא יקחו להם מרביץ תורה, וכן לחכם שנשבע שלא יהא חכם בקהל, וכן מי שנשבע שלא ישמע ד"ת מפי חכם א', וכן לישא אשה שלבו חפץ, וכן ללמוד תורה עם מי שלבו חפץ, וכן להיות לפני שרים ללמד זכות על ישראל (באר היטב), מש"כ בבאר היטב להתיר חכם שנשבע שלא יהא עוד חכם בקהל, היינו אפי' אם נמצא חכם אחר כזה, אפ"ה נקרא מצוה. וכן להיות להקהל בית ועד ועצה מצוה איכא. מי שנדר על דעת רבים שלא לירד לפני התיבה בעירו ועתה נדחקים הצבור בבהכ"נ הקטנה ואין להם שום מתפלל ביוה"כ אף שיכולים כולם לילך לגדולה אם עי"ז יהיה דוחק מקום להעומדים הוי מצוה. וגם אם לא ימצא לו להנודר מקום אחר להתפלל ולהשמיע קולו בבואו אל הקודש ג"כ מיקרי דבר מצוה. אך צריך להתיר מג' אנשים שחוף לקהלה כיון שאפי' בני הכנסת הגדולה מרויחין עי"ז שאינם נדחקים כולם נוגעים בדבר (פ"ת), והנה אע"פ שיש מצוה לקיים דבריו המת, מה שצוה בערס דווי, היינו רק לגבי חלוקת כספים ולא לגבי דין זה, אין בזה מצוה, להתיר נדר שהודר על דעת רבים, ואפילו אם אביו ציוה עליו עשותו, אין בזה סותר את דבריו, שכבר נדר, ואפילו נדר ששלא הודר ברבים לא מתירים על פי זה, אלא רק אם נתחרט, אבל לידור אחרי שאביו ציוה עליו לא לעשותו יש בו משום סותר את דבריו (עי' סי' רמ"ס?) (פ"ת * תשב"ץ ח"ב סי' נ"ג), קהל קבלו עליהם חכם אחד להיות חכם שלהם ומרביץ תורה ביניהם וחייבו עצמם שלא להחליפו בשום בעל תורה אחר אפילו שיהיה חכם כדניאל ונשבעו לו על דעת רבים, והחכם ההוא הלך למדינת הים והניח את הקהל בלי תורה כי לסבת החומרות והחיובים ההם אין פוצה פה ומצפצף בדברי תורה בקהל ההוא. שבועה זו לא חלה כלל ואפילו שאלה לחכם אינה צריכה לפי שנשבעו לבטל מצות תלמוד תורה וכי אם יבוא חכם כדניאל ללמדם תורה ומצות לא ישמעו לו, וכל חכם או מלמד המשביע שבועה כזו מכשיל את הרבים. ואפילו אם תרצה לומר דשבועה כזו חלה מתירין אותה על ידי פתח וחרטה דאנן סהדי שלא נשבעו על מנת שילך לו החכם למדינת הים ויהיו בטלים מתלמוד תורה, ואע"פ שזה נעשה לתועלת הרב עכ"ז, ועל דעתו, לדבר מצוה מתירין אפילו שלא מדעתו (פ"ת * רדב"ז).
- (פא) שיבא חבירו להתפלל - ואפילו אין שם מנין (ש"ך).
- (פב) וכן לעשות שלום כו' - וה"ה לבטל שאר המחלוקת דגדול השלום, ואין ללמוד מזה למקום אחר שאין מצוה (ש"ך), איש ואשה שנשבעו על דעת המקום ועל דעת ב"ד להתגרש מפני ששהתה י' שנים ללא ילדים, אין להתיר, אלא להתגרש וליתן כתובה, שאין בזה מצוה (פ"ת * שמן רוקח).
- (פג) מיקרי דבר מצוה - להסיר מכשול שבועות ונזקין מדרך הרבים אין לך דבר מצוה גדול מזה. מי שנשבע שלא להיות ממונה אם אין במדינה ראוי להיות ממונה יותר ממנו הוי דבר מצוה. שלא ליפרד מאשתו אלא יהיה באותו עיר שאשתו שם מיקרי נמי דבר מצוה, וע"ל סקצ"ה? וסקק"ד? (ש"ך).
- (פד) מי שנשבע שלא ליהנות מאביו כו' - אפילו נשבע על המצוה עצמו מתירין לו וזה שונה מהנשבע על דעת חבירו די"א דאין מתירין לו לדבר מצוה שנשבע עליה בלא דעתו וכנ"ל (סקנ"ב?) דמסתמא דעת רבים ניחא להתיר בכל דבר מצוה (ש"ך).
- (פה) אבל אם אמר סתם כו' - וי"א אפילו אמר סתם על דעת רבים אין לו התרה ויש להחמיר לכתחלה (ש"ך, פ"ת * תשב"ץ, שמש צדקה), אפי' נדר סתם רק דמחשבתו היתה על דעת רבים גם כן דינו כך (פ"ת), עי' ש"ך, וי"א דעיקר כדעת השו"ע (פ"ת * שער

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

אפרים), ואם אמר על נדר שהודר על דעת רבים, שהיה אונס, הוא נאמן, אבל ראוי להחמיר להתיר את נדרו בפני בני אדם כדי שלא יקלו ראשן בנדרים (פ"ת * תשב"ץ), אם כתב בשטר שידוכים שנשבע על דעת הנשבעים באמת, דינו כנשבע "על דעת רבים" ואין לו הפרה, לחומרא (פ"ת * שמש צדקה).

(פו) וי"א שאם נדר כו' - אם אותן הג' שייכי באותו הנדר לכ"ע הוי על דעת רבים דמסתמא הנך דשייכי בגויה שעומדים לפניו קאמר, ואם אמר להם על דעתכם אני נודר פשיטא דלכ"ע הוי על דעת רבי ועדיף מאומר ע"ד פלוני ופלוני ופלוני (ש"ך).

(פז) ד' שנשבעו יחד - פי' על איזה ענין שהוא לטובת כולם (ט"ז), י"א דאם נשבעו על דעת כל א' מהם לא מקרי על דעת רבים אבל אם היו נשבעים כל א' על דעת כולם היה ע"ד רבים, ואין זה מוכרח, ולכן צריך להחמיר כשו"ע (ש"ך), כשקבל טובת הנאה אפילו

לדבר מצוה אין מתירין, דאפי' דאמרינן דלדעת רבים לדבר מצוה מתירין, היינו לפי שהרבים ודאי יסכימו בהתרה, לפי שהיה לדבר מצוה, אבל בשקבל טובת הנאה מחברו והדירו להנאתו מאן לימא לן דאפילו לדבר מצוה נחא ליה (רע"א * מהריב"ל), כשהסכימו שלשה או ארבעה על ענין אחד ונשבעו איש אל אחיו נעשה כל אחד כעושה טובה לחבירו ואין מתירין אלא מרצון כלם, הנשבע על דעת רבים שהתירו בדיעבד, אין לסמוך בדיעבד, אפילו שיש אומרים כן (רע"א * מהריב"ל), על כל דבר מצוה מתירים נדר

שהודר על דעת רבים (רע"א * מהריב"ל), כיון דכל אחד נשבע על דעת חבירו, והם ודאי שלשה או יותר שקמו ונתחברו יחד בחברה זו חברת גמ"ח, וכל אחד נשבע לדעת חברו, פשיטא שכוונתו היה שנשבע לדעת כל אחד ואחד מהם, ושיהיה כל אחד מהם מושבע לדעת כולם, וכיון שהם ג' או יותר מג' נקרא שבועה על דעת רבים, וזה אפילו אם לא פירט שמות האנשים, וזה לכר"ע, וכך אם היה בפני רבים והם ג' אפי' אומר על דעת רבים סתמא אין לו התרה, דמסתמא על דעת אותם רבים שעומד בפניהם קאמר, מיהו זה שהיה בפני רבים יש מתירים ולכן אינו אסור מטעם ודאי, אבל עכ"ז אסורה (רע"א * מהר"ש לבית

לוי), עי' ש"ך, נתקשרו קהלה בקשר אמיץ ובשבועה דאורייתא כל אחד על דעת חבירו וכולנו לדעת אחת להיותנו כולנו באגודה אחת כו', ועכשיו יותר טוב שיחלקו לב' קהלות ורוצים להתיר השבועה וכו'. הטעם שאין מבטלים נדר שהודר על דעת רבים ולא כשהוא על דעת יחיד, משום דמבטל דעתו אצל רבים ואינו מבטל דעתו אצל יחיד. אם כן רבים שנשבעו להדדי לעשות איזו תקנה הוי כעל דעת רבים, דכל אחד מבטל דעתו לגבי חבירו כדי שיבטלו ג"כ דעתן אצלו, כל שהוא לטובת כולם, ואפילו אם נשבעו כל אחד ע"ד אחרים הנשבעין מ"מ אם מתחרטים כולן אח"כ ומסכימין להתיר יש לו התרה, וזה אינו מועיל אלא בענין הקהלות להדדי, דהיינו אם כל קהלה אחת שאלה על נדרה השנית מותרת ג"כ, דהו"ל כשנים שנודרים זה כנגד זה. אבל אם מקצת קהלה אחת מתחרטים ואפילו משני הצדדים נשאר הקשר בין האחרים, אז לא. ועוד במקום שנוהגים להתיר חרמות ותקנות הקהל בלא שום חרטה ולא דיינינן ליה כשאר דין נדרים (ב"מ * רמ"א).

(פח) כ"א בשעת הדחק כו' - י"א דהא דעל דעת רבים אין לו הפרה היינו לכתחלה אבל בדיעבד שבאו ג' בני אדם והתירוהו לו ה"ז מותר, ואף שזה שלא בשטת רוב הפוסקים מ"מ ראוי לעשות סניף וכדאי לסמוך על זה בשעת הדחק, ועיקר דעל דעת רבים אפילו בדיעבד לא מהני התרה, ואין להקל כלל אפילו בשעת הדחק וצורך בדבר אמנם בנדר שהודר על דעת רבים כלומר שאמר סתם "על דעת רבים" ולא פרטם, בכה"ג מותר בדיעבד (ש"ך), וי"א דעיקר כ"א ודלא כש"ך (פ"ת).

(פט) לא מקרי על דעת רבים - דדוקא כשנודר על דעת רבים שאומר על דעתכם או על דעת פלוני ופלוני ופלוני ששיתף דעת הרבים בעיקר הנדר הוי על דעת רבים משא"כ הכא, וכה"ג לקמן סעיף ל"ח, ולכתחלה יש להחמיר דלא להתירו כיון ש"א שאפילו אמר סתם עד"ר אין לו התרה וכמש"ל סק"ד? (ש"ך).

(כב) נדר שנדר מעצמו (צ) על דעת אחד או על דעת שנים, יש לו התרה אפילו בלא דעתם. הגה: ⁴²⁰מיהו אם נשבע או נדר ע"ד המקום, דינו כנדר (לא) שעל דעת רבים. ⁴²¹ויש מקילין אם נשבע לדבר הרשות (אב):

(צ) שנדר מעצמו - פי' בלא קבלת טובה (עי' לעיל סעיף כ"י) (ט"ז), כלומר לאפוקי אם הדיר לחבירו בשביל טובה שעשה לו, דאפילו ע"ד יחיד אין יכול להתיר בלא דעתו כדלעיל סעיף כ"י (ש"ך).

(צא) דינו כנדר כו' - ואין לו התרה (ש"ך), ואם נדר על דעת המקום ועל דעת ב' יחידים, הוה כג' רבים ואין לו הפרה, ואפילו אם ב' היחידים מסיכים להתיר, מי יודע אם יתרצה

Commented [O83]:
לכן צריך להחמיר כשו"ע
? -

Commented [O84]:
ג
יהו זה שהיה בפני רבים
יש מתירים ולכן אינו
אסור מטעם ודאי, אבל
עכ"ז אסורה - זה דעת
רה"ג ואחרונים לא כך

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

המקום (רע"א * מהרש"ך), אמנם יש לו התרה כמו נדר על דעת רבים, במקום מצוה וכו' (רע"א * תשב"ץ).

(צב) אם נשבע לדבר הרשות - דלא צוה הקדוש ברוך הוא על זה להשביע כן ואין אומרים לשון זה דעל דעת המקום אלא שיהיה איום עליהם ול"ד לשבועת קבלת התורה דצוה הקדוש ברוך הוא להשביע כן (ט"ז), ואם נשבע על דעת המקום לעשות דבר מצוה אין לו התרה (ש"ך).

(כג) נדר שהודר ברבים (צג), יש לו התרה מאחר שלא אמר על דעתם (צד):

(צג) נדר שהודר ברבים - פי' שלא אמר "על דעת רבים" אלא שעשה הנדר מעצמו במעמד רבים (ט"ז, ש"ך).

(צד) יש לו התרה - פי' בלא דעתם וא"צ להתיר בפניהם וכן ללא ידיעת אותן רבים, והיינו דוקא כשאין להרבים תועלת בנדר ההוא, אבל אם יש להם תועלת, זה לא שונה מיחיד שאסור משום חשד וכדלעיל (סק"נח) (ש"ך), עי' ש"ך "דא"צ להתיר בפניהם", ועיקר דלכתחלה צריך בפניהם או בידיעה רק בדיעבד מותר¹²², ועי' בש"ך (סק"פח) (רע"א).

(כד) בעל מפר (צה) נדר שנדרה אשתו על דעת רבים, אפילו לדבר הרשות:

(צה) בעל מפר כו' - שהרי אין תלוי בדעתם, שהרי הבעל מפר אפילו בלא חרטה דידה כשם שאין דעתה מעכב להפר כך אין מעכב דעת הרבים (ט"ז, ש"ך), ואפילו אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לידור על דעת אחרים אינו כלום, כיון דסתם אשה על דעת בעלה נודרת ותלה הכתוב הפרטה בבעל, יכול הבעל לחזור ממה שנתן לה רשות (ש"ך), ויש להסתפק אם חכם יכול להתיר לה לדבר הרשות (פ"ת).

(כה) נדרים וחרמים (צו) שמטילין הקהל, לא מקרי על דעת רבים אעפ"י שאמרו על דעת המקום (ועל דעת הקהל), ויש להם התרה בלא פתח וחרטה, ואין צריך לא יחיד ולא ג' הדימויות,⁴²⁵ שאינו אלא כעין גזירה (צו) ונידוי על כל מי שיעבור על גזירתם. הלכך נודרין ומתירין (צה) הם בעצמם⁴²⁶ אפי' הזכירו שצועה עס החרס).⁴²⁷ ואם התנו בפירוש שלא יוכלו להתירו, או שאמרו על דעת הקהלות הרחוקות,⁴²⁸ וכך אם הוסיפו בחרם על מנהגם הראשון, כגון התרעות או נאדות נפוחים או כיבוי נרות וכיוצא באלו, גליא דעתייהו דלהחמיר באו ואינו נותר כשאר חרמות, אלא על ידי שאלה. ואם הוחרם או הודר (צט) על דעת רבים (ק), אין לו התרה. הגה: ⁴²⁹וי"א לאפילו התנוקא) צפיקו שלל יהא לו התרה, אפילו הכי יכולין לחזור ולהתירו. ואם החרמו שלל להתירו, מתירין חרם האחרון תחלה, ואח"כ מתירין חרם הראשון. וע"ל סימן רכ"ט¹²³:

(צו) נדרים וחרמים - בדין ספק חרם, מאחר ולעבור על חרם הוא דבר תורה, ולכן אפילו ספיקו אסורה (רע"א * שו"ת הרשב"א, מהריב"ל, מבי"ט, רשד"ם), והעובר על חרם כעובר על שבועה, ונפסל לעדות (רע"א * מבי"ט), בעיר א' הסכים בחרם שלא יפתח אדם חנות בזמן שיש מת בעיר סתם ונפל מח' אם כוונתם זה דווקא ביום או גם בלילה, אע"פ שספיקו לחומרא, חרם דינו כנדר, ולכן מובן שבעיר ראו שאם יתעסקו במלאכתם יתשלחו בצרכי המת יש לנו לומר כי לא הסכימו אלא בשעה הראויה להתעסק בצרכי המת דהיינו שעה מעלות עמוד השחר אבל לילה לא זמן עסק הוא לפיכך יש לנו לומר שלא היתה הלילה בכלל ההסכמה [פי' אזלינן בתר אומדנא - רשד"ם¹²⁴] (רע"א * רשד"ם), חרם חל על דברי תורה כמו שבועה (רע"א * רשד"ם), והנשבע לבטל חרם, אינו שבועה, שזה לבטל מצוה (רע"א * רשד"ם), אפילו במקום של ספק ממון, ספק חרם הוי איסור תורה (רע"א * רשד"ם), י"א דכל הסכמה, רוצה לומר חרם או שבועה שלא הוציאה בפה, אעפ"י שחתם כתב ידו לאו קבלה חשיבא ויש חולקים אבל אם נהגו כך, אז יש לעשות כצד הראשון, אמנם ספק נידוי לקולא (&). וספק חרם היינו שיש ודאי חרם וספק אם זה נכלל,

¹²² הגרע"א לא הביא טעמו וכו', ועי' תשב"ץ (ח"א סי' קנה): צריך להתיר לו נדרו בידיעת אותם רבים משום דאמר' בירושלמי (נדרים פ"ה ה"ד) דהנשבע בפני חבריו אין מתירין לו אלא בפני חבריו ופי' התם טעמא מפני החשד ומפני הבושה ולפי טעם זה אין צורך שידעו זה הרבים קודם הפרה וסגי שידעו זה אחר הפרה.

¹²³ עי' לקמן סי' רכט סק"ל (לא).

¹²⁴ עי' לעיל סי' ריח ס"א.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

אז אסורה. אבל בספק בעיקר החרם אם חל או לא, לא שייך למימר ספיקא דאורייתא לחומרא (רע"א * משפטי שמואל), מי שכתב בכתב ידו כי הוא מסכים ונכלל בחרם ונדוי ומקבל עליו, שפשיטא הוא דחשיבא קבלה גמורה ואעפ"י שלא הוציאו מפיו, וכן נהגו בכל מקום שש"צ מכריז החרם ובלתי שיענו אפי' אמן אלא בשתיקה בעלמא הויא קבלה (רע"א * משפטי שמואל), ענשו בחרם, ועברו כמה אנשים בחרם ולא נענשו. והיו קצת אנשים טוענים דאדעתא דהכי לא קבלו עליהם אותה ההסכמה ואותו החרם, שיעברו כמה אנשים ולא ייסרו אותם ויהיו חוטאים נשכרים וכו', מכל מקום לא נמצא שום חכם בעל הוראה שמלאו לבו להקל, כיון שיש פנים לכאן ולכאן, מי יקל את ראשו בספק חרם. ואם נהגו באותו מקום שאם יעבור יחיד או רבים על ההסכמה והחרם, ולא יענישו, הותר החרם וההסכמה ממילא בלא התרה, והעובר עונו יש, הולכין אחר מנהגם. והטעם דעל דעת מנהגם הם מחרימים. ואפילו יהיה להם אז ספק במנהגם, יש להם להחמיר, אמנם אם הרבנים עצמם שעשו את החרם עברו עליו, אז זה מותר, מטעם דאין כאן רבנים [לשוננו: ברורים?]. ואם עובר על חרם הקהל הוא חשוד לשבועה או לא, הוא תלוי במחלוקת (עי' חו"מ סי' לד ס"ה¹²⁵), בשבועה להבא, כגון שבועה שלא אוכל ואכל, דלפי הי"א שם לא חשוד לשבועה, שכן נשבע באמת, שחשב שלא יעבר, והצד הראשון, מ"מ לעדות לכו"ע נפסל (רע"א * מהרש"ך), עיר שהיו בה שתי קהלות וכל אחד מהם להם תלמוד תורה בפני עצמו, אח"כ החליטו לחבר התלמוד תורה להיות אחד, ובררו שמונה אנשים ונתנו להם

¹²⁵ עיי"ש במאיר המשפט: אבל המועל בחרמות תקנות הקהילות אין לפסול לעדות, דאל"כ לא יוכשר אחד מאלף, וה"ה מי שמסרב לכנוס לתקנת הקהל (סמ"ע), אחד שהיה מוחזק בכשרות ובא לקהילה אחת ועסק שם באיזה סחורה שלא היה נרצית לבני אותה קהילה ושאלו אותו בחרם אם יש בידו מאותה סחורה שיודה. ומחמת שהכיר באותה בני קהילה שהם שונאים לו והיה ירא באם יפול בידם שיענשהו בעונשים גדולים שלא יהיו לפי כבודו לא חשש לדבריהם, ולא הודה דבר. יש לומר שליבו אנסו שבראותו שבני אותה הקהלה עומדים על נפשו וכבודו ומקצתם הם שונאים אמר בדעתו שאינו מחוייב לקבל הטלת חרמם ובפרט שאינו מבני קהלם ואינו מחוייב לקבל גזירתם ולכן לא נפסל בגלל זה (ש"ך * מהר"ם), אם ב"ד הזמינו א' לבא לב"ד בגזירת עיריין¹²⁵ וחרם ב"ד והוא סרב ולא בא, אינו נפסל לשבועה, אלא דווקא על חרמי הציבור משא"כ בחרם ב"ד כזה שאינו אלא עונש על הסרוב (רע"א * זכרון יוסף), י"א דהמזכיר שם שמים לבטלה פסול לעדות וי"א דיש מקום להכשירו, ועי' לקמן סי"ב, ולכן תולים שלא ידע שדבר זה אסור, ולכן בעידי קדושין שרוצים לפסול העדים שהוגבה עדות עליהם שהם מגלחים זקנם בתער. אין להתיר בלא גט מאחר שאין עדות ברורה עליהם אשר התגלחו ע"י ישראל ושהגילוח ה' על מקום האיסור ממש. והרי השחתה בתער דנתפשט בעו"ה אצל הרבה לא חשב שזהו איסור כ"כ ואף דלא התנצל עצמו כן לפני הב"ד מ"מ לא פוסלים אותו על זה (פ"ת אה"ע) ועיין לקמן (סי' פז סט"ל) [אין מוסרין שבועה למי שרץ אחר שבועה] (פ"ת), מי שיש עליו עונש "מי שפרע" (עי' סי' רד) כשר לעדות, וכן מי שאומר "איני יודע אם הלוייתני" (עי' סי' עה ס"ט-ט), אבל כשיש דבר בידו, והוא חייב בדיני שמים להשיבו, פסול לעדות עד שמשיב (פ"ת * נ"ז).

ועי' עוד במאיר המשפט סי' צב ס"ב: פירוש, אף על גב דהחרם גזרו הקהל על תקנתו שלא יעברו להבא, ובשעה שקיבלו עליהן החרם דעתן היתה לקיימו, ואח"כ יצר הרע של זה כפאו שעבר כמ"ש בסמוך, והוה אמינא דלא יהיה חשוד לישבע לשקר, כיון דאז בשעה שנשבע ומוציא השם מפיו יודע שמשקר, ודוקא כשנשבע שאכל ולא אכל שג"כ מוציא שם שמים מפיו לשקר בשעת שבועה נעשה חשוד. וזהו טעם הי"א דדוקא בשבועה דלשעבר כו', ולסברתן כל שכן בעבר על החרם דאינו נפסל. ולסברא הראשונה דפסול בעובר על החרם כל שכן דפסול בנשבע שיאכל ואינו אוכל, ועי' לעיל (סי' לד ס"ה וסק"ב?) (סמ"ע), ועיקר כ"א, ומוקמינן גברא אחזקתיה ושלא להוציאו מחזקת כשרותו, ואפילו לצד הראשון, היינו חרם שנעשה בהסכמת הקהל שגזרו שלא יעשו איזה ענין, שאותו חרם הוי כאלו כל הקהל הוציאו החרם מפייהם כיון שנעשה בהסכמת כולם. ולכך כשעובר אחד מהקהל על אותה גזירה הוי כאלו עבר על שבועת ביטוי להבא דלהבא שהוציא מפיו, אבל אם קהלה עשו חרם, ובא א' מרחוק, ועבר על החרם, לא נפסל לכו"ע, ואפילו אם הוא כבר נגד תביעתם, אפשר לומר שלא היה בדעתו לעבור על החרם כלל רק היה בדעתו להודות לבסוף שיש לו בידו מאותה סחורה רק שאשתמוטי קא משתמיט מבני הקהלה זמן מה לראות איך יפול דבר עד שיתקררו החמין בפושרין כי ראה שמדת דינם מתוח נגדו, ועוד דאיכא למימר ליביה אנסיה שבראותו שבני אותה הקהלה עומדים על נפשו וכבודו ומקצתם הם שונאים אמר בדעתו שאינו מחוייב לקבל הטלת חרמם ובפרט שאינו מבני קהלם ואינו מחוייב לקבל גזירתם, כי ראוי הוא לתלות בכל ענין שנוכל לומר שלא נתכווין לעבור על החרם והשבועה ח"ו הואיל ומקודם היה מוחזק בחזקת כשרותו, ועוד היכי שהצבור גזרו לעשות איזה ענין ועובר ואינו עושה ועובר בשב ואל תעשה אינו נפסל (ש"ך * מהר"ם מלובלין).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

השתי קהלות כח לעשות תקונים הגונים לקיום התלמוד תורה. וקבלו חרם חמור לעשות ולגמור ככל אשר יגזרו ויסדרו השמונה אנשים הנז'. והשמונה אנשים עשו הסכמה זה לשונה, "עוד הסכימו כאשר אף אחד מהחברים אינו יכול למנות מלמד חדש ללא רשותם של שמונת החברים". כיון שההבנה היותר פשוטה בנוסח זה הלשון היא, שצריך שיסכימו כולם וישוו לדעת אחד, וכיון שכן יש לנו לתפוס הלשון על פי הכונה היותר פשוטה. וכל שלא הסכימו והושוו יחד, ההסכמה והתקנה בטלה ואפי' שיסכימו הרוב (רע"א * מהרש"ך), קהלה אחת ביררו להם ט"ו בני אדם ומינו אותם מהם ממונים ומהם פרנסים לסבול עליהם עול הק"ק עד חמשה שנים. וכל הסכמה ותיקון יהיה קיים לפי רוב הברורים. והסכמה היה ביניהם ג"כ שאם שנים או ג' לא ימצאו בעיר, הסכימו שלא יעוכב התיקון בשבילם, ועשו דבר במעמד ט' מהברורים, כי הז' הנותרים ה' מהם היו חוץ לעיר, וב' נפטרו, אע"פ שיש ספק אם חייבים או לא, עכ"ז מאחר וזה בחרם, והוא ספק חרם לחומרא (רע"א * מהרש"ך), בני עיר אחת שהסכימו והחרימו בחרם חמור וגמור כל איש או אשה אשר יעשה או ישא ויתן במעות מזויפות אשר לא יהיו עשויות בזאראפאנה [מטבעה] של המלך. ולא שמו קצבה כמה זמן יהיה משפט החרם. עתה יש מי שמורה היתר, ואומר כי מאחר שלא קצבו זמן רק החרימו סתם, לא חל החרם יותר משלשים יום, לפחות זה ספק וספק חרם לחומרא (רע"א * מהרש"ך), עכ"ז במקום ספק חרם [ובמקרה זו היתה חרם שלא לפתות את אשתו למחול הנדוניא, ויש ספק אם היא נתנה מתנה, אם זה בכלל] לא מוציאים כסף מיד המוחזק ככל ספק איסור לא מוציאים ממון מיד המוחזק (רע"א * ראנ"ח). וי"א שזה דרבנן (רע"א * מהר"מ פאדאווא), ואם היה חרם שלא ימכר יין ביותר מה' מטבעות לבקבוק, והחרם זה על המוכר ולא על הלוקח, וא' מכר בז' וקבל עונשו, ולא קיבל הכסף, אין הלוקח משלם אלא ה' (רע"א * אלשיך) (רע"א).

(צז) ושאינו אלא כעין גזירה – שיטת המחבר שאם חזרו והתירו, חכם עוקר את הנדר מעיקרו וכאילו לא היה כאן חרם, שהוא סובר דחרמות שמטילין על הציבור אין להם דין נדר וחרם, אלא כעין גזרה ונידוי שמנדי על כל מי שיעבור על גזרתם, הילכך מנדין ומתירין הם בעצמם ואפילו אם הזכירו לשון שבועה אין דעתם אלא לנדות ולהחרים שהוא חרם הוא השבועה ולכך חלה אף על הדורות הבאים שאילו היתה שבועה א"א להשביע את הנולדים לאחר זמן נמצא לפי שיטה זו אפי' גלו דעתם ואמרו שלא ישאלו התרה ולא יהיה להם היתר לעולם כל זה גזרת עצמן היא וכל שהן מתירין גזרה זו האחרונה חוזרים ומתירין את הראשונה שכלן יש בידן להתירם, וי"א טעם אחר בעיקר טעמן של חרמי ציבור שניתרין בלאו חקירת חכם, דהואיל וכבר נהגו בכך לעולם כל קהילות הקדש נמצא שכשמשכימין מתחלה על דעת כן מסכימין שלא יהיו אסורין אלא עד שיסכימו להתיר ולכן אם גלו דעתם בפ"י או שמחשבתם ניכרת מתוך דבריהם שלא יהיה ניתר בהסכמתם וכל שכן אם אמרו בפירוש שלא יוכלו להתירו הרי חזר הדבר כשאר נדרים ושבועות שאין להם התר אלא בחקירת חכם ועוד אין נדרי ציבור נתרין אלא מכאן ולהבא ואם א' א' עבר עד שלא הותר נענש ואפילו לא בא הזמן ולא חל יכולין להתיר, ועוד אם התירו הקהל מקצת אין השאר מותר ולא אמרינן בכי האי גוונא נדר שהותר מקצתו הותר כולו, אין צריך לבטא בפיהם לשון התרה כדין התרת חכם אלא מששהסכימו לבטל את הדבר ואמרו לרבים עשו כן הרי הוא בטל. ולכו"ע חרמי ציבור לא דמו אלא לנדר שהודר ברבים ולא על דעת רבים, ויש לו התרה (רע"א * מהרי"ט). י"א דאין שבועה חלה על חרם, וי"א דשבועה חלה על חרם (רע"א).

(צח) הלכך נודרים ומתירים כו' - שמה שהזכירו "על דעת המקום" ושבועה לא הזכירו אלא כדי שינהגו חומרא יותר ולאיים עליהם שלא ינהגו בהן קלות ראש, אבל תלוי הכל בדעת הקהל כמו שיסכימו (ש"ך), אם התנו שאם ירצו להתיר יהיה א' מהקהל יכול לעכב ואח"כ מת אחד יכולים להתיר בלי שאלה כיון שלא התנו שאם ירצו להתיר לא יועיל עד שירצו כולם (פ"ת), אפילו הנולדים והבאים אחריהם דאע"ג דאין השבועה חלה על הנולדים מ"מ חרם ונידוי חל עליהם (עי' לקמן סל"ה), והרי כל חרמי ציבור לא נתקנה אלא למנוע קטטות ומריבות שביניהם על עסקי קבלות הרב מפאת היותו קרוב למקצתם ורחוק לשאריהם ושלא יהיה הרב רך לקרוביו וסיעתם וקשה להרחוקים וזולתם עי' ט"ז (סק"קטז) ולעיל סי' ריח סק"ד?), ואין צורך שכל הקהל יסכימו לבטלו, אלא מספיק אם רוב (פ"ת * זכרון יוסף).

(צט) ואם הוחרם או הודר - אותו חרם שהוסיפו על מנהגם (ש"ך).
(ק) או הודר עד"ר - כלומר שאמרו "על דעת קהלות הרחוקות" דזה הוי על דעת רבים (ש"ך).

Commented [O85]: ל בדוק!

Commented [O86]: נ כון זה לכו"ע?

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(קא) וי"א דאפילו התנו כו' - דכל מעשה צבור הוי כאלו התנו כך מתחלה, מיהו אם אמרו על דעת רבים או על דעת קהלות הרחוקות אין להם התרה והמחבר לא חולק ומ"ש "שאפילו התנו יכולים לחזור ולהתירו", ר"ל דהיינו ע"י שאלה וע"י לקמן (סי' רכט ס"ד) (ש"ך), במקום שהסכמת הקהל לקנוס פלוני מאה ש"ח על העובר על התקנה, וא' עבר וביקש אח"כ להקל על הקנס ונתפייסו בשמונים ש"ח ואחר ימים חזר והציע דבריו ובא בתחנה להקל מעליו עוד סך הוזה ובאשר שהיה זה לטורח רב בעיני המנהיגים נמנו וגמרו שטרם ידברו עוד מזה יתן פלוני תקיעת כף שכל היוצא מפי המנהיגים יעשה וכן עשה והסכימו שלא יתן רק חמשים ש"ח ואחר ימים בא עוד פלוני לבקש על הרחבת זמני פרעון כי על זה לא תקע כפו רק על גוף הקנס. אם בשעה שביקשו הקהל תקיעת כף מפלוני הסבירו לו על הטורח הרב וכו', מובן כוונתם כי ע"ז היה בא בתקיעת כף שלא יטריח עוד אותם ואסור לו לבקש בין להקל הסך בין להרחיב הזמן, ואפילו בנתן תקיעת כף סתם לקיים דברי הקהל, שהיה מקום לומר שאף שהקהל עשו זה להקל הטורח מ"מ הוא סבור שעשו זה למען יעשה ויקיים בלא כפיה ורוצה לחזור ולבקש אין שומעין לו, כי אחר שכבר הטריח כמה פעמים, אומדנא דמוכח היה לו דכוונת הקהל לבל יחזור להטריח ולבקש. אמנם אם רוצה לבקש שימחלו לו התקיעת כף ויתירו לו לבקש על נפשו, זה מותר, אפי' נשבע בפירוש שלא יבקש עוד (ע"י לקמן סי' רכט ס"ד) ומ"מ אף על גב דאין איסור לא צייתנין ליה כי היכא דלא ליהוי מילי דצבורא כחוכא ואטלולא? (פ"ת).

:Commented [YL87]
המחבר לא חולק - לשונו שהמחבר סובר שהרמ"א לא חולק על הסברא ראשונה, אבל איך שכתבתי יותר קל, וצ"ע אם זה בסדר

:Commented [YL88]
רגום הלשון

(כו) אין נדרי(קב) צבור ניתרים, אלא מכאן ולהבא, אבל לא על מה שעבר:
(קב) אין נדרי כו' - כלומר לא כשאר נדרים שניתרים בהתרת חכם שנעקרים למפרע ונ"מ לענין הותר מקצתו הותר כולו כדלקמן (סי' רכט ס"ב) (ש"ך).
(כו) אפילו לא בטלה הסיבה שבשבילה תקנו והחרימו, אם רצו להתיר, מתירין(קג) ואפי' בתוך הזמן שקבעו להמשך התקנה,⁴³² ואפילו לא בא זמן הנדר ולא חל הנדר, יכולים להתיר.⁴³³ ויכולין להתיר קלחו. **Error! Reference source not found.** ולהניח קלחו):
(קג) מתירין כו' - משום שחרמים אלו, כאלו יש בהן תנאי שיוכלו להתיר כל זמן שירצו (ש"ך).

(בח) אם היתה ההסכמה גדר לרבים(קד) או סייג לתורה ולדבר מצוה, אינם יכולים להתירו.⁴³⁵ וכן בנדר של שחוק(קה)¹²⁶:

(קד) גדר לרבים - היינו לדבר מצוה שלא תבטל וכן נדר שלא יתירו דבר איסור אבל הסכמה לעשות דבר מצוה מחדש דינו כנדר דבר לצדקה דיש לו התרה כדלקמן (סעיף מ"ב) ולקמן (סי' רנ"ח ס"ו) (רע"א).

(קה) וכן בנדר של שחוק - אם כללו בחרם ש"כל מי שיעבור יהא מנודה" כל מי שעובר יכולין להתיר הנידוי, שזה לא מתיר את האיסור. כדרך שמתירין שאר המנודים (ש"ך), אין מתירים אפילו אם רבים נכשלים בזה, אבל זה רק תוך זמן החרם, אבל אם החרם היה מוגבל לזמן, הרי בסוף הזמן החרם בטל מאליה, אבל גם בזה ראוי להחמיר עליו עד שיבטלוהו במנין אחר (פ"ת * שמש צדקה).

:Commented [O89]
ל בדוק שאני צודק

¹²⁶ ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף נב ולפ"ז תמוהים דברי רבינו הרמ"א שכתב על זה וז"ל ואם יש מכשול בנדר זה כגון שיש לחוש שיעבור בלא התראה מתירין לו לכתחלה עכ"ל וקשה הא לכתחלה גם הרשב"א אוסר ואפילו בדיעבד שהרשב"א התיר חולק עליו הרב ר' שם טוב אמנם העניין כן הוא דרבינו הרמ"א בתשו' האריך לחלוק על רבינו הב"י וכתב שם [בסי' ק"ג] דהכל מודים לרבינו טוביה דבמקום מכשול יש להתיר ע"ש וזה שלא כתב בלשון י"א משום דבש"ע לא ביאר רבינו הב"י דמיירא במקום שיש מכשול לכך לא כתב בלשון י"א [עש"ך סקכ"ח] וכן דרכו בכ"מ וי"א דאינו כן דבוודאי הרשב"א אוסר בלכתחלה אפילו במקום מכשול [עש"ך שם] מיהו בדיעבד וודאי מותר ואף אם אינו כן דעת הר' שם טוב מ"מ רוב רבותינו הסכימו להתיר והכי קי"ל וזהו וודאי כשאינו משחק בקוביא תמיד רק לפרקים יכולים להתיר אף לכתחלה כשאינו יכול להעמיד א"ע [ש"ך שם] ועוד כתב רבינו הרמ"א וז"ל וכן מי שנדר שלא לשחוק ונשתטה לפעמים וכששחוק ירווח לו מתירין לו עכ"ל כלומר אפילו לכתחלה וזהו פשיטא שכן הוא [והב"ח הוכיח מהגמ' כדעת היש מתירין והש"ך בסקכ"ו דחה דבריו ויש מהאחרונים שקיימו דברי הב"ח ולדינא וודאי שכן הוא וד"ק]:
היינו הרמ"א סט"ו ואולי הערו, ש צריך להיות שם.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(כט) ⁴³⁶יש מי שאומר שאם קהל אחד עשו הסכמה בחרם, למגדר מילתא, והלכו קצתם לעיר אחרת לדור ואין דעתם לחזור(קו), אם הפרצה ההיא מצוייה שם חייבין להתנהג בנדר שקבלו עליהם בעירם הראשונה, ואם עברו הרי הם עבריינים. הגה: ⁴³⁷ולכונן(קז) מי שלא ממקום שנוהג חרם רבינו גרסון שלא לישא ב' נשים למקום שמקילין, אסור לו לישא ב' נשים: (קו) ואין דעתם לחזור - כלומר אף ע"פ שאין דעתם לחזור "אם הפרצה ההיא כו", אבל אם דעתם לחזור, אף על פי שאין הפרצה מצוייה שם חייבים להתנהג בגדר ההוא, כמ"ש באו"ח (סי' תקעד ס"?) דחייב לנהוג חומרי מקום שיצא משם כשדעתו לחזור (ש"ך).

(קז) ולכן כו' - מי שבא ממקום שלא נוהגים תקנת ר"ג ונשא אשה במקום שחל תקנת ר"ג והתנהג שלא ישא אשה עליה ואחר כך הלך למקום אחר ונאבדה כתובתה וכתב לה אחרת אינו יכול לישא אשה אחרת כיון שנשאה על תנאי תקנת ר"ג וכ"ש כשהיה כתוב בפירוש התנאי בכתובה כו' ומשמע הא לאו הכי יכול לישא אשה ולא אמרינן שחרם ר"ג חל עליו גם במקום אחר (ש"ך).

(ל) ⁴³⁸צבור שהסכימו על ענין אחד ונשבעו כל איש מהם עליו, ואח"כ רצו להתיר, אין להם תקנה עד שיתחרטו כולם וימצאו פתח לשבועתם, כשאר שבועות דעלמא, ויתירו להם ג' אנשים שאינם מבני העיר. ואם פתחם וחרטתם שוה, אחת לכולם, יכולים המתירים להתיר לכולם יחד. ואם לאו, מתירין לכל אחד כפי פתחו וחרטתו. הגה: ועיין לעיל ²⁷כתבתיו(קח) ⁴³⁹ויש מי ש'אומרו(קט) לכהאי גוונא מקרי נשבע על דעת רבים, ⁴⁴⁰מיהו יס' חולקין(קו) סבירי להו דכל אחד מהם יכול להתחרט ולשאלו על נדו, אעפ"י שאין חזיריו מתחרטין.

(קח) וע"ל כתבתי כו' - כלומר לעיל (סעיף כא) כתב די"א ארבעה שנשבעו יחד לעשות איזה דבר מיקרי נשבע על דעת רבים, ועל דעת רבים אפילו מתחרטים כולם אין יכול להתיר להם כיון שאין חרטתן שוה וע"ל לעיל (סקנ"ז?). והנה מקור דברי השו"ע הולך לשיטתו שמחלק בין חרם לשבועה, אבל היש חולקים שברמ"א חולק וסובר שהטעם שסמכו עליו להתיר חרמי הקהל בלא שאלה דהואיל וכך נהגו על דעת מנהגם הם מחרימים, אותו הטעם מספיק לשבועת הקהל, שאף אם יאמרו מחרימים ומשביעים אנו, יכולים הם עצמם להתיר בלא שאלה וחרטה משום דעל דעתם השביעו, וע"ל רמ"א לעיל סעיף כה, אפי' הזכירו שבועה עם החרם וכאן סתם כדברי המחבר, דאפי' יתחרטו כולם צריכים למצוא פתח לשבועתם ויתירו להם ג' אנשים דעלמא, היינו שהרמ"א סובר דדוקא כשהשביעו הקהל בסתם כל הקהל כמו שהש"ץ אומר בשליחות הקהל אנו משביעין ומחרימים כו' ואפילו ענו כל הקהל אמן בכה"ג אמרינן דעל דעת מנהגם משביעין, אבל כשכל אחד מהקהל בפרוטרוט? אמר "אני נשבע על ענין זה" הוי על דעת רבים וצריך התרה (ש"ך).

(קט) דיש מי שאומר כו' - גם היש מי שאומר מודה דבצבור שאני דכל מעשה הצבור כאלו התנו על דעתם (ש"ך).

(קי) מיהו יש חולקים כו' - דברי הרמ"א לא קאמר אלא בנשבעו כל הקהל כאחד בסתם דבכה"ג לא הוי על דעת רבים כיון שכן דרכם לעשות כן ע"פ מנהגם אבל המחבר מיירי שנשבע כל אחד ואחד בפרוטרוט הוי על דעת רבים ולכך אין יכולין להתיר עד שיסכימו כולם וצ"ע (ש"ך).

(לא) ⁴⁴¹קהל שרוצים להתיר הסכמה בחרם ויש מוחים, הולכים אחר הרוב(קי"א) שאם הרוב מסכימים להתיר, מתירין, מי שלא הסכים בהתרה, לדידיה לא הותר ⁴⁴²אלאס נתנו נשות(קי"ב) לטובי העיר, הם צמקום כל הקהל):

(קי"א) הולכים אחר הרוב - ובמקום שיש מנהג שלא לבטל ההסכמה עד שיסכימו כולם, כל שיש מוחה אחד אי אפשר להתירו, ועכשיו המנהגים משתנים מדור לדור ומעולם לא נשמע שבביטול שום הסכמה תועיל מחאת יחיד אלא הולכים אחר רוב מנהגי הקהלה (ש"ך), ויש מחלקים דאם רוצים לעקור התקנות והסכמות מעיקרן ואין ההתרה בזה למי שעבר עליהן אלא למי שלא עבר עליהן, שיוכל לעבור עליהן, בזה אין מועיל מחאת יחיד. אבל מי שח"ו עבר על החרם, צריך שיסכימו בהיתירו, כל אותן שהיו בעת החרם. ואם אי אפשר שכבר מתו מקצתן, יבואו אחרים שהם חשובים כמותם וימלאו חסרונם דכיון

:Commented [YL90]
הבאתי את דברי הט"ז
קמ"א.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

שכולם נידוהו אי אפשר להפר חלקן של יחיד שלא ברצונו והסכמתו. אם כבר הסכימו הקהל שיחיד יכול לעכב ביטול ההסכמה ולבסוף רוצים רוב הקהל לבטל חיזוק זה עצמו, שמעתה לא יוכל יחיד לעכב, אין יכולים דמצי כל יחיד לומר אחר שהסכמתם שיחיד יכול לעכב כבר ניתן לכל יחיד מהם כח הרוב (פ"ח).

(קיב) אם נתנו רשות – אפילו אם נתנו רשות ליחיד דינו כן (פ"ח).
(לב) ⁴⁴³כיון שלא נהגו (קיג) לנהוג עם העובר על הסכמת הקהל כדין מוחרם, יש לנו לומר שעל דעת המנהג הזה הם מתקנים. ⁴⁴⁴אם לא סהתנו (קיד) צפיון שיהיה צו דין מוחרם:
(קיג) שלא נהגו - אם הכריזו עליו, צריך לנהוג עמו ככל דיני מוחרם, דטעם המנהג הוא כדי שלא יכשלו רבים בלי ידיעה, ואחר הכרזה נסתלק טעם זה, ועי' לקמן (סי' שלד סכ"ב) (פ"ח).

(קיד) אם לא שהתנו כו' - מי שעבר על תקנת הקהל שכתוב בה וכל העובר יהיה מוחרם ומנודה אין ספק שמן הדין שינהגו בו דין מנודה כל מי שידוע בו שעבר אבל אחרים שלא נהגו בכך, על דעת המנהג הם מתקנים שהעובר עונו ישא אבל הקהל או היודעים לא יתפשו במכשול עונו עד שיכריזו עליו והרי הוא כאלו כתבו כן בפירושו בהתקנה, אבל המחבר חולק על זה (ש"ך).

(לג) ⁴⁴⁵הנשבע שלא ליכנס בתקנת הקהל, הוי שבועת שוא (קטו) ועל כרחו חל עליו תקנת הקהל, ואם אינו נוהג כמותם נכשל בחרם תקנתם (קטז). הגה: ⁴⁴⁶ואפילו (קצנעקו) על איזה דבר שלא לגלותו, ואחר כך נתנו עליו חרם, חייב להגיד. ⁴⁴⁷ולא יוכל קום אדם לומר: לא שמעתי החרם, כי אף על פי שלא שמעו כלל אפילו הכי חל חרם הצבור על כל אדם. ⁴⁴⁸וצבור שגזרו חרם על כל בני עירם, כולם בכלל, אפילו אותן שאין נותנים מסים. ⁴⁴⁹ואסור לעבור על חומרי המקום, כל זמן שהוא בתחום העיר. וע"ל סימן של"ד מדין חרמי לבזר:

(קטו) הוי שבועת שוא - וצריך לישאל על שבועתו ולקבל חרמי צבור ותקנתם (ש"ך), אי אפשר לישראל להסתלק ולהוציא עצמו מכלל תקנותיו וגזירותיו של בני עירו, כל הדרים באותה העיר ומשתתפים במיסים איתם והולכים במנהגם ובתקנותיהם ובהסכמותיהם ואפילו אותן שאינם בשעת החרם עם הקהל ובאו שם לאחר מכאן הם נכללים באותו חרם כל שבא והודיעוהו החרם שתק מפני החרם, חל עליו כיון שעמד עמהם והוא יחיד אצל רבים, ומ"מ אין נכללים בכלל החרם אותן בני העיר אלא אותן הפורעין המס עמהם אבל אם לא, אינם מבני העיר וקהלם. והנה אם רוצין רוב הקהל לבטל אותם תיקונים והסכמות אבל יש בהם מועטים ומוחין בידם. בידם לעשות, אמנם אם א' ח"ו עבר על החרם צריך שיסכימו בהיתרו כל אותן שהיו בשעת החרם או העומדים תחתם ושהם גדולים כמותם דכיון שכולם נידוהו. אי אפשר להפר חלקן של יחיד שלא ברצונו ובהסכמתו, אמנם אם יש מנהג שאפילו יחיד יש כח בידו למנוע התיר החרם, המנהג קובע. וכדי לבטלו יש ג' דרכים: א', בהפרה מפי עצמן וזה כשיאמרו הם או שלוחם הותר החרם, ב' אם רוצין לצאת ידי כל חולק יעמידו ג' מהמומחין שבהם וישאלו מחרמם בפניהם ויתירו להם כשאר היתר נדרים ושבועו' בחרט' דמעיקרא ושאר תנאי היתר נדרים ולאות ג' המתירין יתירו אחר' מהנשאר' מהקהל, ג' שיאמרו כך נראה לנו שהסכמה זו ראויה להתבטל מפני טעם זה או כך רצו הקהל ויש כח בידם לבטל כולה או מקצתה ולתקן ולהוסיף ולגרוע הכל כאשר יראה בעיניה' ואינן צריכין לא לשון התרה ולא לשון הפרה (פ"ח * תשב"ץ).

(קטז) נכשל בחרם תקנתם - פי' וצריך לשאול על שבועתו ולקבל עליו חרם הצבור, ואם כן דומה לנשבע על מצוה דרבנן ועי' לקמן (סי' רלט ס"ו) דחלה השבועה. אחד שנשבע שלא להיות א' מן הנאמנים שבררו הקהל להיות על המס והחרימו עליהם, אין היחיד רשאי להפטר ממה שהצבור עושים. ואם נשבע על זה קודם לכן, הרי זה אסור, ואין לו לישוב עמהם, עד שישאל על שבועתו. ואם אינו מוצא פתח לשבועתו בטילה הברירה שבידו הצבור שלא קבלו אלא חמשה ואין כאן אלא ארבע. ואם שמע שהצבור ממשמשין לגזור גזירתם ונשבע שלא לקיים ואח"כ גזרו עליו הרי זה נשבע לשוא הוא, ואלו התרו בו, חייב מלקות דאורייתא, שהרי נשבע לבטל את המצוה לסור מחוקי המצות ודבר זה מושבע ועומד מהר סיני הוא, ולא חלה השבועה כלל כדין נשבע לבטל את המצוה (עי' לקמן סי' רלט ס"ו?), עכ"ז יש חילוק בדבר, אם תקנת הקהל היא למיגדר מילתא דעבירה (עי' סעיף כט?), אין השבועה שלו חלה כלל, כי הכח וההמשלה מן התורה ביד הצבור לעשות גדרים לעבירות, אבל אם הקהל עושים תקנה בשביל תועלת מומן, בעניני מסים וכן בשאר

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

מינויים שהם על עסקי ממון, חלה השבועה, ואין כח בתקנת הקהל לעקרה בלי התרה, ועי' לעיל (סי' ריח ס"?) ועי' לקמן (סי' רלט ס"ז) דכתב רמ"א דין כיוצא בזה במי שנשבע שלא לגלות דבר שמציל חברו מן ההפסד כו', ושם צריך התרה, ששם אינו מחויב כ"כ חיוב גמור דהא לאו אעדות קאי התם (ט"ז).

(קיז) ואפילו נשבע כו' - כלומר אפילו נשבע שלא לגלותו ואחר כך נתנו חרם כו' שבשעת השבועה עדיין לא נתנו חרם, וכ"ש אם כבר נתנו חרם ונשבע אחר כך שחייב להגיד (ש"ך), בענין כפית הרוב את המועט יש מחלוקת אמנם היינו דווקא בדברי שאינם מוכרחים להעשות כגון אם להתרות על השערים ועל המדות או לא, אבל אם כולם מסכימים להתרות על השערים, ויש חלוק ביניהם, שזה אומר בכה וזה אומר בכה, הולכים אחר רוב דעות. ואם בעיר א' כמה קהלות מחולקות זו מזו אין להם ענין בזה ואדרבא בכל כי האי גוונא כל בני קהל וקהל הם כבני עיר לעצמם וכל א' שם להם ראש אחד כמנהג הקהלות. אמנם אם הקהלות היו רגילים תמיד להיות להם רב אחד ומנהיג אחד לכלם ועכשו הם באים לפרוש לחלק רשות לעצמם אינן רשאים בכך כיון שמתחלה היו שותפים בדבר. ולכן אם כל הקהלות יחד הסכימו שצריכים רב א', הרוב קובע. אבל אם ברירת המנהיג לא היתה מוכרחת על הקהלות ההן שהיה איפשר שלא היו צריכים למנהיג מיוחד אבל היתה דעתם סומכת על דעת בית דין הכולל שבעיר כמו שהוא מנהג הרבה מהקהלות שבעיר וזה הקהל רצה להיות לו מנהיג מיוחד שיהא מתקיים עליו כמנהג קצת קהלות שיש להם כך ועל זה ייחדו להם המנהיג הוא בחשבם ששאר הקהלות בעמדם יעמודו ולא ייחדו להם מנהיג רק תסמוך דעתם על דעת בית דין הגדול, בזה יש מקום להסתפק אם מעשיהם קיימים מתחלתם כל שלא בררו להם הקהלות האחרות מנהיג אחר אם לא ואם קהלה א' קבלו רב בשבועה, ואחר כך כל הקהילות הסכימו שלא יהיה רב לכל א' בנפרד, לא חלה השבועה של הקהל היחיד הזה, כדין כל יחיד שקיבל שבועה נגד גזירת הקהל, אע"פ שלא היה גזירה בשעת מעשה, מ"מ הוא תלוי בדעתם, והרי הם קבעו אחרת (רע"א * ראנ"ח).

(לד) אם מקצת הקהל מוחה בהסכמה, כיון שהם מיעוט (קיה) אינו מועיל המחאתן;

(קיה) כיון שהם מיעוט - ואין רוב אלא מתוך הכל ואם נועדו הרוב יחד והסכימו בדבר א' יכולים המיעוט לבטלו אח"כ, ואפילו ירצה לחזור לעמוד יחד. אמנם אם ההסכמה על עסקי ממון, הולכים אחר רוב ממון. ורוב הקהלות כופין לקהל א' בהסכמתם (רע"א), ורוב כופין המיעוט איפלו בדבר שאינו גדר של שמירת התורה, וזה אפילו אם יש ד' בתי כנסיות, ובית כנסת א' קבלו עליהם דבר, והם רוב נגד הג' בתי כנסיות אחרות, זה מחייב אותם (רע"א * אלשיך)¹²⁸.

(לה) ⁴⁵⁰אי אפשר להשביע הנולדים (קיט) אחר זמן, אבל נדוים (קכ) וחרם חל על דורות הבאים. הגה: ⁴⁵¹קהל שגזרו חרם על איזה דבר, וקודם שהתירו חרם הראשון גזרו ותקנו איזה דבר שחל נגד חרם הראשון, י"א לאין החרם (קכא) השני חל כלל, ⁴⁵²ויש מחמירין (קכז). וע"ל סימן רל"ח סעיף ט"ז:

(קיט) להשביע הנולדים - אפילו לאותם שהם בעולם אי אפשר שתחול שבועה על מי שאינו במעמד עמהם אפילו היו שם רוב העדה ונביאים ואורים ותומים (פ"ת).

(קכ) אבל נידוי כו' - אם גזרו בחרם שיחול אפי' על מי שישנה מקומו וידור בעיר אחרת חל החרם ג"כ על הדורות הבאים אחריהם, ואפי' לא פירשו כן חל גם כן שונה ממש"כ לעיל (סי' ריד סק"ו?) דכשאינן דעתו לחזור אין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם דהכא חרם זה אקרקפתא דגברי מונח כו', וע"ל סעיף כ"ט (וסקפ"ה?) (ש"ך), הטעם דשבועה אוסר נפשיה אחפצים ואין בידו לאסור נפש אחר על שום חפץ אבל נידוי וחרם הוה קללה על כל מי שיעשה כך וכך ושום אדם לא יכניס עצמו בתוך הקללה (ט"ז), הרשות בידם להתיר גם בלא פתח וחרטה, דלא גרעי הנולדים מן אבותיהם הראשונים וכמו שהם יכלו להתיר ולשנות תקנותיהם שקיבלו עליהם בחרם בלי פתח וחרטה כנ"ל (סכ"ה), ה"נ בניהם והבאים מכחם מצו שרי להו. בתורת חרם כאדם המקבל על עצמו אינם יכולים לקבל על זרעם רק הצבור יכולים לתקן דבר בחרם לדורי דורות כו' (פ"ת).

(קכא) דאין החרם כו' - קהל שעשו תקנה או חרם באיסור כגון שילוו להם ברבית אין באותה תקנה וחרם כלום (ש"ך).

¹²⁸ עי' לעיל סק"ק(יז).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(קכב) ויש מחמירין כו' – בשו"ת הרא"ש שהוא מקור לדברי הרמ"א במקום אחר איתא: קהל שקבלו עליהם על כל שטר שלא יהא נעשה ביד סופר העיר שיהא פסול. ואחר כך חזרו ותקנו שיהא כשר. התקנה שנייה קיימת, אף על פי שלא יפה עשו מה שעשו תקנה קודם שהתירו החרם הראשון, ולפי דברי הרמ"א זה סתירה, ויש לחלק ששם מדובר שנעשו שטרות אחרות שלא ביד הסופר קודם שהתירו החרם הראשון אחר שנעשה התקנה השנייה והשטרות לא נפסלו כיון שמן הדין הם כשרים ככל כתב יד, אלא שמצד התקנה הראשונה תרצה לפוסלן הלכך אף שעכשיו לא הותר החרם הראשון, מכל מקום כשיתקן אחר כך החרם הראשון תחול התקנה השנייה למפרע, וכשיתירו החרם כאילו לא היה החרם מעולם הרי התקנה השנייה קיימת, ועי' לעיל סכ"ו דחרמי צבור אין ניתרין אלא מכאן ולהבא ויש לומר דהכא מיירי שהותר על פי חכם, אבל כל שלא התירו החרם הראשון כלל, אין השני חל כלל, ואם עשו כזה שטר אין המכירה מכירה ואין החרם השני חל כלל. ועוד י"א דאפשר לחלק שאין התקנה השנייה כלום אבל מכל מקום לא מפני זה השטר יהיה פסול שהוא מה עשה ואפשר דזה כמו שכתבתי (ש"ך), עי' ש"ך והנה כל מה שעשו באיסור מ"מ המעשה קיים ודומה לנשבע שלא למכור ומכר דלא נתבטלה המכירה (עי' חו"מ סי' רח) דלא כמ"ש רמ"א לקמן (סי' רל), והעיקר בדברים אלו עיין לעיל (סי' טו ס"ו ד"ה רק זכות¹²⁹), ועי' עוד (חו"מ סי' קסג דינים הרבה מתקנת הקהל) (ט"ז HR), עי' ש"ך וי"א שאם הציבור ביטלו את החרם הראשונה, זה רק מועיל מכאן ולהבא, אבל אם עשו דרך חכם, הרי הוא עוקר למפרע, ובשניהם אם בטל החרם הראשונה, אז ממילא חלה השניה, אבל אפילו ללא לבטל החרם הראשונה, השטרות כשרים רק שאי אפשר לגבות בהם עד שיבטלו הראשונה, אבל מכאן ולהבא יגבו בשטרות שכבר נעשו, וממילא אין סתירה ברא"ש שכן בענין מכירת מקומות בית הכנסת, הרי מה שעשו נגד התקנה לא הועיל בכלל וקרקע נשאר בחזקת הבעלים הראשונים, אבל אם בטלו הציבור החרם תתקיים המכירה (פ"ת * נוב"י), וי"א שאין סתירה בחרם הראשון לשני, שזה רק מבטל ב' השטרות, אבל אי אפשר לחיות ללא שטרות, ולכן מבטלים התקנה הראשונה מחמת השניה, ומה שגבו על פי החרם הא' אחרי החרם הב' בטל, אבל העדים והסופרים כשרים לעדות, שלא עשו נגד החרם (פ"ת * חת"ס).

(לו) 453 מי שנדרר לעלות (קכג) לארץ ישראל, יש לו התרה כשאר נדרים¹³⁰:

(קכג) לעלות כו' - אפילו נדר על דעת רבים¹³¹ יש לו התרה כשאתו הרה ויש סכנה להוליכה לארץ ישראל ואין אומרים יניח אשתו, דאם אשתו אינה רוצה ללכת עמו אפי' נדר על דעת רבים ובעת צרה יש לו התרה במצוה רבה כזו (ש"ך)¹³², י"א שהרבה מצות תלויות בארץ וכמה עונשים דאין אנו יכולים ליזהר בהם, ולכן אין מצוה לדור בארץ ישראל, ודעה זה בטלה¹³³, אבל נדר לעלות אין בו מצוה שאין עיקר המצוה בעליה אלא בישיבה והדירה שמה, ואפי' תימא שזכות הוא לו ממה שאמרו כל המהלך ד' אמות בא"י מובטח לו שהוא בן העולם הבא דכתי' ורוח להולכים בה מ"מ מצות עשה ליכא ועוד ההיא מתפרשה בנקבר שם אלא שלא הספיק לדור ולישב בה, ואם נדר לעלות לארץ ישראל אם ילדה אשתו זכר, אפי' שאלת חכם לא צריך, לפי שאין כאן נדר ולא יד של נדר שיחול על איזה ספק דנדרים איסור חפצא נינהו כגון דאמר קונם פירות שבעולם עלי אם לא אלך לארץ ישראל אבל האומר "אני נודר לעלות" אין כאן מקום חלות נדר, אלא קייומן של דבריו, אלא שנהגו בהם העולם לידור בדברים של מצוה, תלוי במה שאמרו בפנין זו

Commented [O91]: ע
וד פעם ה,ט והש"ך

Commented [O92]: ר
גרע"א היבא מהר"י
לבית לוי שנשאר
הסתירה שהש"ך שאל
עליו ופירש, ולא הבנתי
איך להביאו.

Commented [O93]: כ
תוב בחת"ס תקנה א'
אולי אחת ולא
הראשונה?

¹²⁹ רק זכות שבידו – הנשבע שלא לשחוט בהמה שקנה ומכרה לאחר, לא אמרו שאינו יכול למכור רק זכותו, אלא שלא להפקיע זכות אחר במה שזכה כבר. אבל אם אין הפקעת זכות לאחר, אין חיוב על הלוקח לקיים שבועת המוכר, דכל זמן שהיתה בידו, חלה השבועה, ולא כשבא ליד אחר. ואף על גב דאדם אוסר דבר שהוא שלו על חבירו אף לכשיוצא מרשותו (עי' לקמן סי' ריז ס"ה) שם שונה דהאיסור חל על החפץ ונשאר עליו לעולם, משא"כ בשבועה שהיא חלה על האדם הנשבע, ע"כ אין עליו החיוב אלא כל זמן שהוא בידו אבל על החפץ לא חל שום דבר כנ"ל (ט"ז)

¹³⁰ עי' לעיל סי' ריג ס"ב.

¹³¹ עי' לעיל סכ"א.

¹³² הנודר או נשבע על דעת רבים אין לזה התרה ומ"מ י"א דאם אשתו אינה יכולה לעלות לא"י מפני איזה טעם שהוא או אפילו יכולה ואינה רוצה ואין ביכולתו לכופה מתירין לו אפילו בנדר ע"ד רבים ואפילו נדר בעת צרה דילפרד מאשתו הוה עבירה היותר גדולה ולהיפך הוה מצוה רבה (ערה"ש אות קלא).

¹³³ עי' אה"ע סי' עה ס"ג בט"ז שמביא שיטה זו.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

צדקה¹³⁴, אלא שיש בזה צד עבירה להשאיר אשתו וילדיו לבד, וכן אפילו על דעת רבים יש להתירו (רע"א * מהרי"ט), וי"א דגם העליה היא מצוה, ואפילו אם נדר בעת צרה, אם כעת יש סכנת דרכים יותר ממה שהיה בשעת הנדר, מותר אפילו ללא התרת חכם, ואפילו אם לא נתחדש סכנת דרכים יותר עכשיו מאז, ולא ידע מזה, או אפילו ידע, ולא זכר בשעת הנדר, הוי נדר בטעות ואין צריך התרה, ואפילו ידע וזכר, לא נדר אלא על דעת שלא יהיה סכנה בדבר, ואפילו אם אמר שנדר אפילו שיהיה סכנה, עכ"ז זה כמי שנשבע לבטל את המצוה שאין אדם רשאי לחבול בעצמו (רע"א * פני משה), ועוד יש לבטל הנדר משום התרת נדרים בערב ר"ה (רע"א * תורת חסד), טעמו של דבר משום שהעליה עצמה אינה אלא מכשירי מצוה, שאין המצוה אלא הדירה בארץ כדכתיב וירשתם אותה וישבתם בה, אבל אם נשבע שידור בא"י ורוצה לשאל אז אין מתירין לו (פ"ת), הנודר לעלות לארץ ישראל, ונמצא אשתו בהריון, ואשתו מעכבת, מצד עכוב האשה קרוב הדבר לומר שאפי' התר אינו צריך שמן הדין אינו יכול להניח אשתו ללכת דהא שעבודה משעבד לה בשאר כסות ועונה. וכ"ת תלך אשתו אחריו הא כיון דהרה היא יש בדבר ספק נפשות ופקוח נפש ועוד שכל שהיא אינה רוצה אינו יכול להוליקה בעל כרחה, ואף על פי ששנינו (אה"ע סי' עה ס"ג) הכל מעלין לא"י ונרא' דאפי' בזמן דליכא בית קאמר, כל שהיא אינה רוצה לעלו' אינו יכול לכופה אלא שתצא בלא כתובה [שעל מנת כן נשאה, אף על פי שלא פירש - אה"ע סי' עה ס"א], וכאן א"א להוציאה בע"כ מפני חרם הקהלות (פ"ת * מים עמוקים).

(לו) ⁴⁵⁴הנשבע על דעת חבירו שלא לעשות דבר פלוני, אף על פי שנתן לו חבירו רשות לעשותו, צריך שיתירו לו ג' הדיוטות. אלא אם כן אומר (קכד) שדעתו היה, כשנשבע, שיוכל אותו פלוני להתירו (ועיין לקמן סי' כל"אוקה):

(קכד) **אלא** א"כ אומר כו' - פירוש שאומר שדעתו היה כשנשבע על תנאי, שחבירו יסכים בדבר, ואם כן כשאינו מסכים, לא הוי נדר כלל. ומה שכתב שיוכל אותו פלוני להתירו, כלומר שלא יסכים בדבר, דכיון דהוי כנודר על תנאי אין צריך שחבירו יאמר בלשון מותר לך או מחול לך כו' (ש"ך וט"ז), וכן משמע לקמן (רמ"א סי' רלט ס"ב) אבל בנודר נדר גמור שאינו תולה בהסכמת חבירו, אלא שאומר שחבירו יכול להתירו לו כמו חכם, אינו כלום כדלקמן (סי' רלא ס"?) דמיד שנדר חל הנדר ואין כח בידו לעקור דבר תורה, שהתורה אמרה דוקא חכם או שלשה הדיוטות מתירין הנדר. עוד יש לומר דמ"ש שיוכל להתירו היינו התרה ממש ומהני כשמבטלו מיד בשעת הנדר כל זמן שלא חל הנדר כדלקמן (רמ"א סי' רלא ס"?) (ש"ך), ואם נדר סתם על דעת חבירו אין יכול חבירו להתירו, דאין בלשון על דעת חבירו שחבירו יתירו, אבל אם אמר שכוונתו היה כן שחבירו יבטלו הוה כאילו התנה כן בפירוש, דבנדרים הולכין אחר כוונת הנודר (עי' לעיל סי' ריה ס"א?) (נקה"כ).

(קכה) ע' לקמן סי' רל"א - הקונה חזקה¹³⁵ חבירו במקום שיש הסכמה בחרם [שאסור לקנות חזקה של חבירו] ולא הועילו מעשיו (רע"א), וי"א שמעל בחרם, וי"א שלא, והכל פי התקנה, וי"א דאע"ג דהמעלה חזקה חבירו קאי בארור, אין בני העיר חייבין לנהוג בו כדין המותרם והמנודה עד שיכריזוהו, ויש חולקים, שלא צריכים הכרזה, והצד השני צ"ע (רע"א * כנה"ג).

(לח) ⁴⁵⁵נשבע שלא לעשות דבר פלוני שלא ברשות פלוני, כיון שנתן (קכו) לו אותו פלוני רשות, הותר, ואינו צריך התרה:

(קכו) כיון שנתן כו' - דכיון שלא נשבע ע"ד חבירו, שלא שיתף את חבירו בעיקר הנדר, אלא שלא לעשות אותו דבר שלא ברשות פלוני, אם כן כשנותן לו רשות אין צריך התרה. ועי' לעיל (סק"פ) (ש"ך), מי שנשבע לחמיו שלא יוציא בתו שלא ברשות ונתן לו חמיו רשות בכתב ידו שיוציא אשתו לכשירצה הרי זה מותר ופטור משבועתו כל שהוא מכיר חותם יד חמיו דנתינת רשות אין צריך פה אל פה (ש"ך וט"ז), ואם כתב לו "אם תרצה להוציא בתך מאיתי @ממני @ממקום פלוני, הודיעני ואני אוליכנה לך", לא הוי נתינת הרשות, דאפשר דבא רק לידע מחשבתו ולגנוב לבבו, ועוד שמא לא נתן לו רשות

Commented [YL94]

נשבע - דוקא שלא היתה לתועלת חבירו אבל אם היתה לתועלת חבירו כגון שנשבע ליתן לו מנה די כשיאמר הרי אני כאלו התקבלתי (באר הגולה). - האם זה סעיף לט ואם כן אין להביאו

Commented [YL95]

כון אין הבדל בין ש"ך לט"ז בנקודה זו בהבנה בדברי הר"ן

Commented [O96]

תך או ביתי?? ב

¹³⁴ עי' סי' רו ס"ה ואולי לציין משם לכאן.

¹³⁵ אז לא היה זכות ליהודי לקנות קרקע, ולכן היה לו חזקה, והיינו שהיה מלווה לגוי כסף תמורת השתמשות בקרקע, וזה נקרא חזקה, ולפעמים אפשר לקנות את זה מהגוי.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

רק להוציא על ידו דרך כבוד (רע"א), "אם מכיר כתב ידו", אף שאינו מכיר בטב"ע אלא ע"י דימוי לכתב אחר כך (ע"י ט"ז חו"מ סי' ס"ב) (רע"א).
(לט) 456 הנשבע לפרוע לחבירו לזמן פלוני, יכול להתירו שלא על פי חכם, שיאמר: הריני כאילו התקבלתי (קכו) 136. אבל להאריכו (קכח) ושיעמוד בחיובו, לאו כל כמיניה (קכט), אלא אם כן התנה שיוכל להאריכו (וע"ל סוף סימן ל"ז) 137:

¹³⁶ ע"י חו"מ סי' עג ס"ז: הנשבע לפרוע לחבירו ביום פלוני, ואירע אותו יום בשבת, חייב לפרוע קודם אותו יום. ואם לא פרעו קודם, צריך ליתן באותו יום משכון, וישומו אותו, ויתננו לו בתורת פרעון.

מאיר המשפט: וישומו אותו ויתננו לו בתורת פרעון - אבל בלא שומא ונתנו לו בתורת פרעון לא יצא זה ידי שבועתו, דהמשכון נשאר ברשות הבעלים, ולא ניתן אלא להבטחה. והתירו חז"ל השומא בשבת כדי לקיים מצותו, וחפצי שמים מיקרי (ע"י אר"ח &). ואפילו לאחרים מותר שיעסקו בשומא זו כדי שיקיים זה מצותו, ואם נותן לו דבר שצריך מדידה, ג"כ מותר למודדו בשבת (סמ"ע), וי"א דרך הוא עצמו מותר לשומו, ולא אחרים, שכן זה רק מניעת עבירה ולא קיום מצוה (ש"ך), וי"א דאין צריך שומא, אלא שיקנה לו בגוף החפץ כך וכך, הלכך אסור לשומו בשבת כיון דאין בו צורך חפצי שמים, ואף אם נשבע לפרעו במעות, יתן לו משכון של כסף ויקנה לו בו כך וכך, אבל שאר משכון לא, כיון שהתנה מעות, ואפשר גם המחבר מודה במשכון של כסף דהוי כמעות (ש"ך), ובמקום שאי אפשר כל שוה כסף מועיל (ש"ך * רשד"ם), וזה אפילו למ"ד שצריך שומא אפילו בשבת (ש"ך * רשד"ם), ועיקר שיתן משכון לחוד, דבזה אין איסור גמור, ועדיף טפי לשאול על השבועה היכא דאפשר (ט"ז), אשה שאין לה כתובה, שאסור לבעול אותה ללא כתובה, יכול לתת לה משכון על הכתובה, אבל בשבת יש ספק אם מותר, ואפשר דכאן התירו רק משום שלא יעבור על שבועתו (רע"א * ב"ש).

¹³⁷ שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן סז
תשובה ללאקינבאך במדינת הגר:

על דבר היין שהושם בחבית שנשתמש בו מקדם יין שרף של נסך ומרגישים ביין זה טעם וריח של יי"ש והכריע הגאון מוהר"ר אלעזר אב"ד דק"ק רעכניץ לאיסור ואינו מועיל בזה נטל"פ והביא ראיה מדברי המג"א בסימן תנ"א ס"ק מ' ומדברי ה"ט בסימן תמ"ב ס"ק ד'. והנה אם מצד שלא היה החבית בן יומא אתינן עלה הא ודאי שיפה דן ויפה הורה וכו"ל. ואמנם אני מסתפק שדברי ה"ט שם מיירי במי דבש שקורין מע"ד שבשלוהו ביורה של יי"ש שהי"ש מצד עצמו נותן טעם לשבח במי דבש כמ"ש ה"ט שם בפירוש אלא שמצד שאינו ב"י היה מקום לומר שנטל"פ. בזה יפה דן ה"ט שם מחמת חזקו של היי"ש אינו נפגם אפילו אחר מעל"ע וגם בזה המג"א בסימן תמ"ז ס"ק כ"ה פקפק בזה ואמנם בסימן תנ"א ס"ק מ' הסכים גם המג"א כן ואמנם נוכל לומר דג"כ קאי אמי דבש אבל יי"ש ביין אולי גם מצד עצמו פוגם הוא בטבעו אפילו נתערב בעין ואעפ"כ אין בידי להקל בזה דמי יכריע אם נטל"פ או לשבח ואם הוא הפסד מרובה יש להתיישב בדבר ומצד ביטול בששים שאם הושם יין בחבית של יי"ש או אנו מתירים מטעם שמסתמא יש ששים אין להקל בזה דין אינו נבלע רק כדי קליפת הכלי ולכן יש מסתמא ששים ואפילו ביין חולק הש"ך בסימן קל"ז ס"ק ט' וסובר שאם ידוע בודאי שעמד היין מעל"ע נאסר כל הכלי וצריך ביטול בפעם שנית נגד כל הכלי וכל זה ביין אבל יי"ש שהוא חזק וחריף מאוד בודאי נבלע בכל הכלי וצריך כשהושם בו יין כדי ששים נגד כל הכלי. וזה כלל בידינו שאין במה שבתוך הכלי ששים נגד הכלי ועוד שבנדון ידידה אין צורך לזה שהרי כתב הרב שמרגישים בהיין טעם יי"ש וא"כ עינינו רואות שלא נתבטל. סוף דבר שיפה הכריע הגאון מוהר"ר אלעזר להחמיר ואפילו בהפסד מרובה אף כי הייתי מתון אעפ"כ לא הייתי מיקל. דברי הד"ש:

מחנה אפרים הלכות שבועות סימן י

השאלה נאבדה ומתוך התשובה נראה שהיתה במי שנשבע לשרת לבע"ה שנה אחת ועכשיו פייסו המשרת לבעל הבית שיפטרנו משבועתו וכן עשה ואמ"ל לך לשלום אם צריך התרת חכם: תשובה שר צבא ה' עתה באתי כמצותך אשר צויתני וקודם כל דברי אציע פה את הרשום בכתב לי מזה ימים ושנים באשה אחת שנתנה רשות לבעלה כדי לישא אשה אחרת עליה שהיו רוצים להתירו לו בזה בלא התרת חכם, ואני הצעיר הייתי חוכך להצריכו התרת חכם מתוך דברי הרשב"א ז"ל שכתב דמתני' דקתני ה"ז יכול להתיר נדרו שלא ע"פ חכם שיאמר לו הריני כאלו התקבלתי אינו אלא בקיום מעשה דשייך לומר הריני כאלו התקבלתי והחזרתך דאפוכי מטרתא למה לי אבל בביטול מעשה לא שייך לומר הכי הרי הוא כאלו לא הלכת. הן אמת דמשמעתיך דפרק המדיר משמע דאפילו בתנאי דהוי בשב ואל תעשה שייך מחילה, דקאמר התם המקדש על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה גט ושמואל אמר אינה צריכה גט ואמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב לפי שאין עושה בעילתו בעילת זנות ע"כ, מוכח מהכא דאפילו במידי דהוי בשב ואל תעשה שייך ביה מחילה. וכו"כ הר"ן ז"ל וכתב דהטעם הוא משום דכל תנאי שהוא מתנה להנאתו אין דעתו שיתקיים בדווקא אלא אם הוא יקפיד וזו

היא דעת הראב"ד גם כן וכן פירשו התוס' יע"ש. ואף שראיתי להרשב"א ז"ל שם דאזיל לשיטתיה ומפרשה לשמעתין באופן אחר כמ"ש הר"ן, הרוואה יראה שמלבד שכל המפרשים לא פירשו כדבריו גם סוגיין דשמעתין לפי גירסת ספרינו לא אזלא כותיה מדקאמר בטר הכי משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל ד"ה צריכה גט כלומר ופלוגתא דרב ושמואל כשלא בעל ולפי זה אי אפשר לפרשה לשמעתין אם לא כדברי הר"ן והתוס'. והיה נראה לכאורה למילף מהא דטעמא דמתני' דנדרים דבאומר לו הריני כאלו התקבלתי דשרי לאו משום דמחילה חשיבא כקבלה עד שנאמר דבמידי דהוי בשב ואל תעשה לא שייך לומר הכי, אלא טעמא הוי כמ"ש הר"ן ז"ל בנדרים דף כ"ד ע"א דאיכא מאן דפליג על הרשב"א וכתב דאפילו במידי דהוי בשב ואל תעשה יכול לומר כן שאותו תנאי עצמו לא אמרו מתחלה אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך ועכשיו כיון שאינו חושש אם ילך כבר נשלם רצונו יע"ש. אבל עדיין איכא למדחי ולומר דההיא דפרק המדיר היינו טעמא דמהניא המחילה ואף דהוי בשב ואל תעשה משום שאותו תנאי שהתנה אינו אלא דיבור בעלמא ואתי דיבור ומבטל דיבור ובכן נשאר המעשה קיים וכמ"ש הרא"ש ז"ל בתשו', מה שאין כן בנדרים דלא שייך לומר הכי דאדרבה אם יבטל התנאי ישאר הנדר במקומו וליכא התיירא אלא היכא דשייך לומר הריני כאלו התקבלתי דהך מחילה הויה קיום התנאי וכאלו נתנן לידו דמי, וכן פירש הר"ן ז"ל בפרק מי שאחזו אבעיין דמחולין לך דמי הויה הך מחילה קיום התנאי כאלו נתנן לידו ואף על גב דבנדרים כל שאומר לו הריני כאלו התקבלתי שרי דאלמא מחילה כקבלה גט שאני משום דלצעורה מכיין עכ"ד:

איברא דלישנא תלמודא שם דמשני התם משום הרווחה התנה והא לא איצטריך לא משמע הכי דמחילה חשיבא כקבלה וכאילו נתנן לידו דמי, דאם כן הוי סגי ליה בהאי לישנא בלחוד דגט שאני משום דלצעורה נתכוין. אבל מדאיצטריך לומר גם כן התם משום הרווחה הוא והא לא איצטריך משמע דעיקר טעמא הוי משום דמעיקרא כי התנה לא היה בדעתו אלא אם יצטרך וירצה ומה שאומר לו הריני כאלו התקבלתי הכי פירושו כבר אני השתא מרווח כאלו התקבלתי. וכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל שם בחידושי שפירש דבעיין דמחולין לא מתכווני לקיומי תנאה אלא לבטולי תנאיה ומיבעיא ליה אי מצי מחיל אתנאי וליהוי גיטא משום נתינה קמייתא דלאו בקפידא אתני בהדה דלהרווחה איכוון והא לא איצטריך אלו ת"ד, ולקמן בפרקין גבי האומר לאשה אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום להוי גיטא והיה הולך ובא דפריך עלה וליחוש שמא פייס כתבו הרשב"א והר"ן משם הר"ף והרמב"ן ז"ל שפירשו הכי ליחוש שמא פייס ומחלה התנאי והוי כאלו אמרה כלום אמרת אלא להנאתי זהו הנאתי, אלמא דאפילו במידי דהוי שב ואל תעשה מהניא מחילה ואף על גב דלא שייך לומר אפוכי מטרתא למה לי ועיין בתשובת הר"ן סוף סי' מ"ח:

אבל עכ"ז עדיין ליכא ראייה להתיר בנ"ד דבשלמא בשאר תנאים שאדם מתנה להנאתו איכא למימר בהו דסתמו כפירושו דלאו בוקא קא מתנה אלא אם יצטרך וירצו או אם יקפיד בהם וכמ"ש הראב"ד, ובנ"ד ליכא למימר הכי דזה שנשבע לאשתו שלא ישא אחרת עליה אי ס"ל דעל דעת אשתו נשבע הא ודאי אין בדעת האשה שיהא לו שום צד היתר בזה דאנן סהדי דמקפדת היא בכך ואינה מתרצית ליכנס צרה בתוך ביתה ומה שמתרצית השתא אינו אלא מפני שלא יאה לו קטטה עמה זהו מ"ש לשעבר. (א"ה ראייתו למוהריב"ל בח"ב סימן כ"ב שכתב ז"ל הצ"ל כלל העולה דהיכא דליכא אונס דלא שכיח אינו יכול לישא אשה אחרת אלא ברשות ב"ד דבהא ודאי ליכא לאסתפוקי כלל דסגי, אבל מאי דאיכא לאסתפוקי וצריך לחקור אחר המנהג אם רשות האשה סגי בלא רשות ב"ד ובכתובות שאינם מזכירים לא רשות ב"ד ולא רשותה מלתא דפשיטא היא דאין לב"ד עסק בזה ובוודאי דצריך רשות האשה וגם ברשות האשה איכא לאסתפוקי אי סגי דאיכא למיחש למאי דאמרינן לעיל שמא יקניטנה עד שתתן לו רשות עכ"ד. והנה מדבריו אלו נראה דס"ל דכל שכתוב בכתובה אם לא ברשות ב"ד דברשות ב"ד סגי ואינו צריך התרת חכם ממש, ואין להקשות ע"ז אמאי לא חשש לסברת הרשב"א ז"ל כיון דלא שייך לומר הכא הריני כאלו התקבלתי, ועיין במוהריב"ל ח"ד דף ס"ט שחשש לה יע"ש דס"ל כמו שחילק מהרא"ש בסי' רכ"ח וסי' ר"ל דכל שפירש בשבועתו שלא יוציא בתו מטוליטולה שלא ברשותו אף הרשב"א ז"ל מודה דאפילו שיהיה במקום בטול מעשה דלא שייך לומר הריני כאלו התקבלתי אם נתן לו רשות סגי יע"ש. אבל מאי דקשה לי על מהריב"ל הוא במאי דצייד דאפשר דברשותא דידה סגי ואפילו בכתובות שאין מזכירים לא רשות ב"ד ולא רשותה דאמאי לא חשש לסברת הרשב"א ומכ"ש לפי דברי אדוני אבי הרב ז"ל. שוב ראיתי דגם זה לק"מ דע"כ לא צייד מוהריב"ל דאפשר דברשותה סגי כי אם איכא מנהג דברשותה סגי דאז הוי כאלו פירש בעת השבועה אם לא ברשות האשה. כלל העולה דכל שנהגו דברשותה סגי בלתי התרת חכם יש לילך אחר המנהג ואף בזה נראה מדברי אדוני אבי הרב ז"ל לקמן דצריך התרת חכם, ואי ליכא מנהגא בהווא מקום אז מדינא צריך התרת חכם כמ"ש אדוני אבי הרב ז"ל וגם דאיכא נמי מה שכתב מוהריב"ל דאפשר דלא מהני רשותה דאיכא למיחש שמה יקניטנה בעלה עד שתתן לו רשות וע"ד כן היתה השבועה שאפילו אם תתן לו רשות לא סגי, ואף בכתובות שכתוב בהם אם לא ברשות ב"ד וס"ל למוהריב"ל דברשות ב"ד סגי כנז"ל מ"מ מדברי מהרא"ש בסי' רכ"ח נראה דס"ל דצריך שיתירו לו כשאר התרות ושיתנו לו רשות יע"ש):

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג - סי' רסט)

(קכז) כאילו התקבלתי - כל שאינו לתועלת שלו ממש, לא יוכל לומר כן, כגון שנדר לחותנו ע"ד חותנו שלא ילך עם בתו בלי רשותו, אף על פי שיש לו קצת נחת רוח מזה, צריך דוקא התרת חכם ולא מהני מחילה שלו בזה, אם לא שכתב שלא ילך בלי רשותו (ט"ז), יש בכמה קהלות חרם לסלק החיוב מס מהבשר למחזיקי הזכות לגבות המס וכ' חכם א' שאין המחזיקים יכולים למחול סלוק המס לאיזה אדם המביא בשר אם לא שיסלק המעות שמגיע ממנו ליד המחזיקים והם יחזרו ויתנו לו במתנה המעות דדוקא במלוה די שיאמר הריני כו' מפני שמעות ההלוואה היו שלו מתחלה משא"כ במחזיק הזכות לגבות המס דלא זכה עדיין במעות הנ"ל עד שיבא לידו ואינו יכול להקנותו לאחר ויש חולקים דכיון שהחוב ידוע וברור שמגיע לבעלי זכות לגבות המס ולא לאיש אחר שייך בו זכיה. ועוד דע"כ לא קאמר השו"ע דאינו יוצא ידי שבועה במה שמוחל שכנגדו עד שיאמר הריני כו' אלא בשבועה משא"כ לענין החרם (פ"ת).

(קכח) אבל להאריכו - בזה נכשלים הרבה בני אדם שמתקשרים נגד אחרים לקיום גם בתקיעת כף לזמן פלוני ובהגיע הזמן אומר לו "הנני מרויח לך הזמן" ואינו מוחל לו התקיעת כף בפירוש נמצא שעובר על תקיעת כף, ותיקון זה שיאמר לו "הריני כאילו התקבלתי על מנת שתשבע לפרוע לזמן פלוני" והוא ישבע לו (ט"ז, ש"ך, רע"א), וי"א דלא כש"ך מזה שהרויח לו הזמן נחשב כאילו אמר "הריני כאילו התקבלתי" והוא נסר שהותר מקצתו והותר כולו, ועי' רמ"א (סוף סי' רלב ס"?) (ב"מ), עי' ט"ז וש"ך, ועי' לקמן (סי' רלב סקט"ו?), וקשה על הט"ז שהרי אפילו מוחל לו התקיעת כף או השבועה לא מהני אלא אם כן מוחל לו החוב ואז ממילא נמחל התקיעת כף או השבועה (פ"ת).

Commented [YL97]
פירוש היא תוספת שלי.

Commented [YL98]
א הבאתי מהש"ך שחלק על הא"ח.

ועתה האיר אל עבר פני דברות מלהבות קדשו וחזיתיה לדעתיה דמר שתפס במושלם שכל הנשבע לחבירו להנאתו ולתועלתו אומדנא דדעתא יש והוא כאילו פירש שלא יעבור על שבועתו בלתי רשות חבירו זהו תורף דבריו. וקיצר במקום שאמרו להאריך כי לכאורה דברי הרשב"א ז"ל עומדים נגדו שכתב דהארכת הזמן לחוד לא סגי ואף על פי שלא עבר זה על שבועתו בלתי רשות חבירו. גם מ"ש דע"פ זה ניחא ליה דלא נשוייה להבנ"י כחולק על הרשב"א במ"ש דל"ל למשה התרת חכם כל שנתן לו יתרו רשות סגי, לע"ד אין אנו צריכים לזה דאפילו אי ס"ל להבנ"י כסברת הרשב"א ז"ל עכ"ל הוקשה לו דל"ל למשה התרת חכם כיון דמשה לכבוד יתרו נדר כי אמר לו עכשיו לך לשלום הוה סגי דדמי למשנתינו דאומר לו כלום נדרת אלא מפני כבודי זהו כבודי וכמ"ש הנ"י והכא נמי כבוד גדול היה מתכבד יתרו בהליכת משה למצרים בשליחות המקום ובכ"ג אפילו הרשב"א יודה שאם השביע לחבירו שלא יצא מהעיר ואח"כ הוצרך המשביעו לשלחו בשליחותו שיכול לשלחו. שוב ראיתי מה שכתב הרשב"א במיוחסות סי' רנ"ה דלא כהנ"י יע"ש. ומ"ש עוד דהרא"ש בתשו' חולק עם הרשב"א וכמ"ש מהראנ"ח ז"ל בח"ב לע"ד אינו מוכרח ואיכא למימר דכל שלא תבעו חבירו מעיקרא אפי' הרשב"א יודה שמעיקרא כי נשבע לפרועו היה ע"ד שחבירו יתבענו אבל אחר שתבעו חבירו דחיילא השבועה בהא קאמר הרשב"א דצ"ל הריני כאילו התקבלתי דהוי כאלו נתקיים תנאו. ודאתאן עלה לנ"ד מכל מ"ש שבנדון דידן שנשבע זה לשרת לב"ה שנה אחת ועכשיו פייסו המשרת לב"ה שיפטרנו משבועתו וכן עשה וא"ל לך לשלום דלכאורה נראה דלא שייך בהא לומר הריני כאלו התקבלתי, ואיכא למימר דאפילו מאן דפליג על הרשב"א ואמר דאפילו במידי דשב ואל תעשה שייך לומר הכי ע"כ לא אמרו אלא כשהשתא אינו חושש אם ילך ונמצא שכבר נשלם רצונו. אבל זה הב"ה חושש היה עדיין לתנאו וצריך הוא מי שימשנו אם לא שזה פייסו והרבה עליו רעים לא נמצא זה שנשלם רצונו, אלא שמדברי הב"י נראה דס"ל שאף בנשבע במידי דהוה בשב ואל תעשה כל שהוא להנאת חבירו ממש ולא לתועלתו שייך ביה מחילה מידי דהוה אכל שאר שיעבודים שאדם יכול למחול עליהם, ועל פי הדברים האלו כתב בס' רכ"ט שאם נשבע לחבירו לעשות לו מלאכה והתיר לו חבירו מקצתו לא הותר לו השאר דמשמע דמה שהותר מיהא הותר והן הם דברי ר' ירוחם. אבל מגדולי האחרונים כתבו לדעת הרשב"א דכל שהשבועה הוי במידי דשב ואל תעשה חכם הוי כאילו פירש מעיקרא, מדברי הרמב"ן ז"ל כת"ר דכיון שנהגו עכשיו להתירו בלא התרת חכם הוי כאילו פירש מעיקרא, מדברי הרמב"ן ז"ל שהביא הב"י לא משמע הכי. אלא שעדיין נראה לע"ד לחלק ולומר דמ"ש הרשב"א דטעמא דמתני' דסגי בלא התרת חכם הוי משום דהאומר התקבלתי חשיב כאילו נתקיים תנאו ומזה יצא לו דבמידי דהוה בשב ואל תעשה דלא שייך לומר הכי לא. [זה] אינו אלא בנשבע לעשות או שלא לעשות מידי שהוא תלוי בידו כגון לפרוע לחבירו לזמן פלוני שמחוייב זה להזמין המעות בידו לאותו זמן כדי לפרוע לחבירו וכל שלא עשה כן עדיין לא קיים שבועתו, אבל זה שנשבע לשרתו לב"ה אינו תלוי בדעתו בלבד אלא בדעת ב"ה ג"כ וכי נשבע זה על דעת ב"ה נשבע אם ירצה שימשנו וכל שאומר לו עכשיו אינו רוצה בך סגי שהרי בידו הוא לומר איני רוצה שתמשני הנלע"ד כתבתי. הצעיר אפרים נבון:

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(קכט) לאו כל כמיניה – עי' ב"ש (אה"ע סי' לח סי"ח ד"ה שעדיין)¹³⁸ (רע"א).
(מ) ⁴⁵⁷אב שהשביע את בנו שלא יוכל להלוות כי אם ברשות שמעון ולוי, מותר להלוות ברשות אחד מהם(קל) (וע"ל סי' רי"ז)¹³⁹.

(קל) ברשות אחד מהם – הש"ע לא התיר בזה להלוות ברשות א' מהם מכח משמעות הלשון לחוד, שהאב השביע בדרך "או" בודאי ולהקל מכח זה, דיש עכ"פ משמעות זה לפרש "או פלוני" ונפקא מיניה דאם מת אחד מהם מותר להלוות ברשות החי דלא עלה על דעת האב שיהיה אסור לעולם אם מת אחד, אבל מאחר ויש ב' משמעויות, מחמירים בנדרים, אבל אם אומר "או פלוני" ואומר ג"כ לשון כולל כגון "מה שיאמרו פלוני או פלוני אתן לך" לא בעינן אמירת שניהם (ט"ז), עי' לעיל (סי' רטו סק"כ(ח)) [שזה תלוי בלשון בני אדם וצריך רשות שניהם] (נקה"כ)¹⁴⁰, (ט"ז ס"ק מ"ט) וקשה לי כיון דיש לו שני משמעויות. ע' תשו' חכ"צ (סי' ד') ובת' מהריב"ל (ס"ג סס"ח) ות' מהרי"ט (ח"א סכ"ז ובסי' קכ"ז בסופו) ובת' בעי חיי להכנה"ג (חח"מ ח"א סק"ע) ות' לחם רב (סס"י קצ"א) ות' שער אפרים (סי' קל"ג) ומהריב"ל (ח"ג סי"ז) ובכתבי מהרא"י (סע"ג) ות' פרי הארץ להר"ם מזרחי חיו"ד (סי"ט) ובחאה"ע (ס"ה) (רע"א)⁴⁵⁸, וכן אם שניהם מתו, מותר להלוות ללא רשות אף א', שלא היתה דעת האב לאסור עליו ההלוואה אלא חפץ היה שיעשהו ברשות אלה (פ"ת * כסא דהרסנא).

(מא*)⁴⁵⁹ הא דאמרינן כל המגרש אשתו ראשונה מזבחה מוריד עליו דמעות, הני מילי כשמשלחה בעל כרחיה, אבל אם אינה רוצה לעמוד תחתיו מותר לגרשה¹⁴¹:

(מא) ⁴⁶⁰הנשבע(קלא) לפרוע לחבירו לזמן פלוני או להזמין בתו ⁴⁶¹לנשואין לזמן פלוני, עובר (למחר זמן) בכל יום על שבועתו, (ולא⁴⁶² הואיל והיה מחויב(קלצ) כלל שבועה). אבל אם נשבע לעשות הדבר ביום פלוני(קלג), (ולא היה מחויב בדבר כלל שבועה זו), ועבר היום, שוב אין חיוב שבועה עליו, ולוקה על שעבר שבועתו ואינו חייב לעשות אותה דבר מכת שבועה.
⁴⁶³ויש מי שהולק ואומר שעדיין הוא חייב לעשותו מכת השבועה (ועיין בחושן המשפט סימן ע"ג):

(קלא) הנשבע כו' - אם אמר נדרו וקציבת זמנו בפעם אחת [אני נשבע לשלם לך, ולשלם בר"ח אייר] שדבר אחד הוא ואם עבר הזמן בטל הנדר, אבל כשנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלמה ב' דברים הם, ואין תלוי זה בזה⁴⁴² (ש"ך), ברבית של תורה אליבא דכ"ע לא

---

¹³⁸ ז"ל השו"ע: על מנת שאראך מנה, אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו. ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעסקא מאחרים, אינה מקודשת. הגה: ו"א דאפילו הגיע מחלקו מן הרווח מנה, אינה מקודשת, מאחר שעדיין לא חלקו.

וז"ל המאיר העזר: שעדיין לא חלקו – במקור דברי הרמ"א איתא: כיון שלא הגיע זמן העסק רווח' לעסק משתעבד, משמע דאם הגיע זמן החלוקה הוי כאלו היה בידו (ב"ש, ח"מ), אף על גב בסמוך כתב אפילו משועבד לב"ח הוי כשלו שם איירי כשהוא בידו ועי' חו"מ (סי' קעו ס"?) שם אית' המקבל עיסק' מחבירו יכול המקבל לחלק אימת שירצה ושנים שקבלו עיסקא מאחר א"י לחלק תוך הזמן, צ"ל הכא איירי נמי כשקיבל עם אחר דא"י לחלק תוך הזמן (ב"ש), עי' ח"מ וב"ש ועי' קצה"ח (סי' קע"ו סק"ח?) ועיקר דכל שלא התחיל לעסוק בכספים, יכול לתבעם בחזרה אפילו תוך הזמן, אבל אם עסק ויש רווח, יש לו שעבוד לקרן ולא יכול לחלק עד זמן שקבעו (אבנ"מ).
¹³⁹ סעיף ז.

¹⁴⁰ ועי' שו"ת רע"א ח"א סי' מו שאין ספק אלא הלשון כולל גם שניהם גם כל א' מהם.

¹⁴¹ יש לשים לב שבי"ד & זה רמ"א ולא שו"ע.

¹⁴² שו"ת מהר"ם פדואה סימן עב

למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט ע"ד האיש אשר שאלני לבקש לו עזר ותרופה על נדר שנדר בעת צרה שהיה במאסר לפני ב' שנים הוא ואחיו והיו בסכנ' ונדר בזה הלשון שאם הוא ואחיו יצאו חפשים מהמאסר שילך לא"י עם הדוגיאיות שעוברין מוינזי"א כמנהג בחדש מיו /מאי/ אחר ב' שנים או לכל היותר בחדש אגוסטו /אוגוסט/ הסמוך אחריו דהיינו מיו ואגוסט' משנת רח"ץ ועתה נודע בשערינו ששעת חרם הוא ומלחמה עצומה בין אדום וישמעאל ואין יוצא ובא לעבור הים כי אם אנשי המלחמה באופן שאי אפשר ללכת כי אם בסכנה גדולה והאיש הלז מחזר בעיירות ועל בתי דינין של ישראל לבקש לו היתר על ידי שאלה או ע"י הוראה כי לבו נוקפו וירא מעונש ב"מ וראיתי כי כבר הורה בו זקן הוא הרב הגאון מצינג' ותכלית דבריו זה הוא שאף כי אין נשאלין על נדר שהודר בעת צרה בנדר' זה אנוס הוא ובכלל נדרי אונסין הוא זהו תכלית כוונתו ולפי זה אפילו התר' אינו צורך כידוע שארבעה נדרי' דתנן שמתירין הן ר"ל בלא התרת

חכם כדאמר שמואל בההוא פירקא מ"מ הורה לו הזקן ההוא שילך אל החכמים שבארצינו לבקש לו פתח חרטה ואולי כוונתו כדי שלא ינהגו קלו' ראש בנדר' על דרך הא דתנן בפרק שני דנדרים וחכמי' אומרים פותחין לו פתח ממקום אחר ומלמדין אותו כדי שלא ינהגו קלו' ראש בנדרים ודוגמתה בריש ההוא פירקא במתני' ואף כי חומרא זו לא נאמרה רק על דברים שאין בהן ממש ודומיהן וכן כל הפוסקין הזכירו חומר זה על דברים שאי' בהם ממש אבל על ד' נדר' לא מ"מ לבו של הזקן המור' נקפו להקל וסדר לו להיות נשאל על נדרו. והנה אף כי בדבר זה אין כן דעתי להצריכו התרת חכם אם נאמ' שנדמה זה לאונס באשר חוכא ואטלולא הוא דממה נפשך אם לא יקרא אנוס לא נוכל להתירו הואיל ונדר בעת צרה לפי דבריו ואם אנוס הוא לא יצטרך התרה מ"מ לא אחלוק עליו כי כבר הורה זקן ואין חשש איסור בהתרה שלא לצורך. אמנם בעיקרא דדינא צריך אני להוסיף ולעשות פירוש לפירושו לתלות בו כיפי להתיר לאיש הלז נדרו וזה כי אף אם אנוס הוא מאן לימא לן שיהיה פטור לגמרי שלא ירבץ עליו לעולם תור' נדרו לחול שיצטרך ללכת באשר ישקטו המלחמות כי אף אם אנוס הוא שלא יוכל לקיים נדרו בזמן שקצב קיימנו אחר כך כי אולי נאמר שנדרו לעלות לא"י וקציבת זמנו שני דברים הם ואין לומר כאן נדר שהותר מקצתו הותר כלו/כולו/ כרבי עקיבא דפרק רבי אליעזר פותחין דאין שייך לומר זה כ"א היכא שהנדר נעקר מעיקרו כהאי דפותחין ב"ט ובשבתות וכהאי דארבעה נדרים כדתנן ראה אותם אוכלין תאנים וכו' והנדר נעקר מעיקרו בעבור טעות או התר' חכם אבל נדרי אונסי' כן כי מותרין הם מיגזר גיזר' הם משום דכתיב האדם בשבוע' מאחר שקרהו אונס רחמנא פטריה ולא נעקר הנדר מעיקרו וגם שאר תנאי' הוצרכו/שהוצרכו/ להיתר זה דרבי עקיבא לא נמצאו בנדון דידן היינו ענין פלוגתא דרבה ורבא בפרק ד' נדרים שצריך שישנה הנודר ולא יעמיד דבריו הראשונים ואין להאריך יותר בזה. אכן מצאתי און לי שיצא נקי מחששא זו מתשובת הרשב"א בסימן פ"ד וז"ל והשיב ז"ל כל שנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלמ' מה שאמר אף על פי שלא עשה כן באותו זמן מחוייב הוא עדיין לעשותו לפי שאלו שני דברים הם האחד שנשבע לעשות הדבר הפלוני ולא תלה אותו בזמן והשני שקבל עליו עוד לעשותו בזמן פלוני ואין זה תלוי בזה אבל אם נשבע לעשות דבר ביום פלו' אם עבר ולא עשה שוב אין חיוב שבועה עליו ולוקה על שעבר על שבועתו ופטור מלעשות ע"כ. הרי לך בהדיא אם אמר נדרו וקציבת זמנו בפעם אחת שדבר אחד הוא ואם עבר הזמן בטל הנדר וה"ה בנדון דידן שאמר ככה ללכת לא"י בזמן פלוני מאחר דבטל הזמן מכח אונס בטל ועבר כל הנדר ואף כי בתשובת הרא"ש בכלל ח' סימן ו' על א' שהיה חייב לחבירו לזמן פלוני בשבועה ולא תבעו בזמנו השיב הרא"ש אף כי לא עבר השבועה מאחר שלא תבעו מ"מ השבועה במקומ' עומדת ולא דמי לנשבע שאוכל ככר זה היום זהו מפני טעמו שפי' שם שנשבע על הפרעון והזמן הוא לזרזו לבד וכן מוכח לשון השטר כדאיתא שם ואדרב' משמע כדברי מתשובתו ושאלה בכלל הנ"ל סימן י"ג על אחד שנשבע לשמרון ליתן לו מנה בשבעה בניסן ואירע ז' בניסן בשב' וטען ראובן שלא יהי' עליו עוד שבועה ויהיה פטור מאחר דלא יוכל לקיימו בזמנו והשיב הוא דהכוונ' לא היתה דוקא ביום האחרון ויפרענו קודם זמנו או בשבת על ידי משכון אבל בכוונ' השואל שאחר הזמן יהיה פטור לא השיב דבר נראה שמודה שפטור הוא וכן מצאתי בתשובה להרמב"ן סימן רמ"ג על א' שנשבע לחבירו לפרעו מכאן ועד זמן פלוני ובא סוף הזמן בשב' והשואל אמר מאותו יום ואילך ממון יש לך בידי אבל לא שבועה והוא לא השיב רק היותו חייב מקודם כנ"ל ושיוכל לפרעו בשבת כדי שלא יעבור אבל על שיהיה פטור משבועה אחר כך לא השיב נראה שמודה. ונראה שתשובה זו דהשי' שיפרע על ידי משכון לצאת ידי שבועתו אבל בזה שהשבועה אינה כי אם על הזמן ואחר יעבו' הזמן אין עוד שבועה אינה פליגא על תשוב' הרא"ש דסימן ו' כי התם דוקא סובר הרא"ש ככה שלשון השטר היה ככה כנ"ל וכן משמע בתשובת הרמב"ן הנ"ל בסימן רמ"ז למעייין בו בנקל ולא עוד באלה. ולולא כי מסתפינא מחבריא אמינא שבנדון זה אין דין נדר כלל כי לא אמר לשון נדר ולא יד נדר כי ידוע הוא מהתלמוד שהנדר צריך לחול על החפץ וזה הוא הגורם הבדל בין נדר לשבועה שהנדר אסר חפצא עליו ושבועה אסר נפשו על החפץ ואם כן האיש הלזה שלא הזכיר לא אלה ולא שבועה כלל רק אעשה דבר פלוני הלא דבר הוא לבד ואין בו לשון נדר וחושב אני שלא דברו הספרים בנודר לעלות לא"י באופן זה רק שאוסר שאר הישוב עליו בקונם או כדומה לזה או ר"ל שבועה כי גם בשאר מקומות מצינו בנדרים שאמר לשון נדר ור"ל שבועה בריש ד' נדרים במאי נדרת באלקי ישראל אכן מה אעשה שרבים כנגדי ופוק חזי מאי עמא דבר וכל העם מקצה חושבים דבור זה לנדר ולדעתי יצא להם מהא דאמרי' פרק קמא דנדרים אמר רב גידל אמר רב האומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלקי ישראל והרא"ש שם מפרשו כצירתו/כצורתו/ וז"ל לאו היינו נדר דלא איקרי נדר אלא שמתפיס בדבר הנדר אלא מחשבינן ליה כאלו נדר צדקה דאמרינן בפרק קמא דר"ה בפיך זו צדקה ע"ל. אמנם הר"ן שם חולק עליו ואינו מפרש השמעתתא כצורתה וז"ל שם דאמר בהדיא בשבועה אשנה פרק כו' שהרי נדר כיון שהוא מיתסר חפצא אנפשיה ליתא לעולם באעשה כו' וכן משמע הסוגיא שם דפריך עלה והלא מושבע ועומד הוא ואי מדברת כמשמע' בנדר מאי פריך והא נדרים חלים ע"ד מצוה והרא"ש צריך לדחוק ולתרוץ שם וכן הסמ"ג מביא מימרא זו ואמר שר"י מדקדק מן התלמוד שם שר"ל נשבע שישנה פ' זה ולא בדבור בעלמא אם כן לדברי ר"י ור"ן לא היה בית מיחוש בנדר

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

חל השבועה כלל וחייב משום שוא ואפילו שכלל הקרן עם הרבית י"א דלא אמרינן מיגו שזה חלק על ההיתר חל על האיסור משום דלא נאמר דין זה אלא בנשבע בכולל לבטל את המצוה בשב ואל תעשה אז חיילא בכולל דומיא דשבועה שלא אוכל מצה אבל לעבור על המצוה בקום עשה אפילו בכולל לא חיילא וי"א דלא שייך כולל בכה"ג דכלל הקרן עם הרבית דלא שייך דינא דכולל אלא כשכולל דברים המותרים עם דברים האסורים אבל כשכולל דבר איסור עם דבר מצוה כי הכא לא הוי דינא דכולל שהרי כמו בדבר איסור לא חל שבועת ביטוי הוא הדין בדבר מצוה לא חל ומצוה דהכא היא פריעת בעל חוב. ועוד אם נשבע לפרוע לזמן פלוני לא חל השבועה, שכן כל זמן שיפרע עשה את המצוה כנשבע לתת צדקה לעני, וקשה שזה מח' (רע"א * מל"מ), לפי' הצד החולק על ש"ך, אם ראובן נשבע לתת לשמעון מתנה לזמן פלוני ועבר הזמן ולא נתן, אינו חייב לתת לו מחמת שבועתו דומה ל"שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום", שאינו חייב עוד לאכול אותו ככר (ב"מ * מל"מ).

(קלב) הואיל והיה מחוייב כו' - הנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלמה מה שאמר אף על פי שלא עשה כן באותו זמן, מחוייב הוא עדיין לעשות, לפי שאלו שני דברים הם: הא', שנשבע לעשות הדבר פלוני ולא תלה אותו בזמן. והשני, שקיבל עליו עוד לעשותו בזמן פלוני ואין זה תלוי בזה. אבל אם נשבע לעשות דבר ביום פלוני, אם עבר ולא עשה, שוב אין חיוב שבועה עליו, היינו שאם אומר "ליום פלוני" בל"מ, נחשב כב' שבועות אחת גוף הפרעון והב' על הזמן, אבל כש אומר "ביום פלוני" בבי"ת, שכן הוא הלשון המדוברת, לומר בזמן פלוני אפרע לך, אז הוי שבועה אחת, אבל אין דרך לומר "לזמן פלוני אפרע", ויש חולקים וס"ל דאפילו באומר "ביום פלוני" השבועה רבוצה עליו תמיד והוא היש חולקים בשו"ע, דאמרינן שהשבועה חלה על הפרעון והזמן הוא לזירונו בעלמא, אבל נשבע שיאכל ככר זה היום (&) ועבר היום ולא אכלה שעבר על השבועה ואינו מחוייב עוד לאכול אותו ככר, דהתם לא היה מחוייב לאכול אותו ככר ועיקר השבועה על הזמן ההוא, אבל הכא מחוייב לפרוע ממון זה ועל דעתם נשבע לפרוע ועיקר דעתם על הפרעון והזמן לזרונו בפרעון אפילו אחר כך וזה אינו דזה דומה לנשבע שיאכל ככר היום, ולענין הלכה יש לנו לפסוק כצד הב' שמחמיר בדבר שיש עליו חיוב בלאו הכי חלה השבועה אפילו אחר הזמן ובמידי שאין חיוב בלאו הכי יש לחלק בין אומר "ליום פלוני" לאומר "ביום פלוני" ומשום הכי בנודר בעת צרה לעלות לארץ ישראל בחודש אייר ונתהוה אז מלחמה שאחר כך אין עוד עונש שבועה אלא שהחמיר שם להתיר השבועה וכן יש לנהוג להחמיר (ט"ז), עי' ט"ז, ומ"מ אם נתחייב תחלה לפרוע לזמן פלוני שמשמעותו מזמן ההוא והלאה ג"כ כשכתוב בסוף שנשבע לקיים כל הנ"ל משמעותו ג"כ שנשבע לפרוע מאותו זמן והלאה (רע"א), אפי' אומר ביום פלוני עובר ג"כ בכל יום כיון דמחייב עצמו נגד חבירו הוי כנשבע ע"ד חבירו (פ"ת).

(קלג) לעשות הדבר ביום פלוני - אם חתן קבל על עצמו בשבועה שלא יקח עליה בחייה אשה אחרת ואם ח"ו יעבור ויקח אשה אחרת עליה בחייה יהיה מחוייב החתן הנזכר תוך חדש ימים לתת לכלה הנזכרת או לבאים מכתה כתובתה עם הנדוניא והתוספות, אפילו אם עבר החדש, החתן חייב לכו"ע, שעיקר השבועה הוא על עיקר החיוב ממון ולא על הזמן (רע"א * מים עמוקים), והנה כל דברי הצד הראשון במחבר היינו רק לענין שבועה ולא לענין החיוב בכלל, ואפילו לפי הצד ההוא היינו ודווקא כשנשבע לפרוע ביום פלוני אבל מי שנשבע לפרוע "לזמן וכו'" שמשמעותו מזמן ההוא והלאה ג"כ (רע"א * תורת חיים).

(מב) נדר להתענות או לצדקה(קלד), יש לו התרה על ידי פתח וחרטה¹⁴³, והוא שלא באה הצדקה ליד גבאי. ואם נתן מקצת, יכול הוא להשאל על השאר¹⁴⁴:

Commented [O99]:
ש"ך חולק" עי' נקה"כ?? ר

Commented [O100]:
יין בתשובת בית יעקב
סימן כ"ג: (רע"א, פ"ת)

זה ואף כי לא מלאני לבי להקל על האיש הנ"ל בעבור זה לבד פן ח"ו הרא"ש יריץ גולגלתי כי אולי גם זה יחשב כנדר צדקה כנ"ל מ"מ הנני להסכים על ידי הזקן המורה מציננג"ה שהורה להיתר מטעם אונס כנ"ל אף לדברי הרא"ש ואומר כי קריינא דאיגרתא ליהוי פרוונקא להתני' לו ע"י חרטה לחומרא כאשר כתב ויישר כחו וכל כי האי מילי מעלייתא לימרו משמי כי לא אתירנו בלתי התרת חכם ע"י חרטה מאחר שכבר הורה ככה כי ידמה אלי לחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר בכן אומר למ"כ שהתחיל במצוה גמור. ושלום לדייני ישראל ותלמידיהון נאום מאיר בכמ"ר יצחק ז"ל:

¹⁴³ חכמת אדם שער איסור והיתר כלל ק סעיף ו

ו הבא להתיר נדרי תענית או שאר דבר מצוה ואינו רוצה להיות תוהה על הראשונות יאמר שמתחרט מעיקרא על שקיבל עליו בלשון נדר אלא שהיה לו לעשות המצוה בלא קבלת נדר וכן

הנוסח בהפרת נדרים שנוהגין לעשות בערב ראש השנה. ולעשות פתח משום שאינו בריא בתשובת רדב"ז סימן רצ"א מסתפק קצת אם זה שכיח ומכל מקום מסיק הרדב"ז דכיון שהוא חולה יש לעשות ממנו פתח. ובש"ך סימן רי"ד ס"ק ב' משמע גם כן קצת דלא אסיק אדעתא שלא יהא בריא ועל כל פנים התרה מהני לזה ולעשות מזה פתח:

¹⁴⁴ עי' לעיל הערה 110. כיון שנתבאר שלמצוה חיובית לא מהני התרה ושאנינה חיובית מהני לפ"ז יש להסתפק במי שנדר ללמוד כך וכך שעות ביום על משך שנה או יותר ואח"כ ראה שמצב פרנסתו לא תניחנו ללמוד כל כך הרבה אם נקראת חיובית דהא והגית בה יומם ולילה כתיב או דילמא כיון דבבעלי עסקים לא חייבה התורה רק לקבוע עיתים לתורה כמ"ש בסי' רמ"ו לא נקראת חיובית ומהני התרה ונלע"ד דאם לפי ראות עיני ב"ד לא יהיה ביכולתו לפרנס אשתו וזרעו כפי הרגילם עד כה אם יאציל כל כך זמן לת"ת מועיל התרה ואין סומכין על הנס אמנם אם רק באפשרי לחיות אף בדוחק קצת מכפי שהיה עד כה מחוייב לקיים נדרו ואינו מועיל התרה (ערה"ש אות קלג), ועי' לעיל הערה 10. אחד קיבל עליו ללמוד בכל יום שיעור קבוע ואם יעבור על זה יתן קנס אחד זהב לצדקה ועכשיו מתחרט כי לפעמים צריך ללמוד דברים אחרים ואין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ ובפרט שכוונתו היתה רק כדי שיהיה מעומס ללמוד תורה ולא שילמוד דוקא שיעורים בספרים שקיבל עליו והנה כוונת הנודר לא היה אלא משום שלא יבטל עצמו מתורה ולא כיון כלל ליתן צדקה ואם כן הכל נדר אחד והצדקה היא תיקון של הלאו בל יחל ואם כן כבר חל עיקרו ויכולין להתירו (בינת אדם או"ה סי' עה [צה]), ועי' לקמן סי' רלט סק"מ).

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רמג

אמנם לפ"ז בנודר לצדקה ונתן פלגא לגזבר ופלגא חייב עדיין ה"ל למימר מגו דחיל שאלה אפלגא שמסר יועיל שאלה אידיך פלגא אך התם טעמא אחרניא הוא כמבואר למעיין בלשון תשו' הנ"ל בפנים כיון שכבר מסר לכהן התרומה או המעות לעני או לגזבר יד עניים הרי הוא כנותן מתנה להדיט וכי יכול לחזור אחר שכבר זכה במתנתו ואף על גב דהרשב"א עצמו ס"ל בנדריים פ"ה ע"א דהאוסר פירותיו על עצמו והרי הם כמופקדים ובאו אחרים ואכלום ושוב שאל על נדרו הוי גזל בידם והר"ן פליג מ"מ הרשב"א לא אמרו אלא בשנטלו מעצמם ולא הוא יהבינהו והרי לא הו"מ למיהב להו כי אז ה"ל אסורים בהנאה ונמצא לא זכו הנך אלא מטעם נדרו וכיון דפקע נדרו פקע זכותיהו אבל כשהוא בעצמו נותן או לגזבר או לעניים אף על גב שאינו נותן אלא מטעם קיום מ"מ זכו כדון זכ"י ממש וא"א לחזור בו וזה ברור בלי ספק ועיין ש"כ סי' רכ"ח סק"ח.

ומ"מ נידון שלפנינו דלאו לצדקה יהבו אלא לגבוה לא שייך דינו של הרא"ש ורשב"א הנ"ל אך מטעם תוס' דכריתות הנ"ל שכבר נתקיים נדרו במה שמסרו לגזבר לצורך בנין בהכ"נ אף על פי שעדיין לא בנו זהו מלתא אחריתי כנודר לבדק הבית ומסרו לגזבר יוצא ידי חובת נדרו אף על פי שלא הוציאו לבנין בד"הב = בדק הבית = ופשוט.

דרך אמונה - ציון ההלכה הלכות מתנות עניים פרק ח ס"ק (לח)

(לח) יו"ד סי' רכ"ח סמ"ב ויזהר שלא יאמר שמתחרט על הצדקה שא"כ יאבד המצוה רק מתחרט על מה שלא אמר בלי נדר:

וכן הסיק הגרש"ז אויערבך זצ"ל [בישלמי נדר] אות יב, ובמנחת שלמה נדרים כב בן דטפי נראה שאף שנעקרה קבלתו, מ"מ יקבל שכר התענית, כיון שסו"ס היתה התענית ע"י קבלת נדר, שהרי אינו תוהה על עיקר התענית. ולמעשה נוהגים לומר בנוסח התרת נדרים "ואין אני תוהה ח"ו על קיום המעשים הטובים שעשיתי, אלא על קבלת העניינים בלשון נדר".

שו"ת מהרש"ם חלק ד סימן קז

להה"מ בתורה מ' משה קראנצדארף נ"י בראדיוויטץ.

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במעות א"י שנהגו מאז ומקדם לשלחו ליד האמרכלי' הרב הגאון מו"ה יצחק אהרן איטינגא מלבוב נ"י והרב הצדיק מוויזניצא נ"י וכעת עמד א' והוציא דיבה עליהם ורוצה לקבץ מעות שבהקופות ולשלוח ליד אביו היושב בא"י לחלקו שם לעניים כפי ראות עיניו ורו"מ האריך לאסור והנה הדבר ברור דאסור לשנותו בשום אופן חדא דכל מינוי ושררה המחזיק בה אין להורידו מחזקתו וגם גבאי צדקה הוי מינוי ושררה דמה"ט אסור לגר להיות גבאי ע' קידושין ע"ו ומד"ר פ' נשא. וגדולה מזו מצינו בש"ס דגיטין ס' דמערבין בבית ישן משום חשדא ועי' במג"א סי' שס"ו וסי' קנ"ג בזה ואף דמבואר ברמ"א ס' הנזכר ס"ב דכשרוצים הציבור יכולים לסלק הגבאי הרי מבואר בש"ך דמיירי במקום שנהגו למנות לזמן וכיון שנהגו בכך ליכא משום חשד ומשא"כ בנ"ד דנתמנו בסתם ונהגו בו זה כמה שנים ועי' באו"ח סוס"י נ"ג דמוכח ג"כ כן ועמ"ש בחיבורי לחו"מ בקת"ע לסי' רל"א ג"כ בזה ומה שהוציא הנ"ל דיבה יסכר פי דוברי שקר

אחרי שאינו מברר כלום ומשפטו חרוץ בש"ס פסחים ק"ג וח"מ סי' כ"ח. ועוד דכיון דכבר בא לקופת א"י שהוא של הכולל כבר זכו בו עניי הכולל כולם דכלי קונה מדין חצר והבעה"ב נתן רשות להניחו בביתו ועי' בחו"מ סי' ר' ושוב לכ"ע א"י לשנותו ליתן ליחידים וגם בלא"ה נחלקו הפוסקי' אי מותר לשנות צדקה מעני לעני ועי' במח"א ה' צדקה וחיבורי סוסי' ר"ב בתשו' שם ועי' באס"ז ב"ק ל"ו בשם הר"מ מסרקסטה שכ' להדיא דאסור לשנות מעני לעני וגם אי הוי סד"ד איכא חשש ספק גזל וכיון דגם עני ב' אינו מוחזק א"כ סד"א לחומרא והבעה"ב ל"ה מוחזק כיון דב"כ וב"כ יצא מרשותו וכמ"ש כה"ג הש"ך בחו"מ סי' צ"א סק"ב ועי' תוס' ב"ב פ"א ורשב"ם שם מ"ג ע"ב כה"ג וגם במה שרוצים להתנדב מחדש אין להמיעוט לפרוש מן הרוב וגם אין בידם להוריד הרבני' הנ"ל מהתמנותם שכבר זכו בו מכמה שנים וחלילה להם לעשות מצוה בעבירה ולהשומע יונעם ותבא עליו ברכת טוב כנפש המעתיך:

ש"ת בית יצחק אורח חיים סימן כא

ביום ב' ה' תמוז שנת ברכת"א קראתי אבל ומספד רב בק"ק ברעזאן על אבדן ש"ב וידידי הרב הגאון המפורסם רשכ"ה מ' מרדכי זאב עטינגער זצלה"ה בעה"מ ס' מפה"י ונשיא הארץ הקדושה. ביום ב' תמוז ובתוך דברי תוכחה קינה ונהי. הזכרתי דבר הלכה מפיו ולפילתי ע"ז כמשפט ויען הדבר נוגע למעות א"י אעתיק מקצת הדברים פה:

הדבר אשר יצא מפי הגאון בש"ת מאמר מרדכי סי' ט"ו דאף להרדב"ז הובא בקצה"ח סי' ר"ב דבנודר לעני מותר לשנות וליתן לעני אחר מ"מ במעות א"י אינו יכול לשנות דכיון דכבר בא המעות להקופה העומדת בבית נדיבי העם ונקנית ממעות ארץ ישראל הוי כלי וקונה מתורת חצר ומתורת כלי דהבעה"ב משאיל מקום ורשות שתעמוד הכלי בביתו. ולכ"ע קונה קנין גמור. אם כי דבר חכמה אמר הגאון ז"ל. אם לדין יש תשובה ולאחר העיון יצא כנוגה לאור דבריו:

(א) יש לומר כיון דמעות ארץ ישראל מתחלקת כפי הנפשות ונמצא גם לקטנים חלק בהמעות ואם נאמר דהקופות הוי של א"י. הוי חצר השותפות שיש לקטנים חלק בו. ואני מסתפק מאוד בחצר של גדול וקטן ובא דבר לחצר השותפות וקטן אינו קונה דקטן אינו קונה מתורת חצר אי זכה הגדול בחלקו או בכולו או ל"ק כלל. דלפי המבואר בסי' ר"ס סעיף ד' דחצר השותפים קונה מציאה לשניהם. והוא נובע מתשובת הרא"ש סי' א' כלל א'. ושם מבואר הטעם דהוי כשנים שהגביהו. עיין שם (ומ"ש הרא"ש לראי' מחצר השותפים הקונים זה מזה. והיא תמוה דאנן קי"ל דאין קונין זה מזה. וכבר תמה כן בקצה"ח. יש לומר דהרא"ש יליף מכח כ"ש דהרי לחד מ"ד קונין זה מזה. ואפי' למ"ד אין קונין היינו משום דהוי כהגביהו שניהם ונמצא שעודנו ביד המוכר. אבל בקונים מעלמא לכ"ע קונין מה"ט). וכיון דעיקר הטעם דהוי כהגביהו שניהם. א"כ בחצר של גדול וקטן כמו דאמרינן בסי' רסט"ו וב"מ ח' בחרש ופקח שהגביהו מציאה מתוך שלא קנה פקח לא קנה החרש א"כ בקטן דל"מ לקנות ע"י חצירו הוי כמונח ע"ג קרקע ולא קני הגדול ג"כ:

אבל שבת וראיתי שיש לחלק בין חצר ובין חרש ופקח שהגביהו מציאה. והיא עפ"י דברי הר"ן בנדירים בחצר שאין בו דין חלוקה כל אחד בשעה שנשתמש אמרינן הוברר הדבר דכל החצר שלו וה"ה בכל דבר המשותף. ואמנם כשנשתמשו שניהם אם כל אחד עומד בחצר אמרינן ג"כ בשלו הוא עומד ואם התשמשו דבר השייך לשותפות ל"ש ברירה. והוי החצר של שותפות ממש. (ובזה יש לישב קו' התוס' בסוכה כ"ז דמרבין מכל האזרח דיוצאין בסוכה שאולה. מדיוצאין בשל שותפות והקשו התוס' הרי גבי בגד לענין ציצית מרבין שותפות וממעטינן שאולה. וה"ה גבי סוכה נמי נרבי שותפות ונמעטי שאולה. אמנם הדבר נכון. דנהי דמקרא דכל האזרח צ"ל דכל ישראל יוצאין בסוכה אחת בזה אחר זה. דאי אפשר שישבו כל ישראל ביחד. אבל ע"כ צ"ל שיש בו ג"כ הרבה ביחד. דאחד אחד א"א ג"כ לכל ישראל לצאת. וא"א לומר ברירה בזה דהוברר הדבר דכל אחד בשלו הוא יושב. דבמקום הישיבה אין שיעור הכשר סוכה. ולא נשאר דפנות לכל אחד. וכיון דאי אתה יכול לומר ברירה דכל הסוכה שלו מדיוצאין בשותפות ה"ה בשאולה משא"כ בטלית דמרבין של שותפות י"ל דאחד לובש בו. ואז הוא שלו לגמרי מטעם ברירה וחייב בציצית ושאלו ממעטינן. דזה הוי שלו. וא"ל א"כ למ"ל קרא. והרי בלא"ה הוא שלו בשעת הלבישה י"ל דה"א דכיון דלא הוי לעולם שלו ואח"כ יהיה של חברו. ל"ה רק קנין פירות ול"ה כסותך קמ"ל בגדיהם. אבל באמת לובש כל אחד לבד. משא"כ בסוכה ובהכי נ"ל לכאורה דאין שנים יוצאין בספר תורה אחד במצוה דכתיבת ספר תורה. לפי מה שכתבו הפוסקים במוכר ס"ת אינו יוצא שוב המצוה דבעי שיכתוב ס"ת ושיהיה לו ג"כ אח"כ. א"כ בשנים שיש להם בשותפו' כ"א בשעה שהוא משתמש הוא שלו לגמרי. ונמצא דאז השני אין לו ס"ת ואינו מקיים המצוה. א"כ נהי דבחצר השותפים קונים שניהם מציאה דהוי כהגביהו שניהם. ואף דגם בשנים שהגבי' אתה צ"ל דכל אחד מגביהו לו ולחבירו שיקנה האחר חלק השני כדהוכיח הגמרא דמגביה מציאה לו ולחברו קנה חברו. וגם בחצר אתה צ"ל כן. משא"כ דכשהחצר שייך לקטן ולגדול. והקטן לא מצי לקנות מהחצר לא מצי להיות שליחו לקנין. אין משתמש כעת כלל הקטן בחצר זה. כיון דלא מצי לשלוח שליח שיכנה לו והגדול משתמש לבד. ואמרינן ברירה דהחצר הוי של הגדול לבד. וקונה הגדול כל המציאה משא"כ בחצר של שני בני אדם גדולים. החצר הוי שליח של שניהם ושניהם משתמשים אז בשותפות ממש:

עוד נ"ל בפשיטות לפי המבואר בסי' רסט' דהא דפקח וחרש שהגביהו ל"ק היינו דוקא במה שאין תפוס בידם דזה מטעם הגבהה אבל במה שתפוס בידם קנו. דבמה שהוא בידו הוי כחצר וכמשיכה וקנו בודאי ועיין ג"כ בשיטה מקובצת מזה. א"כ חצר דהוי כתפוס ביד הגדול בודאי קנה חלקו אף דהקטן ל"ק. ובזה נתישב מה שקשה להרא"ש שכתב דחצר קונה לשני שותפים מטעם דהוי כשנים שהגביהו. והרי בשנים שהגביהו אמרינן בב"מ דקנו מטעם דכל אחד מגביה חלקו לדעתו ולדעת חבירו שלא יהיה חלקו כמונח על גבי קרקע ולמ"ד מגביה מציאה לח' ל"ק חבירו דחי דהוא מטעם מיגו דזכי לנפשי. ובחצר לא שייך מגביה לדעת חבירו דהחצר רק שלוחו ולא שליח חבירו וגם ל"ש מיגו. וצ"ל דכמו דמצי זכי בחצירו עבור חבירו כענין שכתב הר"ן בנדרים ד' ל"ד. שייך ג"כ בחצר של שני שותפים המגביה מציאה לחבירו. אמנם לפי הנ"ל לא צריך לזה דחצר של שניהם הוי כמו כל אחד תפוס החפץ לגמרי. ועדיף מהגבהה. ועיין בקצה"ח סי' קע"ו חילק שם דהא דחצר השותפים אין קונים זה מזה דוקא במוכר כולו אבל במקנה חפץ שלו לשותפות קנה חצר השותפות ובנתיבות חולק עליו דמה לי כולו מה לי חצי. ולהנ"ל הדבר נכון דחצר השותפות הוי כאלו כל אחד נקט חצי בידו. א"כ במוכר כולו. והחצי ביד המוכר לא קני כלל כמבואר בסי' קצ"ח ס' ד' דבעי במשיכה שימשוך כולו וה"ה בקנין חצר. משא"כ בלא מכר רק חצי והוא תפוס בידו מהני כדמוכח מהסמ"ע סי' רע"א ס"ק ד' דמה שתפוס בידו במוסירה קונה אף דהשאר הוי כמונח ע"ג קרקע:

ומן האמור נראה דהגאונים בעל הקצה"ח והנתיבות לא כווננו יפה בזה אחר מכ"ה דהקצה"ח בסי' ר"ס סי' ד' מביא הירושלמי להוכיח ממנו דחצר השותפות אינו קונה מציאה. וכתב הסברא דכיון דבשנים שהגביהו אמרינן דכל אחד מגביה לחבירו. א"כ הכא דהוי יד א' המשותפות ול"ש מגביה לחבירו ה"ל כמאן דמונח בקרקע ולפמ"ש ליתא דכיון דחצר משום יד אתרביא. ובמציאה ודאי משום יד הוא כמ"ש הנ"י והר"ן בב"מ. דהוי תופס לבע"ח במקום שח"ל. וע"כ משום יד א"כ הוי כמאן דתפוס בידו כ"א החצי ובה"ל צ"ע שיזכה לו ולחבירו. כל מה שתפוס קנה אפי' בחרש ופקח. והנתיבות בסי' ר"ס ישב דברי הירושלמי שכתב בכותל חצר שנפל דלמ"ד מחצה לזה ומחצה לזה בחלק של זה המציאה לזה ובחלק של אחר המציאה של אחר. ולמ"ד כולו לזה וכולו לזה המוציא זכה ותמה הקצה"ח להרא"ש דחצר השותפות קונה מציאה. וליקני החצר לשניהם. ותירץ בנתיבות בדרך חריף. דהיכא דהגביהו אח"כ אחד מהשותפים מצי למימר בלשון שמשמע שמעיקרא לא רצה שיקנה לו חצירו ולא קני לו חצירו דלא עדיף מזוכה ע"י אחר וכששמע צוח כמבואר בסי' רמ"ה. וכיון שאין החצר קונה לו גם לחבירו אינו קונה דהוי כחרש ופקח שהגביהו מציאה דמתוך שלא קנה זה לא קנה זה עיין שם:

הנה מה שכתב דהיכא דאחד לא זכה גם השני לא זכה דהוי כחרש ופקח כבר הראיתי לדעת דכל אחד מאי דתפס בידו קני וחצר הוי כמו דתפס בידו והגמ' דב"מ מיירי במה שהגביה מכחו ולא במה דתפיס:

גם מה שכתב דאף אחר שזכה חצירו מצי למימר ליחסי דמשתמע דלא נחא ליה מעיקרא ולא זכה חצירו למפרע לפע"ד זה ליתא דחצר דומה לשליחו או לידו והוי כמו ששלח שליח שיזכה ולא מצי לבטל השליחות רק קודם שעשה השליחות ולא אח"כ וכל אדם שיש לו חצר הוי כאומר לו שיזכה לא מציאות שיבואו לידו ואינו דומה לזוכה ע"י אחר ולא עשאו שליח רק זכה ליה מעצמו. ומש"ה מצי אמר לשון דמעיקרא לא זכי כמבואר בסי' רמ"ה. וחצר הוי כשלחו מעיקרא ודוקא אם מעיקרא לא רצה כעין שכתבו תוס' בב"ב נ"ד אז לא זכה חצירו אבל בבא מציאה לחצירו שלא מדעתו הוי כבא לידו ממש או לשלוחו ששלחו ללקט מציאות ול"מ אח"כ זה שצוח רק לשויי' הפקר מידו אבל לא שלא יזכה למפרע וקצת יש ראייה לזה מדברי התוס' בסוכה שהקשו בלולב של אשירה איך יוצא בשל כותי והרי נעשה שלו. ותי' דמיירי ביום טוב שני דמגביהו ע"מ שלא לקנותו ולהנ"ל יש לומר דמיירי ביום טוב ראשון והוא הגביהו ולא כיון לקנות או שלא ידע שהוא הפקר ומבואר בנתיבות סי' ר' סעיף ט"ו דיד קונה שלא מדעתו כמו חצר. והא דעודר בנכסי הגר וקסבר שלו היא דל"ק התם הוי מעשה הקנין ולא קני אלא מדעת ובכונה אבל רשות קונה בלא כונה. וכן כתב במהרי"ט. ועיין תוס' בב"ב נ"ד ובמחנה אפרים ה' קנין משיכה סי' ה'. הגם דשם משמע דיד ל"ק שלא מדעתו. אבל בנתיבות פוסק דגם יד קונה שלא מדעתו. וצ"ל דתוס' בב"ב גבי אדעתא דציבי הוי ככיון בפירש שלא לקנות וכדמשמע להדי' מדבריהם שם. ועיין בתוס' גיטין ס"א הובא במח"א ה' משיכה סי' ד' משמע להדי' דיד קונה שלא מדעתו מתורת חצר א"כ י"ל דיוצא בלולב אפי' ביום טוב ראשון כיון שזוכה בו ומ"מ לא כתותי מכתית שעורי' דהרי בחצר מצי אח"כ לצוח שלא יזכה למפרע. וה"ה ביד שלא מדעתו בלא כונת הקנין ולא ידע שהפקר מצי לצוח ולא יזכה למפרע ומהני ביטול ול"ה למפרע שלו וכל היכא דמהני ביטול ל"א כתותי מכתית שיעורי' אפי' אם לא צוח כיון דמצי לצוח אחר שיצא בו בלא כוון לקנות והוא לכאורה ישוב נכון ומה הקשו התו' (ועיין לעיל סי' י"ט אות ג' מ"ש בשם הב"א) וע"כ מוכח מדברי התוס' דכל שזכה בו לא מצי לצוח ואינו דומה לזוכה ע"י אחר ויד הוי כשלוחו לקנות כל מציאות והגם שיש לפלפל בראיה זו. לדעת ה"ה סברא כדכתיבנא בעזרת השם יתברך:

גם מה שתירץ בנתיבות דמיירי דאחד עומד בצדו והשני אינו עומד בצדו וז"ה חצר שאינו משתמרת ובעי עומד בצדו קשה לדבריו אמאי למ"ד מחצה לזה לכל אחד שייך לו והרי אינו עומד בצדו וזה הוי חצר שאינו משתמרת. ועוד דהר"ן כתב בכל מציאה דקונה רק מטעם יד ובעי חצר משתמרת:

ואמת לפי דרכו של הגאון מליסא והקצוה"ח דגם בחצר השותפים בעי שיזכה לדעתו ולחבירו יש לישב דברי הירושלמי בנקל. דבאמת אם יכול לזכות עבור אחר הוא תליא במחלוקת גבי ברשות הלה המופקדים אצלו ומבואר באריכות במחנה אפרים ה' קנין חצר סי' א' ושורש הדברים דאי חצר משום שליחות איתרבאי אם כן החצר הוי שלוחו ואם משויהו שליח שיזכה לאחר הוי שליח ראשון עושה שליח שני ומילי לא מימסרן לשליח. ועוד החצר ל"מ כלל לזכות לאחר דלא הוי שליחו של אחר ולכן צ"ל שיזכה לאחר רק מתורת יד ובעי ע"כ עומד בצדו עיין שם. א"כ הן הן הדברים בביאור הירושלמי דלמ"ד מחצה שלו א"כ בבא מציאה להחצר של כ"א. קנה לו לבד ולא בעינן עומד בצדו להפוסקים דגם במציאה קונה מטעם שליחות. משא"כ למ"ד כולו שלו. וכולו שלו ואתה באתה לומר שיקנה החצר לשניהם מטעם שנים שהגביהו ובשנים שהגביהו אתה צ"ל דכל אחד זוכה לחבירו. ובחצר א"א לזכות לחבירו רק מתורת יד. כמ"ש במח"א וצ"ל עומד בצדו. ומיירי דאינו עומד בצדו. ומ"ה ל"ק רק המוצא ולפ"ז אפי' המוצא יהיה איש אחר יקנה דבהגביהו שניהם צ"ל דכל אחד זוכה לחברו. ובזה ל"מ שליחות. ורק מתורת יד ובעי עומד בצדו. וז"ב לשיטת הקצוה"ח והנתיבות:

ויתכן הדבר יותר לפי מאי דמשמע בירושלמי דלא מצי לזכות בד' אמותיו לאחר ודלא כהר"ן בנדרים דף ל"ד. דמקשה בירושלמי פ"ב דבבא מציאה מקרא ואני בעניי הכינותי אי בבא לידו עשיר הוא. ומשני בבא לד' אמות וזוכה להקדש וזה כהר"ן. ואח"כ משני מהו בעניי שאין עשירות לפני מי שאמר והיה העולם ומשמע דלפי תירוץ זה ל"מ ד' אמות שיקנה לאחר וכן כתוב במח"א סי' ט"ו בה' קנין חצר משיטת הירושלמי א"כ ה"ה חצר ל"מ שיזכה לאחר כשיטת הרמב"ם דברשות הנפקדים אצלו ל"מ שיזכה הלוקח עד שיוצאנה מרשותו והירושלמי לשיטתו ס"ל בחצר השותפים ג"כ אינו קונה לשניהם מה"ט דבעי שכל חלק יזכה לו ולחבירו. וחצירו ל"מ לקנות לאחר אבל לדין דפסקינן דד"א שלו מצי לקנות לאחר כמ"ש הר"ן בנדרים דף ל"ד גם חצר מצי קני לאחר ומ"ה חצר השותפים קונה דכל אחד הגביה שיקנה הוא וחבירו. דלא פסקינן כירושלמי אמנם לפי מה שכתבתי דהיכא דתפיס בידו א"צ שיזכה לו לחבירו גבי חצר קונה אפי' השאר הוי כמונח ע"ג קרקע:

אמנם לדעתי כונת הירושלמי פשוט מאוד. לפי מה שביארנו דהיכא דכל א' משתמש לבד אמרינן בשעה שהוא משתמש אז החצר כולו שלו. א"כ בבא אז מציאה לחצר אז הוי מציאה שלו דחצרו קונה לו א"כ במצאו כעת מציאה ולא נודע הרגע שבא המציאה לחצר מי השתמש אז. הוי ספק בין שניהם. וכל דאלים גבר דהוי בעת המציאה ספק ולא נודע של מי היא ואין בחזקת כל אחד רק בחזקת שניהם וכספינה. ומ"ה פסק הירושלמי דהמוצא היינו אחד משניהם שהיה בידו זכה דלא נודע מי השתמש ברגע שבא המציאה לחצירו וכדין כד"ג והרא"ש מיירי בתשובה במשתמשים שניהם בחצר יחד. ול"ש ברירה שניהם זוכים החצר וז"ב. ועכ"פ לפי מה שביארנו החצר קונה אף לקטן וגדול. אף דהקטן לא זכה ונמצא דנכונים בזה דברי הגאון מהרמ"ז. ועיין תוס' קדושין ח' ואכ"מ להאריך יותר:

(ב) ולכאורה א"א לומר דהקופה זוכה לעניי א"י מטעם קנין כלי. וזה דלפי המבואר בתוס' מנחות ס' ובתוס' שבת כ"ה אין נתינה פחות מש"פ ודוקא בגט שכתבו על איסורי הנאה מהני מטעם דספר משמע כל דהו. וקונין בפחות מש"פ מדכתיב נעל משמע כל דהו. אבל לעולם אין נתינה בפחות מש"פ. ועיין במ"ל פ"ו ממעשר עני באריכות נמרץ. וא"כ גם מצות צדקה לא קיים בפחות מש"פ דכתיב נתינה. והא דמבואר בש"ע סי' רס"ט דאפילו אינו נותן לו רק גרוגרות אחת מקיים. היינו לפמ"ש המ"א בסי' תפ"ו להוכיח מש"ס דשבת צ"א דגרוגרות גדולה מכזית. ובכזית יצא ידי נתינה כמו שכתב הרמב"ם פ"י מה' מעשר עני ה' י"ב. דבמעשר המתחלק בתוך הבית בעי כזית דסגי בכזית עיין שם ובאינו נותן דבר מאכל ודאי בעי פרוטה. א"כ לפי המבואר בב"ק ק"י בכהנים בגזל הגר. דאם אינו נותן פרוטה לכ"א אינו יוצא. וראי' מתוס' שם ד"ה למאי נפקא מיני' לגזל חמץ עיין שם בקשיתם דלא הוי מטעם דהשבה אין כאן רק דבפחות מפרוטה לכל חד. גם מתנה אין כאן א"כ בנותן צדקה לתוך הקופה אם אתה אומר שכל עניים מא"י זוכים במתנה זו. א"כ אין כאן ש"פ לכל חד. וא"כ אין כאן מצות נתינה. ובפרט בנדר ליתן צדקה אינו מקיים בפחות ש"פ. וכאן כשנותן להרבה בני אדם אינו מקיים נתינה כלל כדמוכח בב"ק. וגם בב"מ באבידה לשני בני אדם ופחות מש"פ לכל חד אינו מחייב השבה עיין שם בדף כ"ו ע"ב תוס' ד"ה לא אמרינן ובטוש"ע. ולומר דלא זכי רק מקצת מעניי א"י מאן מפיס והרי כולם שותפים בהקופה הנקנית ממעות א"י שזכו הגבאים לכל עניי א"י. ועוד דכיון דהקופה הוא של שותפות לכל הדורים בארץ ישראל א"א שתזכה לחד מנהון מתורת חצר. דל"ה רק כמאן דתפוס החצי שמונח בכלי שלו. והיכי דבעי לקנות כולו לא מהני תפיסת והגבהת החצי. ולומר דכל אחד מקנה לחבירו חלק שלו שאח"כ יקנה הוא חלק חבירו א"כ לא נהירא דבמאי הקנהו. אם אינו מבורר למי הקנה. ולומר דאח"כ כשמחלק

הגבאי בארץ הקדושה ונותן לאחד הצדקה או מעות אחר חלופי צדקה זו אז הוברר הדבר למפרע דהכלי קונה לו. והבעה"ב נותן בהקופה אדעתא דהכי כמו כל מי שיבוא האתרוג לידי יהיה לו במתנה בסוכה דף מ"א. אפי' אם נימא ברירה בכה"ג. הרי הכלי לא מצי לקנות לאחד לבד כלל בחצר השותפות כמו שהארכתי וע"כ אתה צריך לומר דהכלי קנה לכל הישראל חלק קטן בהסך. ואתה מחליפו בשעת החלוקה. כדין חלוקת השותפים. ועוד דבמעו' ל"ש כלל ברירה. דאין קפידה איזה המעות נותנים. לזה או זה. והם שותפות בכל המעות לפי חלק שלו. וזה יהי' כונת התו' בפסחים צ' ד"ה עד שיכלה כל המעות שבשופר. הקשה ריב"א הא אי אפשר שלא יהי מעורב בכל קן וקן ממעות שתי נשים ואפילו למ"ד יש ברירה. ל"ש למימר בכה"ג דאנן סהדי שנתערבו. ואין לזה הבנה דמאי לי תערובת מעות או תערובת קינים אבל הכונה ברורה למ"ש הסמ"ע סקצ"ב דבטלה שהפקיד יכול לומר שלך מת ובמעו' שהפקיד ההפסד לפי חשבון דשם כל אחד חפץ בשלו. משא"כ במטבע דלא חס עליהן ואלו לא נגנבו היה מחזיר לבעליהן בלי קפידה במדה או במנין. מ"ה ה"ל כאלו הכל חתיכה אחד והחסרון לפי חשבון כולן. ועיין במשנה דמעשר ב' הנבררים והנבללים לפי חשבון ובני"י סוף ב"מ ומ"ה במעות הכל שותפים ול"ש ברירה. ויש בזה לדבר הרבה בענין ברירה. ועיין תוס' סוטה י"ח הקשו התוס' אהא דאמרינן יומא נ"ה ונברור ד' זוזי מהא דאמרינן בתוספתא דמעילה בנזיר שנתערבו מעות ליקח ג' בהמות. אבל לקחת שליש המעות וליקח בהמה אחת ולומר הוברר שזה מעות חטאת לא אמרינן עיין שם. ולהסמ"ע ל"ק מידי דבתערובות מעות הוי כחתיכה אחת. ול"ש ברירה משא"כ ביומא נ"ד לפמ"ש תוס' פסחים צ' במסקנא דכל אחד נתן מעות שלי צרור. והכהן לקח קן עבור זה. א"כ המעות לא נתערב הכל. ול"ש לומר דהוי כחתיכה אחת ויהיה לפי חשבון ומ"ה שייך ברירה והוא ישוב נכון בקושית התוס' ומ"מ היכא דלא הוכר מעולם שייך ברירה אף בלח בלח כדמוכח בהך דשני לוגין ועיין תוס' סוטה שם: ועכ"פ במעות ארץ ישראל אם נימא שיש לכל אחד חלק אח"כ הוי נחלוקת השותפות דאין קפידה אבל הבעל הצדקה שנותן המעות אם נימא דתיכף זכי' כל עניי א"י כל אחד בפחות מש"פ הוא לא קיים מצות נתינה. אף שאח"כ נתרבו החצי פרוטות ונעשה פרוטות. אבל שום אדם לא קיים מצות צדקה בזה. דחשוב כאלו זכו כל אחד אז בחצי פרוטה. ובשלמא אם נימא דלא זכו העניים. רק בבא ליד הגבאי. א"כ לא מיבעי לדעת זקיני הש"ך בס"י כ"ו ס"ק כ"ו דיד הגבאי הוה יד עניים ממש ועדיף מזכיה ע"ש לענין מעמ"ש. א"כ הוא נותן לאדם אחד פרוטה ומקיים מצות נתינה. ומה שיעשה הגבאי אח"כ יעשה אלא אפי' אם נימא דהגבאי רק זוכה עבור העניים הוא זוכה בשביל אותו עני שיבא לבסוף לידו. וכמו באומר כל מי שיגיע לולבי יהיה לו במתנה כדאמרינן בסוכה מה שא"כ בקופה דהוי חצר השותפין. וא"א שיזכה לאחד לבד. דהרי לא הגביה ולא תפס רק החצי. ולומר דהקופה היא חצר של הגבאי וקונה להגבאי זה א"א דל"ה של הגבאי רק של עניי א"י שקנה עבור מעות שלהם מה שזכה עבורם. וכיון שאתה אומר שזכה לענים. הבעה"ב אינו יוצא ידי צדקה. בודאי אדעתא דהכי אין משאיל מקום בחצירו שתקנה הקופה להעניים והוא לא יצא ידי צדקה ומצות נתן תתן. ולכן לכאורה יראה סתירה לזה:

אבל שבת וראיתי לפי המבואר במס' ב"מ דף ל"ב נתן תתן אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ת"ל נתן תתן והכונה לדעתי כמו דאמרינן מנחות ד' ס' לענין לא ישים עלי' שמן אין מועט אחר מועט אלא לרבות ואפי' כ"ש. ה"ה הכא נתינה בפרוטה. או בכזית. ואין מועט אחר מועט אלא לרבות אפי' כ"ש א"כ אפי' בפחות מפרוטה מקיים מצות צדקה. ול"ת דאין כאן רק חצי שיעור כמו דאמרינן בגיטין ד"כ גבי כתבו על עלה של ירק דמשני שאני התם דחזי לאיצטרופא. ה"ה בחצי פרוטה לעני. אלא דמקיים מצות צדקה בזה. דהתורה גילתה דל"ב שיעור והא דאמרינן בב"ב ט' כל הנותן פרוטה לעני מתברך בו' ברכות. או ש"ל דל"ד. וה"ה פחות או דהברכה של ישעי' לא משמע רק בנתינת דבר חשוב. אבל קרא דנתן תתן מקיים בכל שהוא וכן משמע קצת בש"ך סי' רמ"ט דהשליש שקל יכול לתת לאחדים ואפי' ע"י כ"ש א"כ לפ"ז י"ל דבאמת הקופות קונים לכל ישראל. והוא מקיים מצות נתינה אפי' ע"י כ"ש ודוק היטב:

(ג) ועדיין יש מקום לבעל דין לחלוק. דלשיטת הרדב"ז שהוצרכנו לקנין חצר דהרי לשיטת הריט"ץ ורוב הפוסקים בלא"ה אינו יכול לשנות מעני לעני. אלא דלשיטת הרדב"ז והקה"ח כמו שיכול לשנות נדרו קודם שבא ליד גבאי. למצוה אחרת כן יכול לשנות לעניי עירו דחשיבא מצוה גדולה מעניי עיר אחרת ואפילו מא"י כמו שכתוב הש"ך ב"ד סי' רנ"א ס"ק י' ולדידן הוצרכנו לסברא דאינו יכול לשנות נדרו מטעם דכבר קני עניי ארץ ישראל מטעם דבא תוך כליהם וקנו מתורת חצר וכלי. ולהרדב"ז י"ל דל"מ תורת חצר בזה. דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. דכיון דהבע"ה כבר נדר לצדקה סך מה ואינו יכול לשנות לצורך עניי העיר. והקופה זוכה לעניי ארץ ישראל. והוי כמי שליקט את הפיאה ואמר לפלוני עני. דפליגי בב"מ. ואנן פסקינן דקנה מטעם מיגו דזכי לנפשי'. ובחצר ל"ש זה. ומ"ה כתב הנ"י בב"מ דחצר דמצוה אינו קונה רק מטעם יד ובני עומד בצדו ול"מ מטעם שליחות. ועניי ארץ ישראל אין עומדין בצדו. אבל כל זה נכון. חדא דזה ל"ה במקום שחב לאחרים כיון שנדר עבורם ורק שיכול לשנות. אבל אם חצר תפס לטובתם ל"ה זה חב לאחרים מה שיכול לחזור. ואינו דומה ללקט את הפיאה דהוי יד כל העניים שיון:

ואם הקופה מסגרת מהגבאים הוי ג"כ חצר המשתמר ומהני לשיטת הש"ך סי' רמ"ג סק"י מתורת יד ועי"ש בשם הרנב"ר דיד אריכתא היא ומהני אפי' אינו סמוכה ומ"ה שפיר קנו עניים אלא אפי' באינה מסוגרת ול"ה חצר המשתמר ג"כ קנו מתורת שליחות. ויבואר הדבר עפ"י שביארנו דברי הגמ' גיטין דף נ"ה ע"ב מקשה שם לעולא דס"ל יאוש לא קני בגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה'. ותנא עלה בחוץ כה"ג חייב כרת. ואס"ד יאוש לא קני כרת מאי עבידתא הרי אינו ראוי לפתח אוהל מועד. והקשה רש"י דלא מקשה מגוף הברייתא אמאי פטור מד' וה' אם יאוש ל"ק. גם בתירוץ הגמ' אוקמא רבנן ברשותי' כי היכא דלחייב כרת עלי' והיכא חייב כרת ע"י קנין דרבנן. ובפרט לשיטת הר' ירוחם בסי' כ"ח לאה"ע דקנין דרבנן ל"מ לדאורייתא לענין קדושין. ואיך מחייב כרת ע"י מה דרבנן אוקמוהו ברשותי':

ולבאר זאת נ"ל דהתוס' ב"ק ס"ז ד"ה מעיקרא חולין והשתא הקדש הקשו דלמ"ל לתרץ דמ"ה בגנב וגזלן הקדישו הקדש משום דהוי שינוי השם ות"ל דהר"ל שינוי רשות עיין שם. ולענ"ד נראה דבהקדש ל"מ שינוי רשות. דבאמת צריך להבין בכל מקום דקונה ביאוש ושינוי רשות. ומ"ה קני הלוקח. מכיון דהמוכר לא קני איך הלוקח קונה. ואיזו שינוי רשות יש כאן אם המוכר לא היה יכול למכור כיון דאיהו גופי' לא קני וכבר הרגיש בזה הרב המגיד פ"ה מאישות לענין קדושין איך מהני. וה"ה שיש להקשות בכל מכר. אבל המובחר דבאמת יאוש הוי הפקר. ורק לגזלן ל"מ יאוש כיון דבאיסורא אתי ליד'. אבל הלוקח הקונה מן ההפקר. ונמצא דשפיר קני ביאוש ושינוי רשות מטעם הפקר:

ובשינוי רשות ואח"כ יאוש ל"מ דחשיב גם ללוקח באיסורא אתי ליד' והוה כמו הגזלן. אבל ביאוש מקודם אתי ליד' בהיתרא וקונה מן ההפקר והא דבעי שימסור לו הגזלן ול"מ גם בע"כ אם נטלו מן הגזלן. היינו דהתוס' כתבו בב"ק דף מ"ט ד"ה כל שלקטו דכל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכה לגזלן לפטור מן הגזל. ומ"ה שוב באיסורא אתי ליד'. משא"כ במוכר לו הגזלן ברצון שפיר קני כקונה מן ההפקר. ומעתה כ"ז ל"ש בהקדש דהקדש אין לו יד שיקנה מן ההפקר. כמ"ש התוס' בב"ב ד"פ דאין יד להקדש עיין שם ול"ק קו' תוס' ב"ק ס"ז:

אמנם הרמב"ן כתב שם הובא ג"כ בקצה"ח סי' ר' דבאמת חצר ההקדש קונה מהפקר. ורק דאין חייב מעילה על הקדש שהקדיש מעצמו ולא ע"י אדם דכמו שאין חייבין פיגול ונותר על הקדש עכ"ל. אף דהקדש הוא משום דלא הוקדש ע"י ישראל כן אין חייבין על הקדש שנעשה הקדש מעצמו. ואני מוסיף דה"ה דאין חייבין כרת משום שחטיה חוץ כמו דאין חייבין משום פיגול ונותר. ומעתה מיושב קו' רש"י דלעולא יאוש ל"ק. ומ"ה בגזל קרבן כגון במתני' ס"ל לעולא דדבר תורה אינו מכפרת להגזלן. ומ"מ ל"ה מצי להקשות מגופי' דמתניתין דגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר אינו משלם ד' וה'. והרי ההקדש ל"מ. די"ל דהקדש קני מטעם שינוי רשות דלשיטת הרמב"ן שפיר הקדש קונה מהפקר. ויש כאן יאוש ושינוי רשות. ונהי דהגזלן ל"ק ומ"מ ההקדש הוי הקדש דהקדש קני מהפקר. א"ה פטור מד' וה'. דל"ה רעהו ומ"ה לא מקשי רק מדתני לה בחוץ כה"ג עונש כרת. ואס"ד יאוש ל"ק. ול"ה קנין להגזלן. וההקדש ל"ה מצד הגזלן. ורק מצד שהקדש קונה מהפקר הוי הקדש מעצמו. וכרת מאי עבידת' הרי בהקדש שקנה מהפקר אינו חייב כרת. וע"כ יאוש קני לגזלן. והוי הקדש ע"י הגזלן:

ואמנם הקצה"ח בסי' ר' הקשה מנדרים דף ל"ד בהיתה לפניו ככר של הפקר והקדישה מעל עיין שם. וכתב הר"ן דד' אמות שלו קנו להקדש. והרי אם הקדש קני ע"י חצר אין מועלין בו. ותני' דדוקא חצר ההקדש אין מועלין בו. אבל חצר ההדיוט דהוי כיד בעה"ב אם זכה להקדש מדעת הבע"ב הוי כהוקדש ע"י אדם דהיינו בעל החצר עיין שם. א"כ עדיין מאי הקשה בגמ' כרת מאי עבידת' הרי י"ל דהחצר של הגנב קנה להקדש ברצונו והוי כהוקדש ע"י אדם. אך באמת הדבר נכון דבאמת מגביה מציאה לחבירו ל"ק חבירו דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ורק מטעם מיגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי'. והגנב אינו יכול לזכות לעצמו דהרי לדיד' באיסורא אתי ליד'. ואיך יכול הוא לזכות להקדש הרי הוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. ומיגו דזכי לנפשי' ל"ש בו ואם הוא ל"מ לזכות להקדש גם חצירו ל"מ לזכות דל"ה רק כידו ומ"ה מקשה שפיר כרת מאי עבידתא כנ"ל:

ומעתה משני שפיר אוקמא רבנן ברשותי' כי היכא דלחייב כרת. היינו כיון דרבנן אוקמי לגזלן. א"כ אחר לא מצי לזכות בה דמדרבנן שלו. א"כ ל"ה במה דזכי להקדש תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים דל"ח בזה לשום אדם. ושפיר קני להקדש וזוכה להקדש ומ"ה שפיר חייב כרת דהוא זכי להקדש וכמו דאמרינן בנדרים ל"ד. והכל נכון בעזה"י. עמוד והתבונן בזה:

ואף הכא אנו אומרינן בהקופות דאפי' להרדב"ז דיכול לשנות וליתן לעני אחר. וגם אפי' ל"ה מסוגרות ול"ה חצר המשתמרת ול"ה מתורת יד קונה מתורת שליחות ול"ש כלל חב לאחרים דכיון דכבר גזרו בחרם חמור שלא לשנות ממעות ארץ ישראל והסכימו כל גדולי הדור א"כ הבע"ב אינו יכול לשנות. ול"ה חב לאחרים דאחר אינו יכול לזכות שפיר קנו הקופות לעניי ארץ ישראל לצד הדין מתורת שליחות והוי שלהם מדינא ויש כאן גזל גמור. וז"ב לפענ"ד בעזה"י. ובלא"ה יש בזה חב לאחרים כיון דהבע"ב בעצמו מזכה להעניים ומניח בהחצר. והוי כמתנה. והאריכות בזה לא נצרכה אלא להתלמד במקום אחר ודוק:

(ד) ולדאתאן עלה בגוף המחלוקת שבין מהר"ש יפה ובין הרדב"ז אי יכול לשנות מעני לעני בנודר צדקה. ראיות השואל בתשוב' חתם סופר סי' רל"ט נאמנה מאוד מגיטין דף ל' דמוקי מתניתין דמלוה את הכהן ואת הלוי ואת העני ומקשי במאי זכי ומשני במכירי כהונה ולוי ולא חש לתרץ רק בכהן ולוי ולא במה זכה העני. וע"כ דמעני בלא"ה לא יוכל לחזור דהוי נדר ומסחי שאר עניים דעתיהו. ובלא"ה קני. משא"כ כהן ולוי אין מבורר אם הם עניים שיהיה הבטחת הנתנה נדר. והגאון בעל חתם סופר דחה דבריו דבמעשר עני נהי דהוא אינו יכול לשנות נדרו אבל מעשר עני הלא נוטלים בע"כ א"כ מאי אהני לי אמירה דילי ליתנו לעני זה והרבה פצעיו חנם במח"כ דהשואל אזל לשיטת התוס' חולין קל"ב ד"ה יש בו ט"ה דס"ל אפי' במעשר עני דאין בו טובת הנאה הדבר תליא ברצון הבע"ב ואם ירצה לא יתן לעני זה רק דאם חטף אין מוציאין מידו ובדבר שיש בו ט"ה מוציאין מידו וכשנדר ליתן לעני זה מסתמא יתן לו ועניים מסח' דעתי'. וראיתו נכונה. אלא דלפ"ז גם הפירוש שפירוש המ"ל בפ"ז מה' מעשר דברי הירושלמי דמקשי וכי יש מכיר לעני ופירש המ"ל הכונה דבשלמא במתנות כהונה דיש לו ט"ה שייך לומר במכירי כהונה כמו שפירש"י דהכהנים מסחו אדעתייהו ומיאשו משא"כ במתנות עניים דעני נוטל בע"כ לא מסחו אדעתייהו. דהם יטלו בע"כ משא"כ לתוס' חולין הנ"ל עדיין תליא הדבר ברצון הבעלים. וכפי הנראה מלשון הרמב"ם ס"ל דעניים נוטלים בע"כ אבל להתוס' לא כן הוא. וגם צריך לבאר דהרמב"ם לא פסק כירושלמי וס"ל גם בעני מהני מכיר עניים ולמה לא פסק כירושלמי: והנה רש"י ביאר טעם מכירי כהונה דשאר כהנים מיאשי מיני' והתוס' בב"ב קכ"ג כתבו הסברא דכיון דהוי מתנה מועטת ואסור לחזור מ"ה הכהנים זוכין בו (ומ"ש שם דבלא אישתחט בחיי' אבוהון כיון דמת מי זכה קצת צ"ע מגיטין ל' במת צריך ליטול רשות מירשים משמע דבמכירי כהונה גם היורשין זכו ויש לישב) א"כ כש"כ בעניים דאסור לחזור מהם מטעם נדר שייך מכירים א"כ הירושלמי סובר כטעם רש"י דעניים מיאשו. וזה ל"ש במתנות עניים דהם לא מיאשו דהם נוטלים בע"כ. משא"כ הרמב"ם ס"ל כתוס' מטעם דאסור לחזור הוי כאלו כבר זכה ואולי עוד שייך בזה אמירה לגבוה כמסירה להדיוט כשיטת הרבה פוסקים ומ"ה הוי כאלו כבר זכה העני ואין עניים אחרים יכולים ליטול כלל דכבר קנה את המעשר ומ"ה גם בעניים שייך מכירי כהונה ועניים והחתם סופר לא הביא דברי התוס' אלו במח"כ ומ"ה דחה דברי השואל. והנה נ"ל טעם הגון בדברי הירושלמי דקאמר ויש מכיר לעני. דלפי המבואר בבכורות ל"ח ע"ב בחצר בעה"ב ורועה כהן ס"ל לר' טרפון דהבע"ב אקנו' אקנו' לי' מקום בחצירו שיזכה בבכורותיו כשילודו וכתבו התוס' דאפי' בלא קנין גמר ומשעבד נפשי' א"כ ל"ל דה"ה בכל מכירי כהונה ולוי' הבעלים מקנו מקום בחצירו שיקנה התרומות והמעשרות. ובב"מ ד' י"א שהוצרכו לשכור מקום דשם ל"ה מכירי כהונה ולוי'. משא"כ במכירי כהונה ולוי' הוי ממש דומה לחצר בעה"ב ורועה כהן וקונה מטעם חצר. ע"כ הן הן הדברים הנאמרים בירושלמי דבאמת הר"ן כתב בנדרים ד' פ"ה דבתחילת הקציר מעשר עני מתחלק בגורן ואח"כ בימות הגשמים מתחלק בבית. ודלא כתוס' חולין קל"א דבתחילה מתחלק בבית ואח"כ בגורן:

ולפי המבואר בב"מ ד' י"א ע"א השדה ל"ה כחצר המשתמרת. ולגבי הכהן ודאי ל"ה כחצר המשתמרת. וגם ל"ה עומד בצדו ורק דמסקינן בב"מ י"א ע"ב דעת אחרת מקנה אותו שאני. ושם מיייר במתנות כהונה שיש לבעלים טובת הנאה. והוי דעת אחרת מקנה אותו. ומה שהקנה שם מעשר עני מיייר במעשר עני שבתוך הבית. דבהו יש לו טובת הנאה ושפיר הוי דעת אחרת מקנה ומהני בחצר שאינו משתמרת. ומעתה שפיר מהני מכירי כהונה ולוי' דהבעלים מקנו לי' מקום בחצירו ואי דל"ה חצר המשתמרת לגבי הכהן הרי הבעלים יש לו ט"ה והוי דעת אחרת מקנה אותו. כתי' רב פפא בב"מ משא"כ מכירי עניים כיון דבתחילה עניים נוטלים מגורן והבעלים המלוין לעני מסתמא רוצים לזכות תיכף המעשר עני דאם לא יזכו החיוב עליהם לתת תיכף. א"כ ע"כ צריך לומר דבגורן יזכו מכירי עניים ושם אין לבעלים ט"ה ול"ה דעת אחרת מקנה ואין העניים קונים בחצר שאינו משתמרת ושפיר קאמר וכי יש מכיר לעני דמכירי עניים לא קני כלל. אבל הרמב"ם דלס"ל כרב פפא דדעת אחרת מקנה אותו שאני וכדאיתא בסי' ר' בטור וש"ע ורק דס"ל להרמב"ם דאפי' בדעת אחרת מקנה בעי חצר המשתמרת או עומד בצידו. ולפ"ז א"א יכול לומר דמכירי כהונה מהני מטעם חצר דל"ה חצר המשתמרת. ובב"מ י"א מטלטלין אגב קרקע הקנה להם וכדמוכח מסוגי' דקדושין כמ"ש הש"ך בסי' ר' ובמכירי כהונה ל"ש זאת דהוא לא אגב קרקע הקנה רק פעם אחת החצר. וע"כ כמ"ש תוס' בב"ב קכ"ג דמהני מטעם מתנה מועטת וכ"ש דשייך זאת בעני ושפיר פסק דמהני גם בעני. וז"ב לפענ"ד והישובים נכונים מאוד ועכ"פ מוכח כשיטת הרדב"ז דאינו יכול לחזור מעני לעני. ונכונים הדברים דבמעות א"י אינו יכול לשנות. והנלע"ד כתבתי:

יצחק שמעלקיש אבדפ"ק והגליל:

הג"ה בפנים הבאתי סנסן אחד בסוגיא דגיטין נ"ה וכעת ראיתי בדברי הרמב"ן במלחמות סוכה פ"ג שכתב וז"ל ודייק מדכתב רחמנא גזול דומיא דפסח וכו' וקרנן פסול הוא ואפי' לאחר יאוש ואמאי הא קני' גבוה ביאוש ושינוי רשות ונהי נמי דמקדיש לא קני' נהוי כשוחט שלא לשמן שכשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אלא לאו משום מה"ב. ע"כ הנראה מדבריו דאף דקני' הקדש ביאוש ושינוי רשות מ"מ לא עלה לגזולן לשם חובה. ודבריו צ"ע מגיטין נ"ה דמקשה לעולא

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(קלד) או לצדקה כו' - ע"ל (סי' רנח ס"ו) (ש"ך)¹⁴⁵.
(מג) ⁴⁶⁵נשבע לתת בתו לפלוני לאשה לזמן פלוני, ובתוך הזמן קלקל המשוך (פירוש המזדווגין עצמם יקראו משודכים מענין ומצאן מנוחה (רות א, ט) כי תרגום ותשקוט הארץ (שופטים ה, לא) ושדיכת ארעא) מעשיו(קלה), פטור הלה משבועתו. ⁴⁶⁶זה"ה אם המירה(קלו) אחות המשוך. הגה: ⁴⁶⁷וי"ל דוקא אם נשאר בקלקולו, או שזא לבית לין צעודו בקלקולו ואי אפשר להנשא לו(קלו), כגון שהמיר דתו, אבל אם חזר בתשובה ואח"כ זא הנשבע לבית לין, כריך התרה לשבועתו ⁴⁶⁸אע"פ שפטור מן הקנס ששיעבד עכמו אם יעבור מכל מקום כריך התרה לשבועתו. אבל אם זא לבית לין צעודו בקלקולו, אפילו התרה לך כריך, דהא אי אפשר שתנשא למומך, ומאחר דהותר באותו הזמן, הותר לעולם אף אם יחזור בו אחר כך, וכן נראה לי עיקר(קלח):

(קלה) מעשיו - ר"ל שהמיר דתו או שנעשה פרוץ בעריות או בשאר עבירות ונשמע עליו מעשים מכוערים הרבה אבל בשביל פעם אחת עדיין לא נופל עליו שם מקולקל (פ"ת), חתן שניסה לאנוס כלתו, ולא הצליח, לא נעשה מקולקל בגלל זה, שזה מחשבה ולא מעשה, אע"פ שהיא עצרה אותו בכח, כמה שהיא אומרת שמאותה שעה שהיה רוצה לאנס אותה ולנהוג בה מנהג הפקר כאחת הזונות ולעבור על איסור נדה הוא נמאס בעיניה והוא זה לה לאמתלא שהוא מאוס עליה גם בזה אינה נאמנת כיון שהאמתלא הזאת אינה

דס"ל ד"ת אינה מכפרת דיאוש ל"ק מדתני עלה בחוץ כה"ג ענוש כרת. ומה קושיא דילמא ס"ל לעולא דקני' הקדש ביאוש ושינוי רשות ומ"מ אינה מכפרת דל"ה קנין לגזלן ולא עלה לשם חובה. ומ"מ חייב כרת דהקרבת כשר ולא ס"ל לעולא מה"ב. וכבר הקשה עליו הגאון מהרש"ק זצ"ל בספר החיים:

אמנם למ"ש בפנים דברי הרמב"ן מיושבין בטוב טעם דאם נימא יאוש ושינוי רשות ל"ה קנין לגזלן ע"כ ההקדש קונה כקונה מן ההפקר והוי הקדש מעצמו דהגזלן לא הועיל בהקדשו ועל הקדש שלא הוקדש ע"י אדם אינו חייב כרת ומדתני' חייב כרת ע"כ יאוש כדי קני' ומהני הקדש הגזלן וע"כ מכפר ואמאי ס"ל לעולא ד"ת אינה מכפרת ודוק:

ודרך אגב ראיתי לישב דברי הרמב"ם פ"ה מאיסורי מזבח ה' ז' שכתב הגונב או הגזל והקריב הקרבן פסול והקב"ה שנוא שנאמר שונא גזל בעולה וכו' ואם נתיאשו הבעלים הקרבן כשר. ודבריו תמוהים דקודם יאוש למ"ל קרא דשונא גזל בעולה והרי ל"ה הקדש כלל כדמקשה בב"ק אלימא לפני יאוש למ"ל קרא ופירשו התוס' ת"ל דל"ה הקדש. ויותר קשה דלמה לא כתב הרמב"ם דאסור משום חשנ"ב. והנ"ל ראי' לדברי זקני הת"ש סי' ה' ס"ק כ"ז דע"י מעשה אדם אוסר דש"ש אפי' בשאר איסורין דלאו ע"ז כגון בקדשים. ועי"ש שכתב דיש בו חומרא דקדשים. ומ"ה סד"א כיון דע"י מעשה קדוש הקרבן כשר. מ"ה כתב הרמב"ם דהקרבת פסול משום שונא גזל בעולה:

והא דקשה להת"ש מב"ק ס"ו דמקשה אלימא לפני יאוש למ"ל קרא ופירשו התוס' דלא קדיש כלל. נ"ל דאדרבה יתישב להת"ש קושיות תוס' בסוכה ל' דשם אמרינן אלימא לפני יאוש מכס א"ר והקשו התוס' מב"ק דאמרינן לפני יאוש ל"צ קרא להנ"ל נאמר דסוגיא דב"ק ס"ל דא"א אוסר דש"ש אף ע"י מעשה ולכן הוי חולין ומקשה למ"ל קרא ובסוכה ס"ל לגמ' דא"א דש"ש ע"י מעשה ולכן הוי הקדש וממעט מכס דנהי דהוי הקדש אבל ל"ה שלו. ורמב"ם פסק כן ומ"ה נקט קרא דשונא גזל בעולה לאשמעונין דהקרבת פסל דמקרא דמכס י"ל דאינו יוצא בקרבן אבל הוא כשר קמ"ל דהקרבת פסול. גם לא תיקשי להת"ש מהא דמקשה לעולא בגיטין מהא דחייב כרת ולהת"ש חייב כרת דנתקדש ע"י מעשה ד"ל זה דוקא בשוחט בפנים אבל בחוץ ל"מ מעשה כיון דאין שוחטין קדשים בחוץ וכן כתב ת"ש להדיא והת"ש לא קאמר רק דמיחזי כשוחט קדשים בחוץ אבל חייב כרת אין כאן ודוק:

והנה לשיטת הר"ח הובא בר"ן דאפי' מ"ד א"א אוסר דש"ש דוקא ע"י מעשה זוטא אבל ע"י מעשה רבה לכ"ע אוסר דש"ש יש לישב קו' התוס' בסוכה בדרך זה דאף אם נאמר דגם להקדיש יכול ע"י מעשה מ"מ למ"ד ישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף תיכף כששחט סימן אחד נאסר משום חשנ"ב וכשגומר לשחיטה ועושה מעשה רבה מ"מ כבר נאסר הקרבן משום חשנ"ב וכיון דאביי ס"ל בזבחים ל' ישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף שפיר קאמר בב"ק ס"ו אלימא לפני יאוש למ"ל קרא דל"ה קדוש כלל דבשחיטת סימן ראשון הו"ל חשנ"ב. ולהקדש בעי מעשה רבה דהיא ב' סימנים. ובסוכה קאמר ר"י בשם רשב"י בשלמא לפני יאוש מכס א"ר ור"ש ס"ל חשנ"ב ל"ד בקדושין נ"ז ולדידי' לא נאסר בתחילת שחיטה משום חשנ"ב מדאורייתא וחל הקדש במעשה רבה ול"ה מצי אמר דל"ק כלל ורק דל"ה מכס ולפ"ז קצת צ"ע ארבא דמקש' ג"כ בב"ק ס"ז אלימא לפני יאוש למ"ל קרא ור"א ס"ל אינו לשחיטה אלא לבסוף ול"ש התי' שכתבתי לאביי ודוק: וצ"ל כמ"ש הת"ש דנותנין עליו חומרי חולין וחומרי קדשים מ"ה מקשה רבא פשיטא דהרי יש עליו חומרי חולין ועדיין צ"ע דעכ"פ פשיטא ל"ה דילמא איצטריך קרא להכי ועיין פ"מ שחולק על הת"ש:

¹⁴⁵ עי' לקמן סי' רנז ס"ג ודברי החת"ס שם המובא בפ"ת.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

מבוררת (עי' לעיל ס"כ ברמ"א) אלא צריכים אמתלא נראית וניכרת לטובי העיר וחכמיה, ובלא אמתלא אינה נאמנת דבנשבע לחבירו אינו נאמן לומר "שבועתי היתה באונס או על תנאי" עי' ש"ך (סי' רלב סקכ"ה?), וא"כ כיון שיש בשידוכין חרם הקהלות אינה נאמנת לומר מאיס עלי בלא אמתלא טובה, ולכן לא ניתן החרם, ועכ"ז לא כופין אותה להתחתן. אמנם אם ח"ו החתן לא נהג עצמו כמנהג חתן וכלה ולא כתב לה שום אגרת זמן רב, וגם לא נתן לה מתנות לצאת ידי חובתו אשר התחייב בתנאים, כדאי הוא לבטל ממנה חרם הקהלות, כי כשהיה החתן מתנכר במעשיו נגדה ולא היה כמשוש חתן על כלה פשיטא שיש בזה אמתלא טובה לשנוא אותו (פ"ת * נוב"י), ראובן שדך בנו עם בת שמעון וקבעו זמן לנשואים ובהמשך הזמן עד שלא הגיע זמן הנישואין חלתה הכלה בחולי ולקתה בעיניה וטוען שמעון לראובן "מזלך גרם" כמו המארס אשה ונולדו בה מומין דנסתחפה שדהו ואם יבטל את השידוך יתחייב לפרוע הקנס שהתנו ביניהם. הנה אם לקוי עיניה הוא לקוי קבוע ואין לו רפואה פשיטא דהוי מום וכל המומין הפוסלים בכהנים פוסלין בנשים וראובן פטור מן הקנס דאע"ג שקיבל עליו בפירוש לסלקו מכל מיני אונסין, אונס דלא שכיח לא קיבל עליו ואדעתא דהכי לא התנה דכיון שאין אונס זה רגיל לבא אמרי' שאין התנאי והשעבוד ששעבד נכסיו לסלקו מכל מיני אונסין וכל דבר שיש אומדנא דמוכח בלא גילוי דעתו כונתו ידועה לכל לאיזה דעת הוא עושה אפילו לא גלה דעתו בשעת מעשה לא הוי דברים שבלב אלא עבדינן כאלו התנה וכולי עלמא מקפידים על מחלת עיניים כזו, וכמו שאין קנס ואין קנין אין שבועה (פ"ת * דרכי נועם), וי"א אפילו מום קל לדוגמא ראובן שידך ביתו לבן של שמעון ונתן הנדוניא לשמעון לעסוק בה עד החתונה, ובינתיים שמעון נפל, ובאו נושיו, וראובן הוציא את הנדוניא, וביתו לא מסכימה לשידוך, ואפילו אם נשבעה זה היה טעות, שזה פגם משפחה שיקראו אותי ובני בני גנבים, ועוד הנושים יגבו את הנדוניא, ואיני רוצה להיות עניה, ואין אפילו קנס, שזה אומדנא דמוכח שהיא לא נשבעה על תנאי זו (פ"ת * שמש צדקה).

(קלו) וה"ה אם המירה כו' - דאנן סהדי דאדעתא דהכי לא עשה השידוך שיהיה משפחתו פגום ומ"מ נשמע, דאם אירע כן באחות אבי המשודך לא הוה דינא הכי, דאין לנו בזה אלא מה שמצינו מפורש דהוה פגם (ט"ז), ק"ו מחמת קלקול אבי אביה שארז"ל עד ג' דורות לא פסקה זוהמא (פ"ת), היינו דווקא אחותו ולא בת אחותו, ועוד דוקא ביציאת מן הכלל דמפורסם וגלוי הפגם לעיני הכל אבל אם אינו גלוי ומפורסם, דדלמא אויבים הוא דאפיקו לקלא ואפילו היו שני עדים שראו אותה כמכחול בשפופרת והיא מכחשת אותם אין כאן פגם משפחה, דכבר ידענו שנמצאו עידי שקר הרבה ודווקא בהמיר דעתה שזה תמידי וגלוי לכל, ועוד כל דברי הרא"ש מה שכתב לענין אחותו שהמירה דעתו רק מועיל לענין הקנס ממוני ולא לענין השבועה או החרם, בהא דאזלינן לחומרא דאין לנו לסמוך על האומדנא ולומר דאדעתא דהכי לא נשבע דמאחר דכבר אנו רואין חשובים והגונים דלא קפדי מלהתחתן באיש שנמצא במשפחתו קרוב עובר עברה כיון שהמשודך עצמו הוא אדם חשוב והגון, ואפילו אם הוא מסכים לשלם הקנס, זה לא מועיל לענין השבועה, שהם ב' דברים נפרדים (פ"ת * ב"ח).

(קלז) וא"א להנשא לו - אבל אם המירה דתה אחות המשודך דאפשר להנשא לו לא נפטר משבועתו וא"כ חולק הרמ"א על עיקר דינו של המחבר באחות המשודך וכן בהמשודך עצמו דוקא אם המיר לדת אחרת שזו א"א להנשא לו, אבל בשאר קלקולים לא מהני לענין השבועה, אמנם י"א דגם הרמ"א מודה בהמירה דתה אחות המשודכת א"צ התרה דאיש דרכו להקפיד והוי אומדנא דמוכח אבל איתתא בכל דהו ניחא לה, ולהכי באה"ע (סי' נ ס"ה), וכל זה לפי הבנת רמ"א, אבל העיקר דגם במקולקל בשחוק הוי אומדנא דמוכח וא"צ התרה. אבל אחר התשובה שוב אין הפגם גדול כל כך ואין אומדנא כל כך (פ"ת). (קלח) וכ"נ לי עיקר - דוקא שהותרה האשה ע"פ ב"ד אבל אם לא התירוה ב"ד ושם האיש קודם החרם במקומו עומד (רע"א * רשד"ם).

(מד) ⁴⁶⁹שנים שנדרו ללכת יחד לארץ ישראל תוך שתי שנים, והאחד מתעכב(קלט), חבירו פטור (ועיין לקמן סוף סימן כל"ו).

(קלט) והאחד מתעכב - בין שהוא מתעכב כדין או שלא כדין חבירו פטור כי לא נדר אלא להיות בחבר' א' (ש"ך).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(מה) ⁴⁷⁰המנדה עצמו בעולם הבא אם יעשה כך, יש מי שאומר שיש לו התרה(קמ), ⁴⁷¹וייש מי שאומר שאין לו התרה(קמא), לכן יש לזוהר מלנדות עצמו בעולם הבא, על שום דבר. הגה: ⁴⁷²ואם כבר נדר כד(קמז), אין להתיירו חלל במקום מורה, כדי נדר שהולך על דעת רביס¹⁴⁶. ⁴⁷³וכן נדר שנתן כרה(קמג), אין להתיירו¹⁴⁷(קמד) חלל לכורך מורה או לכורך גדול(קמה), כמו נדר על דעת רביס(קמו)¹⁴⁸. ⁴⁷⁴ומיהו אם התיירו(קמז), זדיעבד מותר, כמו שנתבאר בנדר שעל דעת רביס¹⁴⁹:

¹⁴⁶ עי' לעיל ס"א.

¹⁴⁷ עי' לקמן סי' רנח ס"ו ששואלים על נדרי צדקה. ועי' לעיל הערה 66.

שו"ת רדב"ז חלק ד סימן רצא (אלף שסב)

(אלף שסב) שאלה על ראובן שהיה בצרה ונדר להתענות עד ראש השנה הבא בכל יום ועתה הוא חלוש מאד וחולה ושואל מה לעשות כי אינו רוצה לסמוך על עצמו בלי הוראת חכם: תשובה תקנתו הוא שיתחרט מעיקרא ומתירין לו שלשה ועוקרין לו הנדר מעיקרו ואם אינו מתחרט מעיקרו פותחין לו פתח ואומרים לו אלו היית יודע שדרך העולם שעוברים עליהם צרות כאלו ומיד עוברת לא היית נודר והוא אומר כן ומתחרט ומתירין לו אבל לא יפתחו בנולד לומר אלו היית יודע שמצד התענית היית חולש או חולה אין זה פתח דקיימא / דקיימא/ לן אין פותחין בנולד ואף על גב דכתב הרשב"א ז"ל בתשובה דפותחין בנולד דשכיח דמלתא דשכיח מודו רבנן דפותחין בה כההיא דירדו מנכסיהם. והוא ז"ל אמרה היכא דרוב נשים מתעברות ויולדות ועיין בהגהה במיימוני פרק ו' דשבועות: נ"ל דחולי מחמת תענית לא שכיח כולי האי שהרי העכ"ם מתענין ל' יום ומקצתם מ' ויותר ואינם באים לא לידי חולי ולא לידי חולשא. ואם היא חולי שיש בו סכנה ומסתכן מפני הרעב אפילו אין שם חרטה ולא פתח ולא מי שיתירנו אין לך דבר עומד בפני פקוח נפש ומאכילין אותו פחות פחות מכשיעור כדי שלא יבא לידי איסור תורה. ואם אי אפשר אלא בכשיעור בפעם אחת מאכילין אותו שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש. ואם הוא חולי שאין בו סכנה אין מאכילין אותו אלא ע"י פתח וחרטה והתרה דהא איסור תורה הוא דכתיב לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. ומיהו נראה לי דפותחין לו בכי נולד כי האי כיון דאיכא חולי מיהא ואיכא פתח דשכיח קצת כיון דאית ביה תרתי פותחין לו בכי נולד לחולה שאין בו סכנה. ואם הוא חולי שיש בו סכנה ואכל והבריא מתענה הימים אשר נשאר עד ראש השנה שאע"פ שנדר שהותר מקצתו הותר כולו נדר שנדחה מקצתו לא נדחה כולו ואם לא הבריא עד שעבר ראש השנה נדחה לגמרי ואינו חייב להשלים וזה ברור. והנראה לעניות דעתי כתבתי:

¹⁴⁸ יו"ד רנח ס"י: שו"ת יהודה יעלה (אסאד) חלק א - יורה דעה סימן ט

ועוד הרי כתב הש"ך ס"ק ק"ח בשם ר"מ מינין דהאגודה ושאר פוסקים ס"ל גם נודר בעת צרה י"ל התרה. ולענ"ד יש להוכיח כן מדברי הר"מ שבמרדכי פ' ד"ה שכתב דבהקדש ליכא אסמכתא וראיה מקרא אם יהי' אלקים עמדי ואם נתן תתן העם וכו' והא דנודר בצרה א"ל התרה כבר בארנו דהוא דוקא אם תלה נדרו בתנאי אם יצילני ד' וכו' אבל נדר בסתם משמעו דזולת צרתו ה' נודר ג"כ ע"ז ולכ"ע י"ל התרה כמו בנודר מעצמו לחבירו וכמ"ש לעיל. וא"כ אם איתא אין ראיה כלל לחלק בין הדיוט להקדש לענין אסמכתא דאפילו בהדיוט י"ל כה"ג בעת צרה להני /להכי/ תלה נדרו בתנאי אם וכו' כדי שלא יהיה לו התרה ואף על גב דבלא"ה נמי אם אינו רוצה להתיירו לא לתשל עלי' מ"מ חמיר ליה טפי אם אין רשאי למתשל עלי' והא פשיטא ודאי דאסמכתא ליכא בכל דאי אלא האיך דהי' יכול להקנות בלא תנאי דאי' /דאי' משא"כ בעת צרה ליכא אסמכתא אע"כ דעת הר"מ דגם נודר בצרה אפי' בתנאי אם יצילנו ד' וכו' י"ל התרה ולכן המחבר שפסק בסי' רנ"ח /רכ"ח/ כה"מ שבמרדכי הנ"ל לכן שבק והשמיט מלהביא האי דינא כלל דנודר בצרה א"ל התרה. וכן כל הפוסקים שהביאו ראי' הר"מ הנ"ל וס"ל כוותיה הרא"ש ורמב"ן בתשובה וסייעת' הביאם ב"י בסי' רנ"ח /רכ"ח/ ע"כ כולהו ס"ל נודר בצרה י"ל התרה לפמ"ש. ובזה סרה תלונות הש"ך ס"ק ק"ח הנ"ל על הרמ"א בד"מ שלמד מהא דרמב"ן בת' באכילת גבינה דע"כ ס"ל נודר בצרה י"ל התרה והש"ך השיג עלי'. ולפמ"ש ע"כ ס"ל הכי הרמב"ן לטעמיה בתשוב' סי' קפ"ג וכו' דהביא ג"כ ראיה זו מנדר דיעקב להוכיח דליכא אסמכתא בהקדש וא"כ בנ"ד מיהת שאין כאן ודאי נדר פשיטא שיש לסמוך על הפוסקים הנ"ל ד"ל התרה. ואפילו יש שוחט אחר מצוי בעיר וא"צ לזה מ"מ מחזירין לו לזה לכתחלה לרווחא דמלתא [מכאן ואילך חסר] הק' יהודאסאד. /יהודה אסאד/

שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן קלא

עוד שאלת אדם שנדר בעת צרתו ואמר כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך וכשיצא אל הרוחה לא קיים את נדרו ואחר זמן מרובה נתעורר לתשובה והתחיל לקיים את נדרו מהיום ההוא והלאה ולפעמים מפני שבזה הוא עובר על נדרו ורוצה להשאל על נדרו כי גם הוצאתו היא מצומצמת הרבה מפני נדרו ואינו יכול לעמוד בנדרו מהו שישאל עליו:

תשובה אלו נדר ואמר אתן כשאצא מצרה זו אתן כך וכך היה חייב לשלם נדרו ועבר עליו על עשה ועל לא תעשה כדדרשי' בפ"ק דראש השנה (ו' ע"א) מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו

מצות לא תעשה וכו' בפיך זו צדקה ואמר רבא וצדקה מחייב עלה לאלתר ועובר על לא יחל דברו ואף ע"פ שהוא דבר שלא בא לעולם חל עליו הנדר כמו שכתב הר"ף ז"ל בפ' שור שנגח וכו' והרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהל' מכירה ובפ' ו' מהלכו' ערכין והודה לו הראב"ד ז"ל אבל זה לא אמר כן אבל כל מה שארויח אתן ממנו מעשר וא"כ בכל עשר פרוטות שהרויח היה בהן להקדיש פרוטה אחת והוא לא נתנה אבל אכלה וכיון שאכלה פטור הוא מלשלם לפי שזה ממון שאין לו תובעין הוא. ובכל ממון שאין לו תובעין בין במתנות כהונה בין במתנות עניים אם הזיקן פטור לעולם וכדאי' בפ' הזרוע (ק"ל ע"ב) אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם ואמרי' מאי טעמא משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעין וכל ממון שאין לו תובעין פטור מלשלם. ואקשי' עליה מדתנן בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום וצריך ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני נוטל ולכשיחזור ישלם דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים עני היה באותה שעה טעמא דעני היה הא עשירי משלם אמאי ליהוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן. אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן. ואם כן זה האיש שאכל מה שהוא חייב לתת לעניים מפני נדרו פטור הוא מלשלם אלא שאם הוא עשיר משלם במדת חסידו' ואם הוא עני פטור הוא אפילו במדת חסידו'. ומכאן ולהבא במה שהוא מרויח הוא חייב לצמצם החשבון ולהפרישו וליתן אותו לעניים ואם יש לו בנים והוא מפרנסם קודמין לזה דקיימא לן (ספרי פ' ראה פיסקא קט"ז) ענייך ועניי עירך ענייך קודמין ועל זה אמרו בפ' נערה שנתפתתה (נ' ע"א) אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת וכי אפשר לו לאדם לעשות צדקה בכל עת רבותינו שביבנה אמרו ואמרי' לה ר' אלעזר זה הזן בניו ובנותיו קטנים ואפילו אין לו בנים והוא צריך למזונותיו להתפרנס ממעשה ידו הוא קודם לכל אדם וכמו שאמרו בפ' איזהו נשך (ס"ב ע"א) חייך קודמין לחיי חברך ואמרו בפ' בתרא דהוריות (ל"ג ע"א) היו הוא ואביו ורבו בבית האסורים הוא קודם וכו' ובפ' אלו מציאות (ל"ג ע"א) אמרו אבדתו ואבדת אביו אבדתו קודמת ואמרי' בגמרא (שם /ב"מ ל"ג ע"א/) מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא אפס כי לא יהי' בך אביון שלך קודם מכל אדם. ומ"מ אם לצאת ידי כל ספק רוצה להשאל על נדרו מתירין לו בפתחים או בחרטה שאפילו במתנות כהונה אם הפרישן יכול להשאל וכדאמ' בפ' אלו עוברין (מ"ו ע"ב) גבי חלה ובפ' בכל מערבין (ל' ע"ב) בענין תרומ' אי בעי מיתשיל עלה ובפ' הנודר מן הירק (נ"ט ע"א) לענין תרומה ובפ' עד כמה (ל"א ע"א) בענין קדשים ובפ' מפנין (קכ"ז ע"ב) אמרי' הקדשתי נכסי לשמים וכשבאתי אצל חברי שבדרום התירו לי את נדרי ובמס' נזירות ריש פ' הריני נזיר מן הגרוגרות (ט' ע"א) אמרי' דיש שאלה להקדש וכן בפ' שבועות שתיים בתרא (כ"ד ע"ב) וכן בפ' יש נוחלין (ק"כ ע"ב) וכן בפ' אלו הן הלוקין (כ"ב ע"א) וכן בערכין בפ' שום היתומים (כ"ג ע"א) וביבמות פ' האשה רבה (פ"ח ע"א) ובמנחות פ' התודה (פ"א ע"ב) ובפ' המנחות (ק"ג ע"א) אמרי' הרי נדר ופתחו עמו. וכיון שיש שאלה להקדש ה"ה למתנות עניים /עניים/ דכיון דבכלל שאר נדרי בטוי הם כמו שיש שאלה לשאר נדרים ה"ה לנדר זה ואם הוא נשאל בפתחים יאמרו לו אלו היית יודע שמפני שכחה היית עובר על נדרך כלום היית נודר אם יאמר לא מתירין אותו וכדאמרי' בפ' ארבעה נדרים (כ"ג ע"א) מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו מלעלות לרגל ועברה על דעתו ועלתה לרגל רצו לפני ר' יוסי ואמר לו אלו הייתי יודע שעוברת על דעתך ותעלה לרגל כלום הדרתה אמר לו לא והתירו ר' יוסי ואם הוא מתחרט אומ' לו אתה מתחרט על שנדרת זה הנדר משעה א' אם אמר נתחרטתי מתירין לו ואפילו עבר על נדרו הרי הוא מותר וכדאמר בפרק ג' דשבועות (כ"ח ע"ח /ע"א/) הנשבע על הכנר ואכלה אפילו אכלה כלה וכפתוהו על העמוד ללקות נשאל ומתירין לו והטעם בזה הוא שהחכם הוא עוקר הנדר מעיקרו כדאמרי' בפ' המדיר (ע"ד ע"ב) וכיון שעוקר הנדר מעיקרו הרי הוא כאלו לא נדר וכיון שלא נדר הרי לא עבר על נדרו ואף ע"פ שאמרו בנדרים בפ' ואלו מותרין (כ' ע"א) שמי שנדר ועבר על נדרו שאין נזקקין לו עד שינהוג איסור כימים שנהג בהם היתר זהו קנס למי שעבר במזיד אבל בכיוצא בזה אין קונסין שאם תקנוס אותו גם יוסיף בכל יום איסור וכיוצא בזה כתבו התוספות:

שו"ת רבי בצלאל אשכנזי סימן יד

ונראה דס"ל להרב ז"ל דאיברא ודאי דמדין נדר לא מצי למהדר ביה מטעם בפיך זו צדקה שחייב לקיים נדרו וב"ד נמי כופין אותו לקיים את נדרו וכדעת הר"ף ז"ל ומיהו אינו חייב מדין קנין מטעם אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט שתהא האמירה גומרת בהקדש עניים כמו שגומרת המסירה או המשיכה בהדיוט ונפקא מינה דכשאתה מחייבו להשלים משום נדר יכול לחזור בו ע"י שאלה ואם אתה מחייבו משום קנין דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אינו יכול לחזור בו אפילו ע"י שאלה דכבר זכו ביה עניים ע"י אמירתו כאלו קנו מידו והא דכתב ז"ל בסי' תקס"ג דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו' בהקדש עניים וכו' ויכול אדם לחזור בו וכו' פי' ע"י שאלה וליתא דהא בקדשי מזבח וקדשי בדק הבית דפשיט דאמירתו לגבוה הויה ליה כמסירה להדיוט ואפ"ה ישנו בשאלה ועוד קשיא טובא דבתשובה על דבר ראובן שלא היה לו כי אם בת אחת ובשעת פטירתו נתן כל נכסיו לבת בתורת ירושה וצוה ואמר אם תמות הבת בלא ולד בין קודם שתנשא בין לאחר שתנשא יחזרו הנכסים להקדש עניים ואחר מיתת האב מכרה הבת מאותן נכסים וכו' ונפל בזה מחלוקת גדול בין הרשב"א ז"ל והרא"ה ז"ל ועמדו דבריהם לפני חכמי צרפת ז"ל והודו לדברי

הרשב"א ז"ל וכמו שכתב בסי' תש"ד ודעת הרא"ה ז"ל שההקדש זכה והרשב"א ז"ל חלק ואמר שהבת הזאת זכתה ובאותה תשובה כתב וז"ל אין הנדון דומה לראיה שלא אמרו אמירה לגבוה כמסירה להדיוט לענין שיהא לכל דיניו כמסור ממש ביד גזבר אלא לענין קניה לבד אמרו ולומר דבהדיוט לא קנה עד שימשוך או עד שיחזיק וההקדש קונה באמירה בעלמא וכענין שאמרו בשכיב מרע דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו וכו' ותדע לך עוד דאמירה לגבוה אינה כמסירה ממש ליד גזבר דהא קי"ל כב"ה דאמרי יש שאלה בהקדש ואלו המקדש ומסר ליד גזבר שוב אינו יכול לישאל עליה וטעמא רבה יש אלא שאין זה מקומו אלא ודאי מדיש שאלה להקדש שמע מינה שלא אמרו כמסירה ממש אלא לענין קנייה בלבד להיות האמירה גומרת בהקדש כמו שגומרת המסירה או המשיכה בהדיוט ותדע לך עוד מדאמרי' גבי מתני' דאמירה לגבוה וכו' כיצד בית זה הקדש שור זה הקדש עולה אפי' הוא בסוף העולם קנה ובהדיוט לא קנה עד שימשוך ע"כ. אלמא דהקדש עניים דאתינא עליה אף על גב דלא הויא כמסירה ממש מ"מ קני ביה האמירה כשאר הקניות שבהדיוט ושפיר אמרינן בהו אמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואפ"ה שפיר איכא למימר דאית ביה שאלה דדוקא כד נימא דהויא ליה כמסור ממש ליד גזבר הוא דאמרינן דאין שאלה אבל אי לא אמרינן אלא כמסירה להדיוט דהיינו כקניה של הדיוט שפיר איכא למימר דיש שאלה ונראה דהרשב"א ז"ל כלפי הרא"ה ז"ל בר פלוגתיה השיב לו כן דאפי' לדידה שאינו מחלק בין הקדש עניים להקדש בדק הבית אכתי ליכא למימר אמירה לגבוה שיהא כמסור ממש ליד הגבאי מדיש שאלה ומיהו איהו ז"ל ס"ל דיש חילוק בין הקדש עניים להקדש בדק הבית וכמו שכתב בסי' תקס"ג וכדכתיבנא אלא שצריך לתרץ תשובותיו דמשמע דסתרן אהדדי. ודע דהיתר נדרים הם בתרי גוני או ע"י פתח חרטה או ע"י חרטה מעיקרא וכתב הר"ן ז"ל בפרק ד' נדרים דעדיף פתח מחרטה לפי שכל נדר שהוא ניתר בפתח הרי הנודר אומר שאפילו בתחלה כשנדר אלו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא נדרו טעות אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מוצא עם עצמו שום ענין שאלו היה נותנו אל לבו מתחלה שלא היה נודר אלא שהוא אומר עכשיו מתוך הכעס או מפני מהירות נדרתי ועכשיו אני מתחרט על שנדרתי מעולם ע"כ. עוד כתב הר"ן ז"ל שם ענין זה דאלו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת גרע מפתח ועדיף מחרטה גרע מפתח משום דלא היו עכשיו עשרה בני אדם שיפייסוהו דנימא פתח מעלייא הוי שאלו היה יודע כן לא היה נודר ועדיף מחרטה משום דבחרטה גרידא אינו מוצא שום ענין בעצמו שמחמתו לא היה נודר באותה שעה וזה היה מוצא בעצמו שאלו היו מפייסין אותו באותה שעה לא היה נודר ונמצא מתברר יותר שמתוך המהירות נדר וכו' ע"כ. והלכך בהכי יש לתרץ תשובות הרשב"א ז"ל דאיברא ודאי דכל ההקדשות אינן ניתרין אלא ע"י שאלה ואפילו הקדש עניים לא פקע בכדי ומיהו יש הפרש דקדשי מזבח וקדשי בדק הבית כיון דבאמרי' בעלמא חל עלייהו הקדושה ונקנה להקדש לא סגי בחרטה דמעיקרא דהיאך יתחרט על מצוה שעשה כבר שהקדיש וחלה עליה הקדושה כבר אבל ע"י פתח ניתר דמשוי ליה הקדש טעות מעיקרא תדע דלא ידעינן דיש שאלה להקדש אלא מדקי"ל כב"ה דאמרי הקדש טעות לא הוי הקדש אלמא דאינו ניתר ההקדש אלא ע"י פתח דמשוי ליה ההקדש מעיקרא הקדש טעות אבל הקדש עניים ס"ל להרב ז"ל דניתר בחרטה דמעיקרא כשאר נדרים ואמטו להכי כתב בסי' תקס"ג דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו' בהקדש עניים וכו' ויכול אדם לחזור בו וכו' פי' חוזר ע"י שאלה בחרטה דמעיקרא ואלו הוה אמרינן ביה אמירתו לגבוה וכו' לא היה יכול לחזור בו ממילא כי אם ע"י פתח וכדכתיבנא ומייתי לה משמעתיך דפרק ד' וה' דלהכי הוצרך לטעמא דיד עניים משום דמיירי דזה הנחבל הנודר יצא מלפני רב יוסף ושהה בכדי שהיה יכול לילך לפני חכם וישאל עליו והא כתיבנא דבהקדש עניים בחרטה דמעיקרא סגי ולכתחלה יכול החכם להתיר הקדש כזה מעתה יכול לטעון טענה אחרת במגו דאי בעי מיתשיל וזה הנחבל היה טוען דלא היה פיו ולבו שוין כשאמר דליתביה לעניים אלא משום דהיה דבר מועט וכסיפא ליה מילתא למתבעיה הוא דאמר הכין ולזרוזי לדיין דליעיין בדיניה הוא דאמר הכין ומתוך שהיה יכול לישאל עליו נאמן במגו ואפשר דלכך כתב רש"י ז"ל הואיל ופלגא דזוזא הוא דמחייב לי ותו לא כסיפא לי מילתא למשקליה ניתביה לעניים ע"כ. ובזה ניחא קושית התוס' ז"ל והמפרשים ז"ל ואינהו ז"ל קא מהדרי אשינויי אחרני משום דמשמע להו דהא דקאמר בגמרא הדר א"ל ניתביה ניהלי איזיל ואברי וכו' דמיד לפני הדיין רב יוסף אמר כן ולא יצא לחוץ דלית כאן מגו כלל דלא היה יכול לטעון ולומר נשאלתי כלל ובכה"ג מיירי האי עובדא שהשיב עליה הרב ז"ל בסי' תרנ"ו שבאותו מקום שמת וגם באותו הדרך לא היה מי שהיה יכול להתיר לו אי נמי שהיה ידוע בעדים שלא נשאל ולא התירו באופן דליכא מגו אבל היכא דאיכא מגו דנשאלתי יכול למטען טענה אחרת במגו דנשאלתי. ותדע דגרסינן בסוף פ' גט פשוט אמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש וקשיא להו לרבוותא הא דבעי בפ' מי שמת ש"מ שהקדיש כל נכסיו מהו תפשוט מהכא דאם עמד אינו חוזר דאי חוזר א"כ פשיטא דנאמן ומאי קנוניא שייך והלא היה יכול לחזור בו מיד ותירץ הרא"ש בתוספותיו דה"פ את"ל אם עמד אינו חוזר נאמן דאין אדם עושה קנוניא על ההקדש א"נ דמיירי שהקדיש כל נכסיו כשהוא בריא ועתה כשהוא ש"מ אמר מנה לפלוני בידי ונאמן דחזקה אין אדם עושה קנוניא ודוקא כשאמר כשהוא ש"מ חזקה אין אדם חוטא ולא לו כדאיתא בערכין אבל אם אמר כשהוא בריא לא

היה נאמן מטעמא דאין אדם עושה קנוניא ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה דליתא להאי פירושא מדקאמר ש"מ שהקדיש כל נכסיו ולא אמר ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי וכבר הקדיש כל נכסיו וכיוצא בלשון זה ומיירי בשהקדיש נכסיו ומסרם לגזבר שאינו יכול לחזור בו ולא לישאל על הקדשו שאלו לא כן יכול הוא לישאל על הקדשו ומתוך שיכול לישאל עליו יהיה נאמן בלא טענת אין אדם עושה קנוניא וכו' מוכח בערכין פ' שום היתומים וכו' והוא שלא מסר הקדשו ליד גזברי ההקדש דאלו מסר א"א לישאל עליו כדמוכח פ' הנודר מן הירק דאמרין התם דנדרים קרויין דבר שיש לו מתירים וכו' ע"כ. וכן כתב בחידושים ז"ל בפ' גט פשוט דלדין דק"ל כב"ה דיש שאלה בהקדש אלו לא נדר על דעת רבים. אי נמי שמסר ליד גזבר דמעשה אי אפשר לישאל על הקדשו היה נאמן ואפילו היה בריא כשהקדיש דכל שיש מגו אין חוששין לקנוניא ע"כ. והילכך מעתה זכינו להבין דעת הרב ז"ל דס"ל דכל ההקדשות שאדם מקדיש בזמן הזה אינן אלא הקדש עניים ויכול לחזור בו ע"י שאלה ואין צריך פתח אלא בחרטה דמעיקרא סגי ויכול לטעון טענה אחרת נגד ההקדש במגו דאי בעי מיתשיל. והרא"ה ז"ל חולק עליו דהקדש עניים הוא כהקדש בדק הבית וכדכתבנא לעיל והריטב"א ז"ל תלמידו אזיל בשיטתו וז"ל בחידושו לקידושין פ"ק אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכן הדין בהקדש לעניים בזמן הזה והאי כמסירתו דקאמר לאו מסירה ממש דא"כ דברים שאין נקנים במסירה להדיוט א"נ קרקעות לא זכי בהו גבוה באמירה והא ליתא שהאומר בית זה הקדש קנה כדאיתא בגמרא בפירושא דמתני' אלא מסירתו פירושו בהקנתו כל חד וחד בהקנאה דיליה ובשטרות הוי בכתיבה ובמסירה ובקרקע בחזקה הילכך האומר שטר זה וכל שעבודו יהא לעניים זכו לגמרי והוא דקאמר וכל שעבודו דנהי דהקנאה דהדיוט לא בעי אמירה דהדיוט בעי מפי מורי נר"ו ע"כ. ובפ' מי שמת גרסינן הקדיש כל נכסיו וכו' וכתב הר"ן ז"ל בחידושו וז"ל הקדיש כל נכסיו מהו חלק לעניים מהו הפקיר כל נכסיו מהו כך היא הגרסא במקצת ספרים דגרסי ברישא חלק ואח"כ הפקיר וה"ק את"ל דהקדיש נכסיו אינו חוזר משום חומרא דהקדש דלגמרי גמר ויהיב אפילו אם יעמוד. חלק לעניים מהו ולא חלק ממש קאמר שמסר להם הנכסים אלא שחלק ביניהם וכדתנן המחלק נכסיו על פיו. הפקיר כל נכסיו מהו את"ל הקדש עניים חמור כהקדש בדק הבית ואפילו עמד אינו חוזר הפקיר כל נכסיו מהו ולא איפשיטו הלכך אם עמד חוזר דנכסי בחזקת נותן קיימי וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' ט' מהלכות זכיה ואף על גב דלגבי הקדש איכא למימר דהוה ליה ספיקא דאורייתא משום איסור מעילה כיון דממונא בחזקתיה קאי אפשר שהרי הוא כודאי שאין איסור הקדש חל אי נמי דלענין איסורא מתקן ליה כדשמואל דאמר הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ואיכא נוסחי דגרסי הפקיר תחלה ואח"כ חילק וזו היא גירסא/גירסת/ הרי"ף ז"ל דאפשר דמי שהפקיר נכסיו כיון דעביד מילתא יתירתא אית לן למימר דאם עמד אינו חוזר טפי מבחלק לעניים ע"כ. ואף על גב דלא דמי נדון זה לנדון שלפנינו מ"מ משמועה זו דמספקא לן אי הקדש עניים חמירא כהקדש גמור אי לאו גם רשב"א ז"ל כתב ואת"ל גבי הפקר וכו' חלק לעניים מהו מי לימא יד עניים כיד הקדש ואם עמד חוזר או לא תיקו ע"כ. אלמא דספיקא הוי. והרב בעל הטורים ז"ל בספר יורה דעה כתב וז"ל אמירת אדם לגבוה כמסירתו להדיוט לפיכך מי שנודר צדקה אי אפשר לו לחזור בו וה"מ בלא שאלה אבל אם מתחרט ומוצא פתח לנדרו י"א שנשאל לחכם ומתירו כל זמן שלא יצא מתחת ידו דהוי כמו הקדש בטעות דק"ל דאינו הקדש ומיהו אם הוא מקדיש או נודר דבר שאינו בידו כגון שיש לו חוב וכו' אינו כלום ע"כ משמע דפליג על הרשב"א ז"ל דאין להתיר בשאלה אפילו הקדש עניים אלא ע"י פתח ובס' חשן המשפט סי' קכ"ה כתב וז"ל אם אמר הולך מנה לפלוני שאני נותן לו יכול לחזור בו עד שיגיע ליד המקבל ואם המקבל עני אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ואינו יכול לחזור בו ע"כ. וכתב עליו מהר"י קארו זצ"ל דבאשגרת לישן נקט אמירתו לגבוה וכו' דלא מיקרי גבוה אלא ענייני ההקדש אבל הכא לא שייך למימר אלא נעשה נדר כמו שאמרו בירושלמי ע"כ גם בס' רמ"ג כתב הטור וז"ל אבל אם אמר לו הולך לפלוני מנה וכו' ואם המקבל עני אינו יכול לחזור בו דאמירתו לגבוה וכו' ע"כ. וכתב עליו מהר"י קארו זצ"ל וז"ל אין דברי רבינו מכוונים שלא אמרו אמירתו לגבוה וכו' אלא לגבי הקדש כמבואר פ"ק דקידושין אבל עני הדיוט מיקרי ועוד דלפי דבריו מה איריא אמר לאחד הולך לפלוני מנה עדיפא מינה ה"ל לאשמעינן דאם אמר אתן לפלוני מנה אם הוא עני אינו יכול לחזור בו דאמירתו לגבוה וכו' ומ"מ יש להביא קצת ראיה לדין זה מדגרסינן בב"ק ר"פ שור שנגח ההוא דתקע לחבריה וכו' אמר רב יוסף כבר זכו עניים וכו'. ולי דברי הרב ז"ל מכוונים דהא בס' יורה דעה חלק הרב ז"ל בין נודר ולא יצא הנדר מתחת ידו בין היכא שיצא מתחת ידו דכל היכא שלא יצא מתחת ידו אפי' אם אמר אתן לעני יכול לחזור בו ע"י שאלה אבל היכא שיצא מתחת ידו כגון זה שאמר הולך לפלוני מנה שאני נותן לו ונתנה לו אינו יכול לחזור אפילו ע"י שאלה ואתיא כפשטו כדעת הרשב"א ז"ל ומיהו הא דכתב הרב בעל הטורים ז"ל בס' יורה דעה דאין מתירין אלא ע"י פתח משמע דפליג על הרשב"א ז"ל וכדכתבנא. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות נדרים וכשם שנשאלים על נדרי האיסור ומתירין אותן כך נשאלין על נדרי הקדש ומתירין אותן בין נדרי קדשי בדק הבית בין קדשי מזבח ע"כ. משמע דלא שני ליה בין היתר שאר נדרים לנדרי קדשי מזבח וקדשי בדק הבית ומיהו לא מציינו להרב ז"ל אפי' בשאר נדרים היתר בחרטה עיין פ"ו מהלכות שבועות ואפשר דפסק כרב אשי דפ' ד' נדרים דאמר אין חכם רשאי

להתיר אלא כעין ד' נדרים הללו קסבר אין פותחין בחרטה עיין תוספות מסכת עירובין פ' הדר. ונמצינו למדין מכל מאי דכתיבנא דלדעת רבינו האיי גאון ז"ל והרב בעל המאור ז"ל הקדש עניים דינם כהדיוט ויכול אדם לחזור בו אלא דקאי בעון בל תאחר אבל לא שיהו ב"ד מוציאים מידו אלא שכופין אותו בדברים עד שיאמר רוצה אני והא דתנן אמירתו לגבוה לא איירי אלא בקדשי מזבח או קדשי בדק הבית וכדמשמע פשט השמועה בפ"ק דקדושין והר"ף ז"ל חולק ואמר דאינו יכול לחזור בו וב"ד כופין אותו ומוציאים מידו וכן דעת התוס' ז"ל ורוב האחרונים ז"ל. מעתה הוה מצינן למימר דכיון דהויא ליה פלוגתא דרבוותא נמצא שהדבר ספק ואין מוציאים מידו וכמו שכתב הר"ן ז"ל בתשובותיו סי' א' וז"ל כיון שהדבר ספק אין מוציאים מידו שמא תאמר כיון שספק זה אינו בין אדם לחבירו אלא בין יורש זה להקדש של עניים הוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא אין הדבר כן אלא כל ספק שבין אדם לעניים הרי הוא כספק שבין אדם לחבירו וקולא לנתבע וראיה לדבר מדאמרין בס' /בסוף/ פ' הזרוע וכו' ע"כ. וכן כתב הריב"ש ז"ל בתשובה סי' ק"ס וז"ל תשובה אני הבאתי ראיה מהר"מ ז"ל דאפילו בהקדש איכא איסורא וגם דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט כשהדבר ספק נאמר שהנכסים בחזקתן וכל שכן בהקדש עניים וכן ז"ל לירוש' כמו לבעלים וכו' ע"כ. וכתב עוד ואפשר שאם הספק היה בשניהם כגון שזה לא בא מחמת קורבה וירוש' דממילא אלא שניהם באים לזכות מכח הצוואה ויש בה ספק אז היה אפשר שתועיל להקדש התפיסה במטלטלין אבל לא קרקעות שאין תפיסה מועלת בהם וגם במטלטלים יש מן האחרונים סוברים שאין תפיסה מועלת בהם אלא בלא עדים וכו' והרמב"ן ז"ל סובר דאפילו בלא עדים אין תפיסה מועלת כשהספק הוא מחמת הכחשה אבל כשהספק הוא מחמת הדין עצמו כגון כל תיקו /וכו' / עד כאן. והילכך בנדון דידן דבריה האחרונים קיימים כיון דיכולה לחזור ולא היו יכולין להוציא מידה מחמת ספיקא דפלוגתא דרבוותא. ומיהו כיון דרוב הפוסקים ז"ל חולקי' על הגאון ז"ל בתר רובא אזלינן ולית כאן ספיקא וכתב מהר"י קולון ז"ל בתשובה סימן קמ"ט וז"ל וכל שכן בספק זה כי כל הפוסקים אשר כל ישראל שותים מימיהם כמו פמליא של רבותינו בעלי התוספות והר"ף והרמב"ם והבאים אחריהם וכו' ופשיטא דבכה"ג אפילו בענין ממון לא הוה יכול למימר קים לי כדברי היחיד ודלא ככל חכמי ישראל ואפילו תפס הוה מפקינן מיניה וכו' ע"כ. ומ"מ בע"כ יש לך לומר דבנדון דידן היתה יכולה לחזור בה ולא היו יכולין להוציא מידה מספיקא דהא גדול האחרונים ז"ל הרשב"א ז"ל כתיבנא לעיל דס"ל דאיברא ודאי דמטעם נדר אינו יכול לחזור בו וכיפינן ליה לקיים את נדרו ואפילו בהקדש עניים ומיהו לא קנו העניים מדין קנין ולא אמרינן ביה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכן משמע נמי מלשון גדול המורים גדול האחרונים הריב"ש ז"ל דכתיבנא לעיל בסמוך דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו' בהקדש עניים אבל מטעם נדר אינו יכול לחזור ונפקא מינה דמצוי למהדר ביה ע"י שאלה ואפילו בחרטה מעיקרא בלחוד וכדפרישנא ולשון הר"ף ז"ל מתפרש שפירש בהכי ועל זה ליכא חולק להדיא כי אם הרא"ה ז"ל והריטב"א ז"ל וקצת משמע דהרב בעל הטורים ז"ל חולק בזה מדהצריך פתח בהתרה וכדכתיבנא ומיהו הרא"ה ז"ל כתב בתשובה כלל י"ב וז"ל ומה שקשה לך על פי' ר"י ז"ל שפי' דנדר לעניים יש לו התרה לא ידענא מאי קשיא ליה למר אפי' נדר להביא קרבן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט יכול להתיר נדרו כ"ש אם נדר לעני שיכול להתיר נדרו וההיא דב"ק לא בא לידו עדיין הלכך זכו בו עניים וגם לא איירי בהתרה אלא בחזרה ולחזור בלא התרה אינו יכול ע"כ. משמע דס"ל כהרשב"א ז"ל דלא אמרינן בהקדש עניים אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ודוקא לחזור בלא התרה אינו יכול אבל בהתרה יכול ואפילו בחרטה דמעיקרא וכדכתיבנא. והילכך לדידהו ז"ל בנדון דידן היתה יכולה לחזור בשאלה בחרטה דמעיקרא בלחוד ומאן לימא לן דלא נשאלה על נדרה עד שאתה בא להפקיע ההקדש שהקדישה בשעת מיתה ועוד כיון שהיתה יכולה לחזור ע"י שאלה נאמנת נמי לומר במגו שלא היתה פיה ולבה שוים וכדכתיבנא לעיל. ואף על גב דהרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' ערכין וחרמין כתב וז"ל המקדיש כל נכסיו ואח"כ גירש את אשתו וגבתה כתובתה מן הפודה מיד ההקדש אינה גובה עד שידירנה הנאה שמא קנוניא עשו על ההקדש ואין אומרים אלו רצה היה אומר בטעות הקדשתי ושאל על הקדשו לחכם ויחזור לו ע"כ. מ"מ הרשב"א ז"ל חולק עליו והר"ן ז"ל תמה עליו ולא תירץ כהוגן עיין בפ' אלמנה ניזונת ורבים אחרים ז"ל חולקים עליו ומ"מ אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דוקא היכא דצריך התרה בפתח לא אמרינן מגו אבל אלו לא היה צריך אלא חרטה דמעיקרא בלבד שפיר אמרינן ביה מגו והא כתיבנא דלדעת הרשב"א והרא"ה ז"ל ופוסקים אחרים בחרטה דמעיקרא סגי. מעתה בנדון דידן נאמנת במגו שלא היה פיה ולבה שוים ומתן כהן יוכיח אשר מודעת זאת בכל הארץ שזה אלעזר הכהן המכונה בוקעי הוא איש זרוע כחו בפיו וקולו כנחש ילך בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והיה מגזים עליה ומשמיעה קול פחדים להעליל עלילות ברשע כדי שלא תעלה לירושלם תוב"ב וכד הוה בעלם דשקר הוה אמרה מלין שקרין דהוה דחילא מהאי עלמא וכדי להפיס דעתו הקדישה באותו האופן שיהיה הוא המוציא והמביא ויאכל וחדו ואנשי חברון תוב"ב המה מעטים ויסתפקו במעט וברם בעידן פטירתה לעלמא דקושטא אמרה מלין דקשוט וגילתה את כל אשר היה עם לבבה וכיון שהיתה נאמנת לטעון כן אנן נמי טעינן הכי למי שזכה בחזרתה והצוואה האחרונה קיימת. ועוד נפקא מינה בין היכא דחייב משום נדר להיכא דחייב מחמת קנין דאמירתו לגבוה וכו' על דרך שכתב הריב"ש ז"ל בתשובה סי' ע"א וז"ל וכן כתב

הרשב"א ז"ל במי שהתנה לתת לחברו מחצית מה שירויה דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אם נשבע להשלים חייב וחבירו קנה ואני ביארתי בתשובה אל הר' משה וכו' שאין להבין מדעת הרשב"א ז"ל שהשבועה תקיים הקנין ותעשה מה שלא בא לעולם כאלו בא שאין זה נכון אלא שהוא חייב לקיים מכח שבועתו ובית דין כופין אותו ולאחר שהשלים קנה חבירו וכו' ונפקא מינה בין אם נאמר שהשבועה תקיים הקנין או שאין השבועה מקיימת הקנין אלא שחייב להשלים מכח שבועתו שאם מת אין הירושין משלמין מכח הקנין אלא שבחיי משמתין אותו אם מתרשל לקיים אותה ואף על פי שאין זמן בפרעון וכל שקיים בחייו הוא נפטר בכך משבועתו מ"מ מיד חל עליו חיוב שבועתו וכו' ע"כ. הילכך בנד"ד נמי כיון שלא צותה לחברון תוב"ב אלא לאחר מיתתה מאן כייף לה בשעת חיילות ההקדש והרי חל ההקדש האחרון וכיוצא בזה כתוב במרדכי בפ' מי שמת בשם מהר"מ ז"ל וז"ל נשאל לרבינו מאיר באלמנה שלא היו לה בנים והיתה מוטלת על ערש דוי ואמרה לקהל אחרי מותי תלכו לחדרי וקחו כך וכך לצדקה לנרות וכו' והיה ביום השני קראה אל אחיה בפני עדים ואמרה לו כל אשר בחדרי קח לך וכו' והנה אחר מותה הלכו הקהל ולקחו כל אשר בחדרה והחרימו כל מי שיש לו מממונה שיודה והודה איש אחד ושמו יצחק שהפקידה בידו שמנה זקוקין ואמרה לו וכו' והשיב נראה לי כיון שלא נתנה להקדש אלא לאחר מיתה שאמרה בפ' אחר מיתה תנו כך וכך לנרות וכו' לא חיילא מעולם מתנה של הצדקה דהא הדרה בה ונתנה לאחיה וכו' וא"ת והא מבעיא לן לעיל ש"מ שהקדיש נכסיו וכו' יש לומר דלא קשיא מידי וכו' אבל הכא פירשה להדיא לאחר מיתה דלא נתנה להקדש אלא לאחר מיתה ואין לומר דנתחייבה להקדש לתת מממונה כך וכך לנרות ולכוס של קידוש מטעם נדר שאין בלשון זה לשון של נדר שהרי לא אמרה רק נתנו לאחר מיתה והיא לא נדרה כלום וגרע זה הלשון מהא דאמרינן בפ' ד' וה' גבי חנן בישא דתקע וכו' נתביה לעניים והדר אמר ניתבי ניהלי ופר"י דאין בלשון זה לשון נדר כיון דלא אמר סלע זה אם יגיע לידי אתננו לצדקה לעניים עיין שם. ועוד נראה לרבינו מאיר דאפילו אמרה אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי לא נעשה נדר ומצי' למהדר ולא דמי להיכא דאמר סלע לכשיבוא לידי אתננו לצדקה ופר"י בפ' ד' וה' דנעשה נדר ויש לו לקיים דבריו דהתם לכשבא לידי חי הוא ובר קיומי לנדריה הוא הלכך בההיא אמרינן קיים נדרך אבל גבי ש"מ בעידנא דהויא ליה לנדריה ליחול ולקיים אותו כבר מת ונעשה חפשי מן המצוות וכו' ע"כ הא קמן להדיא דההיא אישנא בתרא אתיא כדכתיבנא ואפילו לישנא קמא שפיר דיינינן דבנדון דידן הצוואה האחרונה קיימת דאיברא ודאי דבעיקר ההקדש אמרה שפיר לשון נדר שהרי אמרה ברצון נפשי מקדשת לאלדי קדש גמור החצר והבתים וכו' ומיהו הנתינה לחברון לא אמרה בלשון נדר אלא כך אמרה ההקדש הנז' הוא בזה האופן שאחר מיתתי יהיו פירות ושכירות וכו' החצי להקדש צפת תוב"ב והחצי לחברון תוב"ב וכו' וכיון שלא אמרה ברצון נפשי מקדשת לאלדי ישראל חצי החצר והבתים וכו' להקדש צפת תוב"ב והחצי האחר לחברון תוב"ב מציא למהדר שפיר מהקדש חברון להקדש ירושלים. ומ"מ נקטינן מכל מאי דכתיבנא דאפי' אם היתה משנה לדבר הרשות לא היינו יכולין להוציא מתחת ידה וכדכתיבנא לדעת רוב הפוסקים ז"ל ולדברי הכל יכול לשנות לצורך מצוה אחרת וכמו שכתבו הרא"ש ז"ל והרב בעל הטורים ז"ל בס' יורה דעה בס' רנ"ט ואם תשאל דהר"ף ז"ל בפ' ד' וה' בסוף לשונו כתב וז"ל אבל ודאי אי בעי לשנויי ההוא מידי דיהיב לעניים עד לא אמטייה ליד גבאי במידי אחריני דכותיה מצי לשנויי כדגרסינן בערכין אמר רב נחמן וכו' ע"כ משמע דדוקא לצורך עניים מותר לשנותה כמו מאכילה לכסות וכיוצא בזה ולא לצורך מצוה אחרת וכן דעת תלמידו הר' יהוסף הלוי ז"ל תשובתך כבר פירשה יפה הרב הגדול מהר"ר יוסף קולון ז"ל על דבר זה הבית כנסת עצמו כשנחרב בזמן קדמון וחזרו ובנו אותו כן יהיה בזמננו אמר ז"ל על דבר המעות אשר התנדבו לעניי ירושלמי תוב"ב והושמו אותם המעות ביד הגזברים לעשות מהם כאשר יראו וכו' ועתה קרה מקרה כי בעו"ה ידו פרש צר על בית הכנסת שבירושלים ונתן הבית הגדול והקדוש ועל זה הוצרכו ק"ק שבירושלים תוב"ב להוציא מעות רבות כדי להשתדל לבנות הנהרסות ע"י המלך ממצרים וגם בהוצאת הבנין ועניינים אחרים והוצרכו ללוות ברבית מן העכו"ם וכו' דבר פשוט הוא דיכולין לשנות אותם המעות וכו' ולא מבעיא לדברי ר"ת שפירש דאפי' לדבר הרשות מותר ולדבריו הסכים הרא"ש ז"ל אלא אפילו לדברי ר"י וכו' שפירש דוקא לדבר מצוה פשיטא ופשיטא שאין לך מצוה גדולה מזו בנין ב"ה של ירושלים ע"ה מקום מוכן לעלות התפלות השמימה ואף על גב דנחלק עליהם רבינו יוסף הלוי ז"ל ופירש דדוקא לצורך עניים מותר וכו' מ"מ מאחר שהפוסקים האחרונים חולקים וכו'. עוד כתב ז"ל שם דהכא שרי לכ"ע דכי אמרינן דכי גבו בשמם דאין לשנותם ה"מ כשגבו לצורך עניים ידועים כדי ליתן להם מיד כדתנן התם בשקלים וכו' בההיא ודאי איכא למימר דכיון דגבו לשמם דאין לשנותו ליתן לעניים אחרים דהתם אין לגבאים שום כח בהם ואינם אלא כשלוחי העניים ההם לקבל המעות בעדם וכיון שקיבלו בעדם זכו בהם אותם עניים דזכין לאדם שלא בפניו וכו' אבל בנדון הזה שהתנדבו מעות כדי שיהיה הקרן קיים תמיד ומהירוח יתנו לכל עניים שימצאו שם וכו' ולא התנדבו לצורך עניים מיוחדים כדי ליתן להם מיד ולא לזולתם וכו' ומשום כך יש להם כח גם לשנותם לכל הפחות לדבר מצוה כי הכא דמצוה רבה היא בנין ב"ה שבירושלים תוב"ב וכו' ע"כ. והילכך מעתה כ"ש בנדון דידן שלא הגיע ליד גבאי כלל וגם לא נדרה לעניים מיוחדים אלא אמרה שיהיה הקרן קיים והפירות יתנו לחברון לכל עניים

אשר ימצאו שם בעת ההיא לפי רוב העניינים שימצאו שם בעת ההיא או לפי מיעוטם. וגם שדמי הבתים האלו נתייחדו לפרוע מה שלוו על הוצאת הער"ץ מהשופט הגדול וזולתו וזוהו פתח תקוה לפתוח זה השער לה' הסגור חותם צר וכל ישיבת ירושלם תלוי בפתיחת הבית כנסת שאם חס ושלום נתייאשו מבית הכנסת הרשעים השקט לא יוכלו ואחר הייאוש יהיה שינוי מעשה שיערערו על הדירה בירושלם כאשר החלו לעשות ושוב אפילו על עולי רגלים ואם אין ירושלם חס ושלום אין חברות /חברון/ וכה"ג ודאי מצוה לשנות וכל שכן דעלווי עלייה למצוה דמעיקרא לא נתנה לחברון אלא פירות לבד ופקיד כהן הראש ולענה היה נוטל חלק בראש ושאריתו לאל והבל יעשה ואם השנה הראשונה יגיע להם עד כפול ועד כזית בשנה השנית כשיזדקן הדין יפטרם בחשבונות שלמה לך ושלמה בכך נמצא דשינוי זה הוא מדבר הרשות לדבר מצוה ומצוה לשנות. ובר מן דין ומן דין עיקר צוואה הראשונה לא שויה ולא מידי דאפי' אמרה היא להדיא כשהקדישה מעכשיו ולאחר מיתה לא שויה ולא מידי דבפ' יש נוחלין על הא דתנן הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה פריך גמרא וכי כתוב מהיום ולאחר מיתה מאי הוי הא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט וכו' ומשני התם מיספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אבל הכא הכי קאמר ליה גופא קני מהיום ופירא לאחר מיתה ופרשב"ז ז"ל התם גבי גט לא שייכי שתי מתנות כי הכא דנימא מקצת הגט מהיום ומקצתו לאחר מיתה כדאמרינן גבי מתנת קרקע הלכך מיספקא לן אי תנאה הוי וכו' כדפרישנן אבל הכא איכא לאוקומי תרוייהו שפיר דהכי קאמר ליה גופא מהיום ופירא לאחר מיתה וכיון דאיכא למימר הכי לא נתכוון לא לתנאי ולא לחזרה דהכי משמע טפי ע"כ. משמע להדיא דבעינן לקיומי תרוייהו לשון מעכשיו ולשון לאחר מיתה כגון מתניתין דגופא מהיום ופירא לאחר מיתה. מעתה בנדון דידן דלא נתנה לאחר מיתה אלא פירות בלבד ומעכשיו לא הקדישה כלום ע"כ ספיקא הוי ואין ספק מוציא מידי ודאי וכן כתב הריטב"א ז"ל בחידושי לקידושין בפרק האומר וז"ל וגבי ממון דק"ל הכותב נכסיו לגניו מהיום ולאחר מיתה קנה ולא מיספקא לן דילמא חזרה הוי ואין מתנה לאחר מיתה פירשו ביש נוחלין דשאני התם דאפשר לקיים הלשון דה"ק גופא מהיום ופירא לאחר מיתה מה שאין כן בגט דליתיה כלל לאחר מיתה וליתיה לחצאין ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה סי' תקס"ג שכל מקדיש שדהו לבדק הבית מעכשיו ולאחר מיתה או מעכשיו ולאחר שלשים יום לא אמר כלום לפי שכל הנותן לחבירו מעכשיו ולאחר מיתה ק"ל גופא קני מהיום ופירא לאחר מיתה אבל לגבוה והקדש א"א לומר כן לפי שא"א שהאילן של הדיוט יינק משדה הקדש אא"כ שיר מקום היניקה והראיה מההיא דשלהי דהמוכר את הבית ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש חרוב המורכב וכו' אלמא כל כמה דלא שיר מקום היניקה בפירוש אי אפשר כ"ש זה שמשייר כל הפירות וא"ת מה ראית לבטל כל ההקדש מפני שיור זה אדרבה נבטול השיור מפני ההקדש ולא היא הקרקע בחזקת בעליה וכיון שאתה צריך לבטל אחד מהם אוקי ממונא בחזקת מריה וכדגרסינן בירושלמי גבי פלוגתא דרבי ורבנן באומר זה גיטך מהיום ולאחר מיתה דרבי סבר מגורשת ורבנן סברי מגורשת ואינה מגורשת דמיספקא להו אי תנאה הוי אי חזרה הוי וגרסינן התם בירושלמי אף בהפקר שדי מופקרת מעכשיו ולאחר שלשים על דעת דרבי מופקרת ועל דעתהון דרבנן אינה מופקרת לומר שאי אפשר שיהיה השדה מופקרת לאחרים ופירותיו לבעלים וכיון שכן הוא הרי ההפקר בטל לגמרי ע"כ. וזו ראיה גמורה למאי דאמרינן דאיברא ודאי דשניא הקדש עניים מהקדש בדק הבית דשפיר מצינן למימר בהקדש עניים דקרקע מהיום ופירא לאחר מיתה ומיהו היכא דלית כאן אלא פירי מאי אהני לשון מעכשיו הא ודאי פשיטא דלא אמרה כלום. ומיהו זה הירושלמי דמייתי הרב ז"ל קשיא טובא לדידה. דגרסינן התם בירושלמי פ' מי שאחזו תמן תנינן הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אינו צריך מה טעמא של ר' יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו חבריא בשם רבי יוחנן אינה איסרתה רבי זעירא בשם ר' יוחנן אינה בגיטין אינה במתנה אמר רבי אילא במתנה מכיון שאמר מהיום מתנה גמורה היא לאיזה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו אכילת פירות ובגיטין מכיון שכתב מהיום גט כרות הוא לאיזה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו אגופה אמר רבי ביבון בר כהנא קומי רבי אילי לשייר לו מעשה ידיה אמר לו לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידיה של זה והוה רבי זעירא מקלס ליה וצווח ליה בנייא דאורייתא אוף בגט שחרור כן הרי גט שחרור מעכשיו לאחר שלשים על דעתיה דרבי הרי זה גט על דעתהון דרבנן אינו גט אף בהפקר כן שדי מופקרת מעכשיו לאחר שלשים על דעתיה דרבי מופקרת על דעתהון דרבנן אינה מופקרת אף בהקדש כן כל עמא מודו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. אף בקידושין כן אשכח תני רבי אומר מקודשת קידושין גמורין ע"כ. פי' לעיל מהא פליגי דמר אמר מכיון שאמר מהיום כמו שאמר ע"מ פירוש לאחר שאמר מהיום מה שאמר אח"כ לאחר מיתה היינו תנאה ומר אמר מכיון שאמר מהיום כמו שאמר לאחר מיתה פי' לאחר שאמר מהיום חזרה הוי והוה ליה כאלו קאמר לאחר מיתה לבד ואף על גב דאיהו קאמר מהיום ולאחר מיתה בוי"ו כאלו קאמר לאחר מיתה בלא וי"ו והויה ליה חזרה ועלה דמ"ד חזרה הוי פריך דהא תנן הכותב נכסיו לבניו וכו' ואליבא דרבי יוסי אפילו מהיום לא צריך משום דזמנו של שטר מוכיח עליו ומה שאמר גבי גט דאפילו אמר מהיום להדיא לא הוי חזרה וכיוצא בזה פריך בגמרא דידן בפרק יש נוחלין וכדכתבינא ומשני חבריא בשם רבי יוחנן אינה איסרתה פי' ההוא דגיטין איסרתה ושניא איסורא מממונא

וכיוצא בזה תירץ הר"ף ז"ל בהלכות פ' יש נוחלין כי היכי דלא תיקשי דרב אדרב דהכא פסק הלכה כרבי יוסי והתם בהמגרש אמר לאפוקי מדר' יוסי ור' זעירא בשם רבי יוחנן תירץ ההיא בגיטין וההיא במתנה פי' כל חדא טעמו עמו אמאי בגט הוי חזרה ובמתנה הוי תנאה ופי' רבי אילא במתנה מכיון שאמר מהיום מתנה גמורה היא לאיזה דבר כתב לאחר מיתה וכו' ובגיטין מכיון שכתב מהיום גט כרות הוא לאיזה דבר וכו' לשייר לו אגופה בתמיה הא ודאי דגט לאחר מיתה ליתא כלל דליתיה לחצאין הילכך ודאי חזרה היא והקשה רבי ביבון בר כהנא דבגט אשה נמי ה"ק גופא מהיום ומעשה ידיה לאחר מיתה ומשני לא מצינו אשה לאחד ומעשה ידיה לאחר והוה רבי זעירא מקלס ליה וצווח ליה בנייה דאורייתא. ושוב קאמר אף בגט שחרור וכו' פי' כי היכי דפליגי רבי ורבנן בגט אשה דר' סבר מהיום ולאחר מיתה מגורשת משום דמהיום עיקר ולאחר מיתה תנאה הוי ורבנן סברי לאחר מיתה עיקר וחזרה הוי ולגמרא דידן ספיקא הוי ה"נ פליגי בגט שחרור דכיון דאין גט שחרור לחצאין לרבי תנאה הוי ולכשיגיע לאחר שלשים יום הרי הוא משוחרר למפרע ולרבנן חזרה הוי והויא ליה כאלו קאמר הרי זו גט שחרורך לאחר שלשים יום ובכה"ג ודאי לא הוי גט דיכול לחזור בו וכדאיתא בקידושין פ' האומר לגבי קידושין וגם כיון דבשעת חיילות השחרור דהיינו לאחר שלשים לא נתן לו הגט אינו גט מה שנתן לו עכשיו. וקאמר עוד אף בהפקר כן שדי מופקרת וכו' כלומר דאף בהפקר א"א שיהא גופו מופקר ופירותיו לבעלים ואמטו להכי לרבנן אינה מופקרת דחזרה הוי ופריך אף בהקדש כן ואמאי לא נקט אלא הני תרתי גט שחרור והפקר דהפקר נמי אף על פי שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לו לחזור בו וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות נדרים ויש ראייה לזה מהא דאמרין פ' מי שמת איבעיא להו הקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו וכו' וכדכתיבנא לה לעיל הלכך מה שאמר דנקט הפקר ולא נקט הקדש פי' בגוונא דלא שייך למימר הגוף מעכשיו ופירי לאחר שלשים ומשני דלא נקט אלא הני דפליגי בהו רבי ורבנן אבל בהקדש כ"ע מודו דאמירתו כמסירתו להדיט ושניא הקדש מהפקר דהפקר אף על גב דאסור לחזור מ"מ עדיין לא קנו העולם ולא זכו בו וזה שאמר מעכשיו ולאחר שלשים ודאי דחזרתו חזרה אלא דעבד איסורא אבל ההקדש קנה ממש באמירתו וחזרתו לא מהניא ולא מידי הלכך כ"ע מודו דהאומר מעכשיו ולאחר שלשים יום דהרי זה הקדש ותנאה הוי ולא חזרה. ופריך תו אף בקדושין כן פי' כי היכי דפליגי רבי ורבנן בגיטין ובגט שחרור ובהפקר משום דלא מצינן לקיומי שתי הלשונות מעכשיו ולאחר שלשים יום ה"נ אית לך למימר בקידושין ואלו אנן תנן סתמא בקדושין פ' האומר מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקדישה בתוך ל' מקודשת ואינה מקודשת ולא פליג עלה ר' כלל ומשני אשכח רבי אומר מקודשת קידושין גמורין פי' אשכח ברייתא דקתני להדיא ר' אומר וכו' ופליג עלה דמתניתין ולהכי לא קתני אלא גט שחרור והפקר ולא קתני קידושין משום דלא חשיב אלא הנהו דהויא סברא דנפשיה ולא מאי דקתני בברייתא להדיא כן נ"ל פי' הירושלמי. הא קמן להדיא דמחלקינן בין הקדש להפקר ואלו הרב ז"ל מדמה הקדש להפקר דכי היכי דאמרין בהפקר דכיון דא"א שיהיה השדה מופקר לאחרים ופירותיו לבעלים משום הכי ההפקר בטל לגמרי ה"נ בהקדש בדק הבית ואפשר שלא היה כתוב כן בנוסחא שלו אי נמי דפריש פירושא אחרינא אי נמי סמיק אגמרא דידן וכדאיתיה לה מפ' המוכר את הבית ולא איתיה הא דירושלמי אלא לדוגמא בעלמא ואין לי להאריך עוד מ"מ הרי הרב ז"ל כתב בהדיא דהמקדיש שדהו לבדק הבית מעכשיו ולאחר מיתה לא אמר כלום משום דלא מצינן למימר ביה גופא קני מהיום ופירות לאחר מיתה כל שכן בהקדש עניים היכא דליכא למימר גופא קני מהיום וכו' כגון בנדון דידן דלא הקדישה אלא פירות והקרקע לא תמכר ואפילו למאי דפרישנא בירושלמי אפשר דלא מיירי אלא בקדשי בדק הבית דאינהו על הסתם מיירי דליכא למימר בהו גופא מהיום ופירי לאחר מיתה וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה אבל הקדש עניים מסתמא מיירי בגוונא דאיכא למימר בהו גופא קני מהיום וכו' והלכך לא מיירי בהו הירושלמי וכיון דכן איכא למימר דשניא הקדש עניים מהקדש גמור ואפילו היכא דליכא למימר גופא קני מהיום וכו' ואדרבה נדמייה להפקר תדע דבפ' מי שמת גבי הנהו בעיי דש"מ שהקדיש כל נכסיו לגירסת הר"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל אדרבא הפקר עדיפא טפי מחילק לעניים וכדכתיבנא לעיל. ומ"מ נמצינו למדין דכל היכא דליכא לקיומי לשון מעכשיו ולשון לאחר מיתה לא אמר כלום וכל שכן היכא דלא אמרה מעכשיו אלא דקא אתית עלה מדין זמנו של שטר הא ודאי דלא אמרינן הכי אלא היכא דמצית לקיומי לתרוייהו לשון מעכשיו ולשון לאחר מיתה אבל אם כתוב בשטר לאחר מיתה ולא מצית לקיומי לשון מעכשיו היאך יוכיח הזמן הפך מה שכתוב בשטר והכין דייק לשון רש"י ז"ל שכתב בפ' מי שאחזו בגמרא זה גיטך אם מתי ז"ל ורב הונא כרבי יוסי דאמר התם אינו צריך דקסבר זמנו של שטר מוכיח עליו דמהיום נתן לו את גוף הקרקע והפירות יאכל הוא בחייו דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר המתנה ע"כ וזה ברור הא לא דמיא אלא למה שכתב הרשב"ץ ז"ל וז"ל שטר מתנה זו שלא כתב בו קנין מעכשיו אף על פי שכתב בו זמן כיון שכתוב בו בפ"י והמתנה הזאת שנתני היא לאחר מיתה אבל לא מהיום ההוא והלאה בעוד שאני בחיים לא אמרינן בה זמנו של שטר מוכיח עליו ע"כ. ובנדון דידן נמי הרי אמרה בפ"י שבחיים חייתה יהיה מורשה אלעזר כהן לגבות השכירות ולחזק את בדקי וכו'. ובר מן דין ומן דין הרי כתב מהר"י קולון ז"ל בסוף סי' צ"ד וז"ל נראה לעניות דעתי דלא שייך למימר זמנו של שטר מוכיח עליו אלא בשמצוה לכתוב

שטר גמור וגם צוה לכתוב בו זמן אבל בצוואה זו שלא צייתה לכתוב בה זמן וגם לא נתכוונה לשטר גמור מדלא החתימה עליו כי אם עד אחד לא שייך למימר ביה שיוכיח עליו הזמן אפילו לר' יוסי וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה וז"ל ועוד שאפשר שאפילו שאומר כן בפ"י שרוצה שיקנה בקנין זה לאחר מיתה לא קנה שלא אמר רבי יוסי בכותב נכסים לבניו לאחר מותו קנה שזמנו של שטר מוכיח עליו אלא משום דהתם כתב הוא זמן בשטר או שצוה לעדים לכתוב בו זמן וזכורני שכך קבלתיה ממורי הרב ז"ל ע"כ לשון מהר"י קולון ז"ל. וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות זכיה שכתב וז"ל שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלוני לאחר מיתה בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין כיון שכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה הזמן יוכיח שמחיים הקנה לו ואינו זוכה אלא לאחר מיתה שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן לפיכך אף על פי שאין כתוב בו מהיום ולאחר מיתה קונה לאחר מיתה וכו' ע"כ. הא קמן דתלה הרב ז"ל טעמא דמילתא משום שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן וכו' אלמא משום דאיהו כתב הזמן אי נמי שצוה בפ"י לכתוב הזמן הוא דמוכיח הזמן משום ייתורא דלמה ליה לכתוב אבל אם העדים כתבו הזמן מעצמם היאך דרשינן ייתורא ודילמא דעתו היה להקנות לאחר מיתה בשטר זה ולא רצה לכתוב בו זמן אלא שהעדים כתבו מעצמם ועוד משמע לי מלשון הרב ז"ל שכתב שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה וכו' דלא מיירי אלא בשטר הקנאה שלשון השטר בענין שקונה בעצמו שכותב לו שדי נתונה לך אבל אם הקנייה כבר נגמרה על פה והשטר אינו אלא לראיה היאך יהיה הזמן הכתוב בשטר הוכחה על מה שנעשה ונגמר על פה כגון בנ"ד דאי אמרת דבאמירה לגבוה לבד קנה וכבר חל הנדר ואינו יכול לחזור בו מעתה ע"כ השטר אינו אלא מזכרת ולראיה בעלמא ומה שאמרה כתבו וחתמו עלי בכל לשון זכות לא נתכוונה אלא שיהיה לראיה גמורה שלא יוכל אדם לערער אבל לא שיהיה שטר גמור שיהיה קונה בעצמו. תדע שלא נכתב השטר אלא אחר זמן רב שהקדישה באותו האופן וכמו שכתב החכם המעיד בכתיבת ידו וגם העד האחר העיד כן בעל פה והכין משמע לשון השטר עצמו שכתוב בסופו ולהיות זה אמת חתמנו פה שמותינו אנחנו השומעים את דברי מרת שמחה הלזו זה היום וכו'. והילכך כיון שאינו אלא שטר ראייה היאך יוכיח על מה שהקדישה ונגמר כבר בעל פה מה שהקדישה בעל פה הוא לשון גרוע והוא מציא למהדר בה הא ודאי דהשטר לא יועיל ולא יציל דאינו אלא זכרון בעלמא וכ"ש שלא נכתב השטר אלא לאחר שהקדישה זמן רב וכמו שהעידו העדים החתומים על השטר וכדמוכח לשון השטר עצמו מעתה היאך יוכיח זמנו של שטר המאוחר זמן רב על הצוואה שנעשית מקדמת דנא. הילכך נקטינן מכל הני טעמי דכתיבנא דהצוואה האחרונה קיימת והצוואה הראשונה בטלה לגמרי וכמו שפסקו רבני הגליל יצ"ו והוא פשוט יותר מביעתא בכותחא והמקיים הבטל ומבטל הקיים ליבטיל וליהוי כעפרא דארעא והמבטל הבטל ומקיים הקיים יתקיים לעולם והאל ינקנו משגיאו' ומהכשל בדבר הלכה וינחנו בדרך אמת. הצעיר בצלאל אשכנזי:

ש"ת מהרש"ם חלק ג סימן קיט

להרב וכו' מו"ה נפתלי הירץ טהירהויז נ"י אבד"ק וואלאטשיסק.

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר העזבון מהמנוח הנכבד מ' זאב משנה /מנשה/ ז"ל שהניח עזבון חמשה אלף ר"כ וחילק עזבונו ליורשין וחלק חמישית מסר ליד ר"מ לקרן קיימת עולמית ומהירוח ישכרו תמיד אנשים ללמוד משניות עברו ועתה הענו בנותיו ורוצים ליקח חצי מהקרן ובעליהם ילמדו משניות והאריך ר"מ אם מותר לשנות והביא מיו"ד סי' רנ"א ס"ה ופ"ה בשם פמ"א ח"א סי' ק"ג ובפרט בנ"ד שנמסר ליד גבאי והנה אף שאני הארכת בתשובה להקל בכה"ג אבל היינו לשנות הריחוק אבל לכלות מהקרן נראה דגם מהר"ק שהבאתי שם מודה דאין רשות לגבאי לשנות וכבר כ' הפמ"א בתשו' שם דבכה"ג שהקדיש לקרן קיימת אומדן דעתו הי' שלא לכלות מהקרן בשום אופן וגם בנדלדלו קרובים אין ליתן להם וה"נ בנ"ד ובפרט שהבאתי שם בשם תשו' ד"ש סי' ס"ו דגם מהירוח אין לשנות ומכ"ש בנ"ד ואף דבעליהם /ישתעבדו/ ישתעבדו ללמוד משניות מ"מ אין זה עולמות /עולמית/ ובלשון ב"א הוי עולמות /עולמית/ לעולם ממש כידוע ולכן לענ"ד חלילה מלשנות הצוואה וע' מד"ר קהלת ורש"י שם ה' פסוק ט' אוהב כסף וגו' לא תבואה ג"ז הבל דאם אין לו מצוה קיימת לדורות ג"ז הבל ע"ש ומזה ראי' לדברי הפמ"א הנ"ל ועמ"ג סו"ס קנ"ד שהביא ממד"ר פ' אחרי כן.

והנה אח"ז נשאלתי ממחור הרב הגאון מו"ר משה באבד אבד"ק מיקליניץ ז"ל בדין שהשלישו בידו יורשי אשת ראובן וועקסלין /סוג שטרי חוב/ של איש א' שחייב לראובן ת"ק ר"כ ונתן ראובן לידם הוועקסלין להניחם ביד הרב הנ"ל קרן קיימת והעסקא יתחלק לעניי העיר בכל שנה ביום היא"צ וכן עשו ועתה נתדלדל ראובן ויש לו בתולה מאשתו הנ"ל שמתה שהגיעה לפרק נישואין והוא שעה"ד גדול אם מותר לשנות וליתן המעות לצרכי הנישואין /השבת/ והשבת דגם לפמ"ש"ל דבכ"ג א"א לשנות מ"מ בכה"ג שהונח בידו רק שטרות וקיי"ל דהמקדיש שטרות צריך שיהי' כומ"ס =כתיבה ומסירה= ובוועקסלין צריך לעשות זירע /ערבות/ וזהו במקום כומ"ס כמ"ש בתשו' ח"צ סיי /סי' קמ"ז ובנ"ד הרי לא עשה ראובן כן וא"כ הוי כלא בא ליד גבאי א"כ כיון שראובן עודנו חי הרי יוכל לישאל על נדרו וברצונו כדעת תשו' רמ"א סי' מ"ח דדוקא גבאי צדקה ממש אבל בבא

ליד אדם חשוב שבעיר או טה"ע = טובי העיר = אין דינם כבא ליד גבאי א"כ שפיר מהני שאלה ואף שהרדב"ז ח"ד סי' קל"ד כתב דהחכם המתיר חייב נידוי מלבד דבתשו' רב"צ אשכנזי סי' ט"ו מבואר להיפוך אף גם בכה"ג דנ"ד שאינו חוזר ליקח לעצמו אלא לצורך יתומה עניי' גם הרדב"ז מודה ולכן בכה"ג לכ"ע יוכל לשנות וליתן להבתולה היתומה וע"ע בתשו' מהר"מ מינץ סגל סי' ע"ג באמצע התשו' ובתשו' עבה"ג סי' יז.

שו"ת מנחת יצחק חלק ב סימן לט

(ג) אולם י"ל כמו שא"י בתשו' שדה יצחק (סי' מ"ב), ע"ד השאלה באיש אחד חשב בלבו לעשות ק"ק לת"ת ובק"ח, = וביקור חולים = ונתחרט ורוצה לנדור הסך הנ"ל, לצורך קרוביו עניים, ופשיטא שת"ת ובק"ח עדיף מקרובים, וכתב שם, אכן תמה אני על כ"ת למה חרד עלינו את כל החרדה הזאת, וכי לא משכחת שנשאל לחכם על הנדר, ויתירו לו, כדאי בטוש"ע (יו"ד סי' רנ"ח), ואף ברדב"ז (ח"א סי' קל"ד, והובא בפ"ת), שהחכם המתיר חייב נידוי, מ"מ הרי אי' בתשו' הרשב"א מובא בב"י (יו"ד סי' רנ"ט), בש"מ שהקדיש נכסיו לביהכ"נ משום דספק אם יכול לחזור בו, מ"מ ליתר שאת יתיר לו נדרו אף שמפסיד ביהכ"נ יעיי"ש, א"כ בנד"ד דרוב הפוסקים ס"ל דמחשבה לחוד ל"מ, וגם כוונתו לטובת עניים קרוביו, א"כ בודאי לית דין ולית דין שיכול לישאל על נדרו עכ"ל, ויעי' כה"ג בתשו' בית שלמה (חיו"ד סי' ק"ו), ויעי' בתשו' מהרש"מ (ח"ג סי' ק"ט) דהביא תשו' רב"צ אשכנזי (סי' ט"ו), דלא כרדב"ז, ובכה"ג שאינו חוזר ליקח לעצמו אלא לצורך יתומה עני' גם הרדב"ז מודה, וציין לתשו' מהר"מ סג"ל (סי' ע"ג) ותשובת עבוה"ג (סי' י"ז) יעיי"ש, ויעי' בס"ח (סי' שכ"ד), וז"ל, עשיר אחד הי' מחלק מעות לעניים לצדקה, והי' נותן ביד הגבאי והי' לו אח עני וקרוביו עניים, א"ל החכם כל מה שאתה נותן לעניים ולגבאי נחשב לצעקה, טוב שתתן לאחיך ולקרוביך העניים, עכ"ל, ובתשו' זכרון יהודא (סי' ע"ט), כתב ע"ז, יען באלמנה ויתומים כתיב (בפ' משפטים), והי' כי אם צעק יצעק אלי, כתב בס"ח דהוי צדקה לאחרים במקום ש"ל קרובים כמו צעקה תחת צדקה יעיי"ש, וא"כ כמו כן י"ל בנד"ד דעכ"פ מהני שאלה לצירוף מה שכתבתי (באות א') ואף בדאתי ליד גזבר ל"מ שאלה, יעי' בש"ע שם מ"מ כאן ליד גזבר הת"ת לא בא, ומה שנכתב על שם הקהל הי' רק להבריח מבניו כנז', ואף דבסמ"ע (סי' קכ"ה ס"ק כ"ה), אי' דאף בנתנו לאחר שאינו גבאי קבוע ג"כ ל"מ שאלה, וכאן אף דקרקע בחזקת בעלים קיימת ולא יצאה מיד מקדיש, יעי' בתשו' שער אפרים שם, דכתב כן, מ"מ בטאבאליציאן / בספרי אחוזה / על שם הקהל הוי המה מוחזקין בזה, כמ"ש בתשו' חת"ס ושו"מ מובא בספר ד"ג (כלל כ"ה אות י"א), מ"מ הרי טעמם משום דתן הוי כזכי, ואף בזה מסופק התומים ויעי' בתשו' ב"צ (חיו"ד ח"ב סי' ע"ח), ובפתי"ש יו"ד שם, וכאן הרי לא אמר להקהל שיתנו לת"ת, ועי' טו"ז יו"ד שם (ס"ק ד'), בבא אצלו בדרך פקדון, ויעי' בתשו' מהר"א אסאד (רס"י ש"ל), דהיכא שכבר הי' נכסיו ביד אחר שלא ע"ד לזכות לאחרים ל"א תן כזכי יעיי"ש, וביותר לפי מה שא"י בתשו' ר' בצלאל (סי' ט"ו) הובא בש"ך (ח"מ סי' רנ"ה סק"ה) הטעם דל"מ שאלה באתי ליד גזבר משום דקנהו הקדש במשיכה, יעיי"ש, וא"כ בנד"ד בודאי לא הי' דעתו שיקנה ההקדש היינו הת"ת קודם שיעשה עמהם התנאים הנהוגים בזה, (כי גם כעת לא עשה עדיין אף לפי דברי המערער), ויע' עוד מה שצדד בתשו' מהר"ש שם, וז"ל, ועוד י"ל דעכ"פ מהני שאלה, דאף בבא ליד גזבר ל"מ שאלה, אך באמת נודע מ"ש בתוס' כריתות (י"ד וכו'), א"כ הכא דעכ"פ לא זיכה לעניים בחנם רק שילמדו משניות עבור נשמתו, א"כ לא גרע מזכות כפרה שיש לו ע"י זריקת הדם ושוב מהני שאלה עכ"ל, וא"כ כמו כן הוא בנד"ד, ויעי' עוד בד"ן בבא ליד טובי העיר, אי הוי כבא ליד גבאי, בתשו' הרמ"א (סי' מ"ז) בתשו' הב"י דכתב בשם הרבינו ירוחם (נתיב י"ט ח"א), דאדם חשוב או טובי העיר הוי יד עניים, ונראה מדבריו אפילו שאינם גבאים, וכן מוכח בגמ', אמנם הרמ"א שם (סי' מ"ח בשאלה הרביעית) דחה זאת, וכתב דמדברי רש"י בגמרא מוכח דלא כרבינו ירוחם ודחה מה שכ' דכן משמע בגמ', ויעי' בתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' קמ"ג) דמירושל' (פ"ד דפאה ופ"ה דמע"ש ה"ב) ראי' כדעת הרמ"א, ויעי' בת' מהרש"מ שם (סי' ק"ט), מכל הלין טעמי נ"ל לצדד דעי' שאלה ליכא כאן שוב איסור לשנות לצורך נשואי היתומה, ויעי' בתשו' מהר"א (שם, וסי' ש"א), ובתשו' ב"צ (שם, אות ג') כתב דלבו אומר לו דהיכא דיש מצוה בהתרתו, כגון שהעני הנודר או שנחלה או שצריך המעות לקרוביו, גם הרדב"ז מודה, ויש מצוה בהתרה יעיי"ש. שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן רצז

(ה) עוד יש לעיין כי בתשו' רדב"ז הובא בפתי"ש תשובה סי' רנ"ח סק"ז דאסור להתיר נדר לצדקה שמפסיד עניים. אך בטור סי' רנ"ח מפורש להדיא שיכול לישאל עליו. ואם הי' הב"ד אסורים הי' הוא עובר משום לפני עור וגו'. ובנדר דאסמכתא י"ל גם רדב"ז מודה. דדוקא בנדר דצדקה גמור. דלכתחילה אינו ראוי לשאול על נדר כזה דאין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק [שו"ע סי' ר"ג סעי' ג']. וכ"ש בצדקה. א"כ מה לב"ד להכניס עצמו בזה. משא"כ בנדר דאסמכתא דקיל טובא. ובתשו' להרמב"ן סי' רנ"ה דנדר כזה ניתר בחרטה דהשתא. ובודאי נשאלין עליו שלא מדוחק כלל אין איסור לב"ד. אבקשן שתמחול לכתוב לי דעתך כי הנני צריך להשיב שואלי דבר קודם ר"ה הבע"ל. תכתב לחיים טובים עת יתקע בשופר עם כל יוצאי חלצין:

כנפשך ונפש בנך הדר"ש הק' אברהם:

שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן פה

אבל בנ"ד גם בלא"ה כיון שחזר בו בינתיים טרם שהחזירו נגזל גם הרמ"ה מודה וכמ"ש ר"מ וע"ע בשו"ת ב"ח החדשות בקו"א לסי' ע"ט מ"ש ע"ד רמ"ה הנ"ל מדברי ר' יונתן שבאס"ז ב"ק ל"ו ע"ש ועוד הלא נודע דלשי' כמ"פ תוכ"ד מהני חזרה גם בהקדש וצדקה ותליא אי מהני חרטה לבד בלא פתח בצדקה וע' בש"ך סי' רנ"ח סק"ד בשם ר"ב אשכנזי בזה אבל בח"מ סי' רנ"ה סק"ו הביא מהמלחמות ב"ק דהקדש ניתר בין בפתח בין בחרטה א"כ מהני חזרה תוכ"ד וע' מח"א הל' צדקה סי' ה' וסי' ח' ותוד"ר למהריט"א אות ת' סי' ש"ד באורך וע' בשו"ת נטע שעשועים סי' מ"ח ושב"י ח"ג סי' ק"יח ושעה"מ פט"ו ממעה"ק ולכן הדבר פשוט לענ"ד שבידו לחזור בו וליתר שאת ישאל בב"ד ויתירו לו ואף שכ' הרדב"ז דראוי לייסר הב"ד המתירי' הנה בכה"ג שנראה דגם בלא שאלה בידו לחזור בו מעיקר הדין ודאי דראוי לעשות כן לצאת מחשש מכשול ח"ו וכבר הארכתי בזה בתשו' לסנוטין להוכיח כן ואין עת להעתיק כעת.

שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן פה

אבל בנ"ד גם בלא"ה כיון שחזר בו בינתיים טרם שהחזירו נגזל גם הרמ"ה מודה וכמ"ש ר"מ וע"ע בשו"ת ב"ח החדשות בקו"א לסי' ע"ט מ"ש ע"ד רמ"ה הנ"ל מדברי ר' יונתן שבאס"ז ב"ק ל"ו ע"ש ועוד הלא נודע דלשי' כמ"פ תוכ"ד מהני חזרה גם בהקדש וצדקה ותליא אי מהני חרטה לבד בלא פתח בצדקה וע' בש"ך סי' רנ"ח סק"ד בשם ר"ב אשכנזי בזה אבל בח"מ סי' רנ"ה סק"ו הביא מהמלחמות ב"ק דהקדש ניתר בין בפתח בין בחרטה א"כ מהני חזרה תוכ"ד וע' מח"א הל' צדקה סי' ה' וסי' ח' ותוד"ר למהריט"א אות ת' סי' ש"ד באורך וע' בשו"ת נטע שעשועים סי' מ"ח ושב"י ח"ג סי' ק"יח ושעה"מ פט"ו ממעה"ק ולכן הדבר פשוט לענ"ד שבידו לחזור בו וליתר שאת ישאל בב"ד ויתירו לו ואף שכ' הרדב"ז דראוי לייסר הב"ד המתירי' הנה בכה"ג שנראה דגם בלא שאלה בידו לחזור בו מעיקר הדין ודאי דראוי לעשות כן לצאת מחשש מכשול ח"ו וכבר הארכתי בזה בתשו' לסנוטין להוכיח כן ואין עת להעתיק כעת.

שו"ת שואל ונשאל חלק ב - יורה דעה סימן קמד
לעיר תיטאוינ יע"א

נשאלנו מהח"ש הדה"מ והכו' כמה"ר ר' דוד הכהן הי"ו במי שנהג ימים ושנים לתת שלשה פרוטות לצדקה ומצד הדוחק לא היה ביכלתו להמשיך וכבר נהג לתת רק פרוטה אחת אם מתירים לו:

תשובה כבר כתב ה' ישיב משה ז"ל ח"ב סי' ק"ד בדומה לזה דמדוחק מותר לעשות לו התרה וא"כ בנ"ד שאין כאן נדר רק מנהג בעלמא ויש ספק אם אמר בל"ן ודאי דמתירין לו בין על מה שעבר ובטל בין על העתיד ויתן לצדקה כפי רצונו:

ובשו"ת מהרש"ם [ח"ג סימן פה סוד"ה אבל] כתב על דברי הרדב"ז דמ"מ באופן שמעיקר הדין יכול לחזור בו גם בלא שאלה, ודאי ראוי להישאל כדי לצאת מחשש מכשול ח"ו, עיי"ש עוד.

ובשו"ת שואל ונשאל [ח"ב יו"ד סימן קמד] כתב שבאופן שנהג האדם לתת סכום מסויים לצדקה ועתה דחוק לו להמשיך לתת סכום זה, יש להקל להתיר לו קבלתו, כיון שאינו נדר אלא קבלה בעלמא, [ע"י בנדון זה להלן בפרק נו סעיף ח והערה כג מדברי הגרש"ז אויערבאך וצ"ל].

ע"י לעיל סי' רכ סט"ו אם קיבל נדר בשעת צרה ועבר הצרה.

יח. שו"ת אמרי יושר [ח"א סימן סז] ושו"ת יד יוסף [להגרי"י דייטש זצ"ל, סו"ס צב, והוא מדברי בן המחבר שם] שמדוייק מדברי שו"ת בנימין זאב [הג"ל בהערה ז] שדין נודר בעת צרה שאין לו התרה, היינו דוקא כשניצל מאותה הצרה שנדר עליה, ונכדמשמע

שו"ת אמרי יושר חלק א סימן סז

לכבוד הרב הה"ג מוה' חיים דוד בראנדריסס נ"י אבד"ק איסטריק

ע"ד שאלתו באברך א' שנדר בעת חולי אמו סך רב לצדקה וגם להתענות ב' וה' כל השנה ולא התנה אם תעמוד מחליה ואמו מתה מהחולי ושל"ח ולכ"י וקשה עליו התענות גם הצדקה רב מכפי כוחו אם יוכל להתיר לו הנדרו והנה מטעם נודר בעת צרה אין לדון בזה כיון שלא הועיל נדרו כנראה מש"ך שם ס"ק ק"ח ביר"ד ס' רכ"ח שכ' דהוי כנודר ע"ד חבירו ומכ"ש לגבוה שענהו בעת צרתו ודברי תשו' שבו"י ח"ג ס' פ"א שכ' להיפוך צע"ג ושו"ר בפ"ת שהעיר עליו אך עיקר השאלה

מטעם נדרי צדקה אף דביר'ד ס' רנ"ח איתא דנשאלין מדוחק אבל בפ"ת שם הביא מתשו' רדב"ז ח"א ס' קל"ה דחכם המתיר נדר כזה בר נידוי הוא שמפסיד העניים והנה חפשתי בתשו' הרדב"ז ולא מצאתיו אבל לא ראינו אינו ראי' גם בתשו' ב"ש י"ד ח"ב ס' ק"ו הביא דברי הרדב"ז וחושש מאוד להתיר נדר צדקה אך כיון דמכל הפוסקים לא נראה כרדב"ז בזה יש לומר כיון דנדר יחד על תעניתים וצדקה יש להתיר לו נדר תענית וממילא יופקע חיוב צדקה מטעם נדרי שהותר מקצתו כדאי' ס' רכ"ט. אמנם אם היו הנדר על תעניתים בפ"ע וצדקה נדר בפ"ע דל"ש נדר שהותר מקצתו יש לחוש לרדב"ז הנ"ל לבל להתיר נדרי צדקה אבל התעניתים ודאי יש להתיר כדן בחרטה ופתיח הנהוג. אלא דיש לחוש קצת כיון דאין מתירין את הנדר עד שיחול אף בדבר התלוי בזמן כמ"ש ביו"ד ס' רכ"ח סעי' י"ז א"כ כיון דלא נדר על ימים רצופים כל יום ויום הוי כנדר בפ"ע ואין מתירין בפעם אחת רק בכל שבוע בב' וה' ודמי קצת לספיקו של מהר"ם במי שאמר בכל עת שיעשה דבר פלוני יתן פשוט דאפשר צריך התרה בכל פעם והובא בש"ך יו"ד ס' רל"ט ס"ק כ"ט וכפי הנראה דספיקו היא אי מקרי חל הנדר בפעם ראשונה או בכל עת בשעת עשייה ודברי מהר"ם מינץ שהובא בש"ך שם שכ' דל"ד לרכיבה דסו"ס רכ"ט תמוה וע' בס' יד שאול שם שהעיר ע"ז ובס' עצי לבונה סו"ס רכ"ט רצה לומר בדעת מהר"ם מינץ ז"ל דדוקא בהאי דס' רכ"ט בנשבע שלא ידבר עם פלוני ואם ידבר יאסר בבשר בכה"ג לא חל הנדר עד שידבר כיון דאסור לו לדבר משא"כ באמר סתם אם אעשה דבר פלוני שבידו לעשותו יעו"ש ולפי"ז צריך לומר הא דמבואר ס' רכ"ח סעי' י"ז דבנדר התלוי במעשה ותנאי אין להתיר עד שיחול היינו דוקא בדבר שאינו בידו וזה אינו דהא מבואר בנדרים פ"ז בקונם שאיני נהנה לאבא ולאבך אם איני עושה על פיך דר"ג וחכמים פליגי שם אם יפיר ואמרינן שם דפלוגתייהו בהפרה אבל בשאלה לל"ע לא יפיר והרי שם בידה לעשות לפי' ואפ"ה לא יתיר הנדר כ"ז שלא חל. אך בני"ד דהוי נדר לזמן דקיל טפי דלכמה פוסקים יכולין להתיר אף טרם שחל כדאי' בס' רכ"ח עכ"פ יש לומר בשכבר חל התענות הראשון מותר להתיר וכ"מ בתשו' רדב"ז ח"א ס' רע"ז להדיא בא' שנדר להתענות ב' וה' כל השנה עד שיבוא ב' הראשון מאותה השנה יעו"ש ומוכח דאז מתירין כל הנדר ויש לומר דתלוי בספיקו של הרא"ש הובא באו"ח ס' ת"ק ס"ח סעי' ח' בנודר להתענות בו"ה אם הוי כנדר א' וסגי בקבלה א' לכולם ולמ"ש רמ"א שם דסגי בקבלה א' וכן נוהגין ה"ה לענין שאלה יכולין לישאל לאחר שחל תענות א': עי' פ"ת סי' רלב סק"ז?

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קנ

ענף ו אך עדין נשאר קושיית ידידי מ"ט לא אמרו כאן בבעיא דיד לצדקה ופאה שהוי לחומרא מטעם עני ורש הצדיקו מאחר דגם טעם זה יש שזה כולל יותר דברים מהטעם דספק לחומרא כגון נגד רוב וכגון עובדא דהש"ע בנסתפק על המעות שבידו אם הם של צדקה שלכא ספק איסור דלא איירי בנדר. וזה קשה גם על הר"ן שיהיה לחומרא מטעם עני ורש הצדיק. וכן יש להקשות בגמ' חולין שם מ"ט לא הקשה אמתני' דלעיל מינה בדף קל"ב שהוא ג"כ ספק מתנות דאיתא התם בכור שנתערב במאה בזמן שמאה שוחטין את כולן פוטרין את כולן והטעם משום שהוא ספק דבכור שנתן הכהן לישראל במומו פטור ממתנות והמע"ה ויכול כל אחד לומר לכהן בכור שלי הוא א"כ חזינן דספק לקולא וליקשי ליה מהא דספק לקט ומ"ט הקשה לו אסיפא. והכונן לע"ז דעני ורש הצדיקו אינו כלל על כל ספק שיצדיקו לצד העני, אלא דהענין הוא דהעניים נחשבים למוחזקין דהא ממונם צריך להיות בשדהו וא"כ הוה כעין מוחזקין בזה אף שמצד דין הממון הוה הבעלים מוחזקין מצד חזקת מרא קמא ונתחדש שנצדיק לצד העניים שהם יתחשבו להמוחזקין ולכן הוי לעניים. וכן במתנות כהונה מאחר שצריך להיות אצל הבעלים נתחדש שהכהן נחשב המוחזק אף בבית הבעלים דנחשב כמקום הכהן וזהו ענין ההצדקה לצד העני והכהן. וא"כ אין שייך זה אלא כשיש ודאי לעניים בהשדה כגון בעת הקציר שודאי יש שם לקט שהוא של עניים ונחשב המקום מדין הצדיקו למקום העניים ולכן אם נעשה ספק על קצת לקט הוא לעניים מטעם מוחזק אבל כשיש ספק אם יש כלל שם כגון בספק אם צריך ליתן מתנות לכהן מכלאים אין שייך לומר שנחשבו הכהן למוחזק כיון דיש ספק אם יש לכהן כלל מבהמה זו, דנהי שאם היה לכהן מתנות מכלאים היה גם מוחזק אבל הא אפשר שאינו לכהן ואינו גם מוחזק, ולכן אין כאן דין הצדקה ונשאר אדינא דהבעלים מוחזקין ואף בספק מוחזק היה הדין דהיכא דקיימא תיקום ובפרט שמן הדין הוה הבעלים מוחזקין. וכן בבכור שנתערב דאם הוא בכור אין הכהן אף מוחזק לכן ליכא כאן ענין הצדקה והוה הבעלים מוחזקין. וכן בצדקה דיש ספק אם יש יד לצדקה נמי אם אין יד לא הוה העניים מוחזקין דהא ליתא של עניים בידו לגבי דינר זה. ואף בפאה נמי אינם מוחזקין במקום הספק דאם אין יד לפאה אין במקום זה פאה של עניים והוה הבעלים מוחזקין, ואף שעדין הם מוחזקין במקום ההוא לגבי לקט ושכחה מ"מ לגבי פאה לא הוה מוחזקין. ורק בלקט נחשבו מדין הצדיקו מוחזקין העניים משום שהרי יש לקט בכל השדה ולכן על כל תבואה שבשדה זו שיש להסתפק אם הוא מלקט או לא נחשבו העניים מוחזקין מחדוש התורה בקרא דהצדיקו. ורצה הגמ' לדמות גר שנתגייר ויש לו עתה פרה שחוטת שמעתה מקומו וידו לענין מתנות מבהמות החייבות שייך לכהן שנחשב מוחזק מטעם הצדיקו רק שאומר שפטור ממתנות בהמה זו

משום שאפשר נשחטה תחלה, אינו מגרע ספק זה חזקת הכהן כיון דבעצם היא בהמה ששייך להיות בה חיוב ויש לחייבו מטעם הצדיקו שהכהן מוחזק. ומתוך רבא דפרה בחזקת פטורא קיימא ואף שאינה חזקה גמורה כדחזינן שחייב בחלה, וכדהוכיח ידידי, אבל זה שעד עתה היתה בחזקת פטורא מועיל שלא נחשב הכהן מוחזק במתנות פרה זו שהיא עתה שחוטה ועד עתה אם היתה נשחטה היתה פטורה ואף שגם הגר אינו בדין מוחזק מ"מ היכא דקיימא תיקום. וגם כיון שאין בה דין מוחזק דכהן מטעם הצדיקו קם ממילא אדינא דהגר הוא מוחזק. אבל קמה בחזקת חיוב קיימא פי' השדה קיימא שיהיה בה לקט ויהיה בה זכות לעניים והוי שדה זו בחזקת עניים ללקט דכל הקמה אפשר יהיה מהן לקט ולכן כשיש ספק על שבלת אם הוא לקט או לא הוי בחזקת העניים דאף דגם בחזקת בעלים הוא מכל מקום מטעם הצדיקו נחשבו העניים למוחזקין כדבארתי.

ופריך מעיסה דג"כ אין להחשיב את הכהן למוחזק ומ"מ חייב ותירץ שהוא מטעם ספק איסורא. ומה שלא מתירץ בלקט שהוא ספק איסור, להר"ן הוא משום שנחשב ספק ממון ולרמב"ן הוא מטעם דכיון שהרוב הוא של הבעלים היה לנו לילך בתר רובא ולכן הוכרח לומר מטעם הצדיקו דלכן נחשבו העניים למוחזקין ואין הולכין בתר רובא.

וא"כ אין שייך זה אלא בספק לקט וילפינן מזה במי שמסופק על המעות שבידו אם הם של עניים דודאי כשנעשה אצלו ספק, יש אצלו ממון עניים או שהיה אצלו כגון בגבאי צדקה שלכן הוי מקומו מוחזק לעניים מטעם הצדיקו כמו בלקט שהווי מוחזקין משום שבשדה צריך להיות לקט שלהם. ואף שחזקה שמה שביד אדם הוא שלו מ"מ הרי חזקה זו איתרעאי כיון שבידו היה ממון עניים ולכן מטעם הצדיקו נעשו העניים מוחזקין באלו שאפשר להיות שהן של עניים, וצריך ליתנם לצדקה. אבל בבעיית חילק כל נכסיו לעניים בשכ"מ אם יכול לחזור בו אין שייך לילך לחומרא מטעם הצדיקו כיון דאין להחשיבם למוחזקין.

והנכון לע"ד דמטעם איסור היו הולכין שם לחומרא אבל מטעם איסור יש תקנה להתיר נדרו ע"פ חכם בחרטה דאין זה נודר בעת צרה שאין מתירין, דהוא דוקא בנודר כדי להנצל מן הצרה שאם יקום מחליו יתן לצדקה אבל בנודר בחליו נדר בעלמא וכ"ש בזה שעל אחר מיתה נדר שאינו להנצל מן הצרה אלא מחמת שרצה לידור ליתן לעניים יכולין להתירו, דהא הטעם שאין מתירין הוא מטעם דהוי כנודר לדעת חברו משום טובה שעשה לו כדאיתא ביו"ד סי' רכ"ח בש"ך ס"ק ק"ז ובבאורי הגר"א וא"כ לא שייך זה בנודר שלא בכונה לחיות וכ"ש כשהאומדנא הוא שנדר דוקא אם ימות. ועיין בחדושי רעק"א שם שאף בנדר סתם שלא הזכיר אם יצילני ה' נמי כתב מהרלב"ח דיש לו התרה וכ"ש הכא שיכולין להתירו. ולכן מצד האיסור כיון שהוא מתחרט וגם יש לו פתח היה נשאל ומתירין לו. אך בעיית הגמ' הוא מצד דין ממון דכבר זכו בהן עניים או באמירה או אף בקנין איירי שם ובדין ממון אין מועיל התרה ומספקא להו אם יש אומדנא אף בעניים שרוצה לחזור באם יעמוד מחליו או ליכא אומדנא. ונמצא שאחר שיתירו לו בשאלה ליכא ספק איסור אלא ספק ממון והוי לקולא ויכול לחזור בו דספק ממון עניים הוא ככל שאר ספק ממון דטעם הצדיקו לא נאמר ע"ז כיון שאין להחשיבם מוחזקים כדלעיל.

ועד"ז כתב בשו"ת אגרות משה [יו"ד ח"א סימן קג, סוף ענף ו] מדנפשיה, שנדר בעת צרה שאין מתירים, היינו כשנודר כדי להינצל מן הצרה, שאם יקום מחוליו יתן לצדקה, אבל כשנדר בחוליו נדר בעלמא, יכולים להתירו, וכתב שכל שכן אם נודר על אחר מיתה נדר שאינו להינצל מן הצרה, אלא מחמת שרצה לידור ליתן לעניים, דהא הטעם שאין מתירים זהו מטעם דהוי כנודר לדעת חברו משום טובה שעשה לו, [וכדאי' בש"ך ס"ק קז, ובביאור הגר"א שם ס"ק קיז], וא"כ לא שייך זה בנודר שלא בכונה לחיות, וכל שכן כשהאומדנא הוא שנדר דוקא אם ימות. וסיים שכן מוכח מדברי המהרלב"ח הנ"ל, שכתב שאם לא הזכיר "אם יצילני ה'", יש לו התרה, וכל שכן בזה.

¹⁴⁹ שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן קנט להנ"ל מה ששאל באשה שנדרה בשעה שהיתה מקשה לילד את המלבוש שלה לבה"כ לעשות ממנה מעיל. זה ידוע לו שזה מקרי נודר בעת צרה וידוע מה שכתב הש"ך בסימן רכ"ח בס"ק ק"ח. ואמנם נלע"ד דהבעל ודאי יכול להפר שהרי אפילו נדרה על דעת רבים יכול להפר כמבואר בסי' רל"ד בש"ך בס"ק ד' שהבעל מפר נדרי אשתו אפילו נדרה עד"ר, ובה אין מקום לקושית הש"ך בסימן רכ"ח בס"ק ק"ח הנ"ל וא"כ הבעל ודאי יכול להפר, רק שמסופק אני אם צריך להפר כלל אם חל הנדר כלל שאף שזה המלבוש יש לה מבית אביה מ"מ לא גרע מנכסי מלוג ועכ"פ יכול להפר

שודאי שאם לא יהיה לה מלבוש זה יצטרך לעשות לה מלבוש אחר וכיון שיכול להפר אין צריך לא שום פתח ולא שום חרטת. דברי הד"ש.

ל. שו"ת נודע ביהודה [תנינא יו"ד סימן קנט], שבעל יכול להפר נדרים שנדרה אשתו בעת צרה, שהרי אפילו נדרה "על דעת רבים" יכול בעלה להפר לה, לדעת כמה ראשונים, [וכדלהלן בפרק לג סעיף יד], והר"ד בפת"ש [סימן רכח ס"ק מב]. ועי' בשו"ת מהר"ש [ענגיל, ח"א ס"ס סב], בשו"ת תשובת ריב"א [להג"ר יואל אונגאר זצ"ל, ח"א יו"ד סימן קכט], ובשו"ת יד הלוי [להגרי"ד מוירצבורג, יו"ד ס"ס קכד] דמשמע שסמכו על שיטה זו לדינא.

ובשו"ת דעת סופר [יו"ד סימן עד] כתב להוכיח גם מדברי החת"ס [בגיטין לה ב ד"ה וליחוש (הבי')] שהבעל יכול להפר גם נדרים שנדרה אשתו בעת צרה, [עכ"פ לדעת הרמב"ן שם], עיי"ש, וגם בשו"ת קול יהודה [להגרי"ד גרינפלד זצ"ל, הנדפס בשו"ת מהרש"ג ח"ג, סימן נד] צידד שבעל יכול להפר נדר שנדרה האשה בעת צרה, עכ"פ היכא דידעינן שאם היה שומע הבעל הנדר לא היה מתרצה. (שכאופן זה בודאי לא היה לה מצוה לידור).

שו"ת מהר"ם שיק יורה דעה סימן רי

שיל"ת חוסט יום ד' י"א אלול תרל"ג לפ"ק:

כשמוע קול שופר יוחק לחיים טובים בספר ידידי הרב הגדול המופלג המפורסם כש"ת מוה' נפתלי סופר נ"י אב"ד בק"ק פעטשיניאדארף והגליל יע"א:

מכתבו קבלתי ואם אמנם שעניי חלושים מאוד בעוה"ר וכתביבתו הי' מלאה מחקים וכתבא דקשה למקריא מ"מ דחקתי לקרותו ומצאתי בו את שאלתו באשה אחת שבעלה הי' מסוכן וקיבלה עליה להתענות ב' וה' כל השנה ושאלתה לבתה הגדולה אם תרצה ג"כ לקבל כמוה ואמרה הן ונתרפא בעלה ובאו לשאול אם צריכין להתענות ודעת מעלתו נ"י נוטה כי להאשה יכול הבעל להפר כמ"ש הנובי" מהדו"ת חיו"ד סי' נ"ט דאפילו בנודרת בעת צרה יכול הבעל להפר לה ובתה אפשר דהוי כתלתה באמה וכעין דאיתא ביו"ד סי' רל"ד סעי' נ"ד ועוד דהרי בב' וה' יחולו ג"כ יום טוב וצריכין להתיר ואף על גב דאיתא ביו"ד סי' רכ"ח סעי' מ"ה ברמ"א דאין היתר לנדר בעת צרה כיון דהותר מקצת הותר הכל ועוד האריך קצת:

ולפי ענ"ד נראה דדברי הנובי" הנ"ל תמוהים דכ' בפשיטות בלי ראי' דבעל יוכל להפר כמו בנדרה עד"ר ותימה הרי הרא"ש בגיטין דף ל"ה בסוגיא דנודרת העלה מעיקרא דאשה שנדרה עד"ר יכול הבעל להפר כדמוכח מסוגיא דהתם ואפ"ה אח"ז הקשה על הא דפריך ודלמא תיזול לגבי חכם וכו' הא הנודר לחבירו אין מתירין לו אלא בפניו בין בעל ובין חכם הרי מבואר דאע"ג דעד"ר יכול הבעל להפר אבל בנדרה לחבירו א"י להפר וכן נקטו התוס' והר"ן ושאר מפורשים בלשונם וכן מסתבר והרי הרמ"א בתשובה סי' ק"ג ומרן הגאון בעל חת"ס זצ"ל בחיו"ד סי' י' האריך וביאר באריכות דעיקר טעם של נודר בעת צרה הוא משום דהוי כנודר לחבירו ועשה לו טובה דבעינן התרה דווקא מדעתו ומרצונו וכן מצאתי שכ' כן והאריך בזה הש"ג בריש פרק שבועות שתיים בתרא:

וכיון דהיא נדרה וה' עשה לה טובה אח"ז להחיות את בעלה לכך אין התרה וא"כ איך יוכל הבעל להפר בשלמא אם נדרה ע"ד רבים כ' הרא"ש שם בפ"ד דגיטין אות ח' דאין לה כח לעקור רשותו וכח שיש לבעל עלי' וזה שייך בעלמא אבל בעת צרה שנדרה להציל עצמה או בעלה וכיוצא שבשביל הצלה נדרה וכעין ע"ד המקום ודעת המקום היא והוא חייבין וכ"ש בדבר שזכות הוא לו וזכין שלא מדעתו ואנן סהדי דניחא לי' ואיך אפשר שיפר לה כח כזה שלא תהא רשאי להציל עצמה או בעלה ובוודאי אין לו כח על זה ודברי הנובי" צריכין עיון:

וגם הטעם השני דבכלל הנדר ב' וה' גם יום טוב איתא הנה לפי הדרך של לשון בני אדם מסתמא לא אמרה עלי ולא לשון שבועה אלא שקבלה על עצמה להתענות ובקיבלה ק"ל באו"ח סי' ת"ח ובסי' תק"ע דא"צ התרה והטעם דקבלה הוי כנדר הוא מטעם דבפיך זו צדקה שכ' הר"ן בנדרים דף ח' וכן הש"ג הנ"ל דכל דבר מצוה בכלל ולכך קבלת תענית הוי נדר אבל אם יש ביניהם שבתות וימים טובים לא התחיל שום נדר דיו"ט אינו מצוה אדרבה עבירה ולכך א"צ התרה ואפילו מיירי שהאשה אמרה בלשון קונם או בשבועה בכולל דחל וצריך התרה כ' מרן הגאון זצ"ל בחת"ס סי' י' הנ"ל לישב דעת ר"ח דבכה"ג לא שייך הותר כולו יעיי"ש הטעם והסברא. ולכאורה הי' אפשר לומר דקלקלתה תקנה לה דהרי כ' הר"ן בנדרים דף ס"ג ע"א דבנדר שנה סתם צריך להתחיל הנדר מיד

וכן פסק בי"ד סי' ר"ך וכ' הר"ן דנראה לו אם לא התחיל מיד אין לו תשלומין וא"כ אשה זו שלא התחילה נדרה מיד עברה על כל יחל ואיכא מצוה לאתשולי וא"כ כיון דהותר הותר כולו: ואפילו לפי מ"ש מרן זצ"ל דלא אמרינן כאן הותר כולו נראה דלא אמרו אלא בשבתות וימים טובים דאיכא עבירה ואין הקדוש ברוך הוא רוצה בה וכאלו לא חל מעיקרא והוא כדבר בפני עצמו. וכאן דנדרה בעת צרה דרוצה להרבות זכותו וא"כ כל ב' וה' דימי החול דוודאי הוי בכלל הנדר ונהי שעברה מ"מ הנדר ה' באחד עם כל ב' וה' של כל השנה ואם הותר מקצת הותר הכל כדיליף מקרא בריש נדרים דף ד'. איברא דגם זה אינו מעלה ארוכה דהרי דעת רשב"א שהובא בר"ן שם נראה דלא ס"ל כן ולא עברה עדיין על כל יחל וא"כ הוי כשאר נודר בעת צרה דאין לה התרה. בוודאי אם יש לחוש למכשול כבר כ' הרמ"א שם בתשובה וכן בחשש חולה דאין כל תעניות מצוה ועיין במהרי"ט חיו"ד סי' כ"ה:

איברא דלפי ענ"ד וכבר כתבתי כן במקום אחר דאפילו במצטער צריך לפדות (עיין בחאו"ח סי' רצ"א) שהרי בא"ח סי' תקס"ה סעיף ב' הביא הרמ"א בשם י"א דמצטער יכול לפדות תעניתו עיין שם ורא"ש פליג עליו דאין דמי צער זה לצער זה וכ' הד"מ דהראב"ד מישב זה דאומדן דעת הוא ועי"ש במחש"ק ס"ק י"ג ונראה דבנידון כזה גם הרא"ש מודה דלכל הפחות מועיל בכה"ג התרה דהיינו אם התירו לו מקצת שכ' מרן זצ"ל דמה שהיא לתועלת אינו נותר. וכיון דהיא רוצה לפדות וקעבדה מצות צדקה מאי תועלת ומצוה שיצטער טפי שנחשב זה לתועלת כביכ"ל להש"ת ומאי תועלת למצוה אם מצטער טפי אף על גב שהש"ך בס"י רכ"ח סעיף כ' השיג על הרמ"א שכ' דבעינין דווקא תועלת הא כבר כ' השעה"מ פ"ו משבועות בשם מהרי"ט והובא בפתחי תשובה שם דאדרבה דדברי הש"ך קשים וא"כ כיון דבלא"ה נדר הנ"ל צריך להתיר כדלעיל אלא שכתבתי דמרן זצ"ל כתב כה"ג לא אמרינן הותר מקצתו הותר כולו כיון דבזה אין תועלת לחבירו ובזה יש תועלת היינו לפדות התענית י"ל אבל דווקא להתענות י"ל דלא חשיב תועלת:

הנה בנידון הנ"ל לדעת הנוב"י מועיל הפרת הבעל לאשה אלא שהקשתי עליו כדלעיל וזהו אם רוצה להפר לגמרי אבל אם רוצה להפר רק התענית בפועל אבל לפדות התענית אינו רוצה להפר א"כ איכא למימר דיוכל להפר דבזה נדרה על דעתו אם בפועל או בפדיון אלא דזה אכתי אינו מועיל לדעת הר"ן הנ"ל כבר עברה על כל יחל ובעל מיגז גיזו וא"כ צריכה גם היתר חכם כדלעיל והותר הכל מה שאינו תועלת צריכה לפדות ובזה יצאנו גם חשש הסכנה מיהו הבת דווקא אם קשה עליה ומצטערת ויש חרטה ופתח אפשר לה להתיר ע"י פדיון כן נראה לפענ"ד. ובשה"ג נראה דס"ל הותר מקצתו הותר כולו ומישב דברי ר"ח באופן אחר והרבה דברים יש ללמוד ממנו עיין שם ואם לאחר העיון נראה גם למעלתו כן. כן יעשה ואמטינא שיבא דברי יידו הדו"ש וחותרם בברכת השנים לאלתר יכתב ויחתם לחיים טובים עם כל ב"ב: הק' משה שיק מברעזאווע.

לא. שו"ת מהר"ם שיק [יו"ד סימן רי, ובסימן ריז בקצרה], וכדבריו הסיק המהרש"ם [בשו"ת ח"ח סימן קצז, וכן משמע מדבריו בשו"ת ח"א סימן לב, עיי"ש שדן בנדר בעת צרה שנדרה האשה ושמע בעלה ושחק, ולא כתב לדון מטעם הפרת הבעל]. וגם בשו"ת באר משה [ח"א סימן נו אות יב] כתב דלדינא יש לחוש לשיטה זו שאין הבעל יכול להפר נדר שנדרה אשתו בעת צרה.

לב. שו"ת באר משה [ח"א סימן נו אות יב], שדוקא כשכבר עברה הצרה וזכו לישועת השי"ת, אין הבעל יכול להפר לדברי המהר"ם שיק [הג"ל בהערה לא], אך אם הבעל רוצה להפר לה בשעת הנדר טרם שעברה הצרה, יכול הוא להפר וכדברי הנודע ביהודה, עיי"ש.

ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף קכח כתב רבינו הב"י בסעי' ל"ו מי שנדר לעלות לארץ ישראל יש לו התרה כשארי נדרים עכ"ל ובסעי' מ"ב כתב נדר להתענות או לצדקה יש לו התרה ע"י פתח וחרטה והוא שלא באה צדקה ליד גבאי ואם נתן מקצת יכול הוא להשאיל על השאר עכ"ל ביאור הדברים דלכאורא הייתי אומר דהיתר התרת נדרים אינו אלא בנודרי רשות דהא פרשה דהתרת נדרים מיירא בנודרי רשות אבל אם נדר לעשות מצוה אינו מועיל התרת נדר כמו שאינו מועיל בנדר מניעת עבירה כמו שלא לשחוק בקוביא וכיוצא בזה כמו שנתבאר בסעי' מ"ג שמפני טעם זה צריך לפרט את הנדר לפני החכם כדי שלא יתיר לו נדר שיש בו חשש איסור בהתרתו ולזה קמ"ל דאפילו בנודרי מצוה כמו להתענות וליתן צדקה ואפילו לעלות לא"י דמצוה רבה היא מ"מ יש לזה התרה ואפילו נדר להביא קרבן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט יכול להתיר נדרו [הרא"ש בתשו' כלל י"ב סעי' ב'] וטעמו של

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(קמ) שיש לו התרה - ע"ל (סי' שלד סל"ב) [ז"ל שם: כיון שנידה עצמו בעה"ב הכניס עצמו בנידוי שלמעלה ומי יתירונו לו] (ש"ך).

(קמא) שאין לו התרה - הטעם דלגבי עולם הבא הוי עתה [פי' קודם שמת¹⁵⁰] קודם דחל הנדר דלא מהני התרה (רע"א), וי"א שהוא תלוי בדעת המקום, ולכן כל שהוא דבר מצוה יש להתירו כמו על דעת רבים (&), ואפילו שיש אומרים שאין מתירים על דעת רבים אפילו לדבר מצוה, הרי זה ספק ספיקא (רע"א * מהרי"ל לבית לוי).

(קמב) ואם כבר נדר כך - וי"א דדוקא באומר "אם יצילני ה' כו" אכל בנדר סתם, יש לו התרה (רע"א), לאה אשת יעקב חלתה עד שהגיעה לשערי מות ונדרה נדר שאם תעמוד מחליה תתן אלף זהובים לצדקה ויעקב בעלה כששמע הנדר שנדרה לאה אשתו התרצה לדבריה ולקיים נדרה ונתרפאה, ויעקב אומר עכשיו שלא היו פיו ולבו שוין בדבר הזה כי לא התרצה עצמו לדברי אשתו כי אם להפיס דעתה, אין הבעל מחויב לקיים הנדר. עי' רמ"א לקמן (סי' רלב סי"ז) מי שנדר לחולה איזה דבר אם נעשה זה משום הפצרת החולה שלא תיטרף דעתו עליו הוה כנדר אונס ואפי' לא הודיע כן לעדים מותר ואפי' לא הכירו באנס דכשם שהוא נאמן לומר אדעת' דהכי לא נדרתי והחכם מפר לו אף על פי שנדר סתם (רע"א * עבה"ג).

(קמג) שנדר בשעת צרה כו' - ואם נדר להתענות ומבטל מלימודו, מותר להתיר אותו נדר, כי ת"ת כנגד כולם ואסור להתענות ולגרום הביטול. וגם לשחוט ולבדוק ולהורות, יכול להתיר, כי בכלום יש מצוה אם אינו מצוי אחר. וה"ה אם נדר על דעת רבים יכולים להתיר כיון דמיחשב דבר מצוה. מיהו מי שהתענית אינו מזיק לו להתבטל, אינו יכול להתיר, וכן כל מצוה שהכל מצליחים לעמוד בה אבל אין המסגף יכול לעמוד הכל לפי טבעו יש אוכלים פת במלח ומתענגים ויש מעונים כשאנים יושבים על סיר הבשר וכל א' יעשה לפי מה שימצא בטבעו, וע"ל סק" (קכג) (ש"ך), אשה שהיתה מקשה לילד ונדרה המלבוש שלה לבהכ"נ לעשות ממנה מעיל, הבעל יכול להפר, שהרי אפילו נדרה ע"ד רבים יכול להפר (&), אלא שיש להסתפק אם צריך להפר כלל ואם חל הנדר כלל, דאף שזה המלבוש היה לה מבית אביה, מ"מ לא גרע מנכסי מלוג, ועכ"פ יכול להפר שודאי שאם לא יהיה לה מלבוש זה, יצטרך לעשות לה מלבוש אחר, וכיון שיכול להפר אין צריך לא שום פתח ולא שום חרטה (פ"ת), ועי' לקמן (ט"ז סי' רפב סי"ט ד"ה אבל כתובים) ש"א שאין לעשות תשמיש ספר תורה מבגד שנשתש בו הדיוט, אבל זה דווקא בתשמיש קדושה הנמנה באו"ח (סי' קנד ס"ג)¹⁵¹ ולא שתשמיש דתשמיש, אבל זה רק לחומרא, שאם כן השתמשו אסור להורידו מקדושתה (פ"ת), אשה שנדרה בעת חליה לתת דסוקיא [חגורה] שלה המרוקם בחוטי כסף מוזהבים לא' מכלי קודש בבה"כ, אין איסור בפירושו ולכן טוב לעשות קדושה קלה, אמנם יש צד לעשותו למעיל ס"ת שלזה צריך שינוי מעשה, אבל העיקר לעשות ממנה קדושה קלה, אבל אין איסורו ברור, ולכן אם נדרה בפירושו לעשות מעיל לס"ת יש לעשותו, אבל מפה מרוקמת ומצויירת יפה יפה שבו מכניסים הגוים ילדיהם כשמכניסים אותן לע"ז שלהם וביקש לעשותו מפה לס"ת ואסרתי ובאשר היה מוהל לקחו ללפף בו הילדים שמל ולא מחיתי בידו (פ"ת * חוות יאיר).

(קמד) אין להתיר - יש חילוק בין מי שנדר בעת צרתו ופירש "אם יצילהו ה' ית' הרי הוא נודר כך וכך", אין להתיר, אבל כשנדר סתם בלי שום תנאי, בין יצילהו ה' ית' או לא יצילהו, יכולים להתיר לו, ועי' בש"ך (סק"קמז) שמחלק כה"ג ומ"ש באחד שנדר בעת

Commented [YL101]:
ה הוא רצה משם?

דבר דכיון דמצוה זו לא הטילה התורה עליו שאינה חיובית אלא שברצונו קיבל עליו שוב מועיל לה התרה כמו נדרי רשות ואי משום שיש מצוה בקיומה אך הא גם נדרי רשות יש מצוה בקיומה אחרי הנדר ועכ"ז מועיל התרה וא"כ לנדרי מצוה מועיל ג"כ אם המצוה אינה חיובית עליו מדאורייתא או מדרבנן ואפילו קיים חצי המצוה יש על מחצה שנייה התרה אך בכה"ג לא יתיר בחרטה רק בפתח כמובן:

¹⁵⁰ עי' לקמן סי' רמ סק"כו) שאפשר שצריכים לחכות עד שנה אחרי הפטירה שיכנס לעולם הבא. ¹⁵¹ ז"ל: תשמישי קדושה, כגון: תיק של ספרים ומזוזות, ורצועות תפילין, וארגז שנותנין בו ס"ת או חומש וכסא שנותנין עליו ס"ת, ווילון שתולין לפני ההיכל, יש בהן קדושה וצריך לגנוז. הגה: ודוקא הדבר שמוניחין בהן דבר הקדושה בעצמו לפעמים, או שנעשית לכבוד כגון המכסה שעל הקרשים של הספרים, אבל אותו מכסה שהוא לשמור אותו מכסה שעל הקרשים, לא מיקרי תשמיש, דהוי תשמיש דתשמיש, וכל כיוצא בזה. יש אומרים דלא מיקרי ארון הקודש אלא אם הוא כמין ארגז, שאינו עשוי רק לכבוד התורה, אבל ארון הבנוי בחומה הנעשה לשמירה, לא מיקרי תשמישי קדושה.

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

צרה לילך לא"י כו' צ"ל דמיירי נמי בכה"ג שפירש אם יצילהו ה' ית' ילך לארץ ישראל (פ"ח)¹⁵².

¹⁵² שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן י שלום וכ"ט לידי הרב המאה"ג המפורסם/המפורסם/ החרוץ בעל פיפיות מו"ה יהודה נ' אב"ד ק"ק סעמניץ.

יקרתו הגיעני נידן שוחט א' אשר זה שנתים בחליו אמר שלא יהי' עוד שוחט ומזה הדיבור נתפרסם שגדר בעדו בנדר שלא להיות עוד שוחט וכעת הציבור צריכים לשוחט שני מפני תקנתם קבועה שלא לאכול משחיטתו של שוחט אחד ולא נמצא שוחט לעע"ג אלא זה ונפשו היפה בשאלתו היש היתר לנדרו בעת צרת חליו. והאריך מעלתו כדרכו.

ואבאר בעז"ה מקור ושורש הדין וממילא רווחא שמעתא ברצותו ית"ש. הנה בתשו מהר"ם מינץ סי' ע"ט אשר רמז עליו ש"כ יו"ד סי' רכ"ח ס"ק ק"ט כ' כיון דפליגי להתוס' ריש חולין מצוה לנדרו בעת צרה ויש חולקין דהוי כבונה במה וצ"ל יעקב אבינו קודם מ"ת = מתן תורה = הוי ובסוף התשובה כ' עוד דמאם ינתן העם הזה בידי והחרמתי עריהם אין רא' דב"ד שאני אבל יחיד הוי כבונה במה נמצא לדידהו מצוה להתיר דהמקיימו כאלו הקריב עליו קרבן והשתא אין לנו לחדש פלוגתא רחוקה דלהך דיעה מצוה לישראל ולהתוס' אסור לשאול עליו זהו פלוגתא רחוקה ומה שנמצא בשם מהר"י החסיד שאסור לישראל עליו ומסיים שיש שם סכנה בדבר הלא אין טעם לאיסור אלא מפני סכנה שכתב החסיד אין לחוש לזה כי לא נתפשטו צוואתיו ורובם נתבטלו ועל זה עשה מעשה עם גאונים שעמו והתירו נדר שנדר בעת צרה ושוב מייתי שם שיש להפליא על מ"ש רבנו חננאל בס' המקצוע' א' נדר בצרתו להתענות ב' וה' כל השנה ולא התנה חוץ משבת וי"ט והורה להתיר לו נדרו משבת וי"ט משמע מלשו' דבשאר ימים ב' ות' דחול אסור וקשה אמאי הא נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלו דברי מהר"ם מינץ שם.

ואמנם הוא לא ידע טעם לאיסור זה ומפני זה כ' מ"ש אכן בס' בנימין זאב סי' רפ"ט המציא מעצמו טעם נכון וקלסי' הרמ"א בתשובה סי' ק"ג משום דהוי כנדר לדעת ותועלת חברו וקיבל ממנו טובה שאין מתירי' אלא לרצונו וה"נ הנדר הוא לטובת כביכול כי נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני כביכול ועשה לו טובה שהצילו מצרה ואין מתירי' לו אלא מרצונו ית"ש וע"כ אין להתיר ע"ש ולפ"ז ליתא מ"ש מהר"ם מינץ שיהא פלוגתא רחוקה ז"א דהא בהא תלי' למ"ד אסור לנדרו בעת צרה דהוי כבונה במה א"כ אין כאן תועלת ונחת רוח להק"ב"ה ואפי' החולה סובר שעושה נחת רוח בנדרו וחישוב לעשות מצוה נותני' לו שכר כעושה מצוה ויש נ"ר = נחת רוח = להק"ב"ה במחשבת טעותו של זה מ"מ כשנודע לו שהמקיימו כאלו מקריב עליו קרבן עושה נחת רוח בהתירו ומצוה לשאול עליו משא"כ להתוס' דמצוה לנדרו בעת צרה והוי נחת רוח להק"ב"ה אין מתירין אלא לרצונו וא"כ למאי דקיימ"ל כתוס' ורשב"א ורוב הפוסקים דמצוה לנדרו בעת צרה א"כ אין להתיר נדר ההוא - והנה נלע"ד הנודר ויש בו קצת לתועלת חברו וקצת שאיננו לתועלתו מתירי' את שאין בו תועלת אפי' שלא לרצון חברו ואת שיש בו תועלת לא הותר דל"ש לומר מתוך שהותר מקצתו הותר כולו דאין לו להתיר מה שנוגע לחברו ואין לומר בהיפוך מתוך שלא הותר הך לא הותר נמי הך דזה אינו אלא בהפרת הבעל עיין לשון ר"ן נדרים פ"ב ע"ב וא"כ צדקו דברי ר"ח במקצועות דזה נדר להתענות ב' ה' מיומי חול הוי לתועלת ונ"ר להק"ב"ה ושבנות וי"ט התענית שלא לרצונו א"כ מתירין לשבתות וי"ט ולא יומי חול ופשוט לענ"ד - והנה הנודר לעשות דבר טוב כן וכך אם יצילהו ה' וניצל פשוט דקיבל טובה והוי גם לתועלת אך יש נודר לתשובה כגון מ"ש ב"ח ומייתי ש"כ סי' רכ"ח ס"ק ק"ו שנדר שלא להורות אע"פי מי שהגיע להוראה ואינו מורה עברה היא בידו אך לעומת זה בחליו פשפש במעשיו וחשד עצמו אולי שגג בהוראה ולא הגיע עדיין ומפני זה חלה ע"כ מקבל על עצמו שלא להורות עוד וכן השוחט אע"פי מי שהוא בקי וירא ד' מרבים מצוה קעביד להיות מומחה לרבי' כמ"ש רבינו יונה בשערי תשובה שלו מ"מ זה שחלה פשפש במעשיו ודאג אולי נכשל בבדיקת סכין והרגשה והכשיל לרבים ומקבל עליו לשוב ולא לשחט עוד ואלו אינם מתנים תנאי אם יצילו ה' אלא חוזר מעבירה שבידו ומתחרט על העבר אפי' מת בתוך חליו הרי זה מת מתוך תשובה ולכאורה זה הוי לתועלת חברו בלי קבלת טובה מכל מקום אין לו היתר ודברי השפתי כהן סימן רכ"ח ס"ק מ"ג תמוהים ושגיאה בלי עיון במח"כ וכבר השיג עליו שער המלך ריש פ"ו משבועות ועוד קבלת התשובה שזיכהו הקדוש ברוך הוא לקבל עליו היא גופה טובה ואין לו היתר.

ובתשובה אחרת אמרתי מ"ש הש"כ סי' רכ"ח ס"ק ק"ח להשיג על הרמ"א שכתב על הרמב"ן מנדר מגבינה. חלילה לשווי' לרמ"א טועה בפשיטות אך ס"ל לרמ"א מלשון רמב"ן דהאי גברא אזיל בתר תאותיו ולא הי' מעצור ברוחו עד שאכל כל כך גבינה ונחלה ממנו ועבר על מ"ע = מצות עשה = ושמתם את נפשותיכם ובחליו גדר בעדו לסגור ולחסום בעד תאותו שלא לאכול אפי' כ"ש גבינה לתשובה על חטאו ושוב נתחרט ורוצה לאכול עכ"פ כ"ש ע"ז סובב והולך דברי רמב"ן וע"ז הוקשה לרמ"א וא"ש - מתוך דברינו למדנו מ"ש רמ"א נודר בעת צרה הוי כנודר עד"ר = על דעת רבים = לדמיון בעלמא כ"כ דמה ענין זה לזה אלא כיון שנודר ע"ד חברו אפילו לדבר מצוה אין מתירין בלי צוון חברו לקצת פוסקים כי יאמר נא מאי אכפית לי ולמצוה שלך אנה בעינא תועלת שלי וסד"א

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(קמה) או לצורך גדול כו' - כשיש אונס או שיראה לחכמי העיר שלא יכול להתקיים בנדר, דנדר שנדר בעת צרה שאין לו היתר דהוי כנדר ע"ד המקום ולצורך מצוה או שלא יבא לידי מכשול יש להתיר, אבל בלאו הכי אין להתיר כמו שנתבאר לעיל סכ"א בנדר שעל דעת רבים (ש"ך).

(קמו) כמו נדר ע"ד רבים - י"א דמ"ש רמ"א "נודר בעת צרה הוי כנודר על דעת רבים" לדמיון בעלמא כתב כן, ועיקר הטעם דהוי כנודר לדעת ותועלת חבירו וקבל ממנו טובה שאין מתירין אלא לרצונו וה"נ הנדר הוא לטובת כביכול כי נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו ועשה לו טובה שהצילו מצרה ואין מתירין לו אלא מרצונו ית"ש, ע"כ אין להתיר, אבל ההיתר לדבר מצוה היינו תועלתו של נותן התורה ית"ש (פ"ת)¹⁵³.

נודר בעת צרה ג"כ הדין כן קמ"ל דהרי ההיתר לדבר מצוה היינו תועלתו של נותן התורה ית"ש והרי זה בזה כנודר ע"ד דאנן סהדי שמסכימין למצוה כיון שאין לרבי' תועלת מזה והה"נ נדר הנ"ל הק"בה יסכים ולפ"ז נ"ל פשוט אם רבים צריכין לו יתירו לו אם יתחר' והנלע"ד כתבתי א"נ - פ"ב יו"ד /י' שבט תקצו לפ"ק:
ש"ת הרמ"א סימן קג¹⁵³

לדיו ליה כבר בתיה, שלום לך אהובי שאירי האלוף הותיק, בכל חכמה הוא עתיק, הר"ר משה ש"ן וכל די לך שלום. קבלתי כתבך ע"י אחי יצחק ש"ן ושמחתי בראותי בו /פלפולו/ פלפולו הנעים בדבר הנדר אשר שאלת עליו ואשיב לך באחרונה. אך תחילה אבשרך על /תיבת על כפולה/ על הראשון שת"ל יתעלה אשר א"מ חזר לאיתנו ולבריאותו הישנה ובפרט לזקנים ואיש כמוהו אשר כבר ידעת חסרון גופו אך יראת ה' תוסיף חיים שנית אשר התרעמת עלי שלא יחדתי לך כתבים ודרישת שלומים, לא בגאווה ובגודל לבב עשיתי זאת רק כי ילדי יום הטרידוני שלא חשבתי בזאת. גם לא היה הפנאי מסכים להאריך בדרישת שלומים ובדברים בטלים, בפרט כי אחי וגיסו ש"ן היו עמך והיו יכולים לדבר בך פה אל פה. אך עתה אקום להשיב לך מענה על שאלתך אשר ראויה להשיב עליה.

שאלת וז"ל: איש אחד נדר כשחלה בנו, שאם יקום בנו מחליו אזי לא יצא על שום שמחה לאכול ולשתות, ולא התנה כלום לא רשות ולא חובה, עד שיעברו לבן י"ג שנה. גם נדר שיגדיל שערו של הנער וילביש אותו שחורים עד אותו זמן. ואח"כ תוך כדי דבור נתחרט, כי גערו בו נשים על שהפליג לעשות דבר שכמעט לא יכול לקיים. והנה האיש הזה הולך ותועה מחכם לחכם למצוא לו פתח לשאול על נדרו. והארכת בפלפולך לומר שאף שנדר בעת צרה מותר להתיר לו לצורך מצוה, ואין לך דבר מצוה גדולה מזו להתיר לצורך כדי שלא יהא נכשל בנדרו וכו', עד לבסוף כתבך חזרת הדברים, זה לשונך: בפרט בדברים שבנדון דידן, שברור וידוע כמעט לכל שכמעט אי אפשר לקיימו ויבוא לידי מכשול, לכן ודאי מוטב שיהא שוגג ואל יהא מזיד. עוד, כי הנדר על בנו שלא לספרו עד י"ג שנים זהו שגעון גמור והוא חסיד שוטה, ולא דמי לנודר בעת צרה ואין בנדר זה שום מצוה וכו'.

הנה אשיב לך על דבריך האחרונים ראשון ומתוכם יתבאר אם ראש דברך אמת. דע כי הנדרים חלים על דבר שאינו יכול לקיים כמו שאיתא פ"ק דנדרים והביאו התוס' פרק השולח, שאף אם אמר יאסרו כל הפירות שבעולם עלי הנדר קיים אלא שמלקין אותו שעבר על לא יחל דברו, שהרי אי אפשר לו לקיימו, כמו אם אמר קונם עיני בשינה דהוי דינא הכי. וכתבו התוס' והרא"ש דנדרים, דבכל נדר שעבר עליו קונסין אותו לנהוג אסור כימים שעבר על הנדר ונהג בו היתר. ואם יש מכשול בדבר כגון שנדר מדבר שאי אפשר ליזהר בו, כגון שאסר עליו כל הפירות שבעולם חוץ מדגן ועבר עליו מתירין לו מיד ואין קונסין אותו שלא יבא לידי מכשול, וכ"כ הטור י"ד סי' ר"ח. והר"ן הוסיף לומר: ועוד שאם יאסור בפירות העולם יסיר כחו מעליו ולא יוכל להתעסק במלאכת שמים, לכן נזקקין לו מיד. אך החמיר עליו מאחר שעבר על נדרו שלא להתיר לו בחרטה אלא בפתח, וכל זה כתב ג"כ מהר"י קאר"ו. ומעתה אני אומר אם נדון דידן הוא בענין זה אשר כתבת, שאי אפשר לו לקיים נדרו אם לא בקושי גדול שקרוב שיעבור ויש לחוש שיבא לידי מכשול, בודאי מתירין לו כמו באוסר כל הפירות עליו חוץ מדגן. שאע"פ שהנדר קיים מאחר שאמר חוץ מדגן והיה ראוי לקונסו מאחר שעבר עליו, אפ"ה מתירין לו כדי שלא יבא לידי מכשול. ק"ו נדר כזה שאע"פ שנדר בעת צרה מ"מ יש לו היתר לצורך מצוה, כאשר כתבתי וכמו שאבאר לך לקמן. גם יפה כתבת להביא ראיה מדברי ר' טוביה, שכתב להתיר נדר של משחקי בקוביאות כדי שלא יבוא לידי מכשול, ולדעתי אין חולק עליו בזה לפי דורינו וענין דורו שכתב שיצטרם תקפם ובקרוב יעבור. ומה שכתבו הראשונים שאין להתיר נדר של שחוק היינו לדורם שהיה מעצור לרוחם והיו יכולים לכבוש יצרם. ואם הם היו כאנשים אנחנו כחמורים, ואין לדיין בזה אלא מה שענינו רואות באיש הנודר, וכמו שמצינו שהרבה נדרים אין צריכין היתר לעם הארץ. וכן הוא בנדון דידן אם נראה לחכמי עירך או בעיניך שקרוב הדבר לביאת מכשול והנודר דעתו קלה עליו לעבור בו, ודאי מתירין לו מהאי טעמא.

אך לפי דבריך אשר כתבת לא ידעתי מהו ענין (הקושיא) [הקושיא] הזה, שלא יצא על שום שמחה י"ג שנים. ומה הוא שלא יצא חוצה, ויאכל וישתה בביתו ושמח את אשתו ואת בניו, הרבה בני אדם עושין כן בלא נדר. אף על פי שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו, מכל מקום הכובש יצרו יוכל לקיים זה. אך מ"מ אם ענין האיש הנודר שאי איפשר לו לקיימו הרי המכשול לפניו. ועל אשר נדר שבנו לא יגלח עד י"ג שנים שכתבת עליו שהוא חסיד שוטה, אתמהא עליך בזו א"כ שמשון ושמואל או אבשלום, שהיו נזירי עולם אם שוטים היו. ואם הם היו מקילין ראשן אף בנזירות, אף לזה איפשר בתקנה להקל שערו. כי בודאי בזה הולכים אחר כוונת הנודר שלא כיון רק לתספורת גמור שהוא כדרך האבלים, כמו שנדר לו להלבישו שחורים. ואף האבל שתכפו אבליו מקל שערו, ואין בזה חסידות של שטות כלום.

אך לעיקר הדבר אני צריך, וזה כי אני סובר שהנודר שנדר על בנו אינו כלום וכמו שכתב הרמב"ם פ"ב דנזירות, וז"ל: האיש מדיר את בנו בנזיר אף על פי שלא בא לכלל עונת נדרים ואין האשה מדרת בנה בנזיר, ודבר זה הלכה מפי הקבלה הוא. ואינו נוהג בשאר נדרים כיצד האב שהדיר בנו בנזיר וכו', עד ואם בנו מוחה אינו כלום. הרי לך שאין האב מדיר את בנו כלל כי אם בנזירות ואף בזה יכול הבן למחות, וכ"ש בכה"ג דאין הבן צריך לקיימו כלל. ולכן אין לך לדקדק רק ביציאתו של עולדת שמחה אם יש בזה מכשול או לא. ועל דבר היתר נדר בעת צרה יפה כתבת שיש לו היתר לצורך מצוה, וכן אני רגיל להורות מכח התשו' אשר מצאתי בבנימין זאב סי' רסו. ועל נדר בעת צרה אין לו היתר א"כ יראה לחכמי הדור שהנודר לא יוכל לקיימו או שהוא אנוס או שבהתרתו יהיה דבר מצוה, אז יכולין להתיר לו וכו'. וכתב עוד שם, דטעם הנודר בעת צרה אין לו היתר משום דהוי כאילו נדר על דעת המקום, כמו שנודר לחבירו משום טובה שעושה לו שאין מתירין לו רק לצורך מצוה. כמו שהתירו הסנהדרין לצדקיהו כשהשביעו נבוכדנצר, שאע"פ שעשו שלא כהוגן במה שהתירו שלא בפניו מ"מ יש לו היתר בפניו, ולגבי הקדוש ברוך הוא הכל מקרי לפניו ודעתו מסכמת להתיר לצורך גדול או לצורך מצוה, עכ"ל בנימין זאב. ודבריו נכונים בזה ודברי טעם הם. ומעתה סר כל אריכות פלפולך בטעם נדר בעת צרה שאין לו היתר ונלאית למצוא המקום, כי הטעם הוא דהוי כאילו נדר על דעת המקום ב"ה. ומ"מ לצורך מצוה או שלא יבוא לידי מכשול דעתי מסכמת להתיר, ומעכשיו מעלתו חכם כמלאך אלהים תדע מה לעשות. גם מה שחלקת תחילה בין נדרי איסור לנדרי ממון אף בעת צרה, הלא תשובתך בצדך שכתבת מן הא"ח סימן תקע"ח: היה לו חולה או תועה במדבר יש לו להתענות כו', אף על פי שאמר שכל היושב בתענית נקרא חוטא אלא עת צרה שאני. גם כי אין לחלק דהתם קאמר דוקא דיושב בתענית בלא נדר אבל בנדר אסור, דהא למדו מיעקב דנודרין בעת צרה. ואין לחלק בזו בין נדרי ממון לנדרי איסור, דהא גם נדרי צדקה אסורים בהרי עלי כמבואר ריש פ"ק דחולין, ופ"ק דנזיר זאת חקרת בדבריך בקצרה ותן לחכם כמותך ויחכם עוד, כי לא היה לי עוד פנאי להאריך לעת עתה נאום שארך ואוהבך, משה איסרלש מקראקא.

ש"ת דברי מלכיאל חלק ד סימן עט

ויש לדון בזה עוד דהא כתב בש"ת רמ"א סי' ק"ג בשם שו"ת ב"ז סי' רס"ו דלהכי אין להתיר נדר שנדר בעת צרה דהוי כנודר לתועלת חבירו. וה"נ נודר להקב"ה לעשות נחת רוח לפניו בעשיית איזה מצוה ועבור זה יצילהו מצרתו. ובסי' רכ"ט ס"א קי"ל דבנודר לתועלת חבירו לא אמרינן הותר מקצתו הותר כולו והוא מהרמב"ן ור"ו עי' בב"י שם. ויש לחלק דשם איירי רק כשחבירו התיר לו מקצתו ע"ש בט"ז סק"ה דאיירי שמחל לו חבירו מקצת ממה שנדר לו. אבל כשלא חל הנדר כלל על מקצתו י"ל דכולו בטל אף בנודר לחבירו. וראיתי בח"ס ח"ד סי' י' שכתב שאם מקצת הנדר לתועלת חבירו ומקצת אינו לתועלת חבירו והתיר מה שאינו לתועלת חבירו לא נתבטל מה שלתועלת חבירו. והוא תמוה דשם לא נתבטל הנדר מעיקרו רק חבירו ויתר לו והוי כאומר כאלו התקבלתי וכמ"ש הט"ז שם. וכן מוכרח דהא מבואר בירושלמי הטעם משום כל היוצא מפיו יעשה. וא"כ אין חילוק בין אם היה לתועלת חבירו או לא. וצ"ל שהח"ס כתב זה לפמ"ש הרא"ש בטעם דבטל מקצתו בטל כולו לפי שלא נדר רק על דעת שיתקיים כל הנדר ולא מקצתו. ולפ"ז במקצתו לתועלת חבירו אין שייך זה. דכיון שהוצרך לידור דבר לחבירו בשביל שקיבל ממנו טובה בודאי לא היה מניח מלידור בשביל שיתבטל אותו מקצת שאינו לתועלת חבירו. וא"כ ה"ה בנ"ד. אבל ז"א דהא אף כשאומר שרצונו היה שאף שיבטל מקצתו יתקיים השאר. בודאי גם הרא"ש מודה דמ"מ בטל הנדר. וצ"ל כוונת הרא"ש דכיון שבטל מקצת דיבורו שוב אין לדיבורו קיום. והרי דעתו היתה לנדור בלשון כולל. וכיון שבטל דיבורו נשאר מחשבתו רק כדברים שבלב ואינם דברים. וא"כ בנודר לחבירו ג"כ בטל כולו. וכן מפורש בריטב"א על הלכות נדרים בפ"ג ובנ"י שם דלהכי בנודר לחבירו ל"א הותר כולו משום שאינו נעקר מעיקרו. וראיתי בישיבות יעקב בה' נדרים בתשובת בנו הגאון זצ"ל שכתב דבכל גוונא ל"א שבטל כולו. ולענ"ד העיקר כמש"ל וכדעת הג' מסנאטין שם ע"ש. ואקצר באשר אין נ"מ לנ"ד דבנ"ד ההיתר הוא רק לחומר בעלמא כמש"ל. ועו"ל דהא כבר כתב הרמ"א בתשובה סי' ק"ג וש"פ דלדבר מצוה מתירים אף נדר בעת צרה. והכא כשהאב אינו מתרצה בודאי יהי לו שנאה וכעס אם יקויים נדרה. וגם כי ידוע בעתים

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

(קמז) ומיהו אם התירו כו' - זהו לשיטתו לעיל סכ"א, ועיי"ש (סקט"ז?) שבנדר על דעת רבים שאין לו התרה אפילו בדיעבד, ואם כן ה"ה הכא. ומ"ש הרמ"א הכא בסתם דבנדר בשעת צרה בדיעבד מותר ולעיל סכ"א בנדר ששל דעת רבים כתב דאין לסמוך ע"ז כי אם בשעת הדחק ויש צורך בדבר, היינו משום שבמקור דבריו מדובר במי שהיה חולה ונדר שלא יאכל גבינה מפני שהיא רעה לחוליו ועכשיו מתחרט, אין לו היתר בחרטה, לפי שאין פותחים בחרטה אלא אם היא חרטה דמעיקרא, וזה, בשעה שנדר הוצרך לאסור הגבינה עליו מפני שהיא רעה לו אלא שעכשיו מתאווה לה ורצה להתירה ולפיכך אין לו התרה אלא בפתחים אחרים. והנה טעם דבריו דהגבינה היה רעה לו, הא לאו הכי היה מתירו על ידי חרטה, ואפילו בנדר גבינה עליו, יש להתירו על ידי פתח, משמע דיש היתר לנדר בעת צרה דהא נדר זה בעת צרה היה, שהרי נדר בחליו. ועיקר דנדר שבעת צרה היינו דומה ד'ויידר יעקב נדר וכו' אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה וגו' והאבן הזאת וגו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" או באחד שנדר בעת צרה שאם יצא מבית האסורין ילך לא"י או באחד שנדר בעת צרה לילך לא"י או להתענות או באחד שהיה בסכנה גדולה בים אז נדר לה' שאם יצילו מצרה יעלה לירושלים כו', משא"כ בנדר בחליו שלא לאכול גבינה, מפני שרעה לו, והרי טעם דנדר בעת צרה אין לו התרה משום דהנודר על דעת חבירו שעשה לו טובה אינו יכול להתיר בלא דעתו (וכדלעיל סעיף כ') ק"ו לגבוה שענהו בעת צרה דאין לך עשה לו טובה יותר מזה ומאן לימא לן דהקב"ה מסכים באותה התרה, וזה לא שייך בנדר מגבינה בחליו דלעיל, הלכך בגבינה דלעיל וכה"ג יכול להתיר אפילו לכתחלה אבל בנדר בעת צרה אפילו בדיעבד אינו מותר, מיהו י"א דנדר בעת צרה יש לו התרה (ש"ך), וי"א שמקור דבריו מדובר בגברא שהלך בתר תאוותיו ולא היה מעצור ברוחו עד שאכל כ"כ גבינה ונחלה ממנו ועבר על מצות עשה ונשמרתם מאוד לנפשותיכם ובחליו גדר בעדו¹⁵⁴ (פ"ח)¹⁵⁵.

Commented [YL102]
סתמא כדי לציי"ן סי'
תכז, ועיי"ש הערה שלי

(מו) מתירים כמה נדרים לאיש אחד, אפילו בהיתר אחד. ולכמה אנשים, בהיתר אחד.⁴⁷⁵ והני מילי דלאיש אחד סגי בהיתר אחד, בנדרים מחולפים, אבל מי שנשבע (קמח) על דבר אחד פעמים ושלוש, צריך התרה לכל אחד ואחד (קמט):

(קמח) אבל מי שנשבע כו' - מתחיל בנדרים וסיים בשבועות משום דאיכא פלוגתא בנדרים אי חלים זה ע"ז (וכדלעיל ס"ס רט"ו?) מ"ה לא סיים בנדרים רק בשבועה דהכל מודים דאין חלין וע"ל (סי' רכט ס"ג?) שאם אסר עליו הככר ב' פעמים והתירו, אסור עד שישאל עליו פעם שניה, דאינו ניתר בהתרה אחת. ועיקר דאין ראייה מס' רכ"ט דהתם מיירי שנשאל רק על הראשונה אבל אם בא לשאל על הכל בבת אחת סגי (ש"ך), מי שנשבע על דבר אחד פעמים הרבה ואינו יודע מספר שבועותיו, י"א דצריך היתר לכל אחת ואחת,

הללו קושי פרנסת הבנות ואין בכח אנשים בינונים לעשות לבתו מלבושים אחרים. ויוכלו להתיר נדרה בלי פקפוק:

¹⁵⁴ בענין ונשמרתם לנפשותיכם, עי' לעיל סי' קטז.

כג. שלטי הגבורים [שבועות רפ"ג, ז רע"ב בדפי הרי"ף], שדוקא אם נדר מילתא דניח"ל להקב"ה בזה ויש נחת רוח לפניו בקיום נדרו, אין לו התרה, אך אם נדר מילתא דלא ניח"ל להקב"ה בנדרו, שפיר דמי להישאל עליו לכו"ע, שכיון שאין מצוה בנדרו, מאי איכפ"ל להקב"ה אם ישאל עליו אם לא, שהרי אפילו אם יקיים נדרו אין בדבר מצוה וריח ניחוח לפניו.

ועד"ז מבואר מדברי הש"ך [בסימן רכח ס"ק קח] שנדר בעת צרה שאין לו התרה היינו דוקא כשיש מצוה בנדרו, שבזה שייך הטעם שכתבו הראשונים שאין התרה לנדר בעת צרה משום דלא גרע מנודר¹⁵⁵

כו. שו"ת מהרש"ם [ח"א סימן לב], שכיון שהטעם שאין מתירים נדר בעת צרה זהו משום דהוי כנודר על דעת המקום כשביל טובה ושמא אינו מסכים בהיתר, [וכמשי"כ הראשונים, וכנ"ל בהערה ג], לכן אפשר להתיר מה שאמר לחלק לעניים, בכדי שיוכל לתת לקרוב, דזה ודאי ניחא להקב"ה, שכן

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט)

וי"א דסמפיק בהיתר א', דכל שפירש לחכם כל השבועות בהתר א' מספיק, ואם נשבע שלא ישאל על שבועה, צריך להתירה תחלה ואם נשבע פעמים הרבה על זה, לדעת המחמירים צריך להתירה השבועה הזו תחלה כפי חשבון הפעמים שנשבע, ואם אינו יודע כמה פעמים נשבע מתירין לו עד שיאמר לא נשבעתי על זה, ויפה לכלול בהתרה אחרונה כל כפלי הפעמים שיש לספק אולי הוא שכח (פ"ת * שכנה"ג) 156.

(קמט) צריך התרה לכל אחד ואחד כו' – הטעם דכל שלא התיר הראשונה לא חלה השנייה ואין מתירין הנדר עד שיחול הלכך צריך התרה לכל אחד ועי' לעיל (סי' רכט ס"ג), שיש חולקים ועיי"ש דברי (סק"ט?) (ט"ז), וי"א דאף בנדר ושבועה על דבר אחד א"צ היתר לכל אחד ואחד אלא אם ירצה יתיר כולם בבת אחת ואם יתיר הראשונה לבד חל השניה והג' וצריך להתירין וכן אם יתיר הג' לבד חל הא' והב' וכל זה דוקא שאמר "שלא יהא הנדר הב' אלא לאחר שיהא נשאל על הראשון" וכן על הג' לאחר שיהא נשאל על הב', וכל עוד שלא נשאל על הראשון אין הנדר השני בעולם וכן הג'. אבל מי שנשבע או נדר על דבר אחד פעמים ושלוש, כגון שאומר "לא אוכל היום לא אוכל היום", כיון שכל השבועות הן בעולם ליכא למימר הכא אין מתירין את הנדר עד שיחול וסגי בהתרה א' וכן עיקר, אלא שיש להחמיר לכתחלה כיון דאפשר, ויש שהחמירו בזה (ש"ך).

(מז) 477 אם צוה השר שלא יחרימו שום חרם כי אם בהסכמת ראובן, ואם החרימו שיהא מבוטל, ואח"כ החרימו הקהל שלא בהסכמת ראובן, חל החרם. הגה: 478 ואם לריכין לעצור מכה גזירת המלכות, אין איסור בדבר. ומ"מ החרם נתקפו כשיעצור גזירת המלך, ויץ להם להשתדל בכל מאמצי כחם ולנקה לנטל האווי. (וע"ל סוף סימן ט"ז). @ NO MB @
(מח) 479 הנשבע(קנ) לפרוע לחבירו מנה בר"ח אדר, חייב לפרוע ביום ראש החודש הראשון 157:

(קנ) הנשבע כו' - וה"ה בכל ר"ח שתחלתו ב' ימים ויש לחוש ולהחמיר דה"ל כספיקא דאורייתא ולחומרא (עי' סמ"ע סי' עג ס"ט ד"ה לפרוע 158), אבל לשלם לחוב ללא שבועה ביום ראש חודש, יש לו עד סוף יום שני של ראש חדש, דהא שניהם ראש חודש הם (ש"ך 159 ונקה"כ, ט"ז), ואם ידע בשעת נדרו שיהיו שני ימים ר"ח אדר, אינו חייב עד השני (ט"ז) 160, הנשבע לשלם בר"ח ורק שילם ביום ב' יוכל להתנצל ולומר שכונתו היה על ר"ח השני, ומש"כ כאן שכופין אותו לקיים ביום הראשון היינו משום שהוא שבועתו דלהבא, מקום הדבר בספק, אבל לפסלו דיעבד אף לדעת הש"ך דאמרין דודאי הוא מחויב לקיימו ביום ראשון דר"ח מ"מ כיון שיש לו מקום להתנצל ולא כ"ע דינא גמירי וסבר הוא שעיקר ר"ח הוא יום השני אין לנו לפוסלו (פ"ת * שבו"י), וי"א שאין חיוב לשלם רק ביום א' של חדש הבאה. א" סתם לשון ר"ח הוא על היום הב'. ב', הרי הוא מושבע ועומד לקיים הדין ממונות, וזה רק מחייבים מהיום השני (פ"ת * בשמים ראש), היינו שכל השבועה רק לחזור דברי החיוב ממון, אבל אם בא זמנו 161, והמלוה תבעו לשלם, והוא נשבע לשלם לפני ר"ח, שהוא נשבע לעשות דבר לעצמו, אז יש להחמיר כדברי השו"ע כאן (פ"ת * כסא דהרנסא) 162.

156 הפ"ת ציין לשו"ת הרשב"א, אבל לא מצאתי שם אלא רק בשכנה"ג.

157 עי' לעיל סק"ק(קלא).

וכן הוא בש"ך שם.

159 הנה מלשון הש"ך גם שטר ללא שבועה צריך להחמיר לשלם קודם היום הראשון, אבל חזר בו בחו"מ ובנקה"כ ולכן הבאתי לשונו כאן כמסקנתו, ועי' ב"מ שהקשה עליו, וראה שהש"ך חזר בו בחו"מ.

160 עי' קצה"ח סי' עג ס"ט החולק על הט"ז, ועי' לעיל סי' רח סק"ג), ואפילו לדעת הט"ז צריך לקיים שבועתו בתחילת חנוכה שמא לא יוכל לקיים או ימות בסוף חנוכה (פ"ת בחו"מ סי' עג ס"ט בשם המאמר קדישין). ועי' לעיל סי' רכ ס"ד ופ"ת שם.

161 צ"ע פירוש דבריו, ונראה שהסכימו שהלוח ישלם תוך ל' לבקשת המלוה.

162 שמעון לוח מראובן מנה לשלם לו מיד בבואו ליריד פלוני, ונתחייב ליתן קנס עשרה זהובים לצדקה אם יעבור, ונשבע על זה, וכבואם שמה ותבע ראובן מעותיו. השיב כי הוא צריך תחילה לפרוק סחורתו ולהניח במקום המשתמר, וכב' או ג' שעות אחר כך תבע שנית, והשיב כי עדיין טרוד הוא בסילוק פועליו ונתינת מכס וכיוצא, עד כי סמוך לערב נתן לו מעותיו. התנצלות שמעון לאו מילתא היא, דביאה מיקרי מיד כשבא, אף על פי שצריך עדיין לכמה עסקים השייכים לביאתו,

Commented [YL103]

זה אותו רלב"ח בט"ז
וש"ך, וצ"ע אם יש לתקן
הלשון בגלל זה

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(מט) ⁴⁸⁰קהל שהחרימו שיפרעו חובותיהם ויבנו בית הכנסת מהמעות שיגבו מהרבית שיחזירו להם העו"ג, ועכשיו כשגבו הרבית מהעובדי כוכבים אין בו כדי לפרוע חובותיהם, יתנו מחצה לזה (קנא) ומחצה לזה:

(קנא) מחצה לזה כו' - וי"א שכוונתם שיפרעו חובותיהם משמע כל חובותיהם וכן יבנו ב"ה היינו בנין כל הב"ה, אבל אלו היו אומרים שיהיו המעות לפרעון חובות ולבנין ב"ה אז דינו של השו"ע נכון, דמשמע שיהיה ממון זה לסיוע הפרעון ולא שכל הפרעון יהיה מזה וכן לבנין ב"ה, משא"כ באמירה שיפרעו חובותיהם משמעו שזה יהיה הפרעון ולא מידי אחרינא וטעות היה אצלם שהיו סבורים שיכולים לפרוע מאותן מעות כל החובות ויכולים לבנות בית הכנסת מהם וכיון שאינו מספיק נמצא נודדים בטעות ובטל מעיקרא, או לומר שאעפ"כ יפרעו החובות ומה שיהיה נותר יבנו ממנו ב"ה ואף לדעת השו"ע אם הציבור אומרים שכוונתם היתה לכך כפי מה שאמרנו שומעין להם (ט"ז), ע"י רמ"א לעיל (סי' רטז ס"ז) (ש"ך).

Commented [YL104]
אני צדוק איך שכתבתי את הט"ז?

(ג) ⁴⁸¹לשון מסופק בהסכמה בחרם, נידון כפי מה שיאמרו רוב הקהל שהיתה כוונתם (קנב) בשעת החרם. הגה: וכן צ"א (קנב) דברים שהצבור מחולקים זו צענין תקנתם וחרם שלהם. ⁴⁸²ואם התנו שכל לשון המסופק יהא נידון על פי פלוני, לא יוכל לדון על פי אומדן דעתו, אלא כפי מה שנראה לו מלשון ההסכמה והתקנה. ⁴⁸³קהל שגזרו חרמות שאין הצבור יכולין לעמוד צם, אין כריזין לקיימם:

(קנב) שהיתה כוונתם - בכל תקנה אנו חוקרים אחר כוונה בשביל מה נעשתה התקנה ההיא וחקרנו שקלהתינו הי' מתמעט וכל גדולי פני העיר הי' קרובים זה לזה והי' מוכרחים למנות בתוך ז' טובי העיר אנשי' שלא הגיעו למעלה זו ולכך קיבלו וקיימו עליהם שרשאי להיות תוך ז' טובי העיר קרוב אחד ומהאי טעמא אפשר דהתירו אפי' אם הוא קרוב לשנים ואף שבעת הזאת יש בתוך קהלתינו אנשים מכובדים שראוים לגדולה מ"מ אזלינן בתר עיקר טעמא דתקנות (פ"ת * פנ"מ).

(קנב) וכן בשאר כו' - ע"י חו"מ סי' קסג ס"ו? וסי' רלא ס"ו? מדיני תקנת הקהל (ש"ך).

(גא) ⁴⁸⁴היתר שנעשה באונס, אינו כלום. @NO MB@

סימן רכט - ¹⁶³דין נדר שהותר מקצתו, או מי שנדר על דבר א' שני פעמים, ובו ט'

סעיפים:

(א) ⁴⁸⁵נדר שהותר מקצתו, הותר כולו (א). כיצד, נדר להתענות ⁴⁸⁶או שלא לאכול בשר זמן ידוע, ואירעו בו שבתות וי"מ (ב), אומרים לו: אלו נתת ללבך שיאירעו בו שבתות וי"מ לא היית נודר, והותר הכל. וכן אם אמר לחבורת (ג) אנשים: קונם שאני נהנה לכולכם, ⁴⁸⁷או שאמר: שאני נהנה לך, לך, לך (ד), הוי כלל, ואם הותר אחד מהם הותרו כולם (ה). אבל אם אמר: קונם שאני נהנה לך, קונם שאני נהנה לך, כל אחד נדר בפני עצמו, ואם הותר אחד לא הותרו כולם. ולהרמב"ם ⁴⁸⁸, אם אמר: שאיני נהנה לזה ולזה ולזה, הותר הראשון (ו) הותרו כולם. הותר האחרון, האחרון מותר וכולם אסורים. שאיני נהנה לזה, לזה, לזה (ז), צריך פתח (ח) לכל אחד ואחד. ⁴⁸⁹וי"א דלא אמרינן נדר שהותר (ט) מקצתו הותר כולו, אלא כשניתר על ידי פתח (י), אבל על ידי חרטה, לא. ⁴⁹⁰וי"א דאפילו ניתר בחרטה, נמי. ⁴⁹¹ואין דברים אלו אמורים אלא בנודר לעצמו, אבל אם נדר או נשבע לחברו לפרעו או לעשות לו מלאכה, והתיר לו חבירו מקצתו (יא), לא הותרו לו השאר. והוא הדין אם היו שנים והותר האחד:

Commented [YL105]
בדוק במקור, שכן בתחילת השו"ע כתוב "שאיני ללא י", וברמב"ם כתוב עם י'

(א) הותר כולו - דמעיקרא לא נדר אלא על דעת שיתקיים כולו (ט"ז), שטר שכתוב עם תנאים הרבה ובסוף כתוב "ונשבע על הכל", ושאל על אחד מהם בפני ב"ד של ג', והתירו לו, הותר הכל, דהוי נדר שהותר מקצתו, כיון דכתוב שבועה באחרונה על הכל. מי שהיו

מ"מ אין שמעון חייב ליתן הקנס כיון שפרע באותו היום שבא שמה, דכל אותו יום מיקרי מיד (צ"צ קב הוב"ד בפ"ת חו"מ).